

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ (Τάξη: Α΄)

ΓΕΝΙΚΟ
ΛΥΚΕΙΟ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

2015

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: **Σακαλλιέρος Γεώργιος**, Επίκ. Καθηγητής Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Συντονιστής)

Λαζάρου Σωτηρία, Σύμβουλος ΥΠΑΙΘ

Λενακάκης Αντώνιος, Επίκ. Καθηγητής Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ
ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ: **Τσερπέ Γεωργία Μαρία**, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ16

ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ: **Αλεξανδράτου Στυλιανή**, Εκπαιδευτικός Δημοσίου Τομέα ΠΕ08

Τσιγκούλη Άννα, Εκπαιδευτικός Δημοσίου Τομέα ΠΕ16.01

Φραγκή Μαρία, Εκπαιδευτικός Δημοσίου Τομέα ΠΕ05

«**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών**»
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ»

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπήριος Γκλαβάς
Πρόεδρος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Γεωργία Φέρμελη
Σύμβουλος Α' Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το παρόν συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους στο πλαίσιο της πράξης «**ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών**» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**»

**Καλλιτεχνική Παιδεία
Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου**

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι στόχοι του Νέου Σχολείου και τα νέα Προγράμματα Σπουδών

Ο σκοπός της σύνταξης των νέων προγραμμάτων σπουδών είναι να περιγράψουν και να προβάλλουν μέσα από το περιεχόμενό τους τις παιδαγωγικές και πολιτικές αρχές τις οποίες καθιερώνει η εκπαιδευτική πολιτική για το νέο Λύκειο. Στο πλαίσιο αυτό, τα νέα προγράμματα σπουδών στοχεύουν να δημιουργήσουν ένα σχολείο καινοτόμο, ενταξιακό, ψηφιακό, αειφόρο, ένα σχολείο ως κοινότητα.

Στο καινοτόμο σχολείο επιχειρείται η ενίσχυση της δημιουργικότητας, η ανάδειξη των ικανοτήτων των μαθητών, η ανάπτυξη δραστηριοτήτων, η επικοινωνία μεταξύ των διδακτικών/μαθησιακών αντικειμένων και η ευελιξία με στόχο την προσαρμογή στις ανάγκες των μαθητών. Επιχειρείται ακόμη, η καλλιέργεια της επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ των μαθητών και η μύηση των μαθητών στις ερευνητικές εργασίες με τη χρήση πολλαπλών πηγών. Στο ενταξιακό σχολείο η εκπαίδευση απευθύνεται σε όλους τους πολίτες, χωρίς διακρίσεις, αντιμετωπίζει τη διαφορετικότητα και τα διαφορετικά μαθησιακά προφίλ των μαθητών. Το ψηφιακό σχολείο εισάγει στην εκπαιδευτική διαδικασία τις νέες τεχνολογίες, χωρίς όμως να αντικαθιστά την παραδοσιακή διδασκαλία. Με το αειφόρο σχολείο προτείνεται η διάδοση των ιδεών για την προστασία του περιβάλλοντος και του πολιτισμού. Τέλος, το σχολείο ως κοινότητα εστιάζει στις ανθρώπινες σχέσεις και στη βελτίωση του κλίματος του σχολείου, στην υγεία και στην υγιεινή, καθώς και στην ψυχική και συναισθηματική υγεία. Καλλιεργεί την κοινωνική συμπεριφορά, καθώς θέτει κανόνες και ρόλους, όπως επίσης την υπευθυνότητα και την καλλιέργεια της αισθητικής (ολιστική μόρφωση).

Τα Νέα Προγράμματα Σπουδών, εφόσον θα πρέπει να συμπορεύονται με τη σύγχρονη πραγματικότητα και τις εκπαιδευτικές ανάγκες, στοχεύουν όχι μόνο στην προσφορά γνώσεων, αλλά και στην ανάδειξη ικανοτήτων, δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης και τελικά στη διαμόρφωση του ολιστικά εγγράμματος ανθρώπου.

Το Πρόγραμμα Σπουδών ειδικά για το μάθημα «Καλλιτεχνική Παιδεία» επιδιώκεται να έχει σαφείς στόχους ως προς τρεις κατευθύνσεις: ως προς τις παρεχόμενες γνώσεις και δεξιότητες, ως προς την ανάπτυξη της αισθητικής κρίσης των μαθητών και ως προς την προβολή αξιών και την απόκτηση στάσεων και συμπεριφορών.

Ως προς τις παρεχόμενες γνώσεις και δεξιότητες, θα πρέπει οι γνώσεις να είναι γόνιμες και περιεκτικές, οι οποίες θα αποτελέσουν τη βάση για την αισθητική καλλιέργεια των μαθητών. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη θεμελιώδη γνώση και όχι στη λεπτομερειακή γνώση. Οι θεμελιώδεις έννοιες θα πρέπει να δίνονται πάντα σε σύνδεση με το ιστορικό και πολιτισμικό πλαίσιο του έργου τέχνης και να συνδέονται μέχρι ένα βαθμό και όσο είναι απαραίτητο για την κατανόηση μιας τέχνης μέσα από κάποια άλλη, με διαθεματικές έννοιες. Οι παρεχόμενες γνώσεις καθίστανται περισσότερο γόνιμες και πάγιες, προβαλλόμενες μέσα από μικρό αριθμό θεματικών εννοιών. Στο πλαίσιο αυτό, χρησιμοποιούνται, επιπρόσθετα από τις παραδοσιακές, και σύγχρονες μέθοδοι διδασκαλίας και τεχνικές, μέσω των οποίων αναδύονται η δημιουργικότητα και οι πρωτοβουλίες των μαθητών.

Ως προς την ανάπτυξη αισθητικής κρίσης των μαθητών, αυτή επιτυγχάνεται με επιλεγμένες και ειδικά διαμορφωμένες δραστηριότητες. Με τις δραστηριότητες αυτές επιδιώκεται οι μαθητές να μάθουν να είναι δημιουργικοί, να είναι σε θέση να περιγράφουν και να κάνουν παρατηρήσεις σε έργα τέχνης, αλλά και συγκρίσεις μεταξύ των έργων τέχνης. Οι μαθητές, καθώς μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τις γνώσεις τους για την εξέταση, την παρατήρηση και την ανάλυση παραδειγματικών αισθητικά έργων τέχνης και ακόμη καθώς μαθαίνουν να εντάσσουν τα έργα αυτά στα ιστορικά, πολιτισμικά και κοινωνικά περιβάλλοντά τους, αποκτούν συγκριτική ικανότητα και αισθητική κριτική με αιτιολογημένα επιχειρήματα απέναντι στα ρεύματα και στις τάσεις της τέχνης.

Ως προς την προβολή αξιών και τη απόκτηση στάσεων και συμπεριφορών, απαραίτητα στοιχεία για τη διαμόρφωση ενός αισθητικά μορφωμένου ενήλικα, επιδιώκεται να καλλιεργηθεί στους μαθητές η συνείδηση ότι η τέχνη αποτελεί μέρος της πολιτισμικής κληρονομιάς και ακόμη να καλλιεργηθεί η εκτίμηση και το ενδιαφέρον για την τέχνη, έτσι ώστε ο μελλοντικός ενήλικας να γνωρίζει, μεταξύ άλλων, πώς να συμπεριφέρεται σε μία αίθουσα συναυλίας, σε ένα μουσείο, σε μία έκθεση ζωγραφικής, σε μία θεατρική παράσταση.

Εγκύκλιοι για το μάθημα «Καλλιτεχνική Παιδεία»

Στο σημείο αυτό, παρατίθενται οι εγκύκλιοι που αφορούν το μάθημα «Καλλιτεχνική παιδεία»:

α) Η καθιέρωση του μαθήματος «Καλλιτεχνική παιδεία» συμπεριλήφθηκε στον ν. 4186/2013, «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις», Φ.Ε.Κ. αρ. 193/τ.Α'-17 Σεπ. 2013 και άρθρο 2, σ. 3112.

β) Τα γνωστικά αντικείμενα του μαθήματος, η ανάθεση σε ειδικότητες εκπαιδευτικών, το εκπαιδευτικό υλικό και η διδακτέα ύλη ορίζονται στην εγκύκλιο με αρ. πρωτ.147630/Γ2-11 Οκτ. 2013 και 147653/Γ2-11 Οκτ. 2013.

γ) Το μάθημα «Καλλιτεχνική παιδεία» είναι επιλεγόμενο, όπως αναφέρεται στην εγκύκλιο Φ.Ε.Κ. αρ. 131/τ.Β'-7 Φεβρ.2002, άρθρο 39, σ. 1377-1380, στην οποία ορίζεται για όλο το σχολικό έτος η διδασκαλία ενός από τα τρία αντικείμενα του μαθήματος «Καλλιτεχνική Παιδεία» για δύο ώρες την εβδομάδα. Επίσης, στην πράξη 07/10-02-2014 του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής αναφέρονται οι οδηγίες για τον τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος.

Σκοπός του Οδηγού του Εκπαιδευτικού

Ο Οδηγός του Εκπαιδευτικού του μαθήματος Καλλιτεχνική Παιδεία περιλαμβάνει σχέδια-προτάσεις διδασκαλίας των μαθημάτων. Στα σχέδια αυτά μαθήματος προτείνονται διάφορες διδακτικές και παιδαγωγικές επιλογές, μέσα από τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προγραμματίσουν, να διδάξουν, να καθοδηγήσουν, να καλλιεργήσουν αισθητικά και να αξιολογήσουν τους μαθητές. Τα σχέδια προέρχονται από θεματικές ενότητες του Προγράμματος Σπουδών και οι στόχοι του κάθε σχεδίου εμπεριέχονται στους στόχους του Προγράμματος Σπουδών και στους στόχους του Νέου Σχολείου. Ο Οδηγός του Εκπαιδευτικού σκοπεύει να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στην κατανόηση της φιλοσοφίας των νέων προγραμμάτων σπουδών των μαθημάτων, δεν αποτελεί περιορισμό, αλλά μία βάση για τον εκπαιδευτικό, την οποία μπορεί να την προσαρμόσει και να την εμπλουτίσει ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών του και τις συνθήκες του σχολείου του.

Ζητήματα διδακτικής μεθοδολογίας

Στο πλαίσιο του νέου σχολείου χρησιμοποιούνται, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες συνδέονται με ένα από τα κεντρικά αιτήματα του νέου σχολείου, ότι η μάθηση πραγματοποιείται μέσω του καλού σχεδιασμού από τον εκπαιδευτικό με στόχο την κατανόηση. Η διδασκαλία θα πρέπει να είναι νοηματοδοτημένη, να βασίζεται στις βιωματικές εμπειρίες των μαθητών και να είναι διαφοροποιημένη. Αναλυτικότερα:

Νοηματοδοτημένη διδασκαλία: Ο εκπαιδευτικός δομεί τη διδασκαλία ανάλογα με τα ενδιαφέροντά των μαθητών του, ενεργοποιώντας τη θέληση για μάθηση και εστιάζοντάς την σε γνώση μέσα από κύριες έννοιες και λέξεις-κλειδιά.

Βιωματική προσέγγιση: στη βιωματική προσέγγιση η μάθηση οικοδομείται μέσα από βιωματικές εμπειρίες των μαθητών, οι οποίοι εξερευνούν, αναλύουν, πειραματίζονται και αναζητούν μόνοι τους λύσεις, π.χ. οι μαθητές αποδίδουν τους ήχους ενός πίνακα ζωγραφικής ή εκτελούν ή γράφουν γραφικές παρτιτούρες ή αυτοσχεδιάζουν ή συνθέτουν μία μελωδία.

Φθίνουσα καθοδηγούμενη διδασκαλία: ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους μαθητές, προσφέρει σταδιακά μειούμενη υποστήριξη και τελικά τους ενθαρρύνει να ανακαλύψουν μόνοι τους, νόμους και αρχές.

Εργασία σε ομάδες: οι μαθητές εργαζόμενοι σε ομάδες διερευνούν, πειραματίζονται, ανταλλάσσουν απόψεις, αναλαμβάνουν ρόλους και πρωτοβουλίες, προετοιμάζουν και παρουσιάζουν θέματα που αφορούν το διδασκόμενο μάθημα. Έτσι, μαθαίνουν να συνεργάζονται στο πλαίσιο ομάδων και να δημιουργούν ένα ομαδικό προϊόν-αποτέλεσμα. Ο εκπαιδευτικός έχει το ρόλο του καθοδηγητή των μαθητών προς τη σωστή κατεύθυνση, επιβλέποντας της μαθησιακές διεργασίες.

Συνεργατική μάθηση: όλη η τάξη ως ένα σύνολο συνεργάζεται με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού, προσεγγίζει ένα θέμα, καταθέτει απόψεις, ανταλλάσει ιδέες, παράγει αποτελέσματα.

Διαφοροποιημένη διδασκαλία: όλοι οι μαθητές διαφέρουν μεταξύ τους τόσο στις εμπειρίες τους όσο και στις γνώσεις τους. Ο εκπαιδευτικός προσεγγίζει τον κάθε μαθητή με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τα είδη νοημοσύνης, τις δεξιότητες και τις ανάγκες των μαθητών, διαφοροποιώντας το περιεχόμενο, τα μέσα, τα εργαλεία, τις δραστηριότητες, ώστε να βελτιώσει τον τρόπο μάθησης κάθε μαθητή.

Διαπολιτισμική διδασκαλία: ο κάθε μαθητής αναπτύσσει την προσωπική του ταυτότητα παράλληλα με την ύπαρξη συμμαθητών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα. Η χρήση εναλλακτικών διδακτικών μεθόδων που λαμβάνουν υπόψη το πολιτισμικό περιβάλλον των μαθητών συμβάλλει στην αντιμετώπιση του φανατισμού, της βίας, των κοινωνικών ανισοτήτων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Χρήση των νέων τεχνολογιών: η χρήση των νέων τεχνολογιών, ως μέσου εξυπηρέτησης των στόχων των προγραμμάτων σπουδών, προάγει την αυτενέργεια, την εξερεύνηση, τη διαθεματικότητα, τη λήψη πρωτοβουλιών, την εργασία σε ομάδες. Δημιουργεί νέες δυνατότητες στα μαθήματα της τέχνης, καθώς τα διάφορα οπτικοακουστικά μέσα προσφέρουν ποικίλους και προσιτούς τρόπους διδασκαλίας.

Αξιολόγηση των μαθητών

Η αξιολόγηση του μαθητή αποτελεί για τον εκπαιδευτικό αξιολόγηση της διδασκαλίας του και είναι ουσιαστική όταν συνοδεύεται από ανατροφοδότηση. Η αξιολόγηση είναι αναπόσπαστο μέρος της διδακτικής διαδικασίας, η οποία αφενός ανατροφοδοτεί τη μάθηση και τη διδασκαλία (Διαμορφωτική αξιολόγηση) και αφετέρου διαπιστώνει την επίτευξη ή μη των επιδιωκόμενων στόχων στο τέλος κάθε περιόδου (Τελική αξιολόγηση). Η αξιολόγηση πρέπει να συνδέεται με τους στόχους και αποτελεί τόσο για το μαθητή όσο και για τον καθηγητή ανατροφοδότηση, με στόχο τη βελτίωση και την πρόοδο. Η αξιολόγηση πρέπει να σχετίζεται πλήρως με όλο το εύρος των διδακτικών στόχων, να ενισχύει τα κίνητρα των μαθητών και τη θέλησή τους για γνώση και να αποτελεί αφετηρία για περαιτέρω μάθηση. Ο εκπαιδευτικός για να επιτύχει έγκυρη, αξιόπιστη, αντικειμενική και αδιάβλητη αξιολόγηση και προκειμένου να αξιολογηθούν όλοι οι στόχοι, οι διαδικασίες και τα περιεχόμενα του Α.Π. οφείλει να συνδυάζει ποικίλες μορφές και τεχνικές.

Μεθοδολογία κατασκευής σχεδίου μαθήματος

Ένα εκπαιδευτικό σενάριο μαθήματος είναι δυνατόν να περιλαμβάνει: 1) Τίτλο (Διδακτικό σενάριο: Τίτλος), 2) Ηλικία-Τάξη που απευθύνεται, 3) Γνωστικό αντικείμενο: Μουσική ή Εικαστικά ή Θέατρο, 4) Ιδέα της διδασκαλίας-αφόρμηση, 5) Προβλεπόμενη διάρκεια (προβλεπόμενη διάρκεια υλοποίησης), 6) Στόχοι της διδασκαλίας (γνώσεις, ικανότητες, στάσεις): γνωστικοί: οι μαθητές επιδιώκεται να μπορούν, να μάθουν, να εξασκηθούν κ.λ.π., ψυχοκινητικοί: απόδοση ενός τραγουδιού, αυτοσχεδιασμός μιας μελωδίας, παιδαγωγικοί: ανάπτυξη συνεργασίας, ομαδικότητας, 7) Τρόπος διαμόρφωσης της αίθουσας, 8) Μεθοδολογία: ανακαλυπτική μάθηση, ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, επαγωγική, απαγωγική-παραγωγική πορεία, ατομική εργασία, ομαδοσυνεργατική, 9) Μέσα: CD, DVD, βιντεοπροβολέας, 10) Λέξεις κλειδιά, 11) Φάσεις διδασκαλίας-Βήματα: Προηγούμενες γνώσεις και αντιλήψεις των μαθητών, Δραστηριότητα 1^η, Δραστηριότητα 2^η, Δραστηριότητα 3^η (Φύλλο εργασίας που συνοδεύει τη δραστηριότητα)-Αξιολόγηση της δραστηριότητας, Εναλλακτικές δραστηριότητες, 12) Αξιολόγηση του μαθήματος, 13) Διασύνδεση με άλλα μαθήματα, 14) Πληροφορίες για τον εκπαιδευτικό και 15) Βιβλιογραφία.

Ειδικότερα, οι στόχοι του μαθήματος (γνώσεις, ικανότητες και στάσεις) αποτελούν και τα κριτήρια αξιολόγησης του μαθητή. Όσον αφορά τη μεθοδολογία, το διδακτικό σενάριο είναι σημαντικό να βασίζεται σε προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες των μαθητών, δηλαδή στην εμπειρική γνώση η οποία θα πρέπει να προηγείται της θεωρητικής γνώσης (σύνδεση σχολικής γνώσης με τη βιωματική γνώση). Με το ίδιο κριτήριο, επίσης, θα πρέπει να επιλέγονται και τα ενδεικτικά παραδείγματα που απαιτούνται για τις δραστηριότητες, όπως θα αναφερθεί παρακάτω. Στην περίπτωση, ακόμη, της συνεργατικής διδασκαλίας αναφέρονται και οι ρόλοι που παίζουν, σε μία δραστηριότητα με ομάδες μαθητών, ο εκπαιδευτικός (καθοδηγητής, συντονιστής, μεσολαβητής, υποστηρικτής) και ο μαθητής (συντονιστής, γραμματέας, συγγραφέας).

Όσον αφορά τις δραστηριότητες, πρέπει να συνδέονται με τους στόχους του μαθήματος και να έχουν λογική συνοχή μεταξύ τους, καθώς τα σενάρια-προτάσεις διδασκαλίας σχεδιάζονται πάντα με στόχο την κατανόηση. Για τον λόγο αυτό είναι πολύ σημαντικό να τηρείται η συνοχή και η λογική αλληλουχία μεταξύ των σημαντικών σημείων και εννοιών που πρόκειται να αναδειχθούν μέσα από μία θεματική ενότητα, καθώς και μεταξύ των δραστηριοτήτων. Στις δραστηριότητες περιλαμβάνονται ανάλογα με την ενότητα όλοι ή επιλεγμένοι, άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο, οι άξονες των Αναλυτικών Προγραμμάτων των μαθημάτων. Οι δραστηριότητες αυτές αξιοποιούνται και εφαρμόζονται κατά περίπτωση, ανάλογα με τις ανάγκες του σχολείου, της τάξης και το επίπεδο των μαθητών. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δοθεί, όπως αναφέρθηκε, στην επιλογή των ενδεικτικών αντιπροσωπευτικών παραδειγμάτων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιούνται από ένα ευρύ πεδίο υλικού -στην περίπτωση της μουσικής τα ενδεικτικά παραδείγματα για

μουσική ακρόαση θα πρέπει να προέρχονται από το ευρύ πεδίο του μουσικού ρεπερτορίου και της δημοφιλούς μουσικής-. Μέσα από τα επιλεγμένα αυτά παραδείγματα θα πρέπει να αναδεικνύονται με εμφανή και σαφή τρόπο οι έννοιες, τα γνωρίσματα και οι τάσεις μιας τεχνικής ή ενός καλλιτεχνικού ρεύματος που ο εκπαιδευτικός έχει επιλέξει εκ των προτέρων. Στο τέλος κάθε δραστηριότητας αναφέρεται η προστιθέμενη αξία της προτεινόμενης παρέμβασης, δηλαδή η ωφέλεια που παρέχει μία δραστηριότητα, μία δράση (αξιολόγηση της δραστηριότητας). Ο εκπαιδευτικός, επίσης, μπορεί να προβλέψει και επιπλέον εναλλακτικές δραστηριότητες για να εφαρμοστούν στο πλαίσιο μιας διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Το εκπαιδευτικό σενάριο συνοδεύεται από φύλλο/φύλλα εργασίας τα οποία οι μαθητές συμπληρώνουν ή ατομικά ή σε ομάδες κατά τη διάρκεια του μαθήματος, παράλληλα ή μετά από τις πληροφορίες που δίνει ο εκπαιδευτικός. Μέσα από κάθε διδακτικό σενάριο-πρόταση και από τα φύλλα εργασίας των μαθητών πρέπει πάντα να προκύπτει ένα συμπέρασμα, ένα μήνυμα, ένα δίδαγμα.

Μετά από την ολοκληρωμένη παρουσίαση του κάθε σεναρίου αναγράφονται α) η σύνδεση του σεναρίου με τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα του Προγράμματος Σπουδών, β) η διεπιστημονική σύνδεσή του (σύνδεση με άλλα μαθήματα του ίδιου γνωστικού αντικειμένου), γ) ή/και διαθεματική σύνδεσή του (σύνδεση με μαθήματα διαφορετικού γνωστικού αντικειμένου, π.χ. μουσική, εικαστικά, θέατρο, ιστορία, θρησκευτικά, γλώσσα), η οποία μπορεί να επιτευχθεί κατά την κρίση του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της συνεργασίας του με εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων. Τέλος, σε κάθε σενάριο μαθήματος παρατίθεται βιβλιογραφία.

Ο Οδηγός του Εκπαιδευτικού για το μάθημα της μουσικής

Σκοπός του μαθήματος της Μουσικής είναι η καλλιέργεια της μουσικότητας και των μουσικών δεξιοτήτων των μαθητών μέσα από την ακρόαση, την εκτέλεση και τη δημιουργία μουσικής. Η καλλιέργεια της μουσικότητας, της έμφυτης δυνατότητας του ανθρώπου για καλλιτεχνική και δημιουργική έκφραση, αποβλέπει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή και παράλληλα στη δημιουργία μιας δια βίου σχέσης του με την τέχνη της μουσικής. (*Πιλοτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, Μουσική, 2011, σ. 2*). Γενικοί στόχοι του μαθήματος της μουσικής αποτελούν η ανάπτυξη δεξιοτήτων ενεργητικής μουσικής ακρόασης, η ανάπτυξη φωνητικών δεξιοτήτων, η καλλιέργεια δεξιοτήτων εκτέλεσης μουσικών οργάνων, η ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοσχεδιασμού, η ανάπτυξη δεξιοτήτων ανάγνωσης της μουσικής και η απόκτηση γνώσεων βασικών εννοιών, όπως ο ρυθμός, η μελωδία, η αρμονία, η μορφή, η χροιά, η δυναμική, η ταχύτητα και η άρθρωση. Επιπλέον στόχοι ακόμη αποτελούν, η ανάπτυξη θετικών στάσεων σε σχέση με τις μουσικές δραστηριότητες και η δημιουργία συμπεριφορών κριτικού ακροατή (*Πιλοτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, 2011, σ.3*).

Οι στόχοι του μαθήματος της μουσικής προσδιορίζουν και καθορίζουν τη διάχυση του μαθήματος σε τρεις άξονες, στον άξονα της ακρόασης, της εκτέλεσης και της δημιουργίας. Η δραστηριότητα της ακρόασης συνδέεται με την ενεργητική μουσική ακρόαση (*Πιλοτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, ό.π., σ. 5*). Κατά τη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές δεν είναι παθητικοί δέκτες του ήχου της μουσικής, αλλά συμμετέχουν ενεργά, καθώς καλούνται, μέσω δοσμένου φύλλου εργασίας, να παρατηρήσουν τη δομή ενός έργου, τις εναλλαγές, τη δυναμική, την κορύφωση, τον τρόπο μελοποίησης ενός ποιήματος, την κατανόηση της μουσικής και ακόμη να εκφραστούν και να διατυπώσουν τι συναισθήματα τους προκάλεσε ένα έργο και αν τους άρεσε και γιατί. Έτσι ο μαθητής συμμετέχει ενεργά στη μάθηση, υποστηρίζεται στην ανάπτυξη αισθητικής κρίσης (καλείται να αποφανθεί κατά πόσο η συγκεκριμένη μουσική ή παράδειγμα του αρέσει και γιατί ή ποια συναισθήματα ή εικόνες του δημιουργεί). Η δραστηριότητα της εκτέλεσης αφορά το τραγούδι ή το παίξιμο οργάνου. Επιμέρους δραστηριότητες που συνδέονται με τον άξονα αυτόν είναι η ανάγνωση και η γραφή της μουσικής (*Πιλοτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, ό.π., σ. 6*). Τέλος, η μουσική δημιουργία στοχεύει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών, η οποία επιτυγχάνεται από τη χρήση μουσικών γνώσεων και δεξιοτήτων που ο μαθητής έχει αποκτήσει (*Πιλοτικά Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, ό.π., σ. 7*).

Στις δραστηριότητες ενός σχεδίου μαθήματος περιλαμβάνονται ανάλογα με την ενότητα όλοι ή επιλεγμένοι οι άξονες του Προγράμματος Σπουδών της μουσικής, που αναφέρθηκαν, δηλαδή η μουσική ακρόαση, η μουσική πράξη-εκτέλεση (φωνητική εκτέλεση με ή χωρίς οργανική συνοδεία) και η μουσική δημιουργία (για παράδειγμα μία δραστηριότητα με πειραματικό χαρακτήρα είναι να ζητηθεί από τους μαθητές να συνθέσουν ένα τραγούδι σε ύφος μπλουζ ή σε τζαζ ή να σχεδιάσουν μία γραφική παρτιτούρα και να την αποδώσουν). Οι δραστηριότητες πλαισιώνονται και από τα φύλλα εργασίας των μαθητών.

Τα φύλλα εργασίας μπορούν να εφαρμοστούν και σε ομαδική συνεργασία μεταξύ των μαθητών μέσα από την οποία επιδιώκεται για παράδειγμα η αναγνώριση των βασικών μορφολογικών και δομικών στοιχείων του έργου μετά από ενεργητική κριτική ακρόαση, η κατανόηση ενός μουσικού έργου και η ανάπτυξη της προσωπικής άποψης των μαθητών και της αισθητικής κρίσης τους. Στο φύλλο αυτό εργασίας μπορούν να συμπεριλαμβάνονται και ερωτήσεις διαβαθμισμένης δυσκολίας στο πλαίσιο μιας διαφοροποιημένης διδασκαλίας.

Ειδικότερα, σε μία δραστηριότητα ενεργητικής ακρόασης, ο καθηγητής δίνει αρχικά σύντομες πληροφορίες για το έργο, τις οποίες οι μαθητές-συντονιστές των ομάδων τις παρουσιάζουν, μετά από την από κοινού ανάγνωση με την ομάδα τους (τεχνική της συνανάγνωσης), στην ολομέλεια. Το κάθε παράδειγμα θα πρέπει να συνδέεται με το πολιτισμικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής του. Κατάλληλα για τις πρώτες δραστηριότητες ενεργητικής ακρόασης είναι τα μουσικά έργα με απλή ενορχήστρωση, τραγούδια και έργα συνδεδεμένα με κείμενο ή πρόγραμμα από το ευρύ πεδίο του μουσικού ρεπερτορίου, συμπεριλαμβανομένης και της δημοφιλούς μουσικής, όπως αναφέρθηκε. Στη συνέχεια, ο καθηγητής εκτελεί σε ένα μουσικό όργανο το βασικό θέμα του έργου αν έχει τη δυνατότητα και κατόπιν οι μαθητές ακούν το έργο, παρακολουθώντας χάρτη ακρόασης, με τη βοήθεια των υποδείξεων του εκπαιδευτικού. Ο χάρτης ακρόασης είναι ένας οδηγός με τον οποίο διευκολύνεται η παρακολούθηση του μουσικού έργου και στον οποίο αναγράφονται σχηματικά τα βασικά σημεία του έργου (εισαγωγή σόλο οργάνων, εισαγωγή χορωδίας, σημαντικές παύσεις, εισαγωγή τραγουδιστή, αλλαγή ηχοχρώματος, αλλαγή δυναμικής, κορύφωση). Μετά την πρώτη ακρόαση ο εκπαιδευτικός θέτει κάποια σημεία-ερωτήσεις που θα πρέπει τα παιδιά να προσέξουν την επόμενη φορά που θα ακουστεί το έργο-παράδειγμα. Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός δίνει στους μαθητές φύλλο εργασίας, το οποίο οι μαθητές απαντούν ταυτόχρονα με τη δεύτερη ακρόαση ή μετά από αυτήν, ατομικά ή σε ομάδες. Οι ερωτήσεις στο φύλλο αυτό συνήθως αφορούν τα γενικά χαρακτηριστικά του έργου, το ποια όργανα συμμετέχουν, τον τρόπο ίσως που ακούγονται ή εμφανίζονται οι διάφορες φωνές, το αν ο τραγουδιστής κάνει κάποιο ιδιαίτερο ηχοχρώμα με τη φωνή του. Είναι δυνατόν να ακολουθούν και άλλες ερωτήσεις αισθητικού τύπου, όπως αν τους άρεσε το έργο και γιατί, αν θα μπορούσαν να δώσουν κάποιο τίτλο στο έργο ή και ακόμη ποια διάθεση το έργο τους προκαλεί. Σε επόμενο στάδιο, οι μαθητές μπορούν να δουν μία διακεκριμένη εκτέλεση του έργου από το διαδίκτυο και να κάνουν τις παρατηρήσεις τους.

Η μουσική συνδέεται με κάθε δραστηριότητα του ανθρώπου και συμβάλει στην ανάπτυξη των νοητικών και ψυχικών ιδιοτήτων του, καθώς από τη φύση της προσφέρει ψυχική ευφορία και ανάταση. Το μάθημα της μουσικής δεν προσφέρει μόνο γνώσεις, αλλά συνδέεται και με τα ενδιαφέροντα και τις εμπειρίες των παιδιών (νοηματοδότηση της γνώσης). Γι' αυτό στα σύγχρονα αναλυτικά προγράμματα αρκετών χωρών περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων και θεματικές ιδιαίτερα προσφιλείς σε μεγάλο αριθμό μαθητών, όπως η δημοφιλής μουσική (τζαζ, ροκ, ποπ). Στο πλαίσιο αυτό η διδασκαλία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη βιωματική ενεργητική μάθηση και να έχει ως βάση τις εμπειρίες των μαθητών σε σύνδεση με τα κατάλληλα προτεινόμενα παραδείγματα από τον καθηγητή, τα οποία θα προέρχονται από ένα ευρύ πεδίο μουσικού ρεπερτορίου, έντεχνης και δημοφιλούς μουσικής. Επιπλέον, θα πρέπει να επιδιώκεται η διεπιστημονική ή/και διαθεματική σύνδεση του μαθήματος της μουσικής με άλλα μαθήματα.

Σκοπός του Οδηγού Εκπαιδευτικού για το μάθημα της μουσικής είναι να παραθέσει διδακτικές προτάσεις-σχέδια διδασκαλίας που βασίζονται σε θεματικές ενότητες, που περιλαμβάνονται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα της μουσικής. Οι διδακτικές προτάσεις που ακολουθούν αφορούν διάφορα ρεύματα του 20ού αιώνα και είναι ολοκληρωμένα σχέδια μαθήματος που παρουσιάστηκαν συνοπτικά στο Πρόγραμμα Σπουδών. Οι προτάσεις συνδέονται με τους στόχους του Προγράμματος της μουσικής, τους στόχους του Νέου Σχολείου και διευκολύνουν τους εκπαιδευτικούς στην κατανόηση της φιλοσοφίας των νέων Προγραμμάτων Σπουδών των μαθημάτων. Οι προτάσεις αυτές δεν αποτελούν περιορισμό, αλλά μία βάση για τον εκπαιδευτικό, την οποία μπορεί να την προσαρμόσει και να την εμπλουτίσει ανάλογα με τις ανάγκες των μαθητών του και τις συνθήκες του σχολείου του.

ΣΧΕΔΙΑ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

1^ο Σχέδιο Μαθήματος Μουσικής: Ο Ιμπρεσιονισμός στη μουσική. Γνωριμία με το έργο *Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύνου (Prélude à l'Après-midi d'un faune)* του Κλ. Ντεμπυσσύ

Η πρόταση αυτή διδασκαλίας βασίζεται σε ενδεικτική δραστηριότητα του Προγράμματος Σπουδών από τη θεματική ενότητα «4. Ο ιμπρεσιονισμός στη μουσική».

1) Ηλικία-Τάξη που απευθύνεται: μαθητές Α' Λυκείου

2) Γνωστικό αντικείμενο: Μουσική (ιμπρεσιονισμός), Ποίηση (συμβολισμός), Ζωγραφική (ιμπρεσιονισμός)

3) Προβλεπόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες (1^η ώρα -δραστηριότητες 1^η, 2^η, 3^η και 2η ώρα - δραστηριότητες 4^η, 5^η, 6^η)

4) Στόχοι της διδασκαλίας:

Γνώσεις και δεξιότητες

-Οι μαθητές να γνωρίσουν το ρεύμα του ιμπρεσιονισμού στη μουσική μέσα από εικαστικά έργα

-Να εξοικειωθούν με τη δραστηριότητα της ενεργητικής ακρόασης και μέσω αυτής να διακρίνουν μουσικά όργανα, δομικά σημεία της μουσικής και νοήματα της μουσικής

-Να συνειδητοποιήσουν αν το έργο τους αρέσει και γιατί (ανάπτυξη αισθητικής κρίσης)

-Να αποτυπώσουν εικαστικά το μουσικό έργο ή απόσπασμά του ή να αποδώσουν μουσικά ένα συναφές εικαστικό έργο

-Να κατανοήσουν την έννοια του πρελούδιου, του συμφωνικού ποιήματος και την έννοια της τριμερούς δομής ABA' ενός έργου.

-Να συνθέσουν μουσική με αφορμή ένα πίνακα ζωγραφικής

Παιδαγωγικοί στόχοι: ανάπτυξη συνεργασίας και ομαδικότητας, ενεργητική συμμετοχή

5) Διδακτική μεθοδολογία: νοητικός χάρτης, εικόνα, τεχνική της συν-ανάγνωσης, ανακαλυπτική ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, ομαδοσυνεργατική, διαθεματική σύνδεση, αξιοποίηση τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας

6) Μέσα: CD ή/και υπολογιστής με σύνδεση στο διαδίκτυο, βιντεοπροβολέας

7) Λέξεις κλειδιά: ηχόχρωμα, ιμπρεσιονισμός (μουσική-ζωγραφική), συμβολισμός (ποίηση), χρωματική κλίμακα, μορφή ABA'

8) Δραστηριότητες

Πρώτη διδακτική ώρα

Δραστηριότητα 1^η:

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες. Ο καθηγητής επιδεικνύει στους μαθητές τον πίνακα του Κλ. Μονέ (Claude Monet), *Θημωνιές*, ηλιοβασίλεμα (Ελαιογραφία, 1890-1891, Μουσείο Καλών Τεχνών, Βοστόνη) και ζητά από την πρώτη ομάδα να τον περιγράψει και να προσπαθήσει να διακρίνει πώς επιτυγχάνεται η «εντύπωση» που δίνει ο πίνακας.

Κλ. Μονέ, *Θημωνιές*, ηλιοβασίλεμα (Ελαιογραφία, 1890-1891, Μουσείο Καλών Τεχνών, Βοστόνη)

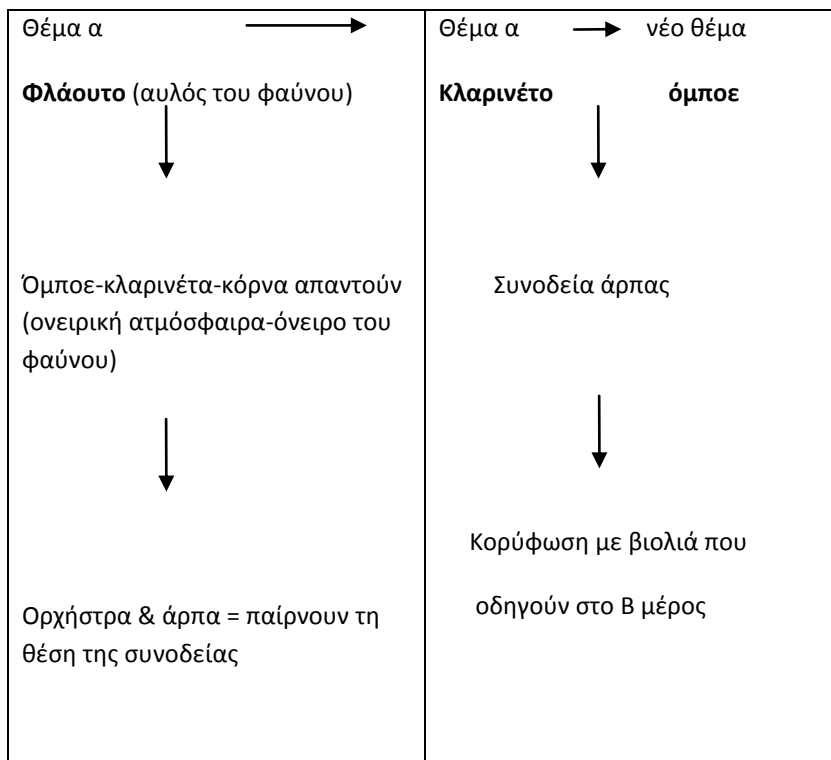
Στη συνέχεια, η δεύτερη ομάδα μαθητών διαβάζει το ποίημα του Στεφάν Μαλαρμέ *Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύνου* (βλ. στο παράρτημα το ποίημα στα γαλλικά και τη μετάφρασή του στα αγγλικά) στο οποίο βασίζεται το μουσικό έργο και με τη βοήθεια του καθηγητή ερμηνεύει το συμβολισμό που υπάρχει.

Δραστηριότητα 2^η: Ενεργητική μουσική ακρόαση

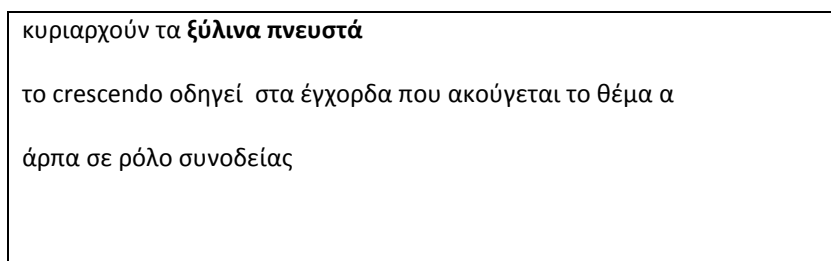
Οι μαθητές ακούν το έργο του Ντεμπυσσύ, καθοδηγούμενοι από το χάρτη ακρόασης που έχει αναρτήσει ο καθηγητής. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης προσπαθούν να επισημάνουν με τη βοήθεια του καθηγητή ποια μέσα χρησιμοποιεί ο συνθέτης για να αποδώσει το ποίημα μέσω της μουσικής.

Χάρτης-οδηγός ακρόασης του έργου *Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύνου*

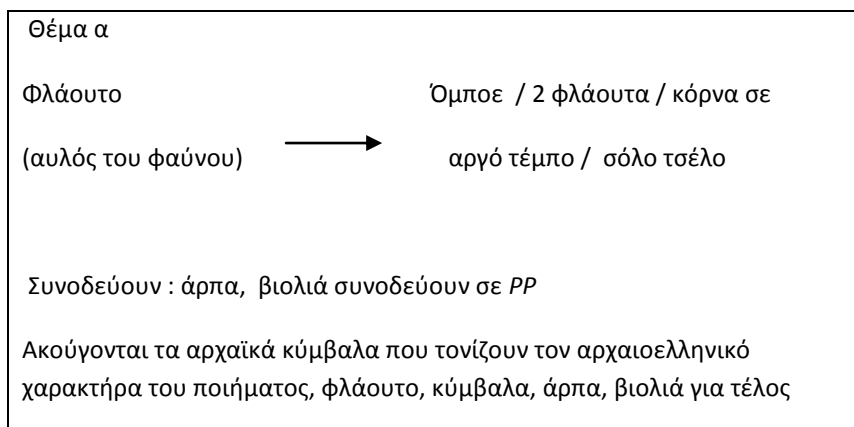
A

B

A'

Δραστηριότητα 3^η:

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, ακούν για δεύτερη φορά το έργο και ταυτόχρονα συμπληρώνουν το φύλλο εργασίας που έχει δώσει ο καθηγητής.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- 1) Μπορείτε να βρείτε πόσες φορές ακούγεται το θέμα;
- 2) Μπορείτε να αναγνωρίσετε ποια όργανα παίζουν το θέμα;
- 3) Ποιό είναι το όργανο που κυριαρχεί και γιατί (σύνδεση με ποίημα);
- 4) Με ποιά μουσικά μέσα ο συνθέτης παρουσιάζει την εικόνα του απομεσήμερου και τη μυθική φιγούρα του φαύνου;
- 5) Σε πόσα μέρη χωρίζεται το έργο (δομή);
- 6) Σας άρεσε το μουσικό έργο; Ναι ή όχι και γιατί;

Δεύτερη διδακτική ώρα

Δραστηριότητα 4^η:

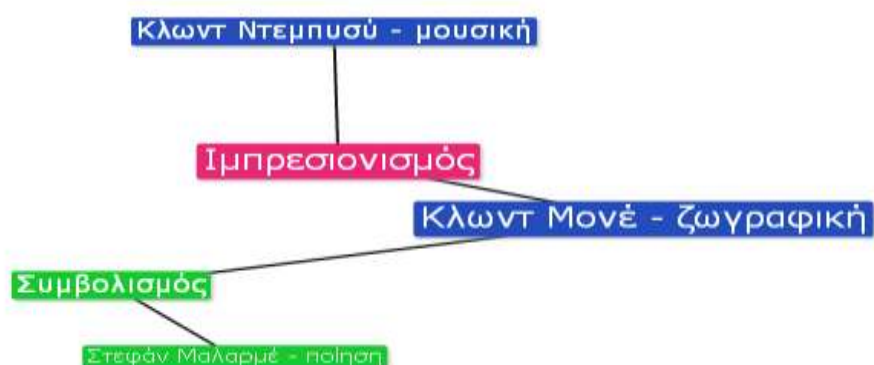
Οι μαθητές βλέπουν το βίντεο στην ηλεκτρονική διεύθυνση

<http://www.youtube.com/watch?v=Ncz-D1Vf13M>

στο οποίο ο Ρούντολφ Νουρέγιεφ χορεύει το έργο του Ντεμπνυσύ και προσπαθούν να εντοπίσουν στη χορογραφία τις κινήσεις που χρησιμοποιεί ο χορευτής για να αποδώσει το έργο (διαθεματική σύνδεση με χορό).

Δραστηριότητα 5^η: Αξιολόγηση με χρήση ΤΠΕ

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες: η κάθε μία κατασκευάζει με λέξεις κλειδιά που θα επιλέξει δύο διαφορετικούς εννοιολογικούς χάρτες με χρήση των ΤΠΕ. Ιστοσελίδα <https://www.text2mindmap.com/> (προϋποθέτει τη σύνδεση στο διαδίκτυο). Για παράδειγμα:

Στην περίπτωση που δεν υπάρχει διαθέσιμος υπολογιστής με σύνδεση στο διαδίκτυο, οι μαθητές μπορούν να ζωγραφίσουν έναν εννοιολογικό χάρτη, χρησιμοποιώντας χρώματα για να διαχωρίσουν τις έννοιες.

Δραστηριότητα 6^η: Ο εκπαιδευτικός δίνει πληροφοριακό υλικό σε μορφή καρτών στις ομάδες των μαθητών στο τέλος του μαθήματος, οι οποίες με την τεχνική της συν-ανάγνωσης στη συνέχεια παρουσιάζουν το υλικό αυτό στην ολομέλεια της τάξης.

1^η κάρτα

Έργο: Κλώντ Ντεμπυσύ, *Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύνου*

Χρονολογία: 1892-1894

Είδος: συμφωνικό ποίημα

Ποίηση: *Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύνου* του Στεφάν Μαλαρμέ

Μορφή: τριμερής ABA'

Μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνται: φλάουτα, όμποε, αγγλικό κόρνο, κλαρινέτα, φαγκότα, κόρνα, άρπες, έγχορδα, αρχαϊκά κύμβαλα.

Το ποίημα *Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός φαύνου* του Στεφάν Μαλαρμέ παρουσιάζει σύμβολα και όχι τόσο συγκεκριμένες ιδέες (το όνειρο συγχέεται με την αλήθεια). Ο συμβολισμός συνδέεται με τον ιμπρεσιονισμό, μία αισθητική άποψη που εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στη ζωγραφική στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, σύμφωνα με την οποία αποφεύγεται η απόδοση ρεαλιστικών εικόνων, αλλά επιδιώκεται η απόδοση εικόνων χωρίς καθαρά και σαφή περιγράμματα, μέσω της κατάλληλης χρήσης του χρώματος και του φωτός, ώστε να δίνεται έμφαση στη διάθεση και στην αισθητική εντύπωση του δημιουργού.

Τα όρια της μελωδίας δεν είναι σαφή και ο συνθέτης τονίζει τη χρωματική διαδοχή των φθόγγων της. Δίνεται προτεραιότητα ιδιαίτερα σε όργανα όπως ξύλινα πνευστά (όμποε, κλαρινέτα, κόρνο, κ.α.) που μέχρι τότε δεν είχαν σημαντικό ρόλο στην ορχήστρα, στοχεύοντας στη ανάδειξη της ηχοχρωματικής ποικιλίας των οργάνων. Με αυτά τα μουσικά στοιχεία, ο συνθέτης πετυχαίνει την ονειρική ατμόσφαιρα.

2^η κάρτα

Ο Κλωντ Ντεμπυσύ (1862–1918) είναι μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της δυτικής μουσικής και σηματοδοτεί το πέρασμα από το ρομαντισμό στη μουσική του 20^{ου} αιώνα. Εντάχθηκε στον κύκλο του συμβολιστή ποιητή Στεφάν Μαλαρμέ, από το ποίημα του οποίου *Το απομεσήμερο ενός φαύνου* (*L'après-midi d'un faune*) εμπνεύστηκε ένα από τα σημαντικότερα ορχηστρικά του έργα. Γνώρισε επίσης προσωπικότητες όπως τους ζωγράφους Εντουάρ Μανέ, Ενγκάρ Ντεγκά, τους ποιητές και λογοτέχνες Πωλ Βερλαίν, Πωλ Βαλερί, Όσκαρ Ουάιλντ, καθώς και τους συνθέτες Ερίκ Σατί, Ερνέστ Σωσόν, Πωλ Ντυκά και Μωρίς Ραβέλ.

Η καινοτομία στα έργα του οφείλεται στη χρήση στοιχείων από εξωευρωπαϊκούς μουσικούς πολιτισμούς, στην προτίμηση στα όργανα άρπα και φλάουτο, στη χρήση ειδικών ηχοχρωματικών εφέ, όπως η συχνή χρήση σορντίνας στα έγχορδα, επίσης, στη χρήση τροπικών, χρωματικών, πεντατονικών κλιμάκων και κλιμάκων με ολόκληρους τόνους.

Δραστηριότητα 7¹:

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες καλούνται να αποδώσουν μουσικά τον πίνακα του Μονέ, *Θημωνιές*, με απλά μουσικά όργανα (κρουστά, φλάουτο με ράμφος) και με τη φωνή τους. Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα παρουσιάζει τη μουσική δημιουργία της στην ολομέλεια.

9) Αξιολόγηση του μαθήματος:

Αξιολόγηση συνεχής και διαμορφωτική. Αξιολόγηση μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών στις ομάδες, τη συμπλήρωση του φύλλου εργασίας, του νοητικού χάρτη, το ενδιαφέρον και τη στάση προς το μάθημα και τις ομάδες, τη συνεπή παρακολούθηση. Επίσης, εφαρμογή της ετεροαξιολόγησης (αξιολόγηση των ομάδων μεταξύ τους ως προς τις εργασίες τους)

10) Διασύνδεση με άλλα μαθήματα:

Διαθεματική σύνδεση με το μάθημα των εικαστικών και της λογοτεχνίας

Βιβλιογραφία

Kamien, Roger, Mehta, Zubin (2008). *Music: an Appreciation*. Jerusalem: Hebrew University of Jerusalem

Michels, Ulrich. (1995). *Άτλας της Μουσικής*. Τόμος 2^{ος}. Μτφ. Ινστιτούτο Έρευνας και Ακουστικής (Ι.Ε.Μ.Α.). Αθήνα: Φίλιππος Νάκας

Η παρτιτούρα και ηχογραφήσεις του έργου είναι διαθέσιμα στη Μουσική Βιβλιοθήκη IMSLP Petrucci Library

http://imslp.org/wiki/Pr%C3%A9lude_%C3%A0_l%27apr%C3%A8s-midi_d%27un_faune_%28Debussy,_Claude%29 (παρτιτούρα έργου)

Ιστοσελίδες:

<http://melodisia.mmb.org.gr>

<http://audacity.sourceforge.net/>

<https://www.text2mindmap.com/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το ποίημα του Μαλαρμέ «Το απομεινέριο ενός φαύνου» στα γαλλικά
και σε μετάφραση στα αγγλικά

http://fr.wikisource.org/wiki/L%E2%80%99Apr%C3%A8s-Midi_d%E2%80%99un_faune_%281914%29

L'APRÈS-MIDI D'UN FAVNE

Églogve LE FAUNE

Ces nymphes, je les veux perpétuer.

Si clair,
Leur incarnat léger qu'il voltige dans l'air
Assoupi de sommeils touffus.

Aimai-je un rêve ?

Mon doute, amas de nuit ancienne, s'achève
En maint rameau subtil, qui, demeuré les vrais
Bois mêmes, prouve, hélas ! que bien seul je m'offrais
Pour triomphe la faute idéale de roses.
Réfléchissons..

ou si les femmes dont tu gloses
Figurent un souhait de tes sens fabuleux !
Faune, l'illusion s'échappe des yeux bleus
Et froids, comme une source en pleurs, de la plus chaste :
Mais, l'autre tout soupire, dis-tu qu'elle contraste
Comme brise du jour chaude dans ta toison !
Que non ! par l'immobile et lasse pâmoison
Suffoquant de chaleurs le matin frais s'il lutte,
Ne murmure point d'eau que ne verse ma flûte
Au bosquet arrosé d'accords ; et le seul vent
Hors des deux tuyaux prompt à s'exhaler avant
Qu'il disperse le son dans une pluie aride,
C'est, à l'horizon pas remué d'une ride,
Le visible et serein souffle artificiel
De l'inspiration, qui regagne le ciel.

O bords siciliens d'un calme marécage
Qu'à l'envi des soleils ma vanité saccage,
Tacite sous les fleurs d'étincelles, CONTEZ
» *Que je coupais ici les creux roseaux domptés*
» *Par le talent ; quand, sur l'or glauque de lointaines*
» *Verdures dédiant leur vigne à des fontaines,*
» *Ondoie une blancheur animale au repos :*
» *Et qu'au prélude lent où naissent les pipeaux,*
» *Ce vol de cygnes, non ! de naïades se sauve*
» *Ou plonge.. »*

Inerte, tout brûle dans l'heure fauve
Sans marquer par quel art ensemble détala
Trop d'hymen souhaité de qui cherche le *la* :
Alors m'éveillerai-je à la ferveur première,
Droit et seul, sous un flot antique de lumière,
Lys ! et l'un de vous tous pour l'ingénuité.

Autre que ce doux rien par leur lèvres ébruité,
Le baiser, qui tout bas des perfides assure,
Mon sein, vierge de preuve, atteste une morsure
Mystérieuse, due à quelque auguste dent ;
Mais, bast ! arcane tel élu pour confident
Le jonc vaste et jumeau dont sous l'azur on joue :
Qui, détournant à soi le trouble de la joue
Rêve, dans un solo long que nous amusions
La beauté d'alentour par des confusions
Fausse entre elle-même et notre chant crédule ;
Et de faire aussi haut que l'amour se module
Évanouir du songe ordinaire de dos
Ou de flanc pur suivis avec mes regards clos,
Une sonore, vaine et monotone ligne.

Tâche donc, instrument des fuites, ô maligne
Syrinx, de reflleurir aux lacs où tu m'attends !
Moi, de ma rumeur fier, je vais parler longtemps
Des déesses ; et, par d'idolâtres peintures,
A leur ombre enlever encore des ceintures :
Ainsi, quand des raisins j'ai sucé la clarté,
Pour bannir un regret par ma feinte écarté,
Rieur, j'élève au ciel d'été la grappe vide
Et, soufflant dans ses peaux lumineuses, avide
D'ivresse, jusqu'au soir je regarde au travers.

O nymphes, regonflons des SOUVENIRS divers.
» *Mon œil, trouant les joncs, dardait chaque encolure*
» *Immortelle, qui noie en l'onde sa brûlure*
» *Avec un cri de rage au ciel de la forêt ;*
» *Et le splendide bain de cheveux disparaît*
» *Dans les clartés et les frissons, ô pierreries !*
» *J'accours ; quand, à mes pieds, s'entrejoignent (meurtries*
» *De la langueur goûtée à ce mal d'être deux)*
» *Des dormeuses parmi leurs seuls bras hasardeux ;*
» *Je les ravis, sans les désenlacer, et vole*
» *A ce massif, haï par l'ombrage frivole,*
» *De roses tarissant tout parfum au soleil,*
» *Où notre ébat au jour consumé soit pareil.*
Je t'adore, courroux des vierges, ô délice
Farouche du sacré fardeau nu qui se glisse,
Pour fuir ma lèvre en feu buvant, comme un éclair
Tressaille ! la frayeur secrète de la chair :
Des pieds de l'inhumaine au cœur de la timide
Que délaisse à la fois une innocence, humide
De larmes folles ou de moins tristes vapeurs.
» *Mon crime, c'est d'avoir, gai de vaincre ces peurs*
» *Traîtresses, divisé la touffe échevelée*

» *De baisers que les dieux gardaient si bien mêlée ;*
» *Car, à peine j'allais cacher un rire ardent*
» *Sous les replis heureux d'une seule (gardant*
» *Par un doigt simple, afin que sa candeur de plume*
» *Se teignît à l'émoi de sa sœur qui s'allume,*
» *La petite, naïve et ne rougissant pas :)*
» *Que de mes bras, défaits par de vagues trépas,*
» *Cette proie, à jamais ingrate, se délivre*
» *Sans pitié du sanglot dont j'étais encore ivre.*

Tant pis ! vers le bonheur d'autres m'entraîneront
Par leur tresse nouée aux cornes de mon front :
Tu sais, ma passion, que, pourpre et déjà mûre,
Chaque grenade éclate et d'abeilles murmure ;
Et notre sang, épris de qui le va saisir,
Coule pour tout l'essaim éternel du désir.
A l'heure où ce bois d'or et de cendres se teinte.
Une fête s'exalte en la feuillée éteinte :
Etna ! c'est parmi toi visité de Vénus
Sur ta lave posant ses talons ingénus,
Quand tonne un somme triste ou s'épuise la flamme.
Je tiens la reine !

O sûr châtement..

Non, mais l'âme

De paroles vacante et ce corps alourdi
Tard succombent au fier silence de midi :
Sans plus il faut dormir en l'oubli du blasphème,
Sur le sable altéré gisant et comme j'aime
Ouvrir ma bouche à l'astre efficace des vins !

Couple, adieu ; je vais voir l'ombre que tu devins.

METAΦΡΑΣΗ

http://www.poetryintranslation.com/PITBR/French/Mallarme.htm#_Toc223495077

Reference : Kline, A.S., (Poetry) "Mallarmé: Poems"

L'Après-midi d'un Faune

Eclogue

The Faun

These nymphs, I would perpetuate them.

So bright

Their crimson flesh that hovers there, light

In the air drowsy with dense slumbers.

Did I love a dream?

My doubt, mass of ancient night, ends extreme
In many a subtle branch, that remaining the true
Woods themselves, proves, alas, that I too
Offered myself, alone, as triumph, the false ideal of roses.

Let's see....

or if those women you note

Reflect your fabulous senses' desire!
Faun, illusion escapes from the blue eye,
Cold, like a fount of tears, of the most chaste:
But the other, she, all sighs, contrasts you say
Like a breeze of day warm on your fleece?
No! Through the swoon, heavy and motionless
Stifling with heat the cool morning's struggles
No water, but that which my flute pours, murmurs
To the grove sprinkled with melodies: and the sole breeze
Out of the twin pipes, quick to breathe
Before it scatters the sound in an arid rain,
Is unstirred by any wrinkle of the horizon,
The visible breath, artificial and serene,
Of inspiration returning to heights unseen.

O Sicilian shores of a marshy calm
My vanity plunders vying with the sun,
Silent beneath scintillating flowers, RELATE
*'That I was cutting hollow reeds here tamed
By talent: when, on the green gold of distant
Verdure offering its vine to the fountains,
An animal whiteness undulates to rest:
And as a slow prelude in which the pipes exist
This flight of swans, no, of Naiads cower
Or plunge...'*

Inert, all things burn in the tawny hour
Not seeing by what art there fled away together
Too much of hymen desired by one who seeks there
The *natural A*: then I'll wake to the primal fever
Erect, alone, beneath the ancient flood, light's power,
Lily! And the one among you all for artlessness.

Other than this sweet nothing shown by their lip, the kiss
That softly gives assurance of treachery,
My breast, virgin of proof, reveals the mystery
Of the bite from some illustrious tooth planted;
Let that go! Such the arcane chose for confidant,
The great twin reed we play under the azure ceiling,
That turning towards itself the cheek's quivering,
Dreams, in a long solo, so we might amuse
The beauties round about by false notes that confuse
Between itself and our credulous singing;
And create as far as love can, modulating,
The vanishing, from the common dream of pure flank
Or back followed by my shuttered glances,
Of a sonorous, empty and monotonous line.

Try then, instrument of flights, O malign
Syrinx by the lake where you await me, to flower again!
I, proud of my murmur, intend to speak at length
Of goddesses: and with idolatrous paintings
Remove again from shadow their waists' bindings:
So that when I've sucked the grapes' brightness
To banish a regret done away with by my pretence,
Laughing, I raise the emptied stem to the summer's sky
And breathing into those luminous skins, then I,

Desiring drunkenness, gaze through them till evening.

O nymphs, let's rise again with many memories.

'My eye, piercing the reeds, speared each immortal

Neck that drowns its burning in the water

With a cry of rage towards the forest sky;

And the splendid bath of hair slipped by

In brightness and shuddering, O jewels!

I rush there: when, at my feet, entwine (bruised

By the languor tasted in their being-two's evil)

Girls sleeping in each other's arms' sole peril:

I seize them without untangling them and run

To this bank of roses wasting in the sun

All perfume, hated by the frivolous shade

Where our frolic should be like a vanished day.'

I adore you, wrath of virgins, O shy

Delight of the nude sacred burden that glides

Away to flee my fiery lip, drinking

The secret terrors of the flesh like quivering

Lightning: from the feet of the heartless one

To the heart of the timid, in a moment abandoned

By innocence wet with wild tears or less sad vapours.

'Happy at conquering these treacherous fears

My crime's to have parted the dishevelled tangle

Of kisses that the gods kept so well mingled:

For I'd scarcely begun to hide an ardent laugh

In one girl's happy depths (holding back

With only a finger, so that her feathery candour

Might be tinted by the passion of her burning sister,

The little one, naïve and not even blushing)

Than from my arms, undone by vague dying,

*This prey, forever ungrateful, frees itself and is gone,
Not pitying the sob with which I was still drunk.'*

No matter! Others will lead me towards happiness
By the horns on my brow knotted with many a tress:
You know, my passion, how ripe and purple already
Every pomegranate bursts, murmuring with the bees:
And our blood, enamoured of what will seize it,
Flows for all the eternal swarm of desire yet.
At the hour when this wood with gold and ashes heaves
A feast's excited among the extinguished leaves:
Etna! It's on your slopes, visited by Venus
Setting in your lava her heels so artless,
When a sad slumber thunders where the flame burns low.
I hold the queen!

O certain punishment...

No, but the soul

Void of words, and this heavy body,
Succumb to noon's proud silence slowly:
With no more ado, forgetting blasphemy, I
Must sleep, lying on the thirsty sand, and as I
Love, open my mouth to wine's true constellation!
Farewell to you, both: I go to see the shadow you have become.

2° Σχέδιο Μαθήματος Μουσικής: Γνωριμία με το έργο *Το βόδι πάνω στη στέγη (Le bœuf sur la toit)* του Ντάριους Μιγιά (Darius Milhaud)

Η πρόταση διδασκαλίας βασίζεται σε ενδεικτική δραστηριότητα του Προγράμματος Σπουδών από τη θεματική ενότητα «4. Έντεχνη μουσική με επιδράσεις από τη τζαζ»

1) Ηλικία-Τάξη που απευθύνεται: Α΄ Λυκείου

2) Γνωστικό αντικείμενο: Μουσική

3) Στόχοι της διδασκαλίας: Γνωστικοί: Οι μαθητές επιδιώκεται να μπορούν να διακρίνουν μουσικούς ήχους από συμφωνική ορχήστρα ή σόλο όργανο. Να αντιλαμβάνονται τα χορευτικά στοιχεία της μουσικής. Να μάθουν να αποδίδουν ήχους αυτοσχεδιάζοντας (με τη φωνή ή με όργανα). Να κατανοήσουν την εποχή του έργου μέσα από τη ζωγραφική και τον ποιητικό λόγο). Παιδαγωγικοί: ανάπτυξη συνεργασίας, ομαδικότητας

4) Μεθοδολογία: ανακαλυπτική μάθηση, ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, επαγωγική, ατομική εργασία, ομαδοσυνεργατική

5) Μέσα: CD, βίντεο, βιντεοπροβολέας, διαδίκτυο, μουσικά όργανα

6) Λέξεις κλειδιά: μουσικές φράσεις, ηχόχρωμα, έγχορδα, πνευστά, κρουστά, ρυθμικά σχήματα, κρεσέντο, ντιμινουέντο

7) Φάσεις διδασκαλίας-Βήματα :

1^η Δραστηριότητα: Διαδραστική εφαρμογή (διάρκεια: 5 λεπτά)

Οι μαθητές ακούνε αποσπάσματα από το έργο και ταυτόχρονα και ζωγραφίζουν με βάση τις εικόνες που τους δημιουργεί η μουσική.

2^η Δραστηριότητα: Ιστορικά στοιχεία (διάρκεια: 20 λεπτά)

Ο καθηγητής αναφέρεται σύντομα στο συνθέτη Ντ. Μιγιά (1892-1974), στις επιρροές που επέδρασαν στο έργο του, όπως η τζαζ μουσική και συγκεκριμένα στο έργο του-μπαλέτο *Το βόδι πάνω στη στέγη*, έργο για ορχήστρα op.58 (διάρκεια 16.20'). Δίνει συνοπτικό πληροφοριακό υλικό ξεχωριστό σε κάθε ομάδα της τάξης για το πότε γράφτηκε το έργο –λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μετά από την εκτεταμένη παραμονή του συνθέτη στη Βραζιλία υπό την επίδραση του ομώνυμου βραζιλιάνικου τραγουδιού- και για το ότι αργότερα ο ποιητής και θεατρικός συγγραφέας Ζαν Κοκτώ (1889-1963), επηρεαζόμενος από το έργο του Μιγιά, έγραψε θεατρικό έργο με τον ίδιο τίτλο, το οποίο παρουσιάστηκε με σκηνικά του ζωγράφου Ρ. Ντυφύ (Raoul Dufy, 1877 – 1953). Επίσης, γίνεται σύντομη αναφορά στον Ε. Σατί, στον Ζ. Κοκτώ, στην εφημερίδα που εξέδιδαν (*Le Coq et l' arlequin*), και στο σατυρικό έργο *Οι νιόγαμπροι του πύργου του Αΐφελ*, για το οποίο συνεργάστηκαν. Ο καθηγητής συνδέει την εποχή με το καλλιτεχνικό κίνημα του σουρεαλισμού ως προς τον τίτλο του έργου και τα σκηνικά του Ντυφύ. Οι μαθητές μελετούν τις πληροφορίες με την τεχνική της συνανάγνωσης και τις παρουσιάζουν στην ολομέλεια.

3^η Δραστηριότητα: Παρατήρηση φωτογραφικού υλικού και σκηνικών του έργου

Ο καθηγητής δείχνει στους μαθητές φωτογραφίες και σκηνικά του Ντυφύ από τους οκτώ χαρακτήρες στους οποίους αναφέρεται το έργο: ο Μπάρμαν, η Κοκκινομάλλα, η κυρία με το ντεκολτέ, ο Αστυνομικός, ο Νέγρος Μποξέρ, ο Τζογαδόρος, ο Νέγρος που παίζει μπιλιάρδο, ο κύριος με το κουστούμι. Στη συνέχεια σχολιάζουν τις ενδυμασίες και το χαρακτήρα που ο Ντυφύ ήθελε να δηλώσει με αυτές.

Σκηνικό (λιθογραφία) του Ραούλ Ντυφύ για το έργο, η οποία κοσμούσε τον τοίχο του [bar-restaurant Le Boeuf sur le Toit](#) το 1920 και αποτέλεσε το Σκίτσο N.1 στο *Album de la Vogue Musicale*, που δημοσίευσε ο Edouard Dupont

Παρατίθενται οι έξι από τις οκτώ φιγούρες που σχεδίασε ο Ρ. Ντυφύ. Οι δύο από αυτές έχουν χαθεί.
(Από το προσωπικό αρχείο του Darius Mihlaud)

Ο Νέγρος που παίζει μπυλιάρδο

Ο Νέγρος Μποξέρ

Ο κύριος με το κουστούμι

4^η Δραστηριότητα: Ενεργητική μουσική ακρόαση

Με βάση τις ιστορικές πληροφορίες που προηγήθηκαν, ο καθηγητής προχωράει στην ακρόαση του έργου του Ντάριους Μιγιώ: *Το βόδι πάνω στη στέγη*.

Μοιράζει στους μαθητές έντυπο υλικό στο οποίο τους ενημερώνει για:

α) Τα όργανα που συμμετέχουν στην ορχήστρα με βάση την παρτιτούρα που τους επιδεικνύει (Full-score-παρατίθεται η πρώτη σελίδα, βλ. Παράρτημα) (διάρκεια: 3 λεπτά)

β) Ο καθηγητής παίζει τις τέσσερις μελωδίες του έργου αν είναι δυνατόν στο αρμόνιο, επισημαίνοντας ότι κάθε μία αντιπροσωπεύει κάθε φορά την είσοδο προσώπων (μπάρμαν, νέγροι, γυναίκες, άνδρες) και δείχνει το παρακάτω μουσικό κείμενο (διάρκεια: 5 λεπτά)

THEME DU BARMAN

ENTRÉE DES NÈGRES

ENTRÉE DES FEMMES

ENTRÉE DES HOMMES

The image displays four sections of a musical score. Each section is titled and contains three staves of music. The first section, 'THEME DU BARMAN', is in 3/4 time. The second, 'ENTRÉE DES NÈGRES', is in 2/4 time. The third, 'ENTRÉE DES FEMMES', is in 3/4 time. The fourth, 'ENTRÉE DES HOMMES', is in 3/4 time. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings.

γ) Οι μαθητές ακούν για πρώτη φορά ολόκληρο το έργο, παρακολουθώντας το χάρτη ακρόασης που δίνει ο καθηγητής και επισημαίνοντας τους διαφορετικούς συνδυασμούς οργάνων που ακούγονται κάθε φορά στις εμφανίσεις των μελωδιών. Επιπλέον, καλούνται να παρατηρήσουν αν οι μελωδίες εκφράζουν και με ποιο τρόπο τα αντίστοιχα πρόσωπα (τα οποία έχουν παρατηρήσει στην 3η δραστηριότητα). Παρατηρούν τις επιδράσεις από τη μουσική τζαζ και από τη λαϊκή Βραζιλιάνικη μουσική (συγκοπτόμενος ρυθμός, μέρη για χάλκινα, αντιστικτικές γραμμές μπάσου, έντονη χρήση κρουστών-σειστρα) καθώς και τα κωμικά στοιχεία της μουσικής (πολλά glissandi/γλίστρημα του τρομπονιού/τρομπέτας, ρυθμικές εναλλαγές: *accelerando*/επιτάχυνση και μετά *rallentando*/επιβράδυνση). Η μορφή του έργου είναι κυκλική (ροντό): επανέρχεται συνέχεια το ρεφρέν μετά από διαφορετικό κάθε φορά κουπλέ ανάλογα με το χαρακτήρα του προσώπου. (διάρκεια: 15 λεπτά)

δ) Στη συνέχεια, οι μαθητές δουλεύουν σε ομάδες. Ακούν για δεύτερη φορά το έργο και συμπληρώνουν το παρακάτω φύλλο εργασίας (διάρκεια: 15 λεπτά)

ρεφρέν	Κουπλέ 1	ρεφρέν	Κουπλέ 2	ρεφρέν	Κουπλέ 3	ρεφρέν
Θέμα του μπάρμαν	Είσοδος των νέγρων		Είσοδος των γυναικών		Είσοδος των αντρών	
Βιολιά Τρομπέτες (Πριν την είσοδο των νέγρων υπάρχει μικρή ρυθμική καθυστέρηση. Στο τέλος ακούγεται μια διαφωνία/ συνήχηση με κωμικό χαρακτήρα από πνευστά)	Όμποε Βιολιά, (μελωδία με συγχοπές, ρυθμικές εναλλαγές)	Βιολιά Τρομπέτες (Πριν την είσοδο των γυναικών υπάρχει μικρή ρυθμική καθυστέρηση. Στο τέλος ακούγεται μια μικρή διαφωνία/ συνήχηση με κωμικό χαρακτήρα από πνευστά)	Όμποε Βιολιά, (Ανάαφρη μελωδία, ρυθμικές εναλλαγές)	Βιολιά Τρομπέτες (Πριν την είσοδο των αντρών υπάρχει μικρή ρυθμική καθυστέρηση. Στο τέλος ακούγεται μια διαφω- νία/ συνήχηση με κωμικό χαρακτήρα από πνευστά)	Βιολιά Τρομπέ- τες (Θορυβώ- δης μουσική, ρυθμικές εναλλα- γές)	Βιολιά Τρομπέτες (στο τέλος ακούγεται μια διαφω- νία/ συνήχηση με κωμικό χαρακτήρα από πνευστά)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΜΙΓΙΩ «ΤΟ ΒΟΔΙ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΣΤΕΓΗ»

- 1) Ποιος είναι ο συνθέτης, ποιος ο σκηνογράφος και σε ποια σημεία της δημιουργίας τους διαφαίνεται η επίδραση του σουρεαλισμού;
- 2) Σε ποια εποχή της μουσικής δημιουργίας ανήκει το έργο; Ποιοι αποτελούν τους κυριότερους εκπροσώπους της εποχής όσον αναφορά τις άλλες τέχνες (ζωγραφική, ποίηση, θέατρο).
- 3) Σε ποια σημεία του έργου φαίνονται επιρροές από τη τζαζ μουσική και από τη λαϊκή βραζιλιάνικη μουσική;
- 4) Τι χαρακτήρα έχει η μουσική του έργου;
- 5) Ποια όργανα συμμετέχουν στην ορχήστρα; Ποια από αυτά δίνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του έργου και με ποια τεχνάσματα;
- 6) Τι χαρακτηρίζει κάθε φορά την είσοδο των διαφορετικών προσώπων; (διαφορετικά όργανα, διαφορετικό στυλ μουσικής). Αναφέρετε ενδεικτικά χαρακτηριστικά.
- 7) Πόσες φορές ακούγεται το ρεφρέν συνολικά στο έργο. Μήπως παρατηρείτε κάποιες διαφορές (π.χ. τονικές-πιο ψηλά/πιο χαμηλά, ρυθμικές-πιο γρήγορα/πιο αργά, στη σύνθεση ορχήστρας-πιο πολλά όργανα/πιο λίγα όργανα)
- 8) Ποια σημεία σας άρεσαν περισσότερο και γιατί; Τι εικόνες σας δημιουργήθηκαν ακούγοντάς τα;

8) Αξιολόγηση του μαθήματος

Στο τέλος γίνεται αξιολόγηση του μαθήματος μέσα από το παραπάνω φύλλο εργασίας το οποίο ο κάθε μαθητής ή η ομάδα έχει συμπληρώσει, μέσα από τη συμμετοχή του κάθε μαθητή στην ομάδα, τη συμμετοχή του στη συζήτηση και τη στάση του στο μάθημα.

9) Διασύνδεση με άλλα μαθήματα

Το μάθημα συνδέεται με το γνωστικό αντικείμενο των εικαστικών και του θεάτρου

Βιβλιογραφία:

Γκρίφιθς, Πωλ. (1993). *Μοντέρνα Μουσική*. Μτφρ. Μ. Κώστιου. Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος & ΣΙΑ Ο.Ε.

Michels, Ulrich. (1995). *Άτλας της Μουσικής*. Τόμος 2^{ος}. Μτφ. Ινστιτούτο Έρευνας και Ακουστικής (Ι.Ε.Μ.Α.). Αθήνα: Φίλιππος Νάκας

Σάλτσμαν, Ερικ. (1983). *Εισαγωγή στη μουσική του 20ού αιώνα*. Μτφ. Γ. Ζερβός. Αθήνα: Νεφέλη

Haus Vogt: *Neue Musik seit 1945 – Reclam 1982*

Ακρόαση με ταυτόχρονη παρατήρηση παρτιτούρας από την Εθνική Ορχήστρα της Γαλλίας, σε μουσική διεύθυνση Christophe Mangou στη διεύθυνση:

<https://www.youtube.com/watch?v=4BrU1TiRAd0>

ή από την ίδια ορχήστρα σε μουσική διεύθυνση Leonard Bernstein

<https://www.youtube.com/watch?v=uf24HMfNxuA>

Στοιχεία για το έργο στη σελίδα:

http://daniellathompson.com/Texts/Le_Boeuf/boeuf_chronicles.htm

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Η πρώτη σελίδα της παρτιτούρας του έργου «Το βόδι πάνω στη στέγη»

© 1969 ÉDITIONS MAX ESCHIG
PARIS, FRANCE

LE BOEUF SUR LE TOIT
DARIUS MILHAUD

animé (1.00)

2 Flûtes
3 Hautbois
2 Clarinettes
4 Bassons
2 Cors en Fa
1 Trompette
4 Trombones
3 Basses
Violons
Violas
Violoncelles
Contrebasses

© 1969 Éditions MAX ESCHIG
Paris, France

M. E. 8884

Tous droits réservés
pour tous pays

The image shows the first page of the musical score for 'Le Boeuf sur le Toit' by Darius Milhaud. The score is written for a large orchestra, including 2 Flutes, 3 Oboes, 2 Clarinets, 4 Bassoons, 2 Horns in F, 1 Trumpet, 4 Trombones, 3 Basses, Violins, Violas, Violoncelles, and Contrabasses. The tempo is marked 'animé (1.00)'. The score is published by Éditions Max Eschig in Paris, France, with the catalog number M. E. 8884. The copyright is dated 1969. The score is written in French and includes the title 'LE BOEUF SUR LE TOIT' and the composer's name 'DARIUS MILHAUD'. The score is divided into two systems, with the first system containing the first four measures and the second system containing the next four measures. The instruments are listed on the left side of the page, and their respective parts are written on staves. The score is written in a clear, legible font, and the notation is standard for a symphonic score. The page is numbered 28 at the bottom.

Cinema-Symphonie
 2e Animé. typ tob

de Bouffon le Tôt

The image shows a handwritten musical score for a piece titled "Cinema-Symphonie" with the subtitle "2e Animé." The score is written on ten staves, each labeled with an instrument: Flute, Hautbois, Clarinettes, Basson, Cor anglais, Trompettes, Timbale, Batterie, Violoncelles (1er and 2e), Alto, Violons, and Contrebasse. The music is in 2/2 time and features a variety of rhythmic patterns and melodic lines. The notation is handwritten and includes dynamic markings such as *f* and *mf*. The score is titled "Cinema-Symphonie" and "2e Animé." and is attributed to "de Bouffon le Tôt".

Απόσπασμα από χειρόγραφο του έργου (1919)

3^ο Σχέδιο Μαθήματος Μουσικής: Γνωριμία με το έργο Γαλάζια Ραψωδία (*Rhapsody in Blue*) του Τζορτζ Γκέρσουιν

Η πρόταση αυτή διδασκαλίας βασίζεται σε ενδεικτική δραστηριότητα του Προγράμματος Σπουδών από τη θεματική ενότητα «4. Έντεχνη μουσική με επιδράσεις από την Τζαζ».

1) Ηλικία-Τάξη που απευθύνεται: μαθητές Α΄ Λυκείου

2) Γνωστικό αντικείμενο: Μουσική

3) Προβλεπόμενη διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες (1η ώρα, δραστηριότητες 1^η, 2^η) και 2η ώρα (δραστηριότητες 3^η, 4^η, 5^η)

4) Στόχοι της διδασκαλίας:

Γνωστικοί:

-Οι μαθητές να γνωρίσουν την τζαζ μουσική και τις επιδράσεις της

-Οι μαθητές να εξοικειωθούν με τη δραστηριότητα της ενεργητικής ακρόασης και μέσω αυτής να διακρίνουν μουσικά όργανα, δομικά σημεία της μουσικής και νοήματα της μουσικής

-Οι μαθητές να μάθουν την έννοια του αυτοσχεδιασμού, του συγκοπτόμενου ρυθμού, του κοντσέρτου για σόλο όργανο και ορχήστρα, της πιανιστικής καντέντσα, των «μπλε» (blue) φθόγγων

Ψυχοκινητικοί-δεξιότητες:

-Οι μαθητές να συνθέσουν σύντομη μελωδία με στοιχεία τζαζ

Παιδαγωγικοί: ανάπτυξη συνεργασίας και ομαδικότητας, ενεργητική συμμετοχή

5) Διδακτική μεθοδολογία: τεχνική της συν-ανάγνωσης, ανακαλυπτική ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, ομαδοσυνεργατική, αξιοποίηση τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας

6) Μέσα: CD ή/και υπολογιστής με σύνδεση στο διαδίκτυο, βιντεοπροβολέας

7) Λέξεις κλειδιά: συγκοπτόμενος ρυθμός, αυτοσχεδιασμός, «μπλε νότες».

8) Δραστηριότητες

Πρώτη διδακτική ώρα

Δραστηριότητα 1^η: Ενεργητική μουσική ακρόαση

Οι μαθητές ακούν το έργο του Γκέρσουιν, καθοδηγούμενοι από το χάρτη ακρόασης που έχει αναρτήσει ο καθηγητής. Κατά τη διάρκεια της ακρόασης προσπαθούν να επισημάνουν με τη βοήθεια του καθηγητή ποια όργανα εισάγουν το πρώτο θέμα που ακούγεται από το κλαρινέτο στην αρχή του έργου και ποια είναι τα χαρακτηριστικά στοιχεία της τζαζ στο έργο.

Χάρτης-οδηγός ακρόασης του έργου *Γαλάζια Ραψωδία*

Μία κίνηση (movement) – τριμερής δομή και coda

πρώτο θέμα - κλαρινέτο με glissando (γλίστρημα) / τρομπέτα με σορντίνα δεύτερο θέμα - πιάνο
πρώτο θέμα - ορχήστρα δεύτερο θέμα - πιάνο (δεξιοτεχνία)
πρώτο θέμα - ορχήστρα δεύτερο θέμα - φλάουτα, πιάνο ντραμς παίζουν ρυθμικά στοιχεία τρίτο θέμα - ξύλινα πνευστά
καντέντσα πιάνου
δεύτερο θέμα - πιάνο πρώτο θέμα – ορχήστρα
τελικό τμήμα - καντέντσα του πιάνου με στοιχεία του τρίτου θέματος στο οποίο απαντάει η ορχήστρα με ένα μεγάλο crescendo για το τέλος

Δραστηριότητα 2^η :

Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, ακούν για δεύτερη φορά το έργο και ο καθηγητής έχει δώσει φύλλο εργασίας το οποίο οι ομάδες καλούνται να συμπληρώσουν.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- 1) Μπορείτε να βρείτε πόσες φορές ακούγεται το θέμα του κλαρινέτου;
- 2) Μπορείτε να αναγνωρίσετε ποια όργανα παίζουν το κύριο θέμα;
- 3) Ποιό είναι το όργανο που κυριαρχεί και γιατί (σόλο – σολίστ);
- 4) Μπορείτε να αναγνωρίσετε τα τζαζ στοιχεία στο έργο και ποιά είναι αυτά σε ρυθμό, μελωδία, αρμονία, ηχόχρωμα;
- 5) Σε πόσα μέρη χωρίζεται το έργο (δομή);
- 6) Γιατί το έργο ονομάζεται Γαλάζια Ραψωδία;

Δεύτερη διδακτική ώρα

Δραστηριότητα 3^η: Μουσική δημιουργία – χρήση μουσικής τεχνολογίας

Οι μαθητές συνθέτουν, με την καθοδήγηση του καθηγητή, δική τους μουσική με «μπλε νότες». Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες: στην πρώτη δίνονται οι συγχορδίες I,IV,V της ντο μείζονας και η κλίμακα του ντο με ύφεση στις βαθμίδες 3^η, 5^η, 7^η. Η ομάδα καλείται να παίξει αυτοσχεδιάζοντας τρία τετράμετρα που να κινούνται πάνω στις βαθμίδες αυτές. Η μικρή σύνθεση θα έχει τη μορφή AAB, δηλαδή δύο μελωδίες με επανάληψη της πρώτης.

Στη δεύτερη ομάδα δίνονται οι συγχορδίες μεθ' εβδόμης τύπου τζαζ (ρε-φα-λα-ντο, σολ-σι-ρε-φα-, ντο-μι-σολ-σι) που βασίζονται στη διαδοχή II-V-I. Η ομάδα καλείται να παίξει τις συγχορδίες αυτές και να δημιουργήσει ταυτόχρονα μία μελωδία αυτοσχεδιάζοντας.

Οι μαθητές ερμηνεύουν τη μουσική, την γράφουν στο Musescore <http://musescore.org/el> και την ηχογραφούν με το Audacity <http://audacity.sourceforge.net/>

Δραστηριότητα 4^η:

Οι μαθητές χωρίζονται σε δύο ομάδες και συνδέουν την τζαζ μουσική με την Ελλάδα και το σήμερα. Η πρώτη ομάδα συγκεντρώνει πληροφορίες για τα πιο γνωστά Φεστιβάλ Τζαζ Μουσικής στην Ελλάδα που υπάρχουν σήμερα και η δεύτερη για τα πιο γνωστά ελληνικά συγκροτήματα Μουσικής τζαζ σήμερα (Aporosis trio, Nikos Anadolis Trio, Blues Wire, Γρηγόρης Σημαδόπουλος και Freedom Trio, κ.α.).

Βασιζόμενοι στις πληροφορίες, γράφουν κείμενα και ετοιμάζουν μία ραδιοφωνική εκπομπή αφιερωμένη στην τζαζ μουσική. Γίνεται ηχογράφηση των κειμένων με το Audacity <http://audacity.sourceforge.net/>. Ενσωματώνουν τα μουσικά αποσπάσματα τα οποία έχουν επιλέξει για να ακουστούν στην εκπομπή (σε mp3 μορφή). Η εκπομπή παρουσιάζεται στο διαδικτυακό μαθητικό ραδιόφωνο European School Radio <http://blogs.sch.gr/esrblog/>

Δραστηριότητα 5^η:

Ο εκπαιδευτικός δίνει πληροφοριακό υλικό σε κάρτες στις ομάδες των μαθητών στο τέλος του μαθήματος, οι οποίες με την τεχνική της συν-ανάγνωσης στη συνέχεια παρουσιάζουν το υλικό αυτό στην ολομέλεια της τάξης.

1^η Κάρτα

Έργο: Τζορτζ Γκέρσουιν *Γαλάζια Ραψωδία* για σόλο πιάνο και τζαζ μπάντα

Χρονολογία: 1924

Είδος: Ραψωδία (ένα μέρος) με τριμερή δομή και αυτοσχεδιασμούς

Μουσικά όργανα: φλάουτα, όμποε, κλαρινέτο μπάσο, φαγκότα, κόρνα, τρομπέτες, τρομπόνια, τούμπα, τύμπανα, ντραμς, κρουστά, σαξόφωνα, μπάντζο, έγχορδα, σόλο όργανο: πιάνο

2^η Κάρτα

Ο Αμερικανός συνθέτης, τραγουδοποιός και πιανίστας Τζορτζ Γκέρσουιν (1898-1937) συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση της τζαζ στις ΗΠΑ κατά τη δεκαετία του 1920. Τα πιο γνωστά του έργα είναι η *Γαλάζια Ραψωδία* και η όπερα *Πόργκι και Μπερς* και το συμφωνικό ποίημα *Ένας Αμερικανός στο Παρίσι*. Συνδύασε τις τεχνικές και τις φόρμες του κλασικού τραγουδιού με το είδος της τζαζ και συνέθεσε μουσική για θέατρο (μιούζικαλ) και κινηματογράφο. Ο κύριος συνεργάτης του και στιχουργός πολλών συνθέσεών του υπήρξε ο αδελφός του, Άιρα Γκέρσουιν.

9) Αξιολόγηση του μαθήματος:

Αξιολόγηση συνεχής και διαμορφωτική. Αξιολόγηση μέσα από τη συμμετοχή των μαθητών στις ομάδες, τη συμπλήρωση του φύλλου εργασίας, το ενδιαφέρον και τη στάση προς το μάθημα και τις ομάδες, τη συνεπή παρακολούθηση. Επίσης, εφαρμογή της ετεροαξιολόγησης (αξιολόγηση των ομάδων μεταξύ τους ως προς τις εργασίες τους).

Βιβλιογραφία για τον καθηγητή

Kamien, Roger, Mehta, Zubin (2008). *Music: an Appreciation*. Jerusalem: Hebrew University of Jerusalem

Michels, Ulrich. (1995). *Άτλας της Μουσικής*. Τόμος 2^{ος}. Μτφ. Ινστιτούτο Έρευνας και Ακουστικής (Ι.Ε.Μ.Α.). Αθήνα: Φίλιππος Νάκας

Morgan, P. Robert. (1991). *Twentieth-Century Music*. N.Y.-London: W. W. Norton & Company
Πιλοτικά Αναλυτικά Προγράμματα, Μουσική: πεδίο «Τέχνες πολιτισμός» πρόταση α', Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Μάιος 2011,

<http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps/%CE%A4%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B5%CF%82%20-%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%E2%80%94%20%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%20%CE%B1%CF%83%CE%B7%20%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%E2%80%94%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf>

Τσίλτον, Τζων. (1985). *Ιστορία της Τζαζ*. Μτφ. Γεωργίου Άρις. Αθήνα: Υποδομή

Η παρτιτούρα και ηχογραφήσεις του έργου είναι διαθέσιμα στη Μουσική Βιβλιοθήκη IMSLP Petrucci Library

http://imslp.org/wiki/Rhapsody_in_Blue_%28Gershwin,_George%29

Ιστοσελίδες

<http://audacity.sourceforge.net/>

<http://www.youtube.com/watch?v=1U40xBSz6Dc>

<https://www.youtube.com/watch?v=8rR367GrFhk>

<http://nikolasjazz.com/default.html>

<http://www.blueswire.gr/>

4ο Σχέδιο Μαθήματος Μουσικής: Γνωριμία με το έργο *Ο Βαφτιστικός (1918)* του Θεόφραστου Σακελλαρίδη (1882-1952)

Η πρόταση διδασκαλίας βασίζεται σε ενδεικτική δραστηριότητα του Προγράμματος Σπουδών από τη θεματική ενότητα «1.3. Η ελληνική οπερέτα»

1)Στόχοι της διδασκαλίας: Γνωστικοί: Οι μαθητές επιδιώκεται να μπορούν να διακρίνουν την οπερέτα από την όπερα (βασικά γνωρίσματα και διαφορές τους). Να μάθουν να αναπαράγουν γνωστές μελωδίες (με τη φωνή ή με όργανα). Παιδαγωγικοί: ανάπτυξη συνεργασίας, ομαδικότητας

2)Μεθοδολογία: ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, επαγωγική, ατομική εργασία

3)Μέσα: CD, βίντεο, βιντεοπροβολέας, διαδίκτυο, μουσικά όργανα

4)Λέξεις κλειδιά: όπερα, οπερέτα, πρόζα, λιμπρέτο, ουβερτούρα, σοπράνο, άλτο, τενόρος, μπάσσο, χορωδιακά

5) Φάσεις διδασκαλίας-Βήματα :

1^η Δραστηριότητα: Ιστορικά στοιχεία (διάρκεια: 5 λεπτά):

Ο καθηγητής αναφέρει τη δημιουργία της ελληνικής οπερέτας ή αθηναϊκής οπερέτας στις αρχές του 20ού αιώνα. Αναφέρει επίσης, τις διαφορές όπερας και οπερέτας. Η οπερέτα μικρότερη από την όπερα, αλλά με ποικίλα μέρη (ορχηστρική μουσική, ντουέτα, άριες, χορωδιακά, μπαλέτα κ.ά.), με ελαφρύ και κωμικό χαρακτήρα και με αναφορές στην αστική ζωή.

2^η Δραστηριότητα: Πληροφοριακό υλικό (διάρκεια: 20 λεπτά)

Ο καθηγητής αναφέρεται στους βασικούς εκπροσώπους της ελληνικής οπερέτας που ήταν οι: Θεόφραστος Σακελλαρίδης (1883-1950) και Νίκος Χατζηποστόλου (1884-1941). Γίνεται αναφορά στη σύνδεση του ονόματος του Σακελλαρίδη με το χώρο της επιθεώρησης και με το περιοδικό «Παναθήναια» (ετήσια επιθεώρηση). Αναφέρεται, ακόμη, η φράση του Θ. Σακελλαρίδη ότι «η ελληνική οπερέτα έφερε στα σαλόνια το ταγκό χάρισε στο λαό τα τραγούδια του και στους στρατιώτες το ηρωϊκό τραγούδι...» και συσχετίζεται η φράση αυτή με την κοινωνική και μουσική ζωή της εποχής. Γίνεται αναφορά, ακόμη, στα τραγούδια που έγραψε ο Σακελλαρίδης και τα οποία τραγούδησε η Σοφία Βέμπο κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Οι μαθητές παρουσιάζουν το πληροφοριακό υλικό στην ολομέλεια αφού το διαβάσουν με την τεχνική της συνανάγνωσης στις ομάδες τους.

3^η Δραστηριότητα: Παρουσίαση του έργου (διάρκεια: 5 λεπτά)

Στη συνέχεια ο καθηγητής παρουσιάζει το έργο στους μαθητές:

Ο Βαφτιστικός (1918) είναι μία τρίπρακτη οπερέτα η οποία πρωτοπαρουσιάστηκε στις 18 Ιουλίου 1918, την περίοδο της επιστράτευσης, από το θίασο Παπαϊωάννου, πάνω σε κείμενο (λιμπρέτο) και μουσική Θ. Σακελλαρίδη. Οι χαρακτήρες του έργου: Η Βιβίκα, ο Συνταγματάρχης, ο Χαρίδης, ο Ζαχαρούλης, η Κική, ο Κορτάσης, ο Μαρτής, η Μαγείρισα και μια καμαριέρα.

Φωτογραφία από την ταινία «Βαφτιστικός» (1952), σε σκηνοθεσία Μαρία Πλυτά, με πρωταγωνιστές τον Αλέκο Αλεξανδράκη (η φωνή του ήταν ντουμπλαρισμένη από τον τενόρο Πέτρο Επιτροπάκη), την Ανθή Ζαχαράτου και τον Μίμη Φωτόπουλο.

Η υπόθεση του έργου: Κατά την περίοδο των βαλκανικών πολέμων, το ζεύγος Ζαχαρούλη, που ζει στην Αθήνα, γιορτάζει τη δεύτερη επέτειο των γάμων του. Κάποια στιγμή ο Ζαχαρούλης αναφέρει στους προσκεκλημένους ότι η γυναίκα του (Βιβίκα), όταν ήταν μικρή, είχε βαφτίσει ένα παιδί που είναι στρατιώτης στο μέτωπο. Σε λίγο, ένας στρατιώτης παρουσιάζεται ατημέλητος και αυτοσυστήνεται ως Μάρκος Κορτάσης (ο βαφτιστικός της Βιβίκας). Η Βιβίκα ενθουσιάζεται, ο Ζαχαρούλης χάνει το κέφι του. Ο παρουσιαζόμενος όμως ως Μάρκος Κορτάσης δεν είναι ο ίδιος, στην πραγματικότητα είναι ο Πέτρος Χαρμίδης, που βρήκε την ευκαιρία να γνωρίσει τη Βιβίκα, εφόσον απαντούσε αντί για τον Κορτάση, επειδή δεν ήταν εγγράμματος, στα γράμματα που του έστειλε η Βιβίκα. Η Κική, παλιά φίλη της Βιβίκας, παρακαλεί τη Βιβίκα να ζητήσει από το Συνταγματάρχη θείο της άδεια για τον άντρα της, τον Πέτρο Χαρμίδα. Η Κική φεύγει και ενώ ο βαφτιστικός (Χαρμίδης) εξομολογείται τον έρωτά του στη Βιβίκα, εμφανίζεται ξαφνικά ο Γυμνασιάρχης. Η Βιβίκα δικαιολογούμενη παρουσιάζει τον υποτιθέμενο βαφτιστικό της (Χαρμίδα) ως άντρα της και τον Ζαχαρούλη, που έρχεται μετά, για βαφτιστικό της. Σε λίγο φθάνει μία ορχήστρα τσιγγάνων και διασκεδάει τους προσκεκλημένους. Όταν όλοι φεύγουν, η Βιβίκα και ο υποτιθέμενος βαφτιστικός της χαίρονται την αγάπη τους. Ο Συνταγματάρχης παρουσιάζεται πάλι για να γνωρίσει στην Κική τον πραγματικό σύζυγο της Βιβίκας, τον Ζαχαρούλη. Οι δύο γυναίκες λιποθυμούν και ο Ζαχαρούλης ανακουφισμένος ευχαριστεί τον Συνταγματάρχη που του ανακοινώνει ότι θα πάει στο μέτωπο.

4^η Δραστηριότητα:

Στη συνέχεια ο καθηγητής προβάλλει στους μαθητές αποσπάσματα βιντεοσκοπημένα από το έργο (ακρόαση με εικόνα). Ζητάει από τους μαθητές να αναγνωρίσουν τους χαρακτήρες και να μιλήσουν για τον καθένα με βάση την πλοκή του έργου. Μέσα από τις ακροάσεις αυτές οι μαθητές

γνωρίζουν τα μέρη από τα οποία αποτελείται μία οπερέτα (άριες, ντουέτα, χορωδία, πρόζα). Συγκεκριμένα, ακούν τα αποσπάσματα:

α) *Τικ-Τακ ή Στο Στόμα στο Στόμα*: στο ντουέτο μεταξύ της Βιβίκας και του Πέτρου, γυναικεία και αντρική φωνή, οι μαθητές αναγνωρίζουν τη μουσική έκφραση των συναισθημάτων του ενός προσώπου για το άλλο, καθώς στην αρχή τα δύο πρόσωπα τραγουδούν εναλλακτικά, ενώ στη συνέχεια τραγουδούν ταυτόχρονα.

β) *Τον παλιό εκείνο τον καιρό* (ντουέτο μεταξύ της Βιβίκας και της Κικής-δύο γυναικείες φωνές)

γ) Την άρια του Μάρκου *Ψηλά στο Μέτωπο*, στην οποία διαφαίνονται τα ιστορικά στοιχεία της εποχής του πολέμου. Οι μαθητές παρατηρούν στο σημείο αυτό της όπερας πώς εξελίσσεται ο διάλογος μεταξύ μιας γυναικείας φωνής-σοπράνο και μιας αντρικής φωνής-τενόρου και τον ρόλο που έχει η χορωδία η οποία επαναλαμβάνει τα λόγια του τενόρου για να τονίσει το νόημά τους, καθώς αυτά αναφέρονται στις περιπέτειες του πολέμου.

δ) Στο *Τσιγγάνικο Τανγκό* οι μαθητές αναγνωρίζουν τη χρήση τριημιτονίων και το χορευτικό στοιχείο που παραπέμπουν στον τίτλο του.

5^η Δραστηριότητα:

Με βάση την πλοκή οι μαθητές συζητούν για τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες εμφάνισης της ελληνικής οπερέτα. Γίνεται αναφορά στην περίοδο του Μεσοπολέμου, στην οποία αρχίζουν να εκφράζονται μέσα από την κοινωνική ζωή και μέσα από την τέχνη απελευθερωμένες αντιλήψεις για τα ήθη και απόρριψη για τα έργα τέχνης με υψηλά νοήματα και βαθύ περιεχόμενο, όλα ως απόρροια του σκληρού τρόπου ζωής που προηγήθηκε λόγω των ιστορικών γεγονότων. Παράλληλα αυξάνεται το ενδιαφέρον της κοινωνικής ζωής για το καμπαρέ και το μιούζικ χολ.

6^η Δραστηριότητα: Προτεινόμενη εργασία για το σπίτι:

Προτείνεται στους μαθητές να ακούσουν μουσική και από άλλα γνωστά τανγκό (π.χ. τη γνωστή Κομπασοίτα, Plegaria, Oracion, Pasionaria Milonguera) στη σελίδα

<https://www.youtube.com/watch?v=pgha2OTkyFE>

από τους Astor Piazzolla, Nuevos Aires and Jorge Arduh Orchestra και να αναφερθούν στη μουσική και το ρυθμό αυτού του χορού, καθώς και στα όργανα που παίζουν (μπαντονεόν, βιολί, πιάνο).

7^η Δραστηριότητα:

Οι μαθητές ανάλογα με τις δυνατότητές τους τραγουδούν και παίζουν σε όργανα μουσική από το έργο. Προτείνονται τα αποσπάσματα: Τικ-τακ, Τον παλιό εκείνο τον καιρό, Η καρδιά μου πονεί για σας, Στο στόμα, στο στόμα.

8^η Δραστηριότητα: Χρήση νέων τεχνολογιών

-Οι μαθητές ηχογραφούν με το audacity επιλεγμένα μέρη από την οπερέτα αυτή και τα παρουσιάζουν σε τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό ή στο European School Radio.

-Οι μαθητές ερευνούν στο διαδίκτυο παρουσιάσεις του έργου από διαφορετικές εποχές και με διαφορετικούς τραγουδιστές. Επιλέγουν αποσπάσματα και αναφέρουν στην ολομέλεια για ποιους λόγους επέλεξαν τα αποσπάσματα αυτά. (π.χ. <http://www.youtube.com/watch?v=YWX291ucZLY>, <http://www.youtube.com/watch?v=wTN7nwKoSf0>, <http://www.youtube.com/watch?v=NFQBN1V7b7w>, όπως προσπελάστηκαν στις 24/11/2014).

9^η Δραστηριότητα: Εναλλακτική με τη χρήση νέων τεχνολογιών

Οι μαθητές αφού βρουν στο διαδίκτυο την ταινία που αναφέρθηκε στο μάθημα κάνουν ένα ηχητικό κολάζ (ενσωματώνουν στην ταινία τις πιο αντιπροσωπευτικές άριες από την οπερέτα), χρησιμοποιώντας ένα λογισμικό, όπως το avidemux (http://www.avidemux.org/nightly/win_installer/, έκδοση win32 ή win64, ανάλογα με τον υπολογιστή

10^η Δραστηριότητα: Εργασία σε ομάδες

Οι μαθητές επιλέγουν ένα απόσπασμα από το θεατρικό έργο και στη συνέχεια χωρίζονται σε τρεις ομάδες: Η 1^η (πρώτη) ομάδα αναλαμβάνει την πρόζα. Η 2^η (δεύτερη) ομάδα αναλαμβάνει τη μουσική. Σε αυτή συμμετέχουν μαθητές που γνωρίζουν μουσικά όργανα, όπως κιθάρα, μαντολίνο, πιάνο, μπουζούκι, βιολί. Η 3^η (τρίτη) ομάδα συμμετέχει τραγουδώντας.

6) Αξιολόγηση:

Στο τέλος του μαθήματος η κάθε ομάδα αξιολογεί την απόδοσή της (αυτοαξιολόγηση) και το αποτέλεσμα των άλλων δύο ομάδων (ετεροαξιολόγηση). Η αυτοαξιολόγηση και η ετεροαξιολόγηση μπορεί να γίνει με τη βοήθεια του καθηγητή με τον οποίο οι μαθητές μπορούν να θέσουν συγκεκριμένα κριτήρια (ως προς την οργάνωση, τη μουσική εκτέλεση, τη συνεργασία, τη συνδυαστική σκέψη).

7) Διασύνδεση με άλλα μαθήματα:

Το μάθημα μπορεί να συνδεθεί με τα γνωστικά αντικείμενα του Θεάτρου και της Ιστορίας.

Βιβλιογραφία:

H. Schnoor, *Oper – Operette – Konzert*, MosaikVerlag, München, 1979
Don Randel (ed.), *The New Harvard Dictionary of Music*, The Belknap Press of Harvard University Press, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1986
Κωνσταντέας, Πητ (επιμ). (1993). *Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής*. Μτφ. Παναγιώτης Δερμεντζόγλου. Αθήνα: Αλκυών

Αποσπάσματα από την οπερέτα στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

1) Από την παράσταση «Θυμήσου εκείνα τα χρόνια...» 100 χρόνια ελληνική οπερέτα-Αφιέρωμα στον Θεόφραστο Σακελλαρίδη, το απόσπασμα Τικ-Τακ. Εθνική Λυρική Σκηνή-Θέατρο Ακροπόλ 2007/8. Σκηνοθεσία: Λάμπρος Λιάβας, Αποστολία Παπαδαμάκη. Διεύθυνση Ορχήστρας: Χρυσάνθος Αλισάφης. Ορχήστρα, χορωδία και μπαλέτο του θεάτρου Ακροπόλ.
<https://www.youtube.com/watch?v=wTN7nwKoSF0>

2) Από την Εθνική Λυρική Σκηνή, τα αποσπάσματα, *Τον Παλιό εκείνο τον καιρό*
<https://www.youtube.com/watch?v=Cl38A9MDygo> και *Η καρδιά μου πονεί για σας*
<https://www.youtube.com/watch?v=p2HvNHTC9Kw>,
<https://www.youtube.com/watch?v=azz4QMzYjrU>

3) Από την τηλεοπτική μεταφορά της οπερέτας, το απόσπασμα: Τσιγγάνικο Τανγκό,
<https://www.youtube.com/watch?v=xt7Wkl1KWUQ>

4) Πληροφορίες για την ταινία *Ο Βαφτιστικός (1952-Σκηνοθεσία: Πλυτά Μαρία) στην Ταινιοθήκη της Ελλάδος > Μουσείο-Κινηματογράφου, στη σελίδα:*
<http://www.tainiothiki.gr/v2/filmography/view/1/2378>, όπως προσπελάστηκε στις 24/11/2014

5) Προβολή της κινηματογραφικής ταινίας *Βαφτιστικός (1952)*. Πρωταγωνιστούν: Ανθή Ζαχαράτου, Μίμης Φωτόπουλος, Αλέκος Αλεξανδράκης (με φωνή διπλασιασμένη από τον Πέτρο Επιτροπάκη), Λάκης Σκέλας, Τάκης Γαλανός, Σκηνοθεσία: Μαρία Πλυτά (διάρκεια 1: 14:53)
<https://www.youtube.com/watch?v=3wT13h-AXWk>

Η τηλεταινία που προβλήθηκε από την ΕΡΤ το 1984, στο πλαίσιο της εκπομπής "Μουσική γραμμένη με νότες" Θεόφραστου Σακελλαρίδη-"Ο Βαφτιστικός". Τηλεοπτική διασκευή του Θόδωρου Χατζηπανταζή, Μουσική Διεύθυνση Τάκης Αθηναίος, Χορογραφίες Τάκη Μπερδέ, Σκηνικά-Κουστούμια Λίλη Ναζίρογλου. Δ/ση Παραγωγής Μαμίκια Λίβα, Παραγωγή-Σκηνοθεσία Γιώργου Μ. Δάμπαση. Πρωταγωνιστούν κατά αλφαβητική σειρά: Χρήστος Βαλαβανίδης [Ζαχαρούλης], Χρυσούλα Διαβάτη [Κική], Μάρα Θρασιβουλίδου [Βιβή], Θάνος Καληώρας [Χαρμίδης], Γιώργος Μούτσιος [Συνταγματάρχης] Νίκος Τσούκας [Βαφτιστικός] και άλλοι. (διάρκεια 1:17:59)

Σημείωση: Η ταινία ήταν γραμμένη σε VHS πριν από 30 χρόνια, και μετετράπη σήμερα σε mp4, με όσο το δυνατόν καλύτερη ποιότητα, λόγω της παλαιότητάς της. Παρουσίαση: Κέλλη Σακάκου.

<https://www.youtube.com/watch?v=pBAsoTSMG0A>

6) Ιστοσελίδες από τα παραδείγματα. Ακούγονται αποσπάσματα από

<http://www.youtube.com/watch?v=YWX291ucZLY>,

<http://www.youtube.com/watch?v=wTN7nwKoSf0>,

<http://www.youtube.com/watch?v=NFQBN1V7b7w>

Μουσική για τανγκό από τους Astor Piazzolla, Nuevos Aires and Jorge Arduh Orchestra:

<https://www.youtube.com/watch?v=pgha2OTkyFE>

5^ο Σχέδιο Μαθήματος Μουσικής: Γνωριμία με το έργο Η Συμφωνία της Λεβεντιάς του Μανώλη Καλομοίρη (1883-1962)

Η πρόταση αυτή διδασκαλίας συνδέεται με ενδεικτική δραστηριότητα του Προγράμματος Σπουδών Μουσικής που αναφέρεται στη θεματική ενότητα 1.4. «Η εθνική σχολή μουσικής».

1) Στόχοι της διδασκαλίας:

Γνωστικοί: οι μαθητές να πληροφορηθούν τη σύνδεση της ελληνική εθνική σχολής, (τους κυριότερους εκπρόσωπούς της και το έργο τους) και κυρίως για τη Νεοελληνική Εθνική Μουσική Σχολή.

2) Μεθοδολογία: ενεργητική-συμμετοχική μάθηση, επαγωγική, ατομική εργασία, τεχνική της συν-ανάγνωσης

3) Μέσα: CD, βίντεο, βιντεοπροβολέας, διαδίκτυο, μουσικά όργανα, μουσικές βιβλιοθήκες, ιστορικά βιβλία

4) Λέξεις κλειδιά: τρίο, σκέρτσο, συμφωνία, φουγκάτο, βυζαντινός ύμνος, μελωδικά γυρίσματα, χρωματική κίνηση, ύμνος, συμφωνική ορχήστρα.

5) Φάσεις διδασκαλίας-Βήματα :

Δραστηριότητα 1^η: Πληροφοριακό υλικό

Ο καθηγητής κάνει σύντομη αναφορά στις εθνικές σχολές του 19^{ου} αιώνα και τις συνδέει με τις εθνικές σχολές του 20ού αιώνα. Αναφέρεται στα ιστορικά στοιχεία της εποχής: Μεγάλη Ελλάδα, Βαλκανικοί Πόλεμοι, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Επίσης, αναφέρεται στη δημιουργία της Ελληνικής Εθνικής Σχολής και στη συνέχεια στον κύριο εκπρόσωπό της, τον Μανώλη Καλομοίρη. Δίνει διαφορετικό πληροφοριακό υλικό στις ομάδες των μαθητών, οι οποίοι αφού το διαβάσουν με την ομάδα τους (τεχνική της συν-ανάγνωσης), το παρουσιάζουν -οι εκπρόσωποί τους- στην ολομέλεια

Κάρτα 1^η: Ο Μανώλης Καλομοίρης (1883-1962) υπήρξε από τους πιο σημαντικούς Έλληνες συνθέτες. Ήταν οπαδός του δημοτικισμού και κατέγραφε τις απόψεις του μέσα από τις σελίδες του ιστορικού περιοδικού *Νουμάς*. Ήταν θαυμαστής του Ελευθέριου Βενιζέλου και του Κωστή Παλαμά. Με τον Παλαμά ειδικά συνεργάστηκε στενά, όπως επίσης και με τον Άγγελο Σικελιανό και το Νίκο Καζαντζάκη. Ο Μανώλης Καλομοίρης έχει πλούσιο έργο που περιλαμβάνει όπερες, συμφωνικά έργα, έργα μουσικής δωματίου και πολλά άλλα. Εμπνεύσθηκε από την ιστορία της Ελλάδας και τη λαϊκή της παράδοση.

Κάρτα 2^η: Η ανάγκη για τη δημιουργία εθνικής μουσικής είχε επισημανθεί αρκετά νωρίς, από τον Γεώργιο Λαμπελέτ. Η ευκαιρία δόθηκε στα πλαίσια της πρώτης συναυλίας με έργα του Καλομοίρη στο Ωδείο Αθηνών, τον Ιούνιο του 1908. Στις σημειώσεις του προγράμματος ο Καλομοίρης εξέφρασε την άποψή του για την πορεία της ελληνικής μουσικής, τα πρότυπα που έπρεπε να ακολουθήσει και τις πηγές από τις οποίες θα αντλήσουν την έμπνευσή τους οι Έλληνες συνθέτες. Το κείμενο αυτό που ήταν γραμμένο στη δημοτική γλώσσα χαρακτηρίστηκε αργότερα ως το μανιφέστο της Ελληνικής Εθνικής Σχολής. Ο ίδιος έγραψε: «Ο συνθέτης που πρωτοπαρουσιάζει σήμερα μικρό μέρος της αρχής του έργου του ονειρεύτηκε να φτιάξει μιας αληθινά Εθνική μουσική βασισμένη από τη μία μεριά στη μουσική των αγνών μας δημοτικών τραγουδιών μα και στολισμένη από την άλλη με όλα τα τεχνικά μέσα που μας χάρισαν η αδιάκοπη εργασία των προοδεμένων στη μουσική λαών και πρώτα-πρώτα των Γερμανών, Γάλλων, Ρώσων και Νορβηγών. Κι αυτό πρέπει να είναι ο σκοπός κάθε αληθινά Εθνικής μουσικής: να χτίσει το παλάτι που θα θronιάσει η Εθνική ψυχή! Τώρα, αν για το χτίσιμο του παλατιού του μεταχειρίστηκε ο τεχνίτης και ξένο υλικό κοντά στο ντόπιο δε βλάπτει. Φτάνει το παλάτι του να είναι θεμελιωμένο σε Ρωμείικη γης καμωμένο για να το πρωτοχαρούνε Ρωμείικα μάτια για να λογαριάζεται καθαροαίματο Ρωμείικο παλάτι».

Κάρτα 3^η: Παρόλο που ο Καλομοίρης εντάσσεται στο χώρο της έντεχνης δυτικοευρωπαϊκής μουσικής, το έργο του πλημμυρίζει από στοιχεία της παραδοσιακής ελληνικής μουσικής, με τη φωνή να έχει σημαντικό ρόλο στο έργο του. Χρησιμοποιεί ελληνικούς ρυθμούς (συρτό, καλαματιανό, τα μέτρα 7/8, 5/8). Εμπλουτίζει τις μελωδίες του με μελωδικά γυρίσματα και χρωματικές κινήσεις τις οποίες τις προσαρμόζει στο συγκεκριμένο ευρωπαϊκό σύστημα. Η ενορχήστρωσή του είναι

ογκώδης και πυκνή επηρεασμένη σημαντικά από τον Βάγκνερ, τον οποίο θαύμαζε. Σημαντικά έργα του είναι: οι όπερες «Ο Πρωτομάστορας» (1915), αφιερωμένη στον Ελευθέριο Βενιζέλο και το «Δαχτυλίδι της Μάνας» (1917) και ο κύκλος τραγουδιών «Μαγιοβότανα» (1912-1913), σε ποίηση Κωστή Παλαμά.

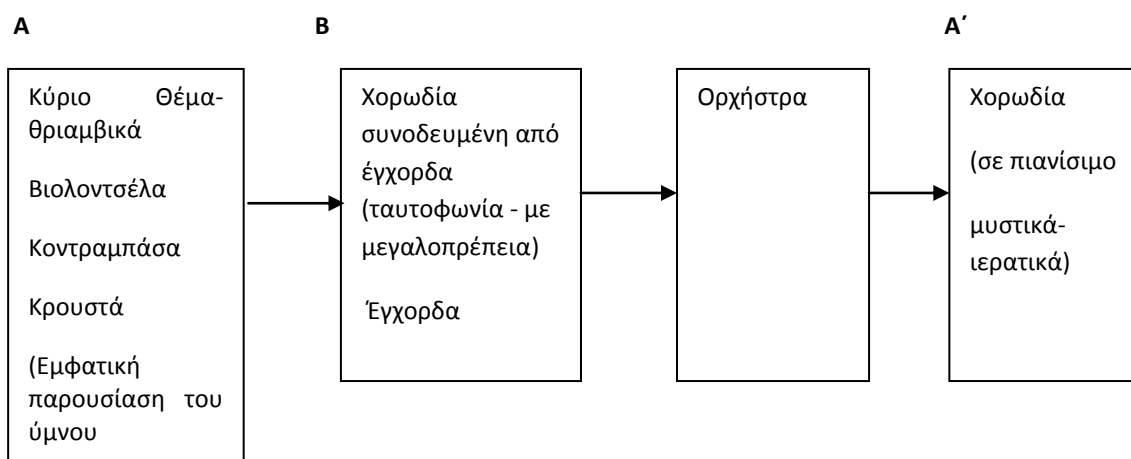
Κάρτα 4^η: Μία από τις σημαντικότερες δημιουργίες του είναι η «*Συμφωνία της Λεβεντιάς*», για μεγάλη ορχήστρα και χορωδία, η οποία γράφτηκε από το καλοκαίρι του 1918 ως το καλοκαίρι του 1920 και αναθεωρήθηκε το 1937 και το 1952. Το έργο αυτό συνέθεσε ο Καλομοίρης σε πνεύμα ενθουσιασμού που πήγαζε κυρίως από τις συνεχείς επιτυχίες του ελληνικού στρατού προς την πραγμάτωση του ονείρου της Μεγάλης Ιδέας. Οι πρώτες θεματικές εμπνεύσεις της συμφωνίας πηγάζουν από τα βουνά και τους κάμπους της Μακεδονίας και αποδίδονται μουσικά με τη συγκίνηση που ένοιωσε μπρος στην ελληνική λεβεντιά (η χαρά της ζωής, ο πόλεμος, ο χορός, η αγάπη, ο θάνατος). Η συμφωνία αποτελείται από τέσσερα μέρη: Το 1^ο μέρος «*Ηρωικά και Παθητικά*» που εκφράζει την ορμή της νιότης και τη χαρά της νίκης. Το 2^ο μέρος «*Το κοιμητήρι στη βουνοπλαγιά*» που εκφράζει τη συγκίνηση που ένοιωσε ο συνθέτης, περνώντας μια νύχτα από το στρατιωτικό κοιμητήριο στο Σκρα (1918 - Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος). Το 3^ο μέρος «*Σκέρτσο-γλέντι*» που αναφέρεται σε μία γιορτή που εκφράζει καημό και μοιρολατρεία. «*Τούτ' η γης που την πατούμε όλοι μέσα θε να μπορούμε*».

Κάρτα 5^η: Το 4ο μέρος, τέλος, «*Τα Νικητήρια*» βασίζεται επάνω στο γνωστό βυζαντινό ύμνο «Τη Υπερμάχω» μαζί με τον οποίον πλέκεται συμφωνικά το ηρωικό θέμα του πρώτου μέρους. Ο συνθέτης σε αυτό το τελευταίο μέρος χρησιμοποιεί τον βυζαντινό ύμνο για να δώσει τη μεγαλοπρέπεια και το κλίμα εθνικής ανάτασης που επικρατούσε στην Ελλάδα εκείνη την εποχή. Στην αρχή ακούγεται θριαμβικά το κύριο θέμα της συμφωνίας. Ο ύμνος ακούγεται από τα χαμηλά έγχορδα και τα πνευστά με τα κρουστά να αντηχούν. Στη συνέχεια η χορωδία, σε ταυτοφωνία, εισάγει μεγαλόπρεπα κι επιβλητικά τη βυζαντινή μελωδία με μια απλή συνοδεία στα έγχορδα, και παραχωρεί πάλι τη θέση της στην ορχήστρα. Την τρίτη φορά εμφανίζεται μόνο η χορωδία σε πιανίσιμο (με μικρή ορχηστρική συνοδεία) μυστικά και ιερατικά. Η τέταρτη επεξεργασία είναι η πιο σύνθετη και αντιστικτική: αρχίζει μ' ένα φουγκάτο γίνεται πάλι μυστική και κορυφώνεται αντιστικτικά στον τελευταίο στίχο («*ίνα κράζω σοι*»), οδηγώντας και πάλι στο κεντρικό θέμα της συμφωνίας, το οποίο εμφανίζεται πανηγυρικά. Στο τέλος της επεξεργασίας οι φωνές τραγουδούν στα ακραία όρια ύψους τους και ακούγεται το κεντρικό θέμα για τελευταία φορά.

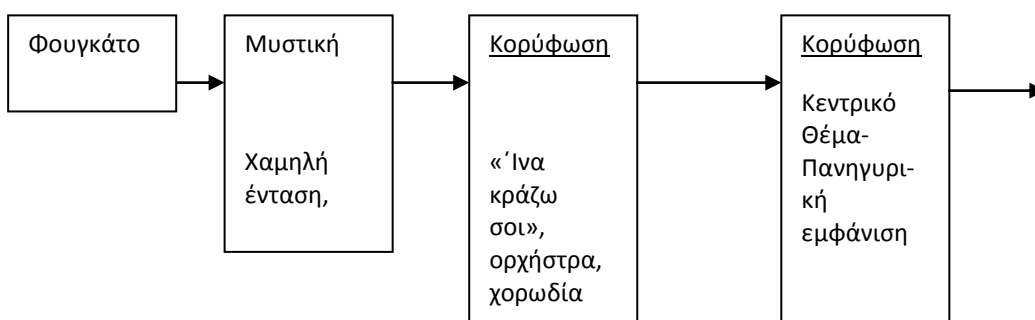
Δραστηριότητα 2^η: Ενεργητική μουσική ακρόαση, *Συμφωνία της Λεβεντιάς*, 4^ο μέρος

Οι μαθητές ακούνε το 4^ο μέρος της συμφωνίας, παρακολουθώντας χάρτη-οδηγό ακρόασης. Αναγνωρίζουν κάθε φορά το βασικό θέμα του βυζαντινού ύμνου του «Τη υπερμάχω» και σημειώνουν παρατηρήσεις για τη διαφορετική ενορχήστρωση.

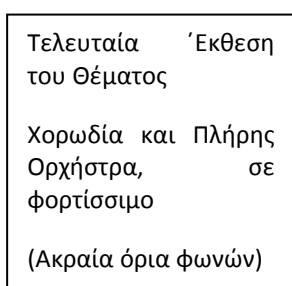
Χάρτης-οδηγός ακρόασης του 4^{ου} μέρους «Τα Νικητήρια», από τη Συμφωνία της Λεβεντιάς

Γ Σύνθετη-Αντιστικτική Γραφή-Πλήρης Ορχήστρα-Χορωδία

A'' Τέλος επεξεργασίας-Επίλογος

Δραστηριότητα 3^η: Ακρόαση του βυζαντινού ύμνου «Τη υπερμάχω»

Δραστηριότητα 4^η: Ακρόαση της Συμφωνίας της Λεβεντιάς, 4^ο μέρος (2^η φορά). Ακολουθεί συμπλήρωση φύλλου εργασίας. Στη συνέχεια, οι μαθητές ακούν το έργο για δεύτερη φορά και συμπληρώνουν κατά ομάδες το φύλλο εργασίας που δίνει ο καθηγητής

Δραστηριότητα 5^η: Οι μαθητές βρίσκουν στο διαδίκτυο και άλλες παρουσιάσεις του έργου

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ 4^Ο ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ «ΤΗΣ ΛΕΒΕΝΤΙΑΣ» ΤΟΥ Μ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ

- Α) Ποιος είναι ο συνθέτης, και σε ποια εποχή της ελληνικής ιστορίας έζησε; Ποια τα κυριότερα γεγονότα της εποχής και πώς αυτά επηρέασαν την τέχνη του;
- Β) Τι είναι Εθνική Σχολή και τι σημαίνει αυτό για την Ελλάδα; Ποιοι αποτελούν τους κυριότερους εκπροσώπους της εποχής στη Λογοτεχνία και την Τέχνη;
- Γ) Σε ποια σημεία του έργου φαίνονται επιρροές από την ελληνική λαϊκή παράδοση και τη βυζαντινή μουσική;
- Δ) Τι χαρακτήρα έχει η μουσική του έργου;
- Ε) Ποια όργανα συμμετέχουν στην ορχήστρα; Πώς χειρίζεται ο συνθέτης το συνδυασμό χορωδίας-ορχήστρας προκειμένου να αποδώσει το διαφορετικό χαρακτήρα που επιθυμεί κάθε φορά;
- ΣΤ) Πόσες φορές ακούγεται το βασικό θέμα συνολικά στο 4^ο μέρος; Μήπως παρατηρείτε κάποιες διαφορές (π.χ. τονικές-πιο ψηλά/πιο χαμηλά, ρυθμικές-πιο γρήγορα/πιο αργά, σύνθεσης ορχήστρας-πιο πολλά όργανα/πιο λίγα όργανα, διαφορετική χρήση της χορωδίας)
- Η) Ποια σημεία μου άρεσαν περισσότερο και γιατί; Τι εικόνες μου δημιουργήθηκαν ακούγοντάς τα;

6^η Αξιολόγηση

Στο τέλος γίνεται αξιολόγηση του μαθήματος μέσα από το παραπάνω φύλλα εργασίας, τα οποία ο κάθε μαθητής έχει συμπληρώσει και επιπλέον γίνεται και συζήτηση πάνω σε αυτά.

7^η Διασύνδεση του μαθήματος

Το σενάριο συνδέεται διαθεματικά με το μάθημα της Ιστορίας και της Λογοτεχνίας

Βιβλιογραφία:

Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής, Εκδόσεις Αλκυών, Αθήνα 1993, (Τίτλος πρωτότυπου:

Enciclopedia Bompiani-Musica, Gruppo Editoriale Fabbri, 1985)

Τάκης Καλογερόπουλος, *Το Λεξικό της Ελληνικής Μουσικής* (Από τον Ορφέα έως σήμερα), Εκδόσεις

Γιαλλέλη, Αθήνα 1998

Ανωγειανάκης, Φοίβος. (1960). «Η μουσική στη νεώτερη Ελλάδα», συμπλήρωμα στο: Nef Karl,

Ιστορία της μουσικής. Μτφ. Φ. Ανωγειανάκης. Αθήνα: Απόλλων

-Μέρος του έργου ακούγεται στη σελίδα της Μεγάλης Μουσικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας «Λίλιαν Βουδούρη» (από την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών. Μουσική διεύθυνση Βύρων Φιδετζής. Χορωδία ΕΛΣ (Νίκος Βασιλείου), Μικτή Δημοτική Χορωδία Αθηνών (Σταύρος Μπερής), Χορωδία Εμπορικής Τραπέζης (Σταύρος Μπερής), Γυναικεία Χορωδία του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου Κορινθίων "OPUS FEMINA" (Φάλια Παπαγιαννοπούλου). Ημ/νία συναυλίας 25/10/2009) στο λήμμα «Συμφωνία

της Λεβεντιάς» <http://melodisia.mmb.org.gr/GreekMusic/list.asp?c=226>, όπως προσπελάστηκε στις 1/12/2014

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1) Πρόγραμμα της πρώτης συναυλίας του Μ. Καλομοίρη στην Αθήνα (11.6.1908)

Το πρόγραμμα της ιστορικής συναυλίας στις 11 Ιουνίου 1908 με έργα Μ. Καλομοίρη

στο Ωδείο ΑθηνώνΣημ. Στο πρόγραμμα περιλαμβάνονταν και ένα κείμενο του Καλομοίρη με τίτλο «Λίγα λόγια», το οποίο θεωρείται το μανιφέστο της Ελληνικής Εθνικής Σχολής. Το πρόγραμμα τυπώθηκε στα γαλλικά προκειμένου να μην εμφανισθούν οι μουσικοί όροι μεταφρασμένοι στη δημοτική και καθιερωθεί ο όρος «πρελούδιο» ως «πρωτοβάρεμα», όπως είχε μεταφραστεί από το συνθέτη.

2) Η παρτιτούρα της «Συμφωνίας της Λεβεντιάς» του Μ. Καλομοίρη (1^η σελίδα)

— 68 —
5

Μ. ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ Μ. ΚΑΛΟΜΙΡΙΣ
ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΗΣ ΛΕΒΕΝΤΙΑΣ SYMPHONIE N°1 (LEVENDIA)*

*Μεσοκράτος Ραβίντο. *Νομικά και Ποδηλάτο. 3 = 43.*

Flauti 2
Oboi 2
Clarineti 2
Fagotti 2
Saxoni B. 1
Trombe 4
Tromboni 4
Trombe 4
Tromboni 4
Tuba 1
Timpani 2
Batteria 2
Cembalo 2
Arpa 2
Viol. 1 12
Viol. 2 12
Viola 4
Cello 4
Bassi 4

© 1956 M. Καλομοίρη εκδόσεις
Επισημειωμένη 1956 by M. Καλομοίρη με Συμφωνικό Ορχήστρα, Αθήνα.

*Η πρώτη σελίδα από την παρτιτούρα της Συμφωνίας της Λεβεντιάς

Η πρώτη σελίδα από την παρτιτούρα της Συμφωνίας της Λεβεντιάς, όπως είναι δημοσιευμένο στο:
Μανώλης Καλομοίρης, *Τα Θεωρητικά της Μουσικής*, εκδ. Μιχαήλ Γαϊτάνου, 1957

3) Εναρμόνιση Μ. Καλομοίρη του ύμνου «Τη υπερμάχω»

— 176 —

Τῆ Ὑπερμάχῳ

Βυζαντινὴ Μελωδία

Ἐναρμόνισις Καλομοίρη

Με μετρίαν κίνησιν (μεγαλόπρεπα).

Τῆ ὑπερ-μά-χῳ στρα-τη-γῷ τα-νι-κῆ-τι-ρι-α ὡς λυ-τω-θεΐ-σα τῶν δει-νῶν εὐ-χα-ρι-στή-ρι ἀ-να-γραι-ψῷ Σοὶ

ΣΗΜ.— Τὸ μέρος τῆς συνοδείας ἀντιπροσωπεύεται καὶ μικτὴν τετράφωνον Χορωδίον.

πό - λης Σου θε - ο - τό - κε ἄλ - λ' ὡς ἔ - χου - σα - τό

κρά - τος ἀ - πρὸς - μα - χη - τον ἐκ - παν - τοί - ων με κιν -

δύ - ναν ἑ - λευ - θε - ρω - σον ἵ - να κρά - ζω Σοι

χαί - ρε νύμ - φη ἄ - νύμ - φευ - τε.

Εναρμόνιση του βυζαντινού ὕμνου «Τη Υπερμάχῳ» του Μανώλη Καλομοίρη για μικτὴ χορωδία, ὅπως εἶναι δημοσιευμένο στο: Μανώλης Καλομοίρης, Φιλοκτήτης Οικονομίδης, *Μαθήματα Μουσικῆς* (Τεύχος Α'), εκδ. Μιχαὴλ Γαϊτάνου, 1933

ΓΕΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (αναφέρεται στο «ενδεικτικό υλικό» του Προγράμματος Σπουδών Μουσικής)

Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό

- Αθανασίου, Λ. (2000). *Αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή στο σχολείο και του διδακτικού έργου*. Ιωάννινα: εκδ. του ίδιου
- Ανωγειανάκης, Φοίβος. (1960). «Η μουσική στη νεώτερη Ελλάδα», συμπλήρωμα στο: Nef Karl, *Ιστορία της μουσικής*. Μτφ. Φ. Ανωγειανάκης. Αθήνα: Απόλλων, σ. 546-611
- Bennett, Roy. (1987). *History of Music*. Cambridge: Cambridge University Press
- Γκρίφιθς, Πωλ. (1993). *Μοντέρνα Μουσική*. Μτφρ. Μ. Κώστιου. Αθήνα: Ι. Ζαχαρόπουλος & ΣΙΑ Ο.Ε.
- Combrich, Ernst. (2011). *Το Χρονικό της Τέχνης: μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας*
- Cooke, Mervyn. (2008). *A History of Film Music*. Cambridge: Cambridge University Press
- Δημαράς Θ. Κωνσταντίνος. (1975). *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Αθήνα: Ίκαρος
- Καλογερόπουλος, Τάκης. (1998). *Το Λεξικό της Ελληνικής μουσικής*. Αθήνα: Γιαλλελή
- Καλομοίρης, Μανώλης. (1988). *Η ζωή μου και η τέχνη μου. Απομνημονεύματα 1883-1908*. Αθήνα: Νεφέλη
- Kamien, Roger, Mehta, Zubin (2008). *Music: an Appreciation*. Jerusalem: Hebrew University of Jerusalem
- Kandinsky, W. (1981). *Για το πνευματικό στην Τέχνη*. Αθήνα: Νεφέλη
- Κασσωτάκης, Μ. (2010). *Η Αξιολόγηση της επίδοσης των μαθητών. Μέσα, μέθοδοι, προβλήματα, προοπτικές*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Kennedy, Michael. (1993). *Λεξικό Μουσικής της Οξφόρδης*. Μτφ. Μάρω Φιλίππου, Ηρώ Διαμαντούρου, Άννα Παντελούς. Αθήνα: Διον. Γιαλλέλης & Σια Ε.Ε.
- Κουλουμπαρίτση Χ. Α. (2003). *Η κατανόηση στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, στα Σχολικά Βιβλία και στη Διδακτική Πράξη: Συστημική Συσχέτιση και Αξιολόγηση-Εφαρμογές στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Γρηγόρη
- Κωνσταντίνου, Χ. (2000). *Η αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή ως παιδαγωγική λογική και σχολική πρακτική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Λαμπελέτ, Γεώργιος. «Η εθνική μουσική», Παναθήναια Β', τεύχ. 15 και 30 (1901), σσ. 82-90, 126-131
- Λοϊζίδη, Νίκη. (1992). *Απόγειο και Κρίση της πρωτοποριακής ιδεολογίας*. Αθήνα: Νεφέλη
- Machis, Joseph. (1979). *Introduction to Contemporary Music*. N.Y.-London: W. W. Norton & Company
- Macy, Laurý ed. (2008). *Grove Music Online*. (2008). Oxford: Oxford University Press
http://www.oxfordmusiconline.com/public/book/omo_gmo
- Ματσαγγούρας Η. (1988). *Οργάνωση και διεύθυνση της σχολικής τάξης*, Αθήνα: Γρηγόρη
- Ματσαγγούρας Η. (2003). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση (Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και σχέδια εργασίας)*, Αθήνα: Γρηγόρη
- Ματσαγγούρας Η. (2004). *Η Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Ματσαγγούρας Ηλίας. (2006). *Η σχολική τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Ματσαγγούρας Ηλίας. (2006). *Στρατηγικές διδασκαλίας*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Μαυροσκούφης Δ.. (2008). Διδακτική μεθοδολογία και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης
Μείζον Πρόγραμμα Εκπαιδευτικών (8 Π.Σ., 3 Π.Σ.Εξ., 2 Π.Σ.) Βασικό επιμορφωτικό υλικό, τόμος Γ: «Αξιοποίηση των τεχνών στην εκπαίδευση», Μάιος 2011, <http://www.epimorfosi.edu.gr/images/stories/ebook-epimorfotes/texnes/9.TEXNES.pdf>
- Michels, Ulrich. (1995). *Άτλας της Μουσικής*. Τόμος 2^{ος}. Μτφ. Ινστιτούτο Έρευνας και Ακουστικής (Ι.Ε.Μ.Α.). Αθήνα: Φίλιππος Νάκας
- Morgan, P. Robert. (1991). *Twentieth-Century Music*. N.Y.-London: W. W. Norton & Company
- Πολίτης, Λίνος. (1989). *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας
- Νημά Ελένη & Καψάλης Αχιλλέας. (2002). *Σύγχρονη Διδακτική*. Αφοί Κυριακίδη
- Pollack, Howard. (2006). *George Gershwin: his life and work*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Sadie, Stanley (ed.). (1980). *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. London: Macmillan Publisher's Limited
- Sadie, Stanley and Latham, Alison (ed). (1985). *The Cambridge Music Guide*. Cambridge: Cambridge University Press
- Σάλτσμαν, Ερικ. (1983). *Εισαγωγή στη μουσική του 20ού αιώνα*. Μτφ. Γ. Ζερβός. Αθήνα: Νεφέλη

Συμεωνίδου, Αλέκα . (1995). *Λεξικό Ελλήνων συνθετών*. Αθήνα: Φίλιππος Νάκας
Τσίλτον, Τζων. (1985). *Ιστορία της Τζαζ*. Μτφ. Γεωργίου Άρις. Αθήνα: Υποδομή
Χαραλαμπίδης, Άλκης. (2002). *Η Τέχνη του Εικοστού Αιώνα*. Τόμος 1^{ος} (1880-1920). Αθήνα: University Studio Press
Χαρίσης, Α. (2004). «Η αξιολόγηση της σχολικής μάθησης: 1974-2000». Στο: Χατζηδήμου, Δ. κ.ά.(επιμ.) *Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*, Πρακτικά τον 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος στην Αλεξανδρούπολη. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη, 437-444
Χαρωνίτης, Γ. (2005). «Μίμης Πλέσσας “The Jazz Side”». *Jazz & Τζαζ*. Τχ 148-149

Βιβλιογραφία για το μαθητή

Γλυνιάς, Α., Παπαχρόνης, Ι., Σίμος, Ι. & Φραγκούλη, Α. (1998, 1999). *Μουσική Α΄ Γενικού Λυκείου*. Βιβλίο μαθητή, καθηγητή. Αθήνα: ΙΤΥΕ «Διόφαντος»
<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGL-A115/document/53bbe24dsfdq/53bbe288x4h5/53bd08602tdx.pdf>
<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGL-A115/document/53bbe24dsfdq/53bbe2a9ysqk/53bd09b21xj4.pdf>
Δημητρακοπούλου, Μ., Τζένου, Μ. & Ανδρούτσος, Π. (2010). *Μουσική Γ΄ Γυμνασίου*. Βιβλίο μαθητή, καθηγητή, τετράδιο εργασιών. Αθήνα: Λιβάνη-ΙΤΥΕ «Διόφαντος»-ΥΠΑΙΘΠΑ
<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYM-C114/document/4be7057axkto/5240167f4nyv/5240169c7oex.pdf>
<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYM-C114/document/4be7057axkto/4be706423vts/4be70642j59p.pdf>
<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYM-C114/document/4be7057axkto/524016b3zdcv/524016d0i4gp.pdf>
Καραγιώργης Ευαγόρας (2003). «Το Ελληνικό Τραγούδι του 20ού αιώνα- μια διδακτική προσέγγιση για το λύκειο». Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης. Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων Μέσης Εκπαίδευσης. Λευκωσία: έκδ. Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων
http://www.schools.ac.cy/eyliko/mesi/themata/mousiki/didaktika/encheiridia/to_elliniko_tragoudi_tou_20ou_aiona.pdf
Κωνσταντέας, Πητ (επιμ). (1993). *Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής*. Μτφ. Παναγιώτης Δερμεντζόγλου. Αθήνα: Αλκυών
Μόσχος, Κ., Κανδυλάκη, Μ., Τόμπλερ, Μ. (2007). *Ανθολόγιο Μουσικών Κειμένων Α΄ Β΄ Γ΄ Γυμνασίου*. Αθήνα: ΟΕΔΒ
<http://ebooks.edu.gr/courses/DSGYM-C114/document/4be7057axkto/4beaf4ccgvm6/4e2569a49v3k.pdf>
Χοσμπάουμ, Έρικ Τζ. (2006). *Η Σκηνή της Τζαζ*. Μτφρ. Τσήρος Τάκης. Αθήνα: Εξάντας

Αναλυτικά Προγράμματα Μουσικής

Διαθεματικό	Ενιαίο	Πλαίσιο	Προγράμματος	Σπουδών	Μουσικής,
http://ebooks.edu.gr/info/cps/13deppsaps_Mousikis.pdf					
Πιλοτικά	Αναλυτικά		Προγράμματα,	Μουσική:	πεδίο
«Τέχνης πολιτισμός» πρόταση α΄, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Μάιος 2011, http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps/%CE%A4%CE%AD%CF%87%CE%BD%CE%B5%CF%82%20-%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82%20%E2%80%94%20%CF%80%CF%81%CF%8C%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%20%CE%B1%CF%82%20%CF%8C%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%E2%80%94%20%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%93%CF%85%CE%BC%CE%BD%CE%AC%CF%83%CE%B9%CE%BF.pdf					
Αναλυτικό Πρόγραμμα μουσικής Κύπρου, http://www.moec.gov.cy/analytika_programmata/nea-analytika-programmata/mousiki.pdf					
Δ.Ε.Π.Σ.-ΑΠΣ Μουσικής, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, http://www.pi-schools.gr/download/programs/depps/13deppsaps_Mousikis.pdf , 30/10/2013, σ. 337-353					

Διαδίκτυο

Βίντεο με τον Ι. Ξενάκη, ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ
https://www.youtube.com/watch?v=rG2G5e_3hxA
Βίντεο για ελληνική μουσική, Ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ
<http://www.hppt-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?tid=0000024651&tsz=0&autostart=0>
Βίντεο για Μ. Χατζιδάκι, Ψηφιακό αρχείο της ΕΡΤ
<http://www.hppt-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?tid=0000068875&tsz=0&autostart=0>
Γκέρσουιν, *Γαλάζια Ραψωδία*:

http://imslp.org/wiki/Rhapsody_in_Blue_%28Gershwin,_George%29
Διαδραστική εφαρμογή για μουσική μπλουζ: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/1407?locale=el>
Εκπαιδευτικό υλικό για τη Μουσική, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Κύπρου
<http://www.schools.ac.cy/evliko/mesi/Themata/mousiki/index.html>
Εννοιολογικός χάρτης για μουσικούς πειραματισμούς: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6602?locale=el>
Μελοδύσσεια
<http://melodisia.mmb.org.gr>
Μουσική και κινηματογράφος, νοητικός χάρτης, <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6641?locale=el>
Μπλουζ, εννοιολογικός χάρτης,
<http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/6603?locale=el>
Σταυρόλεξο: Από το γκόσπελ στο ροκ: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3449?locale=el>
Σταυρόλεξο: Μουσική του 20ού αιώνα: <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/3447?locale=el>

Μουσική για το περιβάλλον

Beethoven v. L., 6^η Συμφωνία «Ποιμενική»
Binge Ronald, *The Watermill*, <https://www.youtube.com/watch?v=w82boee5Ijk>
Bristow George, *The Butterfly's Frolic*, από τη Συμφωνία σε φα δίεση ελάσσονα op. 26, Scherzo
http://stafaband.info/download/mp3/lagu_george_frederick_bristow_symphony_no_3_in_f/
Chopin Fr., *Rain drops*, πρελούδιο αρ. 15
Coates Eric, *Springtime Suite-Fresh Morning*
Coates Eric, *Summer Days Suite*, <https://www.youtube.com/watch?v=hXxgse3PxIU>
Debussy Cl., *La Mer*
Debussy Claude, *Gardens in the Rain (Jardins sur la pluie)* από τη συλλογή «Estamps»,
<https://www.youtube.com/watch?v=v7YNI3Rcj64>
Elgar Edward, *Moths and Butterflies Dance* από τη σουίτα «The Wand of Youth»
Θεοδωράκης Μίκης, *Il canto della Terra (Το τραγούδι της γης)*
Faure Gabriel, *The Garden of Dolly*, Dolly suite op. 55, no 3
Field John, *In the Garden*, (piano)
Korngold Erich, *Garden Scene*, https://www.youtube.com/watch?v=QQ_OsgB1pPk
Korsakoff R., *Το πέταγμα της μέλισσας*
Rachmaninov Sergey, *Daisies*,
<https://www.youtube.com/watch?v=nbE3J335Btl>
Ravel M., *Je d' eau*, <https://www.youtube.com/watch?v=K6XI7slz7CU>
Saint-Saens Camille, *The Swan*, από το «Καρναβάλι των ζώων», <https://www.youtube.com/watch?v=b44-5M4e9nl>
Schumann R., *Papillions*, <https://www.youtube.com/watch?v=etmc-mBzYCI>
Smetana Bedrich, «Μολδάβας» από το συμφωνικό ποίημα *Η πατρίδα μου (Mein Vaterland)*,

<https://www.youtube.com/watch?v=3G4NKzmfC-Q>

Vivaldi A., *The Goldfinch Concerto* (καρδερίνα), allegro, (recorder),
<https://www.youtube.com/watch?v=aT12QPuSTig>

Vivaldi A., *Οι τέσσερις εποχές*

Williams Vaughan: *A Pastoral Symphony*, <https://www.youtube.com/watch?v=v228NtwOvTI>

Χατζιδάκις Μάνος, «Η βροχή» από το *Χαμόγελο της Τζοκόντας*

Εικαστικά

‘Η τέχνη ξεπλένει από την ψυχή τη σκόνη της καθημερινότητας’

Π. Πικάσο (1881-1973)

Οδηγός εκπαιδευτικού

Η τέχνη έχει νόημα για τα παιδιά μόνο όταν τη βιώνουν ως βασική μορφή έκφρασης και ως ανταπόκριση στη ζωή. Αυτοί οι δύο τρόποι – η έκφραση και η ανταπόκριση – είναι αλληλένδετοι. Και οι δύο είναι απαραίτητοι για το σχεδιασμό των επιδιώξεων που αποσκοπούν στην προσωπική πλήρωση, στη μελέτη της καλλιτεχνικής κληρονομιάς και στη μελέτη των κοινωνικών στοιχείων της τέχνης. Όλα αυτά είναι σημαντικά γιατί μια κοινωνία ή μια κουλτούρα καθορίζεται εν μέρει από τις οπτικές μορφές που δημιουργεί. (Λόρα Τσάπμαν, 1993). Στην Ελλάδα ο Μαλέας το 1927 στο «εικόνες λαϊκής αρχιτεκτονικής», γράφει: «Ο σκοπός της μαθήσεως (στην τέχνη) δεν είναι μιμητικός αλλά δημιουργικός, είναι μύησις στο να μάθουμε να μελετούμε για να ξεχυθούν οι δημιουργικές μας ιδιότητες, που θα προσφέρουν το καλλιτεχνικό μας έργο βγαλμένο από την προσωπικότητα μας, την ταπεινή ή τη δυνατή». Κατά αντιστοιχία και ο Δελμούζος πίστευε ότι το «νέο σχολείο» απαιτούσε τη σύνδεση του με τη ζωή και την κοινωνία και ότι η τέχνη είναι ο δρόμος που θα το οδηγήσει.

Τα σχέδια μαθήματος τα οποία προτείνονται για το μάθημα Εικαστικά της Α΄ Λυκείου, ακολουθούν την αναθεωρημένη ταξινόμια του Bloom, κινούνται στο παρακάτω παιδαγωγικό πλαίσιο και βοηθούν τον εκπαιδευτικό να δημιουργήσει τα δικά του σχέδια μαθήματος. Ο Benjamin Bloom, εκπαιδευτικός ψυχολόγος στο πανεπιστήμιο του Σικάγου, πρότεινε μια ταξινόμηση-κατάταξη (ταξινόμια) σε ιεραρχική μορφή των εκπαιδευτικών στόχων. Οι εκπαιδευτικοί στόχοι μπορούν να διακριθούν σε τρεις τομείς:

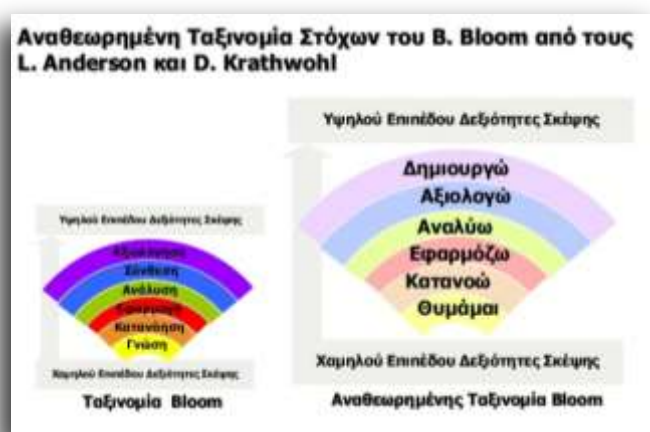
α) τον γνωστικό, που αφορά τις διεργασίες της γνώσης

β) τον συναισθηματικό, που αφορά τις στάσεις και

γ) τον ψυχοκινητικό, που αφορά τις δεξιότητες.

Αναλυτικότερα, στο γνωστικό τομέα υπάρχουν τα παρακάτω επίπεδα: γνώση, κατανόηση, εφαρμογή, ανάλυση, σύνθεση, αξιολόγηση. Το 2000 ένας πρώην μαθητής του Bloom, ο Lorin Anderson, μαζί με τον Krathwohl, έκαναν αλλαγές στο μοντέλο. Χρησιμοποιήθηκαν ρήματα (δείχνουν ενέργεια) αντί ουσιαστικών, και στην κορυφή της πυραμίδας εγκαταστάθηκε το ρήμα δημιουργώ (που αντικατέστησε τη σύνθεση), ενώ πριν υπήρχε η αξιολόγηση. Τα έξι επίπεδα τώρα είναι τα εξής: Θυμάμαι, Καταννώ, Εφαρμόζω, Αναλύω, Αξιολογώ, Δημιουργώ. Οι στόχοι (με βάση τη νέα «αναθεωρημένη» ταξινόμια διδακτικών στόχων κατά Bloom), για τον γνωστικό τομέα, εκφράζονται επιγραμματικά με τη μορφή ρημάτων (Anderson and Krathwohl, 2001).

Συγκεκριμένα, ο οδηγός για τον εκπαιδευτικό περιλαμβάνει προτάσεις διδακτικής μεθοδολογίας, διδακτικά σχέδια, τρόπους αξιολόγησης και ανατροφοδότησης. Σκοπός του παρόντος οδηγού είναι να παρουσιάσει με τα ενδεικτικά σχέδια μαθήματος τις παιδαγωγικές και διδακτικές προτάσεις, με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προγραμματίσουν, να διδάξουν, να καθοδηγήσουν, να καλλιεργήσουν αισθητικά, και να αξιολογήσουν τους μαθητές. Στόχος των θεμάτων που πραγματεύονται τα σχέδια μαθήματος είναι να προαχθεί στη σχολική τάξη η γνώση της εικαστικής γλώσσας, η μετατροπή της εικαστικής θεωρίας σε εικαστική πράξη, η ανάπτυξη της αισθητικής κρίσης των μαθητών αλλά και η προβολή αξιών για την απόκτηση στάσεων και συμπεριφορών που καλλιεργούν την κριτική σκέψη και συμβάλλουν στην επίλυση προβλημάτων,

στην απόκτηση κινήτρων για μάθηση, στην αυτοπεποίθηση, στην αυτοεπίγνωση, στην ενσυναίσθηση και στην αποδοχή του «άλλου», στην επικοινωνία και στην συνεργασία των μαθητών. Επίσης προτείνεται η χρήση νέων τεχνολογιών και η έρευνα.

Τα σχέδια μαθήματος στηρίζονται στο Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, σε προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες αλλά και στα ενδιαφέροντα των μαθητών. Είναι χωρισμένα σε ενότητες στις οποίες ο εκπαιδευτικός γράφει τις πληροφορίες του συγκεκριμένου μαθήματος: την προβλεπόμενη διάρκεια υλοποίησης του, τα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν, τον σκοπό και τους στόχους του (που αποτελούν και τα κριτήρια αξιολόγησης του μαθητή), τη βιβλιογραφία για μεγαλύτερη εμβάθυνση. Τέλος, ο εκπαιδευτικός απαραίτητο είναι να έχει εναλλακτικό σχέδιο μαθήματος το οποίο θα χρησιμοποιεί όποτε παραστεί ανάγκη.

Στα σχέδια μαθήματος προτείνονται, από τους άξονες του Νέου Προγράμματος Σπουδών, οι ενότητες: Γραφιστική, Μορφοπλαστικά Στοιχεία Σύνθεσης, Βασική Επεξεργασία Ψηφιακής Εικόνας, Design, Σχέδιο και Βασικές Αρχές Σύνθεσης, με θέματα που αφορούν στην Σχολική Κοινωνική Ζωή, στην Ταυτότητα-Ετερότητα, στον Τοπικό Πολιτισμό και στο Περιβάλλον. Δίνεται έμφαση στο πειραματισμό με τη χρήση νέων τεχνολογιών, αναδεικνύεται η αναγκαιότητα των εικαστικών επαγγελματιών και δίνεται έμφαση σε κοινωνικά ζητήματα. Τα προτεινόμενα θέματα, στα σχέδια μαθήματος, είναι ενδεικτικά, ανοικτά για περαιτέρω επεξεργασία, βαθύτερη διερεύνηση, επιλογή επιμέρους ενοτήτων και σε καμία περίπτωση δεν είναι υποχρεωτικά. Ο εκπαιδευτικός οργανώνει τα σχέδια μαθήματος με θέματα που θα επιλέξει από το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, σύμφωνα με τους σκοπούς και τους στόχους που ο ίδιος θα θέσει ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της τάξης, τις υποδομές του σχολείου και των δυνατοτήτων που του παρέχει. Τα σχέδια μαθήματος προσφέρονται για διεπιστημονική προσέγγιση, με διαθεματικές εργασίες κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, και για συνεργασίες με εκπαιδευτικούς άλλων ειδικοτήτων.

Προτείνεται η τελική αξιολόγηση του μαθητή να γίνεται με Πορτφόλιο - Ατομικό Φάκελο του κάθε μαθητή που περιλαμβάνει τα ατομικά του έργα ως σύνολο, τα προσχέδια, τις σημειώσεις, τις ασκήσεις, τα φύλλα αυτοαξιολόγησης, τα οποία συμβάλλουν στην αυτογνωσία και την πληροφόρησή τους σχετικά με το επίπεδο της μάθησης και τις δεξιότητές τους. Κατά την αξιολόγηση να λαμβάνεται υπόψη, η συμμετοχή σε συζητήσεις, οι προφορικές ή οι γραπτές ασκήσεις, όπου κρίνεται απαραίτητο, το ενδιαφέρον για μάθηση που αφορά θέματα τέχνης και πολιτισμού, η προσπάθεια, οι πρωτοβουλίες, οι ομαδικές ή οι ατομικές εργασίες, η συνολική δραστηριότητά του μαθητή μέσα στο σχολείο. Επειδή το μάθημα προσφέρεται για διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση της γνώσης, προτείνεται να διδάσκεται με τη μέθοδο σχεδίων εργασίας, όπου είναι δυνατόν. Η βαθμολόγηση των ατομικών, ερευνητικών ή ομαδικών εργασιών μπορεί να γίνεται με τα παρακάτω κριτήρια αξιολόγησης προσαρμοσμένα στο είδος και στο αποτέλεσμα της εργασίας (αλλά και με τα κριτήρια που ενδεχομένως κρίνει ο εκπαιδευτικός ως απαραίτητα), ενδεικτικά αναφέρονται: η πρωτότυπη αντιμετώπιση του θέματος-δημιουργική έκφραση, οι εικαστικές και τεχνικές λύσεις που προτείνονται, η οργάνωση, η πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και η παρουσίαση τους σε επίπεδο τάξης ή στη μαθητική κοινότητα ή αλλού, η διαθεματική /διεπιστημονική προσέγγιση του θέματος (όπου απαιτείται), το πλήθος και η ετερογένεια των πηγών που επιλέχθηκαν (όπου απαιτούνται), η προβολή της αιεφόρου ανάπτυξης της Τέχνης και του Πολιτισμού, ο βαθμός αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών.

Σχέδια μαθήματος με βάση το Νέο Πρόγραμμα Σπουδών

1^ο σχέδιο μαθήματος Εικαστικών: Δημιουργία αφίσας με θέμα το Σχολικό Εκφοβισμό

Προϋπάρχουσες γνώσεις μαθητών: Προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από το μάθημα των Εικαστικών στο Γυμνάσιο.

Θεματική περιοχή: Κοινωνικό περιβάλλον.

Χρόνος υλοποίησης του μαθήματος: 4 διδακτικές ώρες.

Επιλογή και συνδυασμός των περιεχομένων- βασικών θεμάτων με τους άξονες του Προγράμματος

Σπουδών: Συνδυασμός του βασικού θέματος «Γραφιστική» του 3^{ου} άξονα του Π.Σ. «Αρχιτεκτονική, Εφαρμοσμένες και Παραδοσιακές τέχνες», με το βασικό θέμα «Σχέδιο, βασικές Αρχές Σύνθεσης» του 1^{ου} άξονα «Μορφοπλαστικά Εικαστικά στοιχεία».

Στόχοι

Γνωστικοί: Οι μαθητές να συνθέτουν και να δημιουργούν πρωτότυπες αφίσες με σχέδια, γράμματα, σχήματα, σύμβολα, με διάφορες τεχνικές και να αναγνωρίζουν τις μορφές των εφαρμοσμένων τεχνών.

Ψυχοκινητικοί: Οι μαθητές να ερμηνεύουν τα διεθνή σύμβολα, να τα τροποποιούν, να πειραματίζονται και να σχεδιάζουν νέα σύμφωνα με τη προσωπική τους αντίληψη, καθώς και να διατυπώνουν εικαστικά τις απόψεις τους προτείνοντας λύσεις κοινωνικής προόδου ως ενεργοί πολίτες.

Παιδαγωγικοί: Οι μαθητές να καλλιεργήσουν διαπροσωπικές δεξιότητες, να συνεργάζονται, να συναποφασίζουν, και να αποκτήσουν κριτική στάση απέναντι στα υπάρχοντα στερεότυπα.

Μεθοδολογία

Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει ενδεικτικές αφίσες καθώς και τη διαδικασία δημιουργίας τους. Δίνει έμφαση στην διερευνητική μάθηση με ερωτοαπαντήσεις και στην αποκαλυπτική μέθοδο. Ανακαλεί προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από τις θεματικές: αρχές σύνθεσης, χρώμα, γραφιστική. Αναθέτει στους μαθητές να βρουν με θέμα το «Σχολικό Εκφοβισμό» κείμενα, αφίσες, έντυπα, κ.ά. Οι μαθητές χωρίζονται σε μικρές ομάδες, και δημιουργούν αφίσες με το θέμα «Σχολικός Εκφοβισμός». Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των στόχων του μαθήματος, και την συνεργασία των μαθητών. Οι μαθητές με ειδικά φύλα προβαίνουν στην αυτοαξιολόγηση τους.

Αναφορά στο εποπτικό υλικό, στα μέσα, στα υλικά και στις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν

Εποπτικό υλικό: Φωτογραφίες από αφίσες.

Τι περιέχει η σχολική τσάντα του bully *

*bully = νταής, αυτός που ασκεί σχολικό εκφοβισμό.
easyschool.gr

Υλικό για τη δημιουργία της αφίσας: Εικόνες και χαρτιά από παλιά περιοδικά και εφημερίδες, διάφορα χρωματιστά χαρτιά, ψαλίδι, κόλλα, μολύβια, πινέλα, χρώματα, ρυζόχαρτο, μιλιμετρέ χαρτί, χάρακας, διαβήτης.

Αξιολόγηση/Αναστοχασμός

Με την αξιολόγηση διαπιστώνεται η επίτευξη ή μη των επιδιωκόμενων στόχων. Αποτελεί τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτικό ανατροφοδότηση, με στόχο τη βελτίωση και την πρόοδο. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των διδακτικών στόχων που έχει επιλέξει και ενισχύει τα κίνητρα των μαθητών και τη θέλησή τους για γνώση και να αποτελεί αφετηρία για περαιτέρω μάθηση.

Για την εμπέδωση των εννοιών του μαθήματος ο εκπαιδευτικός μαζί με τους μαθητές θα μπορούσαν να δημιουργήσουν «ενοιολογικούς χάρτες. Ενδεικτικά:

Φύλλο αυτοαξιολόγησης του μαθητή, ενδεικτικά:

	Πάρα πολύ	αρκετά	καθόλου
Πόσο σε ευαισθητοποίησε το κοινωνικό θέμα της αφίσας που δημιούργησες;			
Είσαι ικανοποιημένος από την προσωπική σου προσπάθεια;			
Συνεργάστηκες όπως θα ήθελες με την ομάδα σου;			
Τι σε δυσκόλεψε περισσότερο;			
Αν ναι, πώς το ξεπέρασες;			

Αν όχι τι σε εμπόδισε;	
Ανέλαβες πρωτοβουλίες στην ομάδα σου; Αν όχι, γιατί;	

Αξιολόγηση του μαθητή:

Ο μαθητής αξιολογείται από τη πρωτότυπη αντιμετώπιση του θέματος, τη δημιουργική του έκφραση, από τις εικαστικές και τεχνικές λύσεις που προτείνει και τέλος από την οργάνωση, τη πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και την παρουσίαση τους σε επίπεδο τάξης ή στη μαθητική κοινότητα.

Πηγές-βιβλιογραφία:

Woelfflin H., *Βασικές έννοιες της Ιστορίας της Τέχνης*, εκδόσεις Επίκντρο, Αθήνα 2006.

Σιακίδης Ν., Τρόβα Β., *Αρχές Σύνθεσης*, ΥΠΕΠΘ-Π.Ι., Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών, Αθήνα 2000.

Γκούβη Κ., Δημητριάδου Λ., Κάμπα Ι., Τσαμασλίδου Β., *Γραφιστικές Εφαρμογές*, ΥΠΕΠΘ-Π.Ι., Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών, Αθήνα 2000.

Ίπτεν Γ., *Τέχνη του χρώματος*, εκδόσεις της Ένωσης καθηγητών καλλιτεχνικών μαθημάτων, Αθήνα 1998.

Klee P., *Η Εικαστική Σκέψη, τα μαθήματα στη σχολή Μπαουχάουζ*, τόμοι I & II, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1989.

Κοζάκου-Τσιάρα Ο., *Εισαγωγή στην Εικαστική Γλώσσα*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1988.

Μοσχονά - Καλαμάρα Α., *Θεωρία και διδακτική της Τέχνης, Μορφολογία*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1986.

Οι ενδεικτικές αφίσες είναι από τους παρακάτω διαδικτυακούς τόπους:

1. <http://www.serifwebresources.com/control.php?uid=b465e5eba82860a123632b0ffc78fd6cd72584e2&month=03&year=2013>
2. <http://www.tilefonikigrammi.gr/spot.asp>
3. <http://www.easyschool.gr/classmanagment.htm>
4. <http://zandymadness.wordpress.com/2011/09/27/bullying-poster-research/>
5. <http://tuhsdigitalarts.blogspot.gr/p/anti-bullying-posters-2012.html>
6. <http://tuhsdigitalarts.blogspot.gr/p/anti-bullying-posters-2012.html>

2^ο σχέδιο μαθήματος Εικαστικών: Δημιουργία εικαστικού έργου με θέμα: Ταυτότητα-Ετερότητα

Τάξη Α' Λυκείου

Προϋπάρχουσες γνώσεις μαθητών: Προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από την διδασκαλία του μαθήματος των Εικαστικών στο Γυμνάσιο.

Θεματική περιοχή: Κοινωνικό Περιβάλλον

Χρόνος υλοποίησης του μαθήματος: 3 διδακτικές ώρες

Επιλογή και συνδυασμός των περιεχομένων- βασικών θεμάτων με τους άξονες του Προγράμματος Σπουδών

Επιλέγουμε το θέμα: «Design» από τον 3^ο άξονα «Αρχιτεκτονική, Εφαρμοσμένες και Παραδοσιακές τέχνες» σε συνδυασμό με το βασικό θέμα: «Σχέδιο, Βασικές αρχές σύνθεσης, συμμετρία – ασυμμετρία, ρυθμός –επανάληψη, αρμονία-αντίθεση, ένταση, ιεραρχία» από τον 1^ο άξονα «Μορφοπλαστικά Εικαστικά Στοιχεία».

Στόχοι

Γνωστικοί: Οι μαθητές να σχεδιάζουν και να δημιουργούν πρωτότυπα αλληγορικά και συμβολικά εικαστικά έργα ή διακοσμητικά μοτίβα, σύμβολα.

Ψυχοκινητικοί: Οι μαθητές να πειραματιστούν με την μετατροπή των εννοιών Ταυτότητα Ετερότητα, των μουσικών κομμάτων διαφορετικών πολιτισμών, σε εικαστικό έργο, μοτίβο ή σύμβολο και αντιστρόφως να μεταπλάσουν την εικόνα σε λόγο.

Παιδαγωγικοί: Οι μαθητές να εκφράσουν μηνύματα, ιδέες, αλλά και τις προσωπικές τους απόψεις για κοινωνικά ζητήματα. Να συνειδητοποιήσουν τις έννοιες της ταυτότητας και της ετερότητας. Να αποκτήσουν κοινωνικές δεξιότητες αποδοχής του «άλλου» και δεξιότητες επίλυσης ζητημάτων και συγκρούσεων.

Μεθοδολογία

Οι μαθητές ευαισθητοποιούνται στις έννοιες ταυτότητα-ετερότητα. Ο εκπαιδευτικός δίνει έμφαση στην διερευνητική μάθηση με ερωτοαπαντήσεις. Ανακαλεί προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από το μάθημα των Εικαστικών στο Γυμνάσιο από τις θεματικές: αρχές σύνθεσης, χρώμα, αλληγορικά και συμβολικά έργα. Πραγματοποιεί βιωματικές ασκήσεις, ενδεικτικά: α. Παιχνίδι ρόλων. β. Εικαστική εργασία βασισμένη σε μουσικά κομμάτια, αποσπάσματα λογοτεχνικών κείμενων, τραγούδια, κ.ά. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και δημιουργούν εικαστικό έργο ή διακοσμητικό μοτίβο ή σύμβολο, με θέμα «Ταυτότητα - Ετερότητα». Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των στόχων του μαθήματος, και την συνεργασία των μαθητών. Οι μαθητές με ειδικά φύλα προβαίνουν στην αυτοαξιολόγησή τους.

Αναφορά στο εποπτικό υλικό, στα μέσα, στα υλικά και στις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν.

Συσκευή αναπαραγωγής ήχου, CD με μουσικά έργα, χαρτιά, χρώματα, χάρακα, διαβήτη, κ.ά.

Αξιολόγηση/Αναστοχασμός

Με την αξιολόγηση διαπιστώνεται η επίτευξη ή μη των επιδιωκόμενων στόχων. Αποτελεί τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτικό ανατροφοδότηση, με στόχο τη βελτίωση και την πρόοδο. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των διδακτικών στόχων που έχει επιλέξει και ενισχύει τα κίνητρα των μαθητών και τη θέλησή τους για γνώση και να αποτελεί αφετηρία για περαιτέρω μάθηση.

Φύλλο αυτοαξιολόγησης του μαθητή, ενδεικτικά:

	Πάρα πολύ	αρκετά	καθόλου
Πόσο σε εκφράζει το εικαστικό έργο που δημιούργησες;			
Είσαι ικανοποιημένος από την μετατροπή του λόγου σου σε εικαστικό έργο ή μοτίβο;			
Συνεργάστηκες όπως θα ήθελες με την ομάδα σου;			
Τι σε δυσκόλεψε περισσότερο;			
Αν ναι, πώς το ξεπέρασες;			
Αν όχι τι σε εμπόδισε;			
Ανέλαβες πρωτοβουλίες στην ομάδα σου; Αν όχι, γιατί;			

Αξιολόγηση του μαθητή

Ο μαθητής αξιολογείται από τη πρωτότυπη αντιμετώπιση του θέματος, τη δημιουργική του έκφραση, και από τις εικαστικές και τεχνικές λύσεις που προτείνει.

Αναφορά στο εποπτικό υλικό, στα μέσα , στα υλικά και στις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν

<http://www.cityofathens.gr/node/690> Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και παράδοσης

<http://youtu.be/GRxofEmo3HA> «Οι τέσσερις εποχές»: Vivaldi

Πηγές – Βιβλιογραφία

Κοντελετζίδου Δ., *Η Ιδέα ως υλικό*, εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2014.

Σιαπκίδης Ν., Τρόβα Β., *Αρχές Σύνθεσης*, ΥΠΕΠΘ-Π.Ι., Τομέας Εφαρμοσμένων Τεχνών Αθήνα 2000.

Ίπτεν Γ., *Τέχνη του χρώματος*, εκδόσεις της Ένωση καθηγητών καλλιτεχνικών μαθημάτων, Αθήνα 1998.

Κοζάκου-Τσιάρα Ο., *Εισαγωγή στην Εικαστική Γλώσσα*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1988.

Μοσχονά - Καλαμάρα Α., *Θεωρία και διδακτική της Τέχνης, Μορφολογία*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 1986.

Arnheim R., *Τέχνη και Οπτική Αντίληψη, η Ψυχολογία της Δημιουργικής Όρασης*, τόμοι 1-5, Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών, Προκαταρτικό Εργαστήριο, Αθήνα 1980.

3^ο σχέδιο μαθήματος Εικαστικών: Σχεδιασμός αντικειμένου με θέμα παραδοσιακό μοτίβο του τόπου μου

Προϋπάρχουσες γνώσεις μαθητών: Προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από τη διδασκαλία του μαθήματος των Εικαστικών στο Γυμνάσιο.

Θεματική περιοχή: Τοπικός πολιτισμός.

Χρόνος υλοποίησης του μαθήματος: 4 διδακτικές ώρες.

Επιλογή και συνδυασμός των περιεχομένων- βασικών θεμάτων με άξονες του Προγράμματος

Σπουδών: Συνδυασμός του βασικού θέματος «Design» με το βασικό θέμα «Κεραμική, Υφαντική, Αργυροχρυσοχοΐα, Ξυλογλυπτική» του 3^{ου} άξονα του Π.Σ. «Αρχιτεκτονική, Εφαρμοσμένες και Παραδοσιακές τέχνες».

Στόχοι

Γνωστικοί: Οι μαθητές να αναγνωρίζουν τα μοτίβα των παραδοσιακών τεχνών του τόπου τους και να δημιουργούν πρωτότυπα σχέδια για αντικείμενα.

Ψυχοκινητικοί: Οι μαθητές να πειραματιστούν σχεδιάζοντας πρωτότυπες μορφές αντικείμενων με αφορμή τα παραδοσιακά μοτίβα του τόπου τους, ακολουθώντας το προσωπικό τους αισθητικό κριτήριο.

Παιδαγωγικοί: Οι μαθητές να ευαισθητοποιηθούν σε σχέση με τον τοπικό παραδοσιακό πολιτισμό να καλλιεργήσουν διαπροσωπικές δεξιότητες, να συνεργάζονται, να συναποφασίζουν.

Μεθοδολογία

Ο καθηγητής παρουσιάζει τη διαδικασία σχεδίασης μοτίβου και αντικειμένου (με σκαρίφημα όψεων, κατόψεων και τομών), δίνει έμφαση στην διερευνητική μάθηση με ερωτοαπαντήσεις, αποκαλυπτική μέθοδο. Ανακαλεί προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από την ενότητα 'Βιομηχανικός Σχεδιασμός' του μαθήματος των Εικαστικών στο Γυμνάσιο. Αναθέτει στους μαθητές να βρουν με θέμα την τοπική καλλιτεχνική παράδοση: εικόνες, αφίσες, φωτογραφίες, υφαντά, κεραμικά, ξυλόγλυπτα, κ.ά. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, και δημιουργούν προσχέδια και σχέδια για την κατασκευή ενός αντικειμένου που έχουν εμπνευστεί από παραδοσιακό μοτίβο της περιοχής τους. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των στόχων του μαθήματος, και την συνεργασία των μαθητών. Οι μαθητές με ειδικά φύλα προβαίνουν στην αυτοαξιολόγηση τους.

Αναφορά στο εποπτικό υλικό, στα μέσα , στα υλικά και στις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν

Εποπτικό υλικό: Ελληνικά παραδοσιακά χειροτεχνήματα, φωτογραφίες από τοπικά παραδοσιακά μοτίβα.

<http://www.benaki.gr/> Μουσείο Μπενάκη

<http://www.melt.gr/> Μουσείο Ελληνικής Λαϊκής Τέχνης

<http://www.cityofathens.gr/node/690> Μουσείο Λαϊκής Τέχνης και παράδοσης

<http://odysseus.culture.gr/h/1/gh10.jsp> Διαδικτυακοί τόποι μουσείων Ελληνικής επικράτειας.

Υλικά για τη δημιουργία των σχεδίων: μολύβια, χάρακας, διαβήτης, τρίγωνο, χρώματα, χαρτιά, κ.ά.

Αξιολόγηση/Αναστοχασμός

Με την αξιολόγηση διαπιστώνεται η επίτευξη ή μη των επιδιωκόμενων στόχων. Αποτελεί τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτικό ανατροφοδότηση, με στόχο τη βελτίωση και την πρόοδο. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των διδακτικών στόχων που έχει επιλέξει και ενισχύει τα κίνητρα των μαθητών και τη θέλησή τους για γνώση και να αποτελεί αφετηρία για περαιτέρω μάθηση.

Φύλλο αυτοαξιολόγησης του μαθητή, ενδεικτικά:

	Πάρα πολύ	Αρκετά	Καθόλου
Πόσο σε ευαισθητοποίησε η επαφή σου με τον τοπικό παραδοσιακό πολιτισμό;			
Είσαι ικανοποιημένος από την προσωπική σου δημιουργία;			
Η συνεργασία σου με την ομάδα σου ήταν επικοινωνιακή;			
Τι σε δυσκόλεψε περισσότερο;			
Αν ναι, πώς το ξεπέρασες;			
Αν όχι, τι σε εμπόδισε;			
Ανέλαβες πρωτοβουλίες στην ομάδα σου; Αν όχι, γιατί;			

Αξιολόγησης του μαθητή:

Ο μαθητής αξιολογείται από τη πρωτότυπη αντιμετώπιση του θέματος, τη δημιουργική του έκφραση, από τις εικαστικές και τεχνικές λύσεις που προτείνει και τέλος από την οργάνωση, τη πραγματοποίηση δραστηριοτήτων και την παρουσίαση τους σε επίπεδο τάξης ή στη μαθητική κοινότητα.

Πηγές-βιβλιογραφία:

Klee P., *Η Εικαστική Σκέψη, τα μαθήματα στη σχολή Μπαουχάουζ*, τόμοι I & II, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1989.

Παπής Κ.Α., *Διακοσμητικά θέματα Βυζαντινών κεραμικών*, έκδοση Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ., Αθήνα 1985.

«Ελληνικά Παραδοσιακά Μοτίβα», τεύχη 1-9, περιοδική έκδοση του τμήματος απογραφής και αποτύπωσης παραδοσιακών προτύπων της διεύθυνσης χειροτεχνίας και ανάπτυξης του Ε.Ο.Μ.Μ.Ε.Χ., Αθήνα 1981-1990.

Gerlach M., *Primitive and Folk Jewelry*, Dover Publications inc., New York 1971.

Εικαστικά, 4^ο σχέδιο μαθήματος: Δημιουργία εικαστικής ψηφιακής εικόνας με θέμα μεταμορφώνω την πόλη μου.

Τάξη: Α΄ Λυκείου

Προϋπάρχουσες γνώσεις μαθητών: Προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από το μάθημα Εικαστικών και της Πληροφορικής στο Γυμνάσιο.

Θεματική περιοχή: Ανθρωπογενές περιβάλλον

Χρόνος υλοποίησης του μαθήματος: 4 διδακτικές ώρες

Επιλογή και συνδυασμός των περιεχομένων- βασικών θεμάτων με τους άξονες του Προγράμματος Σπουδών Συνδυάζουμε το βασικό θέμα «Βασική επεξεργασία ψηφιακής εικόνας» του 2^{ου} άξονα του Π.Σ. «Σημαντικές ομάδες κινήματα και τάσεις του 20^{ου} αιώνα» με το θέμα «Μορφοπλαστικά Στοιχεία Σύνθεσης» του 1^{ου} άξονα «Μορφοπλαστικά Εικαστικά Στοιχεία».

Στόχοι

Γνωστικοί: Οι μαθητές να σχεδιάσουν και να δημιουργήσουν εικαστικά έργα ατομικά ή ομαδικά με τη χρήση κατάλληλων προγραμμάτων στον Η/Υ, και να εξασκηθούν στην επεξεργασία της ψηφιακής εικόνας.

Ψυχοκινητικοί: Να φανταστούν πώς θα ήθελαν την πόλη τους και να πειραματιστούν με τις δυνατότητες του προγράμματος ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας.

Παιδαγωγικοί: Να συνεργαστούν και να αναρτήσουν τις εργασίες τους ομαδικές ή ατομικές στο σχολικό δίκτυο.

Μεθοδολογία

Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τις βασικές εντολές του προγράμματος για την ψηφιακή επεξεργασία εικόνας που θα χρησιμοποιήσει. Ανακαλεί προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες από το μάθημα της Πληροφορικής, καθώς και τις θεματικές: αρχές σύνθεσης και χρώμα του μαθήματος των Εικαστικών του Γυμνασίου. Ανακεφαλαιώνει με τη μέθοδο των ερωτοαπαντήσεων για την κατανόηση και την εμπέδωση του θέματος. Αναθέτει στους μαθητές να συλλέξουν και να παρουσιάσουν εικόνες της πόλης τους. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, επιλέγει μία φωτογραφία η κάθε ομάδα και την επεξεργάζονται ψηφιακά. Τέλος οι ομάδες δημιουργούν ένα ψηφιακό κολάζ με όλες τις εικόνες που επεξεργάστηκαν. Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει τη διαδικασία ανάρτησης εικόνας στο διαδίκτυο. Γίνεται η ανάρτηση από τους μαθητές του ψηφιακού κολάζ στο σχολικό δίκτυο. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των στόχων του μαθήματος, και την συνεργασία των μαθητών. Οι μαθητές με ειδικά φύλα προβαίνουν στην αυτοαξιολόγηση τους.

Αναφορά στο εποπτικό υλικό, στα μέσα, στα υλικά και στις τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν:

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διεξαγωγή του μαθήματος είναι η λειτουργία ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η σύνδεση με το διαδίκτυο είναι θεμιτή, δεν είναι όμως αναγκαία. Θα χρειαστούν επίσης φωτογραφίες σε ψηφιακή μορφή. Ο καθηγητής των εικαστικών μπορεί να αναζητήσει, να κάνει λήψη, να αποθηκεύσει και να χρησιμοποιήσει ψηφιακές φωτογραφίες και δωρεάν προγράμματα ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας από το διαδίκτυο, έχοντας υπόψη τη νομοθεσία περί πνευματικών δικαιωμάτων. Ωστόσο σε περίπτωση, στην οποία οι υπολογιστές των σχολείων δε διαθέτουν σύνδεση στο διαδίκτυο, οι καθηγητές και οι μαθητές μεταφέρουν στους υπολογιστές που πρόκειται να εργαστούν ψηφιακά αρχεία εικόνας από εξωτερικές συσκευές αποθήκευσης και χρησιμοποιούν το πρόγραμμα ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας «Ζωγραφική» των Windows της Microsoft για το οποίο στο τέλος του σχεδίου μαθήματος ακολουθούν αναλυτικές οδηγίες.

Ενδεικτικό Πρόγραμμα ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας: «**Ζωγραφική**» των windows7 Microsoft, Πλατφόρμα μετατροπής αρχείων παρουσιάσεων σε αρχεία με δυνατότητα ανάρτησης στο διαδίκτυο: [slideshare http://www.slideshare.net/](http://www.slideshare.net/)

Αξιολόγηση/Αναστοχασμός

Με την αξιολόγηση διαπιστώνεται η επίτευξη ή μη των επιδιωκόμενων στόχων. Αποτελεί τόσο για τον μαθητή όσο και για τον εκπαιδευτικό ανατροφοδότηση, με στόχο τη βελτίωση και την πρόοδο. Ο εκπαιδευτικός αξιολογεί την επίτευξη των διδακτικών στόχων που έχει επιλέξει και ενισχύει τα κίνητρα των μαθητών και τη θέλησή τους για γνώση και να αποτελεί αφετηρία για περαιτέρω μάθηση.

Φύλλο αυτοαξιολόγησης του μαθητή, ενδεικτικά:

	Πάρα πολύ	αρκετά	καθόλου
Σου κίνησε τη φαντασία το μάθημα;			
Είσαι ευχαριστημένος από την προσωπική σου προσπάθεια;			
Συνεργάστηκες με την ομάδα;			
Υπήρξαν δυσκολίες που ξεπέρασες;			
Αν ναι, πώς;			
Αν όχι, τι σε εμπόδισε;			

Ανέλαβες πρωτοβουλίες στην ομάδα σου; Αν όχι, γιατί;	

Αξιολόγηση του μαθητή:

Ο μαθητής αξιολογείται από την δημιουργική του έκφραση, την εικαστική αντιμετώπιση του θέματος με τη χρήση Η/Υ, από την πραγματοποίηση ομαδικών δραστηριοτήτων και την παρουσίαση τους στη τάξη ή στο σχολικό δίκτυο.

Οδηγίες για την ψηφιακή επεξεργασία εικόνας

Αποθήκευση εικόνας στον υπολογιστή, αντιγράφοντας ό,τι προβάλλεται σε όλη την οθόνη τη συγκεκριμένη στιγμή

Για να κατανοήσουν ευκολότερα τη διδασκαλία μας οι μαθητές, μπορούμε να τους μοιράζουμε **οδηγίες με εικόνες** (φωτοτυπίες ή ψηφιακά), από τις ενέργειες που κάνουμε αναλυτικά στα διάφορα προγράμματα. Για να δημιουργήσουμε αυτές τις εικόνες ακολουθούμε τα παρακάτω βήματα:

1. Βρίσκουμε στην οθόνη του υπολογιστή την **εικόνα** που θέλουμε να αποθηκεύσουμε.
 2. Πατάμε στο πληκτρολόγιο το κουμπί **Print Screen** (συνήθως βρίσκεται στην επάνω σειρά των πλήκτρων του πληκτρολογίου και προς τα δεξιά).
 3. Ανοίγουμε το πρόγραμμα της **Ζωγραφικής των Windows της Microsoft**.
 4. Κάνουμε κλικ στην επιλογή **Επικόλληση** και η εικόνα όλης της οθόνης μας όπως ήταν **τη στιγμή** που πατήσαμε το πλήκτρο **“print screen”** επικολλάται σε νέο αρχείο μέσα στο πρόγραμμα της **Ζωγραφικής**.
 5. Εάν θέλουμε να αφαιρέσουμε κάποιο τμήμα από την εικόνα που εμφανίστηκε **Επιλέγουμε το τμήμα** που μας ενδιαφέρει και κάνουμε κλικ στην επιλογή **Περικοπή** (δείτε παρακάτω πώς).
 6. Στο πλαίσιο **Αποθήκευση ως τύπου**, κάνουμε κλικ στη **Μορφή αρχείου που θέλουμε**.
 7. Στο πλαίσιο όνομα αρχείου, πληκτρολογούμε ένα **Όνομα**, και στη συνέχεια κάνουμε κλικ στην επιλογή **Αποθήκευση**.
Στην περίπτωση που θέλουμε να χρησιμοποιήσουμε διαφορετικό πρόγραμμα ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας σε περιβάλλον **Windows**, **μετά το 3^ο βήμα είναι απαραίτητο να προσθέσουμε ένα ακόμη βήμα:**
- a. Στην καρτέλα **Αρχείο** κάνουμε κλικ στην επιλογή **Νέο**, στο αναδιπλούμενο παράθυρο που εμφανίζεται κάνουμε κλικ στην επιλογή **Οκ**. Τέλος για να ολοκληρώσουμε ακολουθούμε τα βήματα 4,5,6 και 7.

Οι οδηγίες που ακολουθούν για το πρόγραμμα «Ζωγραφική» των Windows7 είναι από τον διαδικτυακό τόπο της Microsoft: <http://windows.microsoft.com/el-gr/windows/using-paint#1TC=windows-7>

Οδηγίες Χρήσης του προγράμματος της Ζωγραφικής των Windows 7

Ανοίξτε τη Ζωγραφική, κάνοντας κλικ στο κουμπί **Έναρξη**, στις επιλογές **Όλα τα προγράμματα**, **Βοηθήματα** και, στη συνέχεια, κάνοντας κλικ στην επιλογή **Ζωγραφική**.

Κατά την εκκίνηση της "**Ζωγραφικής**", θα δείτε ένα κενό παράθυρο. Τα εργαλεία σχεδίασης και ζωγραφικής είναι τοποθετημένα στην κορδέλα στο επάνω μέρος του παραθύρου. Στην εικόνα που ακολουθεί φαίνονται τα διάφορα μέρη του παραθύρου της Ζωγραφικής.

- ① Κουμπί "Ζωγραφική"
- ② Γραμμή εργαλείων γρήγορης πρόσβασης
- ③ Κορδέλα
- ④ Περιοχή σχεδίασης

Εργασία με εργαλεία

Η κορδέλα στη "Ζωγραφική" περιλαμβάνει μια εύχρηστη συλλογή εργαλείων σχεδίασης. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε αυτά τα εργαλεία για να δημιουργήσετε ελεύθερα σχέδια και να προσθέσετε διάφορα σχήματα στις εικόνες σας.

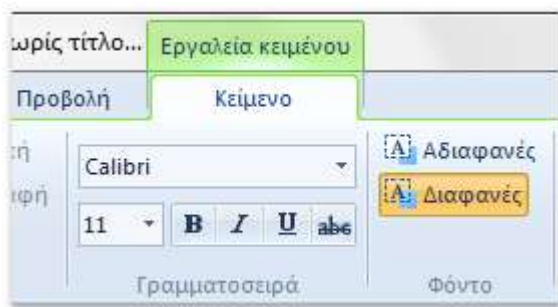
Προσθήκη κειμένου

Στη Ζωγραφική, μπορείτε επίσης να προσθέσετε το δικό σας κείμενο ή μήνυμα στην εικόνα σας.

Εργαλείο κειμένου

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Κείμενο** **A** για την εισαγωγή κειμένου στην εικόνα.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εργαλεία**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Κείμενο** **A**.
2. Σύρετε τον δείκτη του ποντικιού στην περιοχή σχεδίασης όπου θέλετε να προσθέσετε κείμενο.
3. Στην ενότητα **Εργαλεία κειμένου**, στην καρτέλα **Κείμενο**, στην ομάδα **Γραμματοσειρά**, κάντε κλικ στη μορφή, το μέγεθος και το στυλ της γραμματοσειράς.

ομάδα "Γραμματοσειρά"

4. Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα χρώμα για το κείμενο.
5. Πληκτρολογήστε το κείμενο που θέλετε να προσθέσετε.
6. (Προαιρετικό) Αν θέλετε το φόντο της περιοχής κειμένου να είναι γεμάτο, από την ομάδα **Φόντο**, επιλέξτε **Αδιαφανές**. Στην ομάδα Χρώματα, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 2** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα χρώμα φόντου για την περιοχή κειμένου.
7. (Προαιρετικό) Εάν θέλετε να αλλάξετε την εμφάνιση μέρους του κειμένου στο πλαίσιο κειμένου, επιλέξτε το κείμενο που θέλετε να αλλάξετε και, στη συνέχεια, επιλέξτε μια νέα μορφή, μέγεθος, στυλ ή χρώμα γραμματοσειράς για το επιλεγμένο κείμενο.

Επιλογή και επεξεργασία αντικειμένων

Στη Ζωγραφική, ίσως θέλετε να κάνετε μια αλλαγή σε τμήμα μιας εικόνας ή ενός αντικειμένου. Για να το κάνετε αυτό, πρέπει να επιλέξετε το τμήμα της εικόνας που θέλετε να αλλάξετε και, στη συνέχεια, κάντε την επεξεργασία. Μερικές από τις αλλαγές που μπορείτε να κάνετε είναι οι εξής: αλλαγή μεγέθους αντικειμένου, μετακίνηση ή αντιγραφή αντικειμένου, περιστροφή του, ή περικοπή της εικόνας για να εμφανίζεται μόνο το επιλεγμένο στοιχείο.

Εργαλείο Επιλογής

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Επιλογή** για να επιλέξετε το τμήμα της εικόνας που θέλετε να αλλάξετε.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, κάντε κλικ στο κάτω βέλος στην περιοχή **Επιλογή**.
2. Κάντε ένα από τα εξής, ανάλογα με τι θέλετε να επιλέξετε.
 - Για να επιλέξετε οποιοδήποτε τετράγωνο ή ορθογώνιο τμήμα της εικόνας, κάντε κλικ στο στοιχείο **Ορθογώνια επιλογή** και, στη συνέχεια, μετακινήστε τον δείκτη για να επιλέξετε το τμήμα της εικόνας με το οποίο θέλετε να εργαστείτε.
 - Για να επιλέξετε οποιοδήποτε τμήμα της εικόνας με ακανόνιστο σχήμα, κάντε κλικ στο στοιχείο **Επιλογή ελεύθερης μορφής** και, στη συνέχεια, μετακινήστε τον δείκτη για να επιλέξετε το τμήμα της εικόνας με το οποίο θέλετε να εργαστείτε.
 - Για να επιλέξετε ολόκληρη την εικόνα, κάντε κλικ στο στοιχείο **Επιλογή όλων**.
 - Για να επιλέξετε όλα τα περιεχόμενα της εικόνας εκτός από την εκάστοτε επιλεγμένη περιοχή, κάντε κλικ στο στοιχείο **Αναστροφή επιλογής**.
 - Για να διαγράψετε το επιλεγμένο αντικείμενο, κάντε κλικ στην επιλογή **Διαγραφή**.
3. Προσδιορίστε αν το Χρώμα 2 (φόντου) περιλαμβάνεται στην επιλογή, κάνοντας τα εξής:
 - Για να συμπεριλάβετε το χρώμα φόντου με την επιλογή σας, απενεργοποιήστε το στοιχείο **Διαφανής επιλογή**. Όταν κάνετε επικόλληση της επιλογής, το χρώμα φόντου συμπεριλαμβάνεται και θα εμφανιστεί στο επικολλημένο στοιχείο.

Για να κάνετε την επιλογή διαφανή έτσι ώστε να μην υπάρχει χρώμα φόντου στην επιλογή, κάντε κλικ στο στοιχείο **Διαφανής επιλογή**. Όταν επικολλήσετε την επιλογή, οποιοσδήποτε περιοχές που

χρησιμοποιούν το τρέχον χρώμα φόντου θα είναι διαφανείς και έτσι η υπόλοιπη εικόνα θα εμφανίζεται στη θέση του.

Εργαλείο Περικοπής

Χρησιμοποιήστε την επιλογή **Περικοπή** για να περικόψετε μια εικόνα ώστε στην εικόνα να εμφανίζεται μόνο το κομμάτι που επιλέξατε. Η περικοπή σας επιτρέπει να αλλάξετε την εικόνα έτσι ώστε μόνο το επιλεγμένο αντικείμενο ή άτομο να είναι ορατό.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, κάντε κλικ στο κάτω βέλος στην περιοχή **Επιλογή** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο είδος της επιλογής που θέλετε να ορίσετε.
2. Σύρετε τον δείκτη για να επιλέξετε το τμήμα της εικόνας στο οποίο θέλετε να εμφανίζεται.
3. Στην ομάδα **Εικόνα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Περικοπή**.
4. Για να αποθηκεύσετε την περικομμένη εικόνα ως νέο αρχείο, κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** , τοποθετήστε τον δείκτη του ποντικιού στην εντολή **Αποθήκευση ως** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στον τύπο αρχείου για την τρέχουσα εικόνα.
5. Στο πλαίσιο **Όνομα αρχείου**, πληκτρολογήστε ένα νέο όνομα αρχείου και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο κουμπί **Αποθήκευση**.

Η αποθήκευση της περικομμένης εικόνας ως νέου αρχείου εικόνας αποτρέπει την αντικατάσταση του αρχικού αρχείου εικόνας.

Εργαλείο Περιστροφής

Χρησιμοποιήστε την επιλογή **Περιστροφή** για να περιστρέψετε ολόκληρη την εικόνα ή ένα επιλεγμένο κομμάτι αυτής.

- Ανάλογα με το στοιχείο που θέλετε να περιστρέψετε, εκτελέστε μία από τις παρακάτω ενέργειες:
 - Για να περιστρέψετε ολόκληρη την εικόνα, από την καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, επιλέξτε **Περιστροφή** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην κατεύθυνση περιστροφής.
 - Για να περιστρέψετε ένα αντικείμενο ή τμήμα της εικόνας, από την καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, κάντε κλικ στο στοιχείο **Επιλογή**. Μετακινήστε τον δείκτη του ποντικιού για να επιλέξετε την περιοχή ή το αντικείμενο, κάντε κλικ στην επιλογή **Περιστροφή** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην κατεύθυνση περιστροφής.

Διαγραφή τμήματος εικόνας

- Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Γόμα** για να σβήσετε περιοχές της εικόνας σας.
- Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εργαλεία**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Γόμα** .
- Κάντε κλικ στην επιλογή **Μέγεθος**, επιλέξτε μέγεθος γόμας και, στη συνέχεια, σύρετε τη γόμα πάνω από την περιοχή της εικόνας που θέλετε να σβήσετε. Οι περιοχές που θα σβήσετε θα αποκαλύψουν το χρώμα του φόντου (Χρώμα 2).

Αλλαγή του μεγέθους εικόνας ή τμήματός της

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Αλλαγή μεγέθους** για να αλλάξετε το μέγεθος ολόκληρης της εικόνας ή για να αλλάξετε το μέγεθος ενός αντικειμένου ή τμήματος μιας εικόνας. Επίσης, μπορείτε να παραμορφώσετε ένα αντικείμενο της εικόνας έτσι ώστε να παρουσιάζεται λοξό.

Αλλαγή μεγέθους ολόκληρης της εικόνας

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, επιλέξτε **Αλλαγή μεγέθους**.
2. Στο παράθυρο διαλόγου **Αλλαγή μεγέθους και παραμόρφωση**, επιλέξτε το πλαίσιο ελέγχου **Διατήρηση αναλογιών** εικόνας ώστε η εικόνα με το αλλαγμένο μέγεθος να έχει τις ίδιες αναλογίες με την αρχική.
3. Στην περιοχή **Αλλαγή μεγέθους**, επιλέξτε **Pixel** και πληκτρολογήστε το νέο πλάτος στο πλαίσιο **Οριζόντια** ή το νέο ύψος στο πλαίσιο **Κατακόρυφα**. Κάντε κλικ στο κουμπί **OK**. Εάν το πλαίσιο ελέγχου **Διατήρηση αναλογιών** εικόνας είναι επιλεγμένο, πρέπει να πληκτρολογήσετε μόνο την οριζόντια τιμή (πλάτος) ή την κατακόρυφη τιμή (ύψος). Το άλλο πλαίσιο στην περιοχή "Αλλαγή μεγέθους" ενημερώνεται αυτόματα.

Για παράδειγμα, αν μια εικόνα έχει μέγεθος 320 x 240 pixel και θέλετε να μειώσετε το μέγεθός της στο μισό διατηρώντας την ίδια αναλογία εικόνας, τότε με επιλεγμένο το πλαίσιο **Διατήρηση αναλογιών εικόνας**, στην περιοχή **Αλλαγή μεγέθους**, πληκτρολογήστε "160" στο πλαίσιο **Οριζόντια**. Το νέο μέγεθος της εικόνας θα είναι το μισό από το αρχικό μέγεθος στα 160 x 120 pixel.

Αλλαγή μεγέθους τμήματος της εικόνας

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, επιλέξτε **Επιλογή** και, στη συνέχεια, σύρετε το δείκτη για να επιλέξετε την περιοχή ή το αντικείμενο.
2. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, επιλέξτε **Αλλαγή μεγέθους**.
3. Στο παράθυρο διαλόγου **Αλλαγή μεγέθους και παραμόρφωση**, επιλέξτε το πλαίσιο ελέγχου **Διατήρηση αναλογιών** εικόνας ώστε το τμήμα με το αλλαγμένο μέγεθος να έχει τις ίδιες αναλογίες με τις αρχικές.
4. Στην περιοχή **Αλλαγή μεγέθους**, επιλέξτε **Pixel** και πληκτρολογήστε το νέο πλάτος στο πλαίσιο **Οριζόντια** ή το νέο ύψος στο πλαίσιο **Κατακόρυφα**. Κάντε κλικ στο κουμπί **OK**.
Εάν το πλαίσιο ελέγχου **Διατήρηση αναλογιών εικόνας** είναι επιλεγμένο, πρέπει να πληκτρολογήσετε μόνο την οριζόντια τιμή (πλάτος) ή την κατακόρυφη τιμή (ύψος). Το άλλο πλαίσιο στην περιοχή "Αλλαγή μεγέθους" ενημερώνεται αυτόματα.
Για παράδειγμα, αν το τμήμα που επιλέξατε έχει μέγεθος 320 x 240 pixel και θέλετε να μειώσετε το μέγεθός του στο μισό διατηρώντας την ίδια αναλογία εικόνας, τότε με επιλεγμένο το πλαίσιο **Διατήρηση αναλογιών εικόνας**, στην περιοχή **Αλλαγή μεγέθους**, πληκτρολογήστε "160" στο πλαίσιο **Οριζόντια**. Το τμήμα θα έχει το μισό από το αρχικό μέγεθος στα 160 x 120 pixel.

Αλλαγή του μεγέθους της περιοχής σχεδίασης

- Κάντε ένα από τα εξής, ανάλογα με το πώς θέλετε να αλλάξετε το μέγεθος της περιοχής σχεδίασης:
 - Για να αλλάξετε το μέγεθος της περιοχής σχεδίασης και να την κάνετε μεγαλύτερη, μετακινήστε ένα από τα μικρά λευκά πλαίσια στην άκρη της περιοχής σχεδίασης στο επιθυμητό μέγεθος.
 - Για να αλλάξετε το μέγεθος της περιοχής σχεδίασης εισάγοντας ένα συγκεκριμένο μέγεθος, κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Ιδιότητες**. Στα πλαίσια **Πλάτος** και **Ύψος**, εισάγετε το νέο πλάτος και ύψος και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο κουμπί **OK**.

Παραμόρφωση αντικειμένου

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, επιλέξτε **Επιλογή** και, στη συνέχεια, σύρετε το δείκτη για να επιλέξετε την περιοχή ή το αντικείμενο.
2. Κάντε κλικ στην επιλογή **Αλλαγή μεγέθους**.
3. Στο παράθυρο διαλόγου **Αλλαγή μεγέθους και παραμόρφωση**, πληκτρολογήστε το σύνολο της παραμόρφωσης της επιλεγμένης περιοχής (σε μοίρες) στα πλαίσια **Οριζόντια** και **Κατακόρυφα** στην περιοχή **Παραμόρφωση (Μοίρες)** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο κουμπί **OK**.

Μετακίνηση και αντιγραφή αντικειμένων

Αφού επιλέξετε ένα αντικείμενο, μπορείτε να αποκόψετε ή να αντιγράψετε το επιλεγμένο στοιχείο. Με αυτόν τον τρόπο μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ένα αντικείμενο πολλές φορές στην εικόνα, αν το θέλετε, ή να μετακινήσετε ένα αντικείμενο (όταν είναι επιλεγμένο) σε ένα νέο τμήμα της εικόνας.

Αποκοπή και επικόλληση

Χρησιμοποιήστε την **Αποκοπή** για να αποκόψετε ένα επιλεγμένο αντικείμενο και να το επικολλήσετε σε άλλο μέρος της εικόνας σας. Όταν κάνετε αποκοπή μιας επιλεγμένης περιοχής, η περιοχή που αποκόπτεται αντικαθίσταται με το χρώμα φόντου. Συνεπώς, αν η εικόνα έχει ενιαίο χρώμα φόντου, ίσως θέλετε να αλλάξετε το Χρώμα 2 ώστε να ταιριάζει με το χρώμα φόντου πριν από την αποκοπή του αντικειμένου.

1. Από την καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, κάντε κλικ στο στοιχείο **Επιλογή** και, στη συνέχεια, μετακινήστε τον δείκτη του ποντικιού για να επιλέξετε την περιοχή που θέλετε να αποκόψετε.
2. Από την ομάδα **Πρόχειρο**, επιλέξτε **Αποκοπή**.

3. Στην ομάδα **Πρόχειρο**, επιλέξτε **Επικόλληση**.
4. Με το αντικείμενο ακόμα επιλεγμένο, μετακινήστε το στη νέα θέση στην εικόνα όπου θέλετε να εμφανίζεται.

Αντιγραφή και επικόλληση

Χρησιμοποιήστε την **Αντιγραφή** για να αντιγράψετε ένα επιλεγμένο αντικείμενο στη "Ζωγραφική". Αυτό είναι χρήσιμο αν έχετε γραμμές, σχήματα ή κείμενο που θέλετε να εμφανίζονται πολλές φορές στην εικόνα.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εικόνα**, κάντε κλικ στο στοιχείο **Επιλογή** και, στη συνέχεια, μετακινήστε τον δείκτη του ποντικιού για να επιλέξετε την περιοχή ή το αντικείμενο που θέλετε να αντιγράψετε.
2. Από την ομάδα Πρόχειρο, επιλέξτε **Αντιγραφή**.
3. Στην ομάδα Πρόχειρο, επιλέξτε **Επικόλληση**.
4. Με το αντικείμενο ακόμα επιλεγμένο, μετακινήστε το στη νέα θέση στην εικόνα όπου θέλετε να εμφανίζεται το τμήμα της αντιγραφής.

Επικόλληση εικόνας στη Ζωγραφική

Χρησιμοποιήστε την επιλογή **Επικόλληση από** για να επικολλήσετε ένα υπάρχον αρχείο εικόνας στη Ζωγραφική. Αφού επικολλήσετε το αρχείο εικόνας, μπορείτε να το επεξεργαστείτε χωρίς να αλλάξετε το αρχικό (εφόσον αποθηκεύσετε την επεξεργασμένη εικόνα με διαφορετικό όνομα αρχείου από το αρχικό).

1. Στην ομάδα **Πρόχειρο**, κάντε κλικ στο βέλος στην περιοχή **Επικόλληση** και μετά κάντε κλικ στην επιλογή **Επικόλληση από**.
2. Βρείτε το αρχείο εικόνας που θέλετε να επικολλήσετε στη Ζωγραφική, κάντε κλικ σε αυτό και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Άνοιγμα**.

Γραμμές σχεδίασης

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε πολλά διαφορετικά εργαλεία για να σχεδιάσετε στη Ζωγραφική. Το εργαλείο που χρησιμοποιείτε και οι επιλογές που ορίζετε προσδιορίζουν τον τρόπο με τον οποίο η γραμμή εμφανίζεται στο σχέδιό σας. Δείτε τα εργαλεία τα οποία μπορείτε να χρησιμοποιήσετε για να σχεδιάσετε γραμμές στη Ζωγραφική.

Εργαλείο μολυβιού

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Μολύβι** για να σχεδιάσετε λεπτές, ελεύθερης μορφής γραμμές ή καμπύλες.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εργαλεία**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Μολύβι** .
2. Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1**, επιλέξτε ένα χρώμα και, στη συνέχεια, κινήστε τον δείκτη στην εικόνα για να σχεδιάσετε. Για να σχεδιάσετε χρησιμοποιώντας το χρώμα 2 (φόντου), κάντε δεξιό κλικ καθώς κινείτε τον δείκτη.

Πινέλα

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Πινέλα** για να σχεδιάσετε γραμμές που έχουν διαφορετική εμφάνιση και υφή —είναι σαν να χρησιμοποιείτε διαφορετικά καλλιτεχνικά πινέλα. Με τη χρήση διαφόρων πινέλων, μπορείτε να σχεδιάσετε ελεύθερης μορφής γραμμές ή καμπύλες που έχουν διάφορα εφέ.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, κάντε κλικ στο κάτω βέλος στην περιοχή **Πινέλα**.
2. Κάντε κλικ στο καλλιτεχνικό πινέλο που θέλετε να χρησιμοποιήσετε.
3. Κάντε κλικ στην επιλογή **Μέγεθος** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ σε ένα μέγεθος γραμμής, το οποίο προσδιορίζει το πάχος της πινελιάς.
4. Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1**, επιλέξτε ένα χρώμα και, στη συνέχεια, κινήστε τον δείκτη για να ζωγραφίσετε. Για να ζωγραφίσετε χρησιμοποιώντας το χρώμα 2 (φόντου), κάντε δεξιό κλικ καθώς κινείτε τον δείκτη.

Εργαλείο γραμμής

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Γραμμή** για να σχεδιάσετε μια ευθεία γραμμή. Όταν χρησιμοποιείτε αυτό το εργαλείο, μπορείτε να επιλέξετε το πάχος της γραμμής, καθώς και την εμφάνισή της.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Σχήματα**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Γραμμή**.
2. Κάντε κλικ στην επιλογή **Μέγεθος** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ σε ένα μέγεθος γραμμής, το οποίο προσδιορίζει το πάχος της γραμμής.
3. Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1**, επιλέξτε ένα χρώμα και, στη συνέχεια, σύρετε το δείκτη για να σχεδιάσετε τη γραμμή. Για να σχεδιάσετε μια γραμμή που χρησιμοποιεί το Χρώμα 2 (φόντου), κάντε δεξιό κλικ καθώς κινείτε τον δείκτη.
4. (Προαιρετικό) Για να αλλάξετε το στυλ της γραμμής, στην ομάδα **Σχήματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Περίγραμμα** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ σε ένα στυλ γραμμής.

Συμβουλή

- Για να σχεδιάσετε μια **οριζόντια γραμμή**, πατήστε και **κρατήστε πατημένο το πλήκτρο Shift** καθώς σχεδιάζετε από τη μία πλευρά στην άλλη.
- Για να σχεδιάσετε μια **κατακόρυφη γραμμή**, πατήστε και **κρατήστε πατημένο το πλήκτρο Shift** και σχεδιάστε προς τα πάνω ή προς τα κάτω.

Εργαλείο καμπύλης

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Καμπύλη** για να σχεδιάσετε μια ομαλή, καμπύλη γραμμή.

- Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Σχήματα**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Καμπύλη**.
- Κάντε κλικ στην επιλογή **Μέγεθος** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ σε ένα μέγεθος γραμμής, το οποίο προσδιορίζει το πάχος της γραμμής.
- Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1**, επιλέξτε ένα χρώμα και, στη συνέχεια, σύρετε το δείκτη για να σχεδιάσετε τη γραμμή. Για να σχεδιάσετε μια γραμμή που χρησιμοποιεί το Χρώμα 2 (φόντου), κάντε δεξιό κλικ καθώς κινείτε τον δείκτη.
- Αφού δημιουργήσετε τη γραμμή, κάντε κλικ στην περιοχή της εικόνας όπου θέλετε να βρίσκεται το τόξο της καμπύλης και σύρετε τον δείκτη για να προσαρμόσετε την καμπύλη.

Σχεδίαση διαφόρων σχημάτων

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη Ζωγραφική για να προσθέσετε διάφορα σχήματα σε μια εικόνα. Τα έτοιμα σχήματα ποικίλουν από τα παραδοσιακά σχήματα —ορθογώνια, ελλείψεις, τρίγωνα και βέλη— μέχρι τα διασκεδαστικά και ασυνήθιστα σχήματα, όπως μια καρδιά, έναν κεραυνό, ή επεξηγήσεις (ως ενδεικτικά). Αν θέλετε να δημιουργήσετε το δικό σας προσαρμοσμένο σχήμα, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το εργαλείο "Πολύγωνο" για να το κάνετε.

Έτοιμα σχήματα

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη Ζωγραφική για να σχεδιάσετε διάφορους τύπους έτοιμων σχημάτων. Δείτε μια λίστα με αυτά:

- Γραμμή
- Καμπύλη
- Οβάλ
- Ορθογώνιο και στρογγυλεμένο ορθογώνιο
- Τρίγωνο και ορθογώνιο τρίγωνο
- Ρόμβος
- Πεντάγωνο
- Εξάγωνο

- Βέλη (Δεξιό βέλος, αριστερό βέλος, επάνω βέλος, κάτω βέλος)
 - Αστέρια (αστέρι τεσσάρων ακτινών, αστέρι πέντε ακτινών, αστέρι έξι ακτινών)
 - Επεξηγήσεις (Επεξήγηση με στρογγυλεμένο παραλληλόγραμμο, οβάλ επεξήγηση και επεξήγηση με σύννεφο)
 - Καρδιά
 - Κεραυνός
1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Σχήματα**, κάντε κλικ σε ένα έτοιμο σχήμα.
 2. Για να σχεδιάσετε το σχήμα, σύρετε τον δείκτη του ποντικιού.
Για να σχεδιάσετε ένα σχήμα με ίσες πλευρές, πατήστε και κρατήστε πατημένο το πλήκτρο Shift καθώς σύρετε το ποντίκι. Για παράδειγμα, για να σχεδιάσετε ένα τετράγωνο, κάντε κλικ στην επιλογή **Ορθογώνιο** και, στη συνέχεια, **πατήστε και κρατήστε πατημένο το πλήκτρο Shift και σύρετε το ποντίκι**.
 3. Με το σχήμα ακόμα επιλεγμένο, μπορείτε να κάνετε ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω για να αλλάξετε την εμφάνισή του:
 - Για να αλλάξετε το στυλ γραμμής, στην ομάδα **Σχήματα**, επιλέξτε **Περίγραμμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα στυλ γραμμής. Εάν δεν θέλετε το σχήμα σας να έχει περίγραμμα, επιλέξτε **Περίγραμμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε **Χωρίς περίγραμμα**.
 - Για να αλλάξετε το μέγεθος του περιγράμματος, επιλέξτε **Μέγεθος** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα μέγεθος περιγράμματος (πάχος).
 - Στην ομάδα **Χρώματα**, επιλέξτε **Χρώμα 1** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα χρώμα για το περίγραμμα.
 - Στην ομάδα **Χρώματα**, επιλέξτε **Χρώμα 2** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα χρώμα για να γεμίσετε το σχήμα.
 - Για να αλλάξετε το στυλ γεμίσματος, στην ομάδα **Σχήματα**, επιλέξτε **Γέμισμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα στυλ γεμίσματος. Εάν δεν θέλετε το σχήμα σας να έχει γέμισμα, επιλέξτε **Γέμισμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε **Χωρίς γέμισμα**.
- Εργαλείο πολυγώνου**
- Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Πολύγωνο** για να δημιουργήσετε ένα προσαρμοσμένο σχήμα με οποιονδήποτε αριθμό πλευρών.
1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Σχήματα**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Πολύγωνο** .
 2. Για να σχεδιάσετε ένα πολύγωνο, σύρετε τον δείκτη του ποντικιού για να σχεδιάσετε μια ευθεία γραμμή. Έπειτα, κάντε κλικ σε κάθε σημείο όπου θέλετε να εμφανιστούν οι επιπλέον πλευρές. Για να δημιουργήσετε πλευρές με γωνίες 45 ή 90 μοιρών, πατήστε και κρατήστε πατημένο το πλήκτρο Shift ενώ δημιουργείτε τις πλευρές.
 3. Συνδέστε την τελευταία γραμμή με την πρώτη γραμμή για να ολοκληρώσετε το σχέδιο του πολυγώνου και για να κλείσετε το σχήμα.
 4. Με το σχήμα ακόμα επιλεγμένο, μπορείτε να κάνετε ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω αν θέλετε να αλλάξετε την εμφάνισή του:
 - Για να αλλάξετε το στυλ γραμμής, στην ομάδα **Σχήματα**, επιλέξτε **Περίγραμμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα στυλ γραμμής. Εάν δεν θέλετε το σχήμα σας να έχει περίγραμμα, επιλέξτε **Περίγραμμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε **Χωρίς περίγραμμα**.
 - Για να αλλάξετε το μέγεθος του περιγράμματος, επιλέξτε **Μέγεθος** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα μέγεθος περιγράμματος (πάχος).
 - Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα χρώμα για το περίγραμμα.
 - Στην ομάδα **Χρώματα**, επιλέξτε **Χρώμα 2** και, στη συνέχεια, επιλέξτε ένα χρώμα για να γεμίσετε το σχήμα.

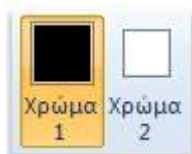
- Για να αλλάξετε το στυλ του γεμίματος, στην ομάδα **Σχήματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Γέμισμα** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ σε ένα στυλ γεμίματος. Εάν δεν θέλετε το σχήμα σας να έχει γέμισμα, επιλέξτε **Γέμισμα** και, στη συνέχεια, επιλέξτε **Χωρίς γέμισμα**.

Εργασία με χρώμα

Υπάρχουν διάφορα εργαλεία τα οποία θα σας βοηθήσουν να εργαστείτε συγκεκριμένα με χρώμα στη Ζωγραφική. Σας δίνουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσετε τα χρώματα που θέλετε όταν κάνετε σχεδίαση και επεξεργασία στη Ζωγραφική.

Πλαίσια χρωμάτων

Τα **πλαίσια χρωμάτων** υποδεικνύουν τις τρέχουσες επιλογές που έχουν γίνει για το **Χρώμα 1 (χρώμα προσκηνίου)** και το **Χρώμα 2 (χρώμα φόντου)**. Ο τρόπος χρήσης τους εξαρτάται από τις ενέργειές σας στη Ζωγραφική.

Τα πλαίσια χρωμάτων

- Όταν χρησιμοποιείτε τα πλαίσια χρωμάτων, μπορείτε να κάνετε ένα ή περισσότερα από τα παρακάτω:
 - Για να αλλάξετε το επιλεγμένο χρώμα προσκηνίου, από την καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1** και μετά επιλέξτε ένα τετράγωνο χρώματος.
 - Για να αλλάξετε το επιλεγμένο χρώμα φόντου, από την καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 2** και μετά επιλέξτε ένα τετράγωνο χρώματος.
 - Για να ζωγραφίσετε με το επιλεγμένο χρώμα προσκηνίου, σύρετε τον δείκτη του ποντικιού.
 - Για να ζωγραφίσετε χρησιμοποιώντας το επιλεγμένο χρώμα φόντου, κάντε δεξιό κλικ καθώς κινείτε τον δείκτη.

Επιλογή χρώματος

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Επιλογή χρώματος** για να ορίσετε το τρέχον χρώμα προσκηνίου ή φόντου. Αν επιλέξετε ένα χρώμα από την εικόνα, μπορείτε να διασφαλίσετε ότι χρησιμοποιείτε το χρώμα που θέλετε κατά τη σχεδίαση στη Ζωγραφική, έτσι ώστε τα χρώματα να ταιριάζουν.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εργαλεία**, επιλέξτε **Επιλογή χρώματος** .
2. Κάντε κλικ στο χρώμα της εικόνας το οποίο θέλετε να ορίσετε ως το χρώμα προσκηνίου, ή κάντε δεξιό κλικ στο χρώμα της εικόνας το οποίο θέλετε να ορίσετε ως το χρώμα φόντου.

Γέμισμα με χρώμα

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Γέμισμα με χρώμα** για να γεμίσετε ολόκληρη την εικόνα ή ένα κλειστό σχήμα με χρώμα.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εργαλεία**, επιλέξτε **Γέμισμα με χρώμα** .
2. Στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 1**, επιλέξτε ένα χρώμα και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο εσωτερικό της περιοχής για να τη γεμίσετε.
3. Για να αφαιρέσετε το χρώμα και να το αντικαταστήσετε με το χρώμα φόντου, κάντε κλικ στην επιλογή **Χρώμα 2**, κάντε κλικ σε ένα χρώμα και, έπειτα, κάντε δεξιό κλικ στην περιοχή για να τη γεμίσετε.

Επεξεργασία χρωμάτων

Χρησιμοποιήστε την **Επεξεργασία χρωμάτων** για να επιλέξετε ένα νέο χρώμα. Η μείξη χρωμάτων στη Ζωγραφική σας επιτρέπει να επιλέξετε το ακριβές χρώμα που θέλετε να χρησιμοποιήσετε.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Χρώματα**, κάντε κλικ στο εργαλείο **Επεξεργασία χρωμάτων**.

2. Στο παράθυρο διαλόγου **Επεξεργασία χρωμάτων**, κάντε κλικ σε ένα χρώμα της παλέτας χρωμάτων και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο κουμπί **ΟΚ**.

Το χρώμα θα εμφανιστεί σε ένα από τα πλαίσια χρώματος έτσι ώστε να μπορείτε να το χρησιμοποιήσετε στη Ζωγραφική

Προβολή της εικόνας

Η αλλαγή της προβολής στη Ζωγραφική σας επιτρέπει να επιλέξετε πώς θέλετε να εργαστείτε στην εικόνα. Μπορείτε να κάνετε μεγέθυνση ενός συγκεκριμένου τμήματος της εικόνας ή ολόκληρης της εικόνας αν το θέλετε. Αντιστρόφως, μπορείτε να κάνετε σμίκρυνση αν η εικόνα είναι πολύ μεγάλη. Επιπλέον, μπορείτε να εμφανίσετε χάρακες και γραμμές πλέγματος καθώς εργάζεστε στη Ζωγραφική και αυτό θα σας βοηθήσει να εργαστείτε καλύτερα στη Ζωγραφική.

Μεγεθυντικός φακός

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Μεγεθυντικός φακός** για να μεγεθύνετε κάποιο τμήμα της εικόνας σας.

1. Στην καρτέλα **Αρχική**, στην ομάδα **Εργαλεία**, κάντε κλικ στην επιλογή **Μεγεθυντικός φακός** , μετακινήστε το μεγεθυντικό φακό και, στη συνέχεια, κάντε κλικ για να μεγεθύνετε το τμήμα της εικόνας που εμφανίζεται στο τετράγωνο. Σύρετε τις οριζόντιες και τις κατακόρυφες γραμμές κύλισης στο κάτω μέρος και στη δεξιά πλευρά του παραθύρου για να μετακινηθείτε στην εικόνα.
2. Για να μειώσετε το επίπεδο ζουμ, κάντε κλικ ξανά στο εργαλείο του μεγεθυντικού φακού.

Μεγέθυνση και σμίκρυνση

Χρησιμοποιήστε τις επιλογές Μεγέθυνση και Σμίκρυνση για να δείτε μια μεγαλύτερη ή μικρότερη προβολή της εικόνας. Για παράδειγμα, ίσως επεξεργάζεστε ένα μικρό τμήμα της και πρέπει να το μεγεθύνετε για να το δείτε. Ή μπορεί να συμβαίνει το αντίθετο, δηλαδή η εικόνα ίσως είναι πολύ μεγάλη για να χωρέσει στην οθόνη και έτσι πρέπει να σμικρύνετε την προβολή ολόκληρης της εικόνας.

Στη Ζωγραφική, υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να κάνετε **μεγέθυνση** ή **σμίκρυνση**, ανάλογα με αυτό που θέλετε να κάνετε.

1. Για να αυξήσετε το επίπεδο ζουμ, από την καρτέλα **Προβολή**, στην ομάδα **Ζουμ**, επιλέξτε **Μεγέθυνση**.
2. Για να μειώσετε το επίπεδο ζουμ, από την καρτέλα **Προβολή**, στην ομάδα **Ζουμ**, επιλέξτε **Σμίκρυνση**.
3. Για να προβάλετε την εικόνα στο παράθυρο "**Ζωγραφική**" στο πραγματικό μέγεθός της, από την καρτέλα **Προβολή**, στην ομάδα **Ζουμ**, επιλέξτε **100%**.

Συμβουλή

- Για να μεγεθύνετε και να σμικρύνετε μια εικόνα, μπορείτε επίσης να επιλέξετε τα κουμπιά μεγέθυνσης ή σμίκρυνσης στο ρυθμιστικό ζουμ στο κάτω μέρος του παραθύρου "Ζωγραφική" για να αυξήσετε ή να μειώσετε το επίπεδο ζουμ.

Το ρυθμιστικό ζουμ

Χάρακες

Χρησιμοποιήστε τους **Χάρακες** για να προβάλετε έναν οριζόντιο χάρακα στο πάνω μέρος της περιοχής σχεδίασης και έναν κατακόρυφο χάρακα στην αριστερή πλευρά της περιοχής σχεδίασης. Οι χάρακες σας επιτρέπουν να προβάλετε τις διαστάσεις της εικόνας, οι οποίες είναι χρήσιμες κατά την αλλαγή μεγέθους των εικόνων.

1. Για να εμφανίσετε τους χάρακες, από την καρτέλα **Προβολή**, στην ομάδα **Εμφάνιση** ή **απόκρυψη**, επιλέξτε το πλαίσιο ελέγχου **Χάρακες**.
2. Για να αποκρύψετε τους χάρακες, απενεργοποιήστε το πλαίσιο ελέγχου **Χάρακες**.

Γραμμές πλέγματος

Χρησιμοποιήστε το εργαλείο **Γραμμές πλέγματος** για να ευθυγραμμίσετε σχήματα και γραμμές όταν σχεδιάζετε στη Ζωγραφική. Οι γραμμές πλέγματος είναι χρήσιμες επειδή παρέχουν μια οπτική

αναφορά για τα μεγέθη των αντικειμένων καθώς σχεδιάζετε και μπορούν να σας βοηθήσουν στην ευθυγράμμιση αντικειμένων.

1. Για να εμφανίσετε τις **γραμμές πλέγματος**, από την καρτέλα **Προβολή**, στην ομάδα **Εμφάνιση ή απόκρυψη**, επιλέξτε το πλαίσιο ελέγχου **Γραμμές πλέγματος**.
2. Για να αποκρύψετε τις γραμμές πλέγματος, απενεργοποιήστε το πλαίσιο ελέγχου **Γραμμές πλέγματος**.

Πλήρης οθόνη

Χρησιμοποιήστε την επιλογή **Πλήρης οθόνη** για να προβάλετε την εικόνα σας σε ολόκληρη την οθόνη.

1. Για να προβάλετε την εικόνα σε ολόκληρη την οθόνη, από την καρτέλα **Προβολή**, στην ομάδα **Εμφάνιση**, επιλέξτε **Πλήρης οθόνη**.
2. Για να κλείσετε την προβολή πλήρους οθόνης και να επιστρέψετε στο παράθυρο της Ζωγραφικής, κάντε κλικ στην εικόνα.

Αποθήκευση και χρήση της εικόνας

Κατά την επεξεργασία στη Ζωγραφική, πρέπει να αποθηκεύετε συχνά την εργασία σας έτσι ώστε να μην την χάσετε κατά λάθος. Αφού αποθηκεύσετε την εικόνα, μπορείτε να τη χρησιμοποιήσετε στον υπολογιστή σας ή να την ορίσετε για κοινή χρήση με άλλους στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο.

Αποθήκευση εικόνας για πρώτη φορά

Όταν αποθηκεύετε μια νέα εικόνα για πρώτη φορά, πρέπει να της δώσετε ένα όνομα αρχείου.

1. Κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Αποθήκευση**.
2. Στο πλαίσιο **Αποθήκευση ως τύπου**, κάντε κλικ στη **μορφή αρχείου που θέλετε**.
3. Στο πλαίσιο **Όνομα αρχείου**, πληκτρολογήστε ένα όνομα και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή

Αποθήκευση

Άνοιγμα εικόνας

Αντί να ξεκινήσετε με μια νέα εικόνα, ίσως θέλετε να ανοίξετε μια υπάρχουσα εικόνα και να την επεξεργαστείτε στη Ζωγραφική.

1. Κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Άνοιγμα**.
2. Βρείτε την εικόνα που θέλετε να ανοίξετε στη Ζωγραφική, κάντε κλικ σε αυτήν και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Άνοιγμα**.

Ορισμός της εικόνας ως φόντου της επιφάνειας εργασίας

Μπορείτε επίσης να ορίσετε την εικόνα ώστε να χρησιμοποιείται ως φόντο της επιφάνειας εργασίας στον υπολογιστή σας.

1. Κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στο κουμπί **Αποθήκευση**.
2. Κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** , τοποθετήστε τον δείκτη του ποντικιού στην εντολή **Ορισμός ως φόντου επιφάνειας εργασίας** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ σε μία από τις ρυθμίσεις φόντου της επιφάνειας εργασίας.

Αποστολή της εικόνας με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο

Αν έχετε εγκαταστήσει και ρυθμίσει ένα πρόγραμμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στον υπολογιστή σας, μπορείτε να επισυνάψετε την εικόνα σε ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και, στη συνέχεια, να την ορίσετε για κοινή χρήση με άλλους μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

1. Κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Αποθήκευση**.
2. Κάντε κλικ στο κουμπί **Ζωγραφική** και, στη συνέχεια, κάντε κλικ στην επιλογή **Αποστολή με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο**.
3. Στο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, εισάγετε τη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου του ατόμου, πληκτρολογήστε ένα σύντομο μήνυμα και, στη συνέχεια, στείλτε το μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου το οποίο περιέχει τη συνημμένη εικόνα.

Αίθουσα Εργαστηρίου Εικαστικών

Το εργαστήριο των Εικαστικών είναι απαραίτητο να διαθέτει:

Ευρύχωρο και φωτεινό χώρο, παροχή νερού με κατάλληλη αποχέτευση, σωστό αερισμό του χώρου, σύμφωνα με τα εργονομικά και φυσιολογικά δεδομένα, τις αρχιτεκτονικές, μηχανολογικές προδιαγραφές και τους κανονισμούς ασφάλειας σε ισχύ.

Ράφια, ντουλάπια και ιδιαίτερο αποθηκευτικό χώρο φύλαξης έργων, υλικών και εργαλείων.

Πάγκους εργασίας.

Εξοπλισμό βίντεο-προβολής (προβολέας, οθόνη, κουρτίνες συσκότισης κ.λ.π.) τηλεόραση, CD, DVD, ηλεκτρονικό υπολογιστή.

Βιβλιοθήκη, αρχείο εποπτικού υλικού και βιντεοθήκη.

Εάν δεν υπάρχει μόνιμο εργαστήριο, δημιουργούμε συνθήκες εργαστηρίου σε μια κοινή με άλλα μαθήματα αίθουσα.

Kandinsky V., «*Color Study, Squares with Concentric Circles*», 1913, (το έργο στο φόντο των σελίδων του παρόντος οδηγού).

1^η Εικόνα: Π. Πικάσσο, «το παιδί με το περιστέρι», εφημερίδα Έθνος, 15-4-2103, <http://origin2.ethnos.gr/article.asp?catid=23135&subid=2&pubid=63812797>

2^η εικόνα: Βασίλης Δριμιτζάς, «κατάταξη (ταξινομία) σε ιεραρχική μορφή των εκπαιδευτικών στόχων κατά Benjamin Bloom», slideshare, 2013, <http://www.slideshare.net/vasilisdr/didaktikoi-stoxoi-taxinomia-bloom>

Αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο, YouTube, <http://youtu.be/sVKcF-U2sD0>

Αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο e-γliko, Η Δικτυακή Εκπαιδευτική Πύλη, Υπ. Παιδείας και Θρησκευμάτων, http://www.e-yliko.gr/htmls/pc_use/searches.aspx

Το διαδίκτυο που θέλουμε, European Schoolnet 2014, ΙΕΠ, http://internet-safety.sch.gr/images/Handbook_WWW_EL.pdf

Τι Νόμοι ισχύουν στο διαδίκτυο http://internet-safety.sch.gr/IS/html/ope_kaytos.htm

Γενικές Πληροφορίες για την Πνευματική Ιδιοκτησία <http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-23-43/2013-10-04-06-34-37>

Irfanview, ελεύθερο πρόγραμμα ζωγραφικής, <http://www.irfanview.com/>

gimp, ελεύθερο πρόγραμμα ψηφιακής επεξεργασίας εικόνας, <http://www.gimp.org/>

scribd, πλατφόρμα μετατροπής αρχείων εγγράφων, παρουσιάσεων, κ.ά., σε αρχεία με δυνατότητα ανάρτησης στο διαδίκτυο, <https://www.scribd.com/>

οδηγίες για το scribd <http://lexitypos.wordpress.com/2010/01/12/scribd/>

issue, πλατφόρμα μετατροπής αρχείων εγγράφων, παρουσιάσεων, κ.ά., σε αρχεία με δυνατότητα ανάρτησης στο διαδίκτυο, <http://issuu.com/>

slideshare, πλατφόρμα μετατροπής αρχείων παρουσιάσεων σε αρχεία με δυνατότητα ανάρτησης στο διαδίκτυο, <http://www.slideshare.net/>

οδηγίες για το πρόγραμμα Ζωγραφική των Windows7 της Microsoft:

<http://windows.microsoft.com/el-gr/windows/using-paint#1TC=windows-7>

Σακαλλιέρος Γ., Λαζάρου Σ., Λενακάκης Α., «Γενική φιλοσοφία και σκοποί του Π.Σ. για το γνωστικό αντικείμενο Εικαστικά της Α΄ Λυκείου, σύμφωνα και με τα διεθνή πρότυπα γνώσεων-δεξιοτήτων-ικανοτήτων. Άξονες και κριτήρια για τη σύνταξη των νέων Προγραμμάτων Σπουδών και των Οδηγών για τον Εκπαιδευτικό με βάση το ωρολόγιο πρόγραμμα», ΙΕΠ, Αθήνα 15-09-2015.

- Σταματοπούλου Μ., Αλεξανδράτου Σ., «Εικαστικά, Πρόγραμμα Σπουδών για το Γενικό Λύκειο», ΙΕΠ, Αθήνα 2015.
- Αμπράμοβιτς Μ., *Η καλλιτέχνης είναι εδώ*, εκδόσεις Τόπος, Μοτίβο εκδοτική, Αθήνα 2014.
- Μυταράς Δ., *Η γλώσσα της τέχνης*, εκδόσεις Ίδρυμα Ευγενίδου, Αθήνα 2013.
- Freeland C., *Μα είναι αυτό τέχνη;*, εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα 2010.
- Foster H., Krauss R., Bois Y., Buchloh B. H. D. *Η τέχνη από το 1900, Μοντερνισμός, Αντιμοντερνισμός, Μεταμοντερνισμός*, εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007.
- Τσίγκογλου Στ., *Η Τέχνη στις αρχές του 21ου αιώνα*, εκδοτικός οίκος Α.Α. Λιβάνη, Αθήνα 2005.
- Γκόντφρεύ Τ., *Εννοιολογική Τέχνη*, εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2003.
- Hopkins D., *After modern art : 1945-2000*, εκδόσεις: Oxford New York : Oxford University Press, 2010.
- Argan G. C., *Η μοντέρνα τέχνη*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 1998.
- Ίπτεν Γ., *Τέχνη του χρώματος*, εκδόσεις Ένωσης καθηγητών καλλιτεχνικών μαθημάτων, Αθήνα 1998.
- Combrich E. H. *Ιστορία της Τέχνης*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1994.
- Charpman L., *Διδακτική της Τέχνης*, προσεγγίσεις στην καλλιτεχνική αγωγή, εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1993.
- Φλέμινγκ Χ.Χ.Τ., *Ιστορία Τέχνης*, τόμος 4ος, εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1993.
- Charpman H. L., *Διδακτική της Τέχνης, Προσεγγίσεις στην Καλλιτεχνική Αγωγή*, Εκδόσεις Νεφέλη-Βιβλιοθήκη της Τέχνης, 1993., σ.115,117
- Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών Παρισιού, *Ομάδες, κινήματα, τάσεις της Σύγχρονης Τέχνης μετά το 1945*, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα 1991.
- Κλέε Π. *Η εικαστική σκέψη τα μαθήματα στη σχολή Μπαουχάουζ*, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1989.
- Λαμπράκη-Πλάκα Μ., *Μπαουχάουζ*, εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1986.
- Ρηντ Χ., *Λεξικό Εικαστικών Τεχνών*, εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1986.
- Ρίχτερ Χ., *Νταντά*, εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1983.
- Βάλντμπεργκ Π., *Σουρεαλισμός*, εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1982.
- Ρηντ Χ., *Ιστορία της Μοντέρνας Ζωγραφικής*, εκδόσεις Υποδομή, Αθήνα 1978.
- Arnheim R., *Visual thinking*, Faber, London 1970.
- Arnheim R., *Art and visual perception : a psychology of the creative eye*, Faber, London 1954.
- Μαλέας Κ. *Η αισθητική αγωγή των παιδιών μας*, Περιοδικό «ο Νουμάς», 1919, σελ.360.

ΘΕΑΤΡΟ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 1) Εισαγωγή.....
- 2) Θεωρητικό πλαίσιο.....
- 3) Το Πρόγραμμα Σπουδών
- 4) Σχέδια μαθημάτων : «Σοφοκλής, Αντιγόνη»
- «Μολιέρος, ο Φιλάργυρος»
- «Αλ.Παπαδιαμάντης, η Φόνισσα»
- « Το Θέατρο και η Πόλη »
- 5) Φύλλα εργασίας.....
- 6) Γενική Βιβλιογραφία.....

Εισαγωγή

Με τις εκπαιδευτικές αλλαγές από το 1997 ως το 2003 έγινε προσπάθεια τα Α.Π.Σ. να αποκτήσουν σταδιακά σύγχρονο χαρακτήρα, με κύριο στόχο να αντιμετωπιστεί η μάθηση όχι πλέον ως συσσώρευση γνώσεων (όπως παλιότερα) αλλά ως δημιουργική πορεία κατάκτησης της γνώσης μέσα από νέες συνεργατικές και βιωματικές διαδικασίες (παράδειγμα το Ε.Π.Π.Σ. του 1997). Επίσης από το 2003 με το Δ.Ε.Π.Π.Σ. και τα Α.Π.Σ. για την υποχρεωτική εκπαίδευση υιοθετήθηκε η διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και επιχειρήθηκε η διασύνδεση των γνωστικών αντικειμένων ¹

Βέβαια, τα διεθνή και ευρωπαϊκά δεδομένα επηρέασαν την ελληνική εκπαίδευση. Διαπιστώνεται ότι το βασικό αίτημα της δια βίου μάθησης πρέπει να συνδυάζεται με την καλλιέργεια ικανοτήτων, που θεωρούνται αναγκαίες για την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου, την ενεργοποίηση της συνείδησης του πολίτη, την κοινωνική ένταξη και απασχόληση.

Τέλος, στο πλαίσιο μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας, επιδιώκεται ο σεβασμός στην ετερότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ θεωρείται αναγκαία η καλλιέργεια της εθνικής αλλά και πολιτισμικής συνείδησης του μαθητή.

¹ Αλεξ. Κουλουμπαρίτση (2013), *ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ-ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΚΑΘΟΔΗΓΗΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ» ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ για την ενότητα «ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ» (Αναλυτικό Πρόγραμμα Θεωρητικές προσεγγίσεις Ισχύοντα Προγράμματα Θεσμικό Πλαίσιο Ωρολογίου Προγράμματος Εκπαιδευτικό Υλικό και Σχολικά Εγχειρίδια)*, Αθήνα: Ινστιτούτο Επιμόρφωσης ΥΠ.Ε.Π.Θ., 4-5

Γίνεται πλέον σαφές ότι η παιδεία συνδέεται άμεσα με την κοινωνία, ότι η μαθητική εκπαιδευτική διαδικασία καθορίζει την μετέπειτα ενηλικίωση του ατόμου και τον ρόλο του ως μορφωμένου ανθρώπου και πολίτη.

Είναι γεγονός ότι οι ανάγκες της σύγχρονης Παιδαγωγικής επιβάλλουν την ύπαρξη και επίσημη κατοχύρωση της Θεατρικής Παιδείας στο σχολικό πρόγραμμα. Ήδη έγιναν κάποιες σοβαρές προσπάθειες από το 2006, και πιο πρόσφατα το 2011, να γραφτούν Προγράμματα Σπουδών Θεάτρου για όλες τις βαθμίδες, αλλά και μεμονωμένα βιβλία πρακτικής και θεωρητικής κατεύθυνσης (Στοιχεία Θεατρολογίας, Α΄ Λυκείου, 1999 - Θεατρική Αγωγή Ε΄- Στ΄ Δημοτικού, 2006).²

Στη σχολική πράξη όμως το θέατρο δεν ευτύχησε. Παρότι πάντα αποτελούσε και αποτελεί πόλο έλξης για τα παιδιά και τους νέους, όαση μέσα στο γνωσιοκεντρικό αναλυτικό πρόγραμμα, στο πεδίο της διδακτικής προσέγγισης και μιας συγκεκριμένης πολιτιστικής διαπαιδαγώγησης δεν μπορούμε να πούμε ότι έγιναν σημαντικά βήματα.

Το θέατρο στο σχολείο περισσότερο ευδοκίμησε στο πλαίσιο των πολιτιστικών προγραμμάτων ή ως εκδήλωση σχολική, πάντα χάρη στο προσωπικό μεράκι κάποιων εκπαιδευτικών και βέβαια ως καρπός ευλογημένης συνεργασίας μιας ομάδας μαθητών, ειδικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οι μαθητές εκφράζονται με μεγαλύτερη ωριμότητα και ελευθερία.

Τα τελευταία χρόνια, όπως στον ευρωπαϊκό χώρο, έτσι και στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα σημειώνεται πάλι στροφή στον παραμελημένο πολιτισμό του Ανθρώπου (επιστήμες και τέχνες). Η διαπίστωση ότι η Τεχνολογία και η διόγκωση της Πληροφορίας στο σχολείο δεν μπορούν να προσφέρουν ολοκληρωμένη εκπαίδευση και όραμα ζωής στους μαθητές επιβάλλει ριζικές αλλαγές στη φιλοσοφία και δόμηση των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών.

Το μάθημα του Θεάτρου έρχεται να αναβαθμίσει και να επαναπροσδιορίσει τον μαθητή ως σύνθετη ανθρώπινη οντότητα με ελευθερία έκφρασης και επικοινωνίας προσφέροντας ένα νέο μοντέλο παιδαγωγικής στο σχολείο.

I. Θεωρητικό πλαίσιο

Γενικός σκοπός και Φιλοσοφία του Θεάτρου

²Σχετικές εγκύκλιοι: ν.4186/2013, «Αναδιάρθρωση της Δευτ/θμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις», Φ.Ε.Κ. αρ. 193/τ.Α΄-17 Σεπ. 2013 και άρθρο 2, σ. 3112 (καθιέρωση μαθήματος Καλλιτεχνικής Παιδείας). Επίσης, έγγραφα οδηγίων για το μάθημα «Καλλιτεχνική Παιδεία» με αρ. πρωτ. 147630/Γ2-11 Οκτ. 2013 και 147653/Γ2-11 Οκτ. 2013 ορίζουν τα γνωστικά αντικείμενα μαθήματος, την ανάθεση σε ειδικότητες, το εκπ/κό υλικό και την ύλη.

Ο γενικός σκοπός της διδασκαλίας του Θεάτρου στο σχολείο είναι η ανάπτυξη των φυσικών, διανοητικών και ψυχικών ικανοτήτων των μαθητών, η απελευθέρωση των συναισθημάτων και της φαντασίας τους, καθώς και η καλλιέργεια της κοινωνικότητας και «πολιτειότητας» τους, ώστε να μπορούν να εκφράζονται δημιουργικά είτε στην τέχνη του Θεάτρου είτε χρησιμοποιώντας το ως μεθοδολογικό εργαλείο για την κατανόηση του κόσμου.

Θα λέγαμε με μια φράση πως το Θέατρο στην εκπαίδευση καλεί τους μαθητές να «σκέφτονται διαφορετικά», αφού αποτελεί μια πλήρη πολιτιστική έκφραση, μια «κουλτούρα δημιουργικότητας»

Ως προς τη φιλοσοφία της διαδικασίας της μάθησης σήμερα διακρίνουμε τέσσερις παιδαγωγικές «σχολές», που διαφοροποιούνται στους στόχους, στην ποιότητα της γνώσης και στη μεθοδολογία που προτείνουν.

Η Σχολή της Ακαδημαϊκής Κατεύθυνσης προτείνει τον σχεδιασμό του Π.Σ. με κριτήριο το αντικείμενο της γνώσης (Τι;) και ξεχωρίζει για τον αυστηρά επιστημονικό της χαρακτήρα. Αντίθετα, η Σχολή της Ανθρωπιστικής Κατεύθυνσης θέτει τον μαθητή στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας (Ποιος;) δίνοντας μεγάλη σημασία στην ψυχική και συναισθηματική ισορροπία του, καθώς και στην ηθική και πνευματική του καλλιέργεια. Ακολούθως, η Σχολή της Κοινωνικής Αναδόμησης τονίζει σήμερα περισσότερο τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης (Γιατί;), συνδέοντας άμεσα τον μαθητή με τον αυριανό ενήλικα πολίτη. Τέλος, η Σχολή της Συστημικής Προσέγγισης προσεγγίζει τη μάθηση ως σύστημα αποτελεσματικής διαδικασίας με στόχο την αξιολόγηση της διδασκαλίας και την αριστεία των μαθητών (Πώς, Πόσο καλά;).

Οι σημερινοί σχεδιαστές των Π. Σ. των γνωστικών αντικειμένων της Καλλιτεχνικής Παιδείας θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας όλες τις Σχολές, να κρίνουμε όσο μπορούμε τις δυνατότητες αλλά και αδυναμίες τους σε σχέση με τους στόχους και τη φιλοσοφία ενός σύγχρονου Π. Σ., και βέβαια το πόσο λειτουργικές είναι οι προτάσεις τους στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας και εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Σύμφωνα με τα σημερινά πρότυπα εκπαίδευσης ο μαθητής είναι στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας, αντιμετωπίζεται στο σύνολό του ως προσωπικότητα και επομένως απαιτείται η ισόρροπη συναισθηματική, γνωστική-πνευματική και σωματική του ανάπτυξη.

Όπως έχει διαπιστωθεί τόσο από τις σύγχρονες τάσεις στην Παιδαγωγική, όσο και μέσα από τη σχολική εμπειρία των τελευταίων δεκαετιών το Θέατρο στην εκπαίδευση μπορεί να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών.

Το υπάρχον ΑΠΣ για το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής (Φ.Ε.Κ. αρ. 131/τ. Β' - 7 Φεβ. 2002, άρθρο 39, σ.σ.1377-1380) αναφέρει ότι η Αισθητική Αγωγή καλλιεργεί τρεις φυσικές λειτουργίες, **τις αισθήσεις, την αντίληψη και την πράξη** και βέβαια η εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να καλύπτει ισόρροπα και τις τρεις αυτές λειτουργίες καλλιεργώντας τα εκφραστικά μέσα και τη φαντασία του μαθητή, προάγοντας την αισθητική του θεωρητικά και πρακτικά και φέρνοντάς τον σε επαφή με τα έργα τέχνης και τους καλλιτέχνες, αλλά προπάντων παρακινώντας τον σε δημιουργικές ατομικές και ομαδικές δραστηριότητες εντός και εκτός σχολείου.

Πράγματι, στο αντικείμενο του Θεάτρου οι μαθητές καλούνται να ελευθερώσουν το σώμα, τη φωνή, και τις αισθήσεις τους τόσο με ασκήσεις σωματικής έκφρασης, όσο και με παιχνίδια ψυχοδυναμικής και αυτοσχεδιασμούς. Να επικοινωνήσουν με τους άλλους, την ομάδα, αναπτύσσοντας σχέσεις μέσα στον χώρο δράσης. Να εκφράσουν τα συναισθήματα, τις σκέψεις και εμπειρίες τους με λεκτική αλλά και μη-λεκτική, συμβολική γλώσσα. Να αναλύσουν και να συνθέσουν ρόλους και χαρακτήρες, συμμετέχοντας ως **δημιουργοί** σε όλο το φάσμα της θεατρικής διαδρομής, από τη δραματολογία και τη δραματική επεξεργασία ενός έργου ως τη σκηνική του σύλληψη (παράσταση).

Όσο για τα κοινωνικά και πολιτικά/οικονομικά χαρακτηριστικά της εκπαίδευσης (στα οποία εστιάζει η τρίτη σχολή), είναι γεγονός ότι πρέπει να μας απασχολήσουν σοβαρά, εφόσον κράτος και εκπαιδευτική κοινότητα ενσωματώνουν στην ελληνική μαθητική κοινότητα παιδιά μεταναστών από χώρες με διαφορετική γλώσσα, θρησκεία, έθιμα και ό,τι αποκαλούμε «πολιτισμό».

Ένα σύγχρονο Π. Σ. θα λάβει υπόψη του τον σημαντικό αυτόν παράγοντα της διαπολιτισμικότητας, που θα διέπει τόσο τη θεωρητική όσο και την πρακτική προσέγγιση των διδακτικών αντικειμένων.

Το Θέατρο μπορεί να αποτελέσει παραδειγματικό άξονα για να προσεγγίσουμε τα ευαίσθητα κοινωνικά θέματα και να εφαρμόσουμε στη διδακτική πράξη ένα πλαίσιο κανόνων συμπεριφοράς που θα αποβλέπουν στην **ενσυναίσθηση** και **υγιή κοινωνική συνύπαρξη** με τους άλλους.

Πιστεύουμε μάλιστα ότι αξίζει τον κόπο να ασχοληθούμε ιδιαίτερα στον σχεδιασμό του Π.Σ. Θεάτρου με αυτό το κομμάτι της «θεατροπαιδαγωγικής». Να γίνει αυτό το θεμελιακό ζήτημα στο πώς βλέπουμε το θέατρο στο σχολείο.

Στο πλαίσιο ενός «κοινωνικού σχολείου» συνδέουμε στο παρόν Π.Σ. το θέατρο με την κοινωνία: το θέατρο είναι κοινωνία σωμάτων και ψυχών, ενώνει τους συμμετέχοντες σ' έναν κοινό χώρο, χτίζει μια κοινή «γλώσσα» που ξεπερνά τις διαφορές, είναι ο χώρος όπου Εγώ μεταμορφώνομαι στον Άλλο, κι ο Άλλος γίνεται Εγώ. Ας μην ξεχνάμε ότι η θεατρική πράξη ενέχει την τελετουργία στις ρίζες της, ο κύκλος που σχηματίζουν τα σώματά μας επαναφέρει τον αρχέγονο χορό των μυημένων στα μυστήρια του Διονύσου.

Δίνουμε έτσι έναν ξεχωριστό χαρακτήρα στις δικές μας ελληνικές «προτάσεις» απέναντι στο άκρως διδακτικό/γνωσιοκεντρικό Drama των αγγλικών προτάσεων, αλλά και στο Jeu Dramatique – την καλλιτεχνική δημιουργία των γαλλικών σχολείων που στηρίζεται στο partenariat, τη συνδιδασκαλία παιδαγωγού και ηθοποιού. Γιατί όσο κι αν και τα δύο μοντέλα αποτέλεσαν πηγή έμπνευσής μας επί μακρόν, σήμερα η δική μας κοινωνική και εκπαιδευτική πραγματικότητα δεν μπορεί παρά να επηρεάσει και το αντικείμενο του Θεάτρου, που εξ ορισμού έχει άμεση σχέση με τον διάλογο, δημιουργεί σχέσεις, μας δίνει λόγο απέναντι στον συμπαίκτη μας, λόγο απευθυντικό, πολιτικό, κριτικό, δημοκρατικό.

Οι λέξεις «κλειδιά» είναι **έκφραση - διαφορά - επικοινωνία - ομάδα - διάλογος - σχέσεις – κοινωνία - πολιτισμός**

Άξονες

Το Θέατρο στο σχολείο προσεγγίζεται σε σχέση με δύο κύριους παιδαγωγικούς άξονες.

Πρωταρχικά ως **βίωμα** - πρακτική εμπειρία του μαθητή που εκφράζεται με το σώμα, την κίνηση στον χώρο, την εξερεύνηση των αισθήσεων, και την επικοινωνία με τον άλλο προσαρμόζοντας τη συμπεριφορά του στις συνθήκες των ασκήσεων, των αυτοσχεδιασμών, με ταυτόχρονη εξοικείωση με το δραματικό έργο και τη σκηνική δράση, και τέλος με την κορύφωση της θεατρικής του εμπειρίας, την ομαδική δημιουργία της παράστασης.

Έτσι, στην παιδαγωγική του διαδρομή το θέατρο δεν στοχεύει στη γνώση με τον παραδοσιακό ακαδημαϊκό της προσανατολισμό, η γνώση εδώ είναι κριτική, δυναμική, αφού αποκτάται όχι παθητικά, αλλά μέσα από ενεργητικές διαδικασίες. Στο θέατρο θεωρία και πράξη είναι αλληλένδετες. Αν το βίωμα στις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις θεωρείται σημαντικό για την κατάκτηση της γνώσης, στη Θεατρική Αγωγή αποτελεί τον κεντρικό άξονα προσέγγισης του αντικειμένου, αφού ο μαθητής γνωρίζει τον δραματικό και σκηνικό κώδικα και εκφράζεται μ' αυτόν μέσα σε εργαστηριακές συνθήκες και πρακτικές εφαρμογές.

Η δεύτερη προσέγγιση αφορά στην αντιμετώπιση του Θεάτρου ως **πολιτισμική δημιουργία**: ο μαθητής μελετά τον δραματικό κώδικα, γνωρίζει τα θεατρικά έργα στην ιστορική τους διαδρομή, αλλά και προσεγγίζει ως θεατής κριτικά τη θεατρική παράσταση, αναλύει τα δομικά της στοιχεία, ερευνά επίσης τα επαγγέλματα του θεάτρου, ενώ συμμετέχει ή παρεμβαίνει σε θεατρικές δημιουργίες στο ευρύτερο κοινωνικό του περιβάλλον και σε εκπαιδευτικά προγράμματα που συνδέουν την Τέχνη/Θέατρο με τον Πολιτισμό και την Κοινωνία.³

Με το θέατρο ως εφαρμογή ο μαθητής περνά σταδιακά σε μια συνθετική αντίληψη του Κόσμου, ενώ συγχρόνως τολμά και την προσωπική του ένταξη στο κοινωνικό πλαίσιο. Μαθαίνει παίζοντας τα γεγονότα της ζωής, ερμηνεύει την ανθρώπινη συμπεριφορά, αναλύει τους χαρακτήρες και εμβαθύνει στα προβλήματα και στις ανθρώπινες σχέσεις. Έτσι αποκτά τη δική του κοσμοθεωρία, τοποθετεί τον εαυτό του απέναντι στο πολιτισμικό γίνεσθαι, αξιολογώντας τα παγκόσμια δημιουργήματα της τέχνης, αλλά και εκτιμώντας την εθνική πολιτισμική του ταυτότητα.

Στόχοι

Η θεατρική εκπαίδευση στο σχολείο συμβάλλει στην αειφορία των μαθητών, ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της αυτονομίας και της δημιουργικότητάς τους, την ποικιλότητα στα μέσα έκφρασης και την εξοικείωσή τους με τους επικοινωνιακούς κώδικες (λεκτικούς και μη), τις σύγχρονες απαιτήσεις και τις αξίες της κοινωνίας και του πολιτισμού ευρύτερα.

Συνοπτικά οι στόχοι της διδασκαλίας του θεάτρου στο σχολείο μπορούν να διατυπωθούν ως εξής:

³ Για τους άξονες στο: Γραμματάς, Θ, Λενακάκης, Α., Μπεκιάρης, Γ., Τζαμαριάς, Π., Φραγκή, Μ., και Χολέβα, Α. (2011). *Νέα Προγράμματα Σπουδών. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο-ΙΕΠ,

- Εξερεύνηση του σώματος ως μέσου έκφρασης και επικοινωνίας
- Κατανόηση βασικών εννοιών του θεατρικού κώδικα, αξιοποίηση των δράσεων και των βημάτων από την έκφραση ως την καλλιτεχνική δημιουργία
- Συνεργασία με τα άλλα μέλη της ομάδας, επίλυση συγκρούσεων, συλλογική παραγωγή έργου
- Αναγνώριση των δραματικών στοιχείων ενός αφηγηματικού κειμένου και επαλήθευση της δράσης και των χαρακτήρων στη σκηνή
- Καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων και της γραπτής σύνθεσης των μαθητών, ώστε να προκύψει ένα δημιουργικό Εργαστήριο Γραφής
- Η γνωριμία και εξοικείωση των μαθητών με το επαγγελματικό θέατρο, συνεργασία με καλλιτέχνες στο σχολείο (ηθοποιοί, σκηνοθέτες, σκηνογράφοι, θεατρικοί συγγραφείς)
- Η δημιουργία ομαδικού έργου, της παράστασης, με ανάληψη δραστηριοτήτων από τους μαθητές που καλύπτουν όλες τις φάσεις προετοιμασίας και παρουσίασης ενός έργου (συγγραφή έργου – προετοιμασία ρόλων – σκηνοθεσία – σκηνογραφία – ενδυματολογία – μουσική, ήχος – φωτισμός – κατασκευή προγράμματος, αφίσας)
- Η αξιοποίηση του θεάτρου ως μέσου αποδοχής και εκτίμησης της διαφορετικότητας και πολυπολιτισμικότητας της κοινωνίας μας
- Σύνδεση του θεάτρου, ως πολιτιστικού προϊόντος, με τις τοπικές κοινότητες - έξοδος των μαθητών στην κοινωνία (το θέατρο ως εργαλείο κατανόησης του κόσμου)

Διδακτικές προσεγγίσεις - Μεθοδολογία

Στην εκπαιδευτική διαδικασία το Θέατρο αντικαθιστά τις παλιές διδακτικές μεθόδους, ενεργοποιεί δυναμικά τον μαθητή, ο οποίος γίνεται κέντρο και καταλύτης της θεατρικής πράξης. Η προσωπική του συμμετοχή στην επεξεργασία του γνωστικού αντικειμένου σε συνδυασμό με την πρακτική εφαρμογή, τη συναισθηματική ελευθερία και ψυχική αποφόρτιση του «σχολικού διδακτισμού» οδηγεί σε μια γόνιμη, επαναστατική μέθοδο πρόσληψης και στην ανάπτυξη μιας νέας παιδαγωγικής προσέγγισης.

Στο Θέατρο δεν ακολουθούμε μία και μοναδική μέθοδο, ο χαρακτήρας του αντικειμένου επιτρέπει μια σύνθετη μορφή διδασκαλίας, που περνά από τις βιωματικές διαδικασίες, την ομαδική δημιουργία, ως την έρευνα πεδίου, τα εκπαιδευτικά πολιτισμικά προγράμματα/projects, και τις επισκέψεις σε θέατρα και πολιτιστικούς χώρους ή τις προσκλήσεις καλλιτεχνικών θεατρικών σχημάτων ή επαγγελματιών του θεάτρου στο σχολείο. Το σχολείο αποκτά μια διαφορετική ταυτότητα, είναι όντως ένα Νέο Σχολείο, «ανοιχτό» στον πολιτισμό και την κοινωνία, ελεύθερο και δημοκρατικό.

Για να πετύχει το μάθημα του θεάτρου πρέπει να είναι **καινοτόμο** στη διδακτική του προσέγγιση, όποια κι αν είναι αυτή:

Να δίνει πρωτοβουλίες και ευθύνες στους μαθητές, που οι ίδιοι βρίσκονται στο κέντρο της παιδαγωγικής πράξης.

Να προτάσσει πάντοτε τη βιωματική διαδικασία στην θεατρική διαδρομή για τη μετάδοση της γνώσης.

Να ενθαρρύνει τη δημιουργική ατομική έκφραση, την τολμηρή καλλιτεχνική πρόταση, να προάγει τις δεξιότητες και τα ταλέντα των μαθητών.

Να καλλιεργεί τη συνείδηση της ομάδας, της συλλογικής λήψης αποφάσεων (η θεατρική ομάδα είναι μια μικρή κοινότητα).

Να δίνει ερεθίσματα και να τονώνει την παρατήρηση, την κριτική σκέψη, την έρευνα, τη σύνδεση των γνωστικών αντικειμένων και βέβαια των τεχνών μεταξύ τους.

Να ενισχύει τη διαφοροποιημένη διδασκαλία με εργαστήρια τεχνών, παρεμβάσεις καλλιτεχνών, σχέδια εργασίας των μαθητών με αξιοποίηση άλλων αντικειμένων και έρευνα σε βιβλιοθήκες, mediatheques, μουσεία, αρχεία θεάτρων κ. ά.

Ο Θεατροπαιδαγωγός καλείται να παίξει έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο.⁴

Καταρχήν να «μπει στο πετσί» του νέου ρόλου του, στηρίζοντας τη βιωματική διαδικασία στη θεατρική πράξη, τονώνοντας τις δημιουργικές ικανότητες και δεξιότητες των μαθητών, «ακούγοντας» τις προτάσεις τους και διεγείροντας τη φαντασία και τις αισθήσεις τους⁵.

Να μπορεί να γεφυρώνει τις διαφορές και αντιθέσεις στο επίπεδο της ομάδας, διακριτικά και μέσα από το βίωμα, το παράδειγμα. Να έχει την ικανότητα της παιδαγωγικής αποδοχής και «κοινωνικής ένταξης» όλων των μαθητών, παρέχοντας ίσες ευκαιρίες σε όλους τους νέους για δημιουργία.

Παράλληλα να λειτουργεί συντονιστικά/καθοδηγητικά προωθώντας τους μαθητές στις ομαδικές εργασίες/projects όσον αφορά στη Δραματουργία, στην Ιστορία, στην Αισθητική, και στην Κοινωνιολογία του Θεάτρου, πάντα διευρύνοντας μεθοδολογικά το πεδίο έρευνας και γνώσης (διαδίκτυο αλλά και έρευνα πεδίου στον επαγγελματικό χώρο/θέατρα).

Τέλος, να προετοιμάζει τους νέους δημιουργώντας τα κατάλληλα ερεθίσματα (επισκέψεις στο θέατρο, γνωριμίες με καλλιτέχνες κλπ), ώστε να εξοικειωθούν με τον κόσμο και τα επαγγέλματα του θεάτρου προκειμένου να ασχοληθούν αργότερα με κάποιο επάγγελμα ή να έχουν το εφόδιο της πολιτιστικής εμπειρίας και του ανοίγματος προς την κοινωνία.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση ενός εκπαιδευτικού συστήματος σήμερα τείνει να αναπτύξει μια μεθοδολογία ως προς τους δείκτες ποιότητάς της, που διαφέρουν ανάλογα με τους στόχους, τις κοινωνικές και πολιτικές παραμέτρους του εκάστοτε εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και της εθνικής εκπαιδευτικής πολιτικής (ανά κράτος).

Μιλώντας για αξιολόγηση στα αντικείμενα της Αισθητικής Αγωγής, πρέπει να κατανοήσουμε την ιδιαιτερότητα που παρουσιάζουν. Δεν είναι γνωσιοκεντρικά αντικείμενα, δεν έχουμε μια αυστηρά συγκεκριμένη «ύλη» ούτε μετρήσιμους δείκτες αποτελεσματικότητας. Ο μαθητής κρίνεται στο σύνολό του ως προσωπικότητα, η οποία εκφράζεται μέσα από την κάθε τέχνη, ανακαλύπτει και μελετά το έργο τέχνης, βιώνει τη συγκίνηση, αποκτά αισθητικά κριτήρια και αντιλαμβάνεται την καλλιτεχνική δημιουργία ως πολιτισμικό αγαθό.

Στο θέατρο ο μαθητής αντιμετωπίζεται και κρίνεται ως άτομο, αλλά και ως σύνολο ομάδα. Εδώ ο θεατροπαιδαγωγός οφείλει να συνδυάζει πολλές και καινοτόμες μορφές αξιολόγησης τόσο του μαθητή, των μαθητών, όσο και του ίδιου του έργου του.

Ο μαθητής μπορεί να αξιολογηθεί μέσα από την ατομική επίδοση, τις αντιληπτικές του ικανότητες, τις δεξιότητες που καλείται να αναπτύξει (παρατηρητικότητα, αυτοσυγκέντρωση, φαντασία, ενσυναίσθηση) και γενικά το ενδιαφέρον του για όλη τη διαδρομή της θεατρικής αγωγής (ασκήσεις, αυτοσχεδιασμοί, ατομικές δράσεις, δραματουργία και ανάλυση δραματικού κειμένου, εργαστήρι γραφής, ιστορία και θεωρία θεάτρου, συμμετοχή ως δημιουργός σε παράσταση κ.ά.). Μια καρτέλα ατομική του μαθητή θα ενημερώνει τον παιδαγωγό για το επίπεδο συμμετοχής του σε κάθε δράση.

⁴ Λενακάκης Α. (2014). «Ο Θεατροπαιδαγωγός: Το προφίλ ενός καινοτόμου εκπαιδευτικού», στο Γραμματάς Θ. *Το Θέατρο στην Εκπαίδευση. Καλλιτεχνική έκφραση και Παιδαγωγία*. Αθήνα: Διάδραση, σς172-215

⁵ Φραγκή Μαρία, Η Σκηνική Πράξη στο Σχολείο, EDITIONS BARDY, Cairo, 2011

Αξιολογείται επίσης ως μέρος του συνόλου, κρίκος μιας ομάδας, η προσπάθειά του προσαρμογής, η ανεκτικότητα στους άλλους, η επικοινωνιακή του δύναμη, η ικανότητα να λύνει διαφορές/συγκρούσεις.

Ερωτήματα που πρέπει να προβληματίσουν τον θεατροπαιδαγωγό είναι:

Πόσο επέδρασε το θέατρο και στους δυο άξονές του, ως βίωμα και ως πολιτισμική δημιουργία, στον μαθητή;

Διαπιστώνουμε αλλαγές στον τρόπο που επικοινωνεί, που συνδιαλέγεται με τους άλλους, που συνεργάζεται με την ομάδα;

Αν στην αρχή παρουσίαζε προβλήματα προσαρμογής στη θεατρική ομάδα, π. χ. δεν ήταν «ανοιχτός», «διαθέσιμος», στη συνέχεια μπόρεσε να ξεπεράσει αυτές τις δυσκολίες, έμαθε να «ακούει» τους άλλους;

Άλλαξε ο τρόπος που βλέπει την κοινωνία, τον ενεργό πολίτη («πολιτεΐότητα»), διαφοροποιήθηκαν και πώς οι σχέσεις του με τους άλλους;

II. Το Πρόγραμμα Σπουδών Θεάτρου και τα αναμενόμενα αποτελέσματα του μαθήματος

Καταρχήν, στο παρόν Πρόγραμμα Σπουδών Θεάτρου καταθέτουμε τη διδασκαλία του θεάτρου σε τρία επίπεδα, με κριτήριο τον βασικό σκοπό στο κάθε επίπεδο.

Βέβαια, τα επίπεδα προσδιορίζουν και την σταδιακή πρόοδο του μαθητή στη θεατρική διαδρομή: έτσι, προχωράμε στις βιωματικές διαδικασίες με αντίστοιχη ανάπτυξη της γνώσης, ενώ καλλιεργούμε την ομαδική συνεργατική δουλειά όλο και περισσότερο, και ενδυναμώνουμε αντίστοιχα την κοινωνική και πολιτική συνείδηση του μαθητή. Η σπειροειδής εξέλιξη και διάταξη των διδακτικών κατηγοριών που επανέρχονται σε ψηλότερο και ευρύτερο επίπεδο αποτελεί βασικό στοιχείο των Π. Σ.

Τα επίπεδα αυτά είναι τα εξής:

- **Α' Επίπεδο: Έκφραση – Δημιουργία**
- **Β' Επίπεδο: Καλλιτεχνική δημιουργία – Θεατρική παράσταση**
- **Γ Επίπεδο: Θέατρο και Κοινωνία**

Ως εκπαιδευτικοί προερχόμενοι από οποιοδήποτε κλάδο θα είναι σκόπιμο μην ξεχνάμε βασικές αρχές που μπορούμε να θεωρήσουμε ότι διέπουν τη σχέση του θεάτρου με την εκπαιδευτική διαδικασία και φέρουν δυνητικά κάποια αποτελέσματα στη σκέψη και στη ζωή των μαθητών.

1. Το θέατρο διδάσκει στα παιδιά να κρίνουν σωστά τις σχέσεις, τους συσχετισμούς και τις ισορροπίες δυνάμεων. Αναπτύσσεται έτσι η κριτική ικανότητα, σε αντίθεση με τα γενικώς αναμενόμενα «σωστά» και «λάθη» που θεωρούνται οι αρμόζουσες απαντήσεις στους κανόνες των άλλων μαθημάτων.

2. Από το θέατρο ένας μαθητής μπορεί να συμπεράνει ότι οι λύσεις ενδέχεται να είναι περισσότερες από δύο και συνεπώς ότι σε κάθε πρόβλημα μπορεί να υπάρχουν περισσότερες απρόσμενες εξελίξεις.

3. Το θέατρο δίνει πολλαπλές προοπτικές. Μέσα από το θέατρο εξακριβώνει κανείς ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι για να εξηγήσουμε και να ερμηνεύουμε τον κόσμο. Όταν αφεθούμε στην περιπέτεια της δημιουργίας, που προσφέρει άπειρες δυνατότητες καθώς αναπτύσσεται κάθε έργο, τότε «μαθαίνουμε ουσιαστικά»

4. Η γνώση του κόσμου μέσα από το θέατρο διευρύνει τα όρια της γλωσσικής μας ικανότητας. Η έκφραση δεν αποτελεί πλέον μόνο γλωσσικό επίτευγμα αλλά αποτέλεσμα μιας συμπεριφοράς κι' έτσι το μέρος που αφορά την σωστή σχέση με τη γλώσσα απελευθερώνεται και αξιοποιείται από το μαθητή κατά βούληση και μέσα από τον προσωπικό πλούτο που αποκτά.

5. Το θέατρο αποδεικνύει ότι σε σύνθετες περιπτώσεις προβλημάτων ο σκοπός και ο τρόπος επίλυσης αλλάζει κατά περίπτωση, ενώ ενδέχεται να βρεθεί και ένας μη αναμενόμενος που ταιριάζει πολύ περισσότερο από κάθε προηγούμενο στη δεδομένη στιγμή.

6. Η μελέτη του θεάτρου διδάσκει τους μαθητές ότι οι μικρές διαφορές μπορεί να έχουν μεγάλες συνέπειες. Οι αποχρώσεις είναι πολλές αλλά ευδιάκριτες ανάμεσα στους τόνους. Ειδικά στα στοιχεία της επαλήθευσης, που είναι τόσο καθοριστική για την ερμηνεία, μπορούμε να δούμε πόσο σημαντικές είναι οι μικρές «ανακρίβειες», τα επαναλαμβανόμενα «ψέματα» που συντελούν στην δημιουργία ενός μεγάλου «σκηνικού» λάθους εν τέλει.

7. Το θέατρο μας βοηθά να σκεφτούμε διαμέσου ενός σύνθετου υλικού: ερμηνεία, κείμενο, εικόνα, μουσική, φωτισμός. Όλες οι μορφές τέχνης είναι τα μέσα, με τα οποία οι μύθοι γίνονται πραγματικότητα και έχουν διαδραστική ποιότητα στην παράστασή τους.

8. Οι παραστατικές τέχνες ειδικά βοηθούν τους μαθητές να εκφράσουν ό,τι δεν μπορεί να ειπωθεί. Ανακαλύπτουν τη δημιουργική ανάγνωση και τις ποιητικές τους ικανότητες έτσι ώστε να βρουν τελικά τις κατάλληλες φόρμες και την αρμόζουσα ορολογία που θα χρησιμοποιήσουν.

9. Το θέατρο μάς προσφέρει την εμπειρία που καμία άλλη κοινωνική και ποιητική ταυτόχρονα δράση δεν μπορεί να μας δώσει. Μέσα από μια τέτοια εμπειρία ανακαλύπτουμε το μέγεθος της ιδιαιτερότητας του καθένα απέναντι στο πλουραλισμό και την ποικιλία του συνόλου μέσα στο οποίο συνυπάρχουμε. Έτσι μαθαίνουμε τι είμαστε και μπορούμε να συναισθανόμαστε τον «άλλο».

10. Η καλλιτεχνική παιδεία στο σχολικό πρόγραμμα μπορεί να αποτελεί για τους νέους πολίτες αυτό που είναι για τους ενήλικους η βιωμένη πολιτική εμπειρία. Το θέατρο καθώς και οι άλλες τέχνες προπονούν τον πολίτη και τον εκπαιδεύουν σε μια δημοκρατία των ιδεών, της αντίληψης και της ανοχής. Από πλευράς παιδαγωγικής σκοπιμότητας θα μπορούσαμε να πούμε ότι δεν υπάρχει πιο καθοριστική εμπλοκή του νέου σε ζητήματα επιλογής και δράσης από αυτήν που αποκτά, όταν μελετά (ως δημιουργός) ή παρακολουθεί (ως θεατής) ένα θεατρικό έργο.

III Σχέδια ή προτάσεις μαθημάτων

Τα Σχέδια εργασίας καλύπτουν τους τρεις άξονες του Προγράμματος Σπουδών Θεάτρου ως εξής:

Το Σ. Ε. για τη «Φόνισσα» Παπαδιαμάντη αναφέρεται στον Α' Άξονα (Α' Επίπεδο) και συγκεκριμένα στην πορεία δραματικής ανάλυσης και μεταγραφής του αφηγηματικού κειμένου σε δραματικό (Δραματοποίηση-Διασκευή-Εργαστήρι Γραφής).

Το Σ. Ε. «Φιλάργυρος» Μολιέρου /διασκευή του Κ.Οικονόμου («Ο Εξηναβελόνης») καλύπτει εξ ολοκλήρου τον Β' Άξονα/Επίπεδο (Δραματοουργία- Ρόλος και σκηνική συμπεριφορά – Σκηνικός χώρος – Θεατρική παράσταση)

Το Σ. Ε. «Θέατρο και Πόλη» αναφέρεται στο Γ' Επίπεδο, προσδιορίζοντας τον κοινωνικό ρόλο και την ευρύτερη παιδαγωγική διάσταση του θεάτρου.

Τέλος, το Σ. Ε. για την «Αντιγόνη» και το Σ.Ε. «Το θέατρο και η πόλη» σχετίζονται και με τους τρεις άξονες/επίπεδα.

Θα λέγαμε ότι σε κάθε Σ.Ε. δίνεται μια σφαιρική άποψη της θεατρικής δουλειάς, ενώ παράλληλα θίγονται σημεία ιδιαίτερα, όπως π. χ. ο συνδυασμός των τεχνών, η διαθεματικότητα με άλλα αντικείμενα και η έμφαση στην «κοινωνική» πλευρά της «Αντιγόνης» τόσο δραματουργικά, όσο και ερμηνευτικά/σκηνοθετικά (με σύγχρονες σκηνικές ερμηνείες).

1. ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 4 δώρα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ, ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΑ, ΤΡΑΓΩΔΙΑ, ΡΟΛΟΣ, ΜΑΣΚΑ, ΚΟΣΤΟΥΜΙ, ΚΟΜΜΟΣ, ΧΟΡΟΣ, ΠΡΟΣΩΔΙΑ, ΜΕΛΟΣ

Περιεχόμενο μαθήματος

Στο συγκεκριμένο σχέδιο μαθήματος περιλαμβάνεται η εισαγωγή και γνωριμία του μαθητή με το ΑΡΧΑΙΟ ΔΡΑΜΑ. Η ιστορία της γέννησης και εξέλιξης του είδους, από τα τελετουργικά δρώμενα ταφής των ηρώων (με τα οποία συνδέθηκε η λατρεία του Διονύσου) και τη χορική ποίηση και το έπος ως προϋπάρχουσες δομές που οδηγούν σ' αυτό. Επίσης η ειδική συνθήκη της ανάπτυξής του σε συγκεκριμένους χώρους που συμβαδίζει με τη θέση του στην κοινωνία και την πόλη.

Στον χώρο των κειμένων γίνεται αναφορά στη σχέση της προσωδίας με την ερμηνεία του αρχαίου δράματος, στα μεταφραστικά ζητήματα για τις σύγχρονες παραστάσεις, και κυρίως στον ρόλο του χορού και προσωπείου / σκευής για την παράσταση του αρχαίου

-Μεθοδολογία: Καινοτόμα, επαγωγική, ανακαλυπτική μάθηση με ενεργητική ομαδοσυνεργατική διαδικασία. Οι μαθητές εμπλέκονται δημιουργικά, συναισθηματικά και γνωστικά με συνολική και ατομική εργασία που προυποθέτει έρευνα, αλληλοκατανόηση και συμβολή του καθένα στο ζητούμενο.

-Εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας θα μπορούσε εδώ να είναι η συνδιδασκαλία με τον φιλόλογο και έναν σκηνοθέτη έτσι, ώστε να οδηγηθεί η ομάδα σε μια συνθετική πρόταση για τη διδασκαλία της τραγωδίας⁶.

-Διασύνδεση με άλλα μαθήματα: Γλώσσα, Αρχαία ελληνική γραμματεία, Εικαστικά, Μουσική, Θρησκευτικά, Ιστορία, Κοινωνιολογία, Αγωγή του πολίτη.

⁶ Μαρία Φραγκή, Η τραγωδία στην τάξη ως πλήρες λογοτεχνικό-θεατρικό έργο, Η ΛΕΣΧΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ 22, σελίδες 22-25

Διδακτικοί στόχοι

Διδακτικοί στόχοι	
Να γίνει κατανοητή για τους μαθητές η μετάβαση στο αρχαίο δράμα και η δημιουργία του είδους.	<p>Να απαντήσουν στις ερωτήσεις για την κατανόηση:</p> <p>Από ποιο/α στοιχείο/α συμπεραίνουμε ότι το αρχαίο δράμα εμφανίζεται ως συνέχεια του διθυράμβου;</p> <p>Το αρχαίο δράμα παίρνει τη θεματολογία του από τη μυθολογία, το έπος, την ιστορία;</p>
Να μάθουν πώς δημιουργήθηκε το αρχιτεκτονικό θαύμα του αρχαίου θεάτρου.	Να γίνει επίσκεψη σε αρχαίο θέατρο της περιοχής του σχολείου.
Να γίνει κατανοητή η σχέση ανάμεσα σε ποίηση, μουσική και προσωδία. Να γνωρίσουν το έργο, το δραματουργικό είδος, να γίνει δραματουργική ανάλυση, ώστε να αναδυθούν τα πρόσωπα, οι σχέσεις, οι συγκρούσεις (Α.Π.)	<p>Να ακούσουν οι μαθητές σε ηλεκτρονικό μέσο την «Αντιγόνη», όπως την ηχογράφησε ο Αρης Ρέτσος: http://vimeo.com/32669353</p> <p>Να δουν σε βίντεο την παράσταση ΑΝΤΙΓΟΝΗ του Σ. Βραχωρίτη (Λέσχη Βόλου, 1986).</p>
Να γίνει αντιληπτό το πώς επιτυγχάνεται η ερμηνεία στο αρχαίο δράμα μέσα από την ανάγνωση μετάφρασεων, τον κινηματογράφο, τη σκηνοθεσία, την υποκριτική.	<p>Να δουν την ταινία του Γ.Τζαβέλλα, ΑΝΤΙΓΟΝΗ</p> <p>Να διαβάσουν τον πρόλογο της ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ του Σοφοκλή από το αρχαίο κείμενο και κατόπιν μεταφράσεις του ίδιου μέρους από τον Ι.Γρυπάρη, τον Ν.Παναγιωτόπουλο, τον Κ.Χρηστομάνο.</p>

1.Υποθετικά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο χρόνος των 4 δώρων μπορεί να μην είναι επαρκής, οπότε λόγω των αναγκών του συγκεκριμένου μαθήματος θα επεκτείνουμε τη διάρκειά του.

2.Οι μαθητές ενδέχεται να μην έχουν όλοι το ίδιο ενδιαφέρον για τα επιμέρους θέματα . Σε αυτή την περίπτωση οργανώνουμε το μάθημα σε ομάδες και στο τέλος παρουσιάζει η κάθε ομάδα στις άλλες το αποτέλεσμα της δουλειάς της.

3.Η πρόσβαση σε αρχαίο θέατρο ενδέχεται να μην είναι εφικτή, οπότε μπορούμε να προσπαθήσουμε αυτή την περιδιάβαση με ηλεκτρονικό υλικό από βίντεο και από το διαδίκτυο.

Φάσεις διδασκαλίας

Φάσεις	Διδακτικός Στόχος που επιδιώκεται	Ενέργειες μαθητών	Ενέργειες διδάσκοντος
<p>1. Εισαγωγή στο αρχαίο δράμα</p>	<p>Η εισαγωγή και κατανόηση της «δράσης». Το «δρώντων και ου δ'απαγγελίας» κατά τον Αριστοτέλη είναι η μετάβαση στο δράμα.</p> <p>Το «δρώμενο» προηγείται ενώ συγχρόνως καθ'όλη την εξέλιξη του θεάτρου διατήρησε την υπόστασή του και την αυτονομία του.</p>	<p>Το Δρώμενο από το αρχαιοελληνικό δρω ενεργώ, είναι γέννημα εξωλογισμών της μαγικής νοοτροπίας και πράξης, προηγείται ή ακολουθεί μια κοινωνική ανάγκη για την παρουσία κάποιου αγαθού (στα γονιμικά δρώμενα ο καρπός της γης, η βλάστηση) ή και για αποτροπή κακού.</p> <p>Στους περισσότερους αρχαίους λαούς ο κύκλος των εποχών και η βλάστηση συμβολίζονταν με τον θάνατο ενός θνήσκοντος θεού/δαίμονα (π. χ. Ζαγρέας-Διόνυσος / Όσιρις / Άδωνις / Ιαβέ) και την ανάστασή του.</p> <p>1. Η προετοιμασία – παρουσίαση ενός τελετουργικού δρώμενου οργανώνεται από τους μαθητές.</p> <p>-Βρίσκουν τη διάταξη στο χώρο και διαμορφώνουν το περιβάλλον.</p> <p>-Βρίσκουν την αιτία δηλ.αν είναι αποτροπαϊκό,γονιμικό κλπ.</p> <p>-Σχηματίζουν ένα βασικό καμβά δράσης και ένα μοτίβο κίνησης /ήχου</p> <p>-Ενεργούν ως μέλη μιας κοινότητας(θίασος/χορός) και τοποθετούν στο κέντρο το βασικό θέμα π.χ. την ταφή του σπόρου/θεού/ήρωα</p> <p>-Με τη μορφή χορικού τραγουδούν το τραγούδι του νεκρού και προαναγγέλλουν την ανάσταση.</p>	<p>Ο εκπαιδευτικός θα ενημερώσει αρχικά για τους στόχους του μαθήματος .Θα προετοιμαστεί κατάλληλα (βιβλιογρ.Κ.Κακούρη) και θα μιλήσει για την τελετουργία ως μορφή θεατρικότητας πριν ακόμη από τη δημιουργία του αρχαίου δράματος.</p> <p>Θα ήταν σκόπιμο να παρακινήσει τους μαθητές στην έρευνα , οργανώνοντας μια αναζήτηση για δρώμενα και τελεουργίες που επιβιώνουν έως τις μέρες μας(Καλόγερος,Αναστενάρια Περπερούνα κ.α.).</p>

<p>2. Το αρχιτεκτονικό θαύμα του αρχαίου θεάτρου</p>	<p>Στην ενότητα αυτή οι μαθητές πρέπει να αντιληφθούν και να κατανοήσουν το οικοδόμημα του αρχαίου θεάτρου και τη σημασία του τόσο για τους ηθοποιούς, όσο και για το κοινό.</p>	<p>1.Γνωρίζουμε τα αρχαία θέατρα της Ελλάδας με επίσκεψη ή βλέποντας φωτογραφίες, διαφάνειες και video. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και ερευνούν το αρχαίο θέατρο, την αρχιτεκτονική του, τη λειτουργία των μερών του (ορχήστρα, πάροδοι, σκηνή) και την ιστορική εξέλιξη του θεάτρου. 2.Συγκεντρώνουν στοιχεία για το χορό, τους Υποκριτές, τον σκηνικό και δραματικό χώρο, τη σκηνογραφία, τα κοστούμια και τη μάσκα-προσωπείο.</p> <p>Επαλήθευση χώρου και υποκριτικής σε ένα αρχαίο θέατρο:</p> <p>3.Μια μεγάλη ομάδα μαθητών παριστάνει τον χορό, μπαίνει στην ορχήστρα, ενώ μια άλλη μικρότερη τους υποκριτές και καταλαμβάνει τη σκηνή. Μπορούν να μοιραστούν και αποσπάσματα από λυρικά και διαλογικά μέρη.</p>	<p>Η κλίμακα της Επιδαύρου για το σύγχρονο θέατρο είναι αφύσικη και δημιουργεί δέος. Σε σύγκριση με ένα σύγχρονο μικρό θέατρο μπορούμε να πούμε ότι είναι σε μέγεθος χίλιες φορές μεγαλύτερο.Αυτό συμπαρασύρει τόσο μια Υποκριτική Τέχνη άλλου τύπου από εκείνη που βλέπουμε στα μικρά θέατρα των 30 θέσεων όσο και μια αντίδραση του κοινού που είναι ανάλογη(πολύ γέλιο, μεγάλη συγκίνηση, ηχηρές αποδοκίμασιες κλπ.)</p> <p>-Σχετικό με το χώρο και την τραγωδία είναι το θεατρικό κείμενο <i>Ο φύλακας των χαλικιών</i>, της Σουλβί Μονλαϊκ, εκδ.ΚΟΑΝ</p>
<p>3. Αρχαίο κείμενο, ποίηση, μουσική και προσωδία</p>	<p>Εδώ θα πρέπει να γίνει κατανοητό για τους μαθητές το είδος του κειμένου και τα ειδικά χαρακτηριστικά του, τα οποία μεταβάλλονται ανάλογα με τη μεταφορά σε άλλη γλώσσα π.χ. νέα ελληνική ή ξένη.</p>	<p>1.Χωρίς να «παίζουμε» διαβάζουμε απλά το στάσιμο: «Πολλά τα δεινά...» όλοι μαζί. Παρατηρούμε τι αίσθηση δημιουργεί αυτή η απλή ανάγνωση, σαν χορικό, από όλους μαζί.</p> <p>2.Μεταφράσεις Αντιγόνης : Παναγιωτόπουλος, Γρυπάρης, Χρηστομάνος,Γεωργουσόπουλος. Οι μαθητές να συγκρίνουν και να σχολιάσουν το απόσπασμα (πρόλογο) από όλους τους μεταφραστές.</p>	<p>Ο εκπαιδευτικός εξηγεί την προσωδία και τη διαφορά της από τη σύγχρονη, τονική γλώσσα.</p>

<p>4. Ερμηνεία στο αρχαίο δράμα Δραματική ανάλυση: πρόσωπα, συμπεριφορά, σχέσεις .</p>	<p>Ο στόχος μας είναι να γνωρίσουμε πώς διαμορφώνεται η δράση ενός ήρωα και πώς εκφράζεται μέσα στην τραγωδία</p>	<p>-Ανάγνωση και σύγκριση των κειμένων Μπρεχτ, Ανούιγ, Σοφοκλή ως προς το περιεχόμενο και κυρίως σε σχέση με τους βασικούς άξονες δράσης των ηρωίδων/ηρώων.</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=B40pQWeD2CY</p> <p>Η Αντιγόνη, Ανούιγ, σκην.Νικολά Μπριανσόν</p> <p>-Άσκηση με διαλογικό μέρος (στιχομυθία) για την ανάδειξη των σχέσεων :</p> <p>Αντιγόνη – Ισμήνη Αντιγόνη – Κρέων Αντιγόνη - Χορός</p> <p>Η άσκηση αυτή στη συνέχεια μπορεί να εξελιχθεί με κίνηση, τραγούδι/λόγο κ. ά.</p>	<p>Γνωρίζουμε από κοντά τρεις προτάσεις ανάμεσα στις εκατοντάδες που έχουν γραφτεί πάνω στην υπόθεση της Αντιγόνης μέχρι σήμερα.</p>
<p>5. Σώμα και φωνή του ηθοποιού στην τραγωδία</p>	<p>Να εκφραστούν δυναμικά μέσα από την σωματική και χειρονομιακή συμπεριφορά.</p> <p>Να γνωρίσουν τις βασικές αρχές της προφορικότητας.</p>	<p>1.Το σώμα του ηθοποιού θα μπορούσε να πει κάποιος πως είναι η γραφίδα της σκηνικής ιστορίας και η φωνή του οι νότες της σκηνικής παρτιτούρας. Κάθε δράση στη σκηνή έχει μουσική λειτουργία με πυκνές και ήπιες στιγμές, με εντάσεις και κορυφώσεις. Προσπαθούμε να αναγνωρίσουμε αυτές τις στιγμές στην «Αντιγόνη». Κάνουμε με ένα σχήμα στο χαρτί «το καρδιογράφημα» του έργου . Περιγράφουμε τις εντάσεις, τις κορυφώσεις,τις ήπιες στιγμές με το σχήμα μας.</p> <p>2.Για την ερμηνεία</p> <p>Κάνουμε ασκήσεις αναπνοής:Εισπνέω βαθιά και ήπια σα να μυρίζω ένα λουλούδι, κατευθύνοντας τον αέρα προς το κάτω μέρος της κοιλιάς</p>	<p>Ο καθηγητής βοηθά τη διεξαγωγή του μαθήματος με τη χρήση μουσικών αρχείων, με κάποια όργανα (κρουστά) και με την παρουσίαση των ελληνικών μέτρων σε ρυθμική απεικόνιση:ίαμβος , τροχαίος, δάκτυλος, ανάπαιστος, αμφίβραχυς .</p>

		<p>(διαφραγματική αναπνοή).</p> <p>2.Ρυθμός:Χτυπώ με τα πόδια μου το ρυθμικό σχήμα του ίαμβου: υ- υ- υ- υ- και του δακτύλου: -υυ</p> <p>-υυ –υυ. Παρατηρώ ποιο είναι πιο κοντά στο βάδισμα,στο τρέξιμο, στο χορό; Πάνω σε ποιο ρυθμό μιλώ, θυμώνω, φωνάζω; Κατανοώ την εσωτερική ρυθμικότητα της σκηνικής παρουσίας.</p> <p>3.Φωνή: Τραγουδώ ένα παραδοσιακό τραγούδι (της Ξενιτιάς,μοιρολόι).Διακόπτω το τραγούδι και μιλώ στο πρόσωπο που αναφέρεται (ο ξενιτεμένος, ο νεκρός). Στη συνέχεια συνεχίζω το τραγούδι.</p>	
<p>6. Προσωπείο/ σκευή και ρόλος - Υποκριτική τέχνη</p>	<p>Γνωρίζουμε ποια σχέση έχει ο ρόλος με την εικόνα του. Ποια εμφάνιση θα έχει ο Τειρεσίας, ο Κρέων, η Ευριδίκη;</p>	<p>1.ΜΑΣΚΕΣ: Η μάσκα είναι ο ρόλος. Ζητάμε να μελετήσουν και να κατασκευάσουν τα δύο προσωπεία των ηρωίδων. Πώς θα διαφοροποιηθούν ώστε να εκφράζουν τους χαρακτήρες;</p> <p>Από τι υλικά θα τα έφτιαχναν στην αρχαιότητα;</p> <p>Πώς θα τα κατασκευάσουν σήμερα, τι θα επιλέξουν για τη διακόσμηση και τον χρωματισμό τους;</p> <p>2.ΕΝΔΥΜΑ:Τι γνωρίζουμε για την εμφάνιση των «υποκριτών» στο αρχαίο δράμα;</p> <p>Δεδομένου του ήθους τους πώς θα ντύσουμε σήμερα τις δύο γυναίκες (Ισμήνη- Αντιγόνη);</p> <p>Ποια υλικά θα</p>	<p>Η μάσκα, αρχαία ή σύγχρονη, τελετουργική, ψυχαγωγική ή θεατρική αποτελεί μια ένδειξη «μεταμόρφωσης».Με αυτήν αλλάζει το πρόσωπο και γίνεται κάποιος «άλλος», άνθρωπος ή ζώο. Η ύπαρξή της σε όλους τους πολιτισμούς για διαφορετικούς λόγους από τα βάθη της ανθρώπινης ιστορίας, φανερώνει τη σημασία αυτής της μεταμόρφωσης για τον άνθρωπο και τη ζωή του.</p> <p>Ο εκπαιδευτικός τονίζει τη σημασία της υποκριτικής με μάσκα.Πώς θα πρέπει να κινηθεί και να μιλήσει ο ηθοποιός όταν φέρει το προσωπείο.</p> <p>Μία άλλη παράμετρος που θα πρέπει να σχολιαστεί είναι η «ειδική» υποκριτική των ανδρών ηθοποιών που υποδύονται γυναικείους</p>

		<p>χρησιμοποιήσουμε για την κατασκευή των κοστούμιών; Θα τα διαφοροποιήσουμε χρωματικά;</p> <p>Ποια αντικείμενα μπορεί να χρησιμοποιήσουμε στην πρώτη σκηνή (πρόλογος);</p>	<p>ρόλους (Αντιγόνη, Ισμήνη, Ευριδίκη)</p>
--	--	---	--

Σοφοκλέους Ἀντιγόνη

(ed.SirRichardJebb,Cambridge.1891)

Ἀντιγόνη

ῥκοινὸν αὐτάδελφον Ἰσμῆνης κάρα,

ἄρ' οἷ σθ' ὅτι Ζεὺς τῶν ἀπ' Οἷ δί που κακῶν

ὅποῖ ον οὐχὶ νῶν ἔτι ζῶσιν τελεῖ ;

οὐδὲν γὰρ οὔτ' ἀλγεινὸν οὔτ' ἄτης ἄτερ

οὔτ' αἰ σχρὸν οὔτ' ἀτιμὸν ἐσθ' , ὅποῖ ον οὐ 5

τῶν σῶν τε κάμῶν οὐκ ὄπωπ' ἐγὼκακῶν.

καὶ νῦν τί τοῦτ' αὔφασι πανδήμωπόλει

κήρυγμα θεῖ ναι τὸν στρατηγὸν ἀρτί ως;

ἔχεις τι κεί σήκουσας; ἦ σε λανθάνει

πρὸς τοὺς φί λους στεί χοντα τῶν ἐχθρῶν κακά; 10

Ἰσμῆνη

ἐμοὶ μὲν οὐδεὶ ς μῦθος, Ἀντιγόνη φί λων

οὔθ' ἠδὺς οὔτ' ἀλγεινὸς ἴ κετ' ἐξ ὄτου

δυοῖ ν ἀδελφοῖ ν ἐστερήθημεν δύο,

μιᾶ θανόντοιν ἡμέρα διπλῆ χειρί ·

ἐπει δὲ φροῦδός ἐστιν Ἀργείων στρατὸς 15

ἐν νυκτὶ τῆ νῦν, οὐδὲν οἷ δ' ὑπέρτερον,

οὔτ' εὐτυχοῦσα μάλλον οὔτ' ἀτωμένη.

Ἀντιγόνη

ἦδη καλῶς, καί σ' ἐκτὸς αὐλείων πυλῶν

τοῦδ' οὔνεκ' ἐξέπεμπον, ὡς μόνη κλύεις.

Ἰσμῆνη

τί δ' ἔστι; δηλοῖ ς γάρ τι καλχαί νουσ' ἔπος. 20

Ἀντιγόνη

οὐ γὰρ τάφου νῶν τῶ κασιγνήτω Κρέων

τὸν μὲν προτί σας, τὸν δ' ἀτιμάσας ἔχει;

Ἐεοκλέα μέν, ὡς λέγουσι, σὺν δί κης χρήσει δικαί α καὶ νόμου κατὰ χθονὸς ἔκρυψε τοῖς ἔνερθεν ἔντιμον νεκροῖς·	25
τὸν δ' ἄθλίως θανόντα Πολυνείκουσ νεκύν ἄστοσί φασιν ἐκκεκηρῦχθαι τὸ μῆ τάφωκαλύψαι μηδὲ κωκῦσαί τινα, ἔαν δ' ἄκλαυτον, ἄταφον, οἱ ωνοῖς γλυκύν θησαυρὸν εἰ σορῶσι πρὸς χάριν βορᾶς.	30
τοιαῦτά φασι τὸν ἀγαθὸν Κρέοντα σοὶ κάμοί, λέγω γὰρ κάμέ, κηρύξαντ' ἔχειν, καὶ δεῦρο νεῖσθαι ταῦτα τοῖσι μὴ εἰ δόσιν σαφῆ προκηρύζοντα, καὶ τὸ πρᾶγμ' ἄγειν οὐχ ὡς παρ' οὐδέν, ἀλλ' ὅς ἂν τούτων τι δρᾶ, φόνον προκεῖσθαι δημόλευστον ἐν πόλει.	35
οὕτως ἔχει σοι ταῦτα, καὶ δεῖ ξεις τάχα εἴτ' εὐγενῆς πέφυκας εἴτ' ἐσθλῶν κακή.	
Ἰσμήνη τί δ', ὤταλαῖ φρον, εἰ τάδ' ἐν τούτοις, ἐγὼ λύουσ' ἂν ἡ' φάπτουσα προσθεῖ μην πλέον;	40
Ἀντιγόνη εἰ ξυμπονήσεις καὶ ξυνεργάσει σκόπει.	
Ἰσμήνη ποῖόν τι κινδύνευμα; ποῦ γνώμης ποτ' εἰ;	
Ἀντιγόνη εἰ τὸν νεκρὸν ξὺν τῆδε κουφιεῖς χερί.	
Ἰσμήνη ἦ γὰρ νοεῖς θάπτειν σφ', ἀπόρρητον πόλει;	
Ἀντιγόνη τὸν γοῦν ἐμὸν καὶ τὸν σόν ἦν σὺ μὴ θέλης ἀδελφόν· οὐ γὰρ διη προδοῦσ' ἀλώσομαι.	45
Ἰσμήνη	

ὡσχετλί α, κρέοντος ἀντειρηκότος;

Ἀτιγόνη

ἄλλ' οὐδὲν αὐτῶτων ἐμῶν μ' εἴργειν μέτα.

Ἰσμήνη

οἷ μοι. φρόνησον, ὤκασιγνήτη, πατήρ

ὡς νῶν ἀπεχθῆς δυσκλεῆς τ' ἀπώλετο, 50

πρὸς αὐτοφύων ἀμπλακημάτων διπλᾶς

ὄψεις ἀράξας αὐτὸς αὐτουργῶχερί .

ἔπειτα μήτηρ καὶ γυνή, διπλοῦν ἔπος,

πλεκταῖ σιν ἀρτάναισι λωβᾶται βίον·

τρίτον δ' ἀδελφώδύο μίαν καθ' ἡμέραν 55

αὐτοκτονοῦντε τῶταλαιπύρω μόρον

κοινὸν κατειργάσαντ' ἐπαλλήλοισιν χεροῖν.

νῦν δ' αὖ μόνον δὴ νῶλελειμμένα σκόπει

ὄσωκάκιςτ' ὀλούμεθ', εἰ νόμου βίαν

ψῆφον τυράννων ἢ κράτη παρέξιμεν. 60

ἄλλ' ἐννοεῖν χρὴ τοῦτο μὲν γυναῖχ' ὅτι

ἔφουμεν, ὡς πρὸς ἄνδρας οὐ μαχουμένα.

ἔπειτα δ' οὔνεκ' ἀρχόμεσθ' ἐκ κρείσσωνων,

καὶ ταῦτ' ἀκούειν κᾶτι τῶνδ' ἀλγίονα.

ἐγὼ μὲν οὔν αἰ τοῦσα τοὺς ὑπὸ χθονὸς 65

ξυγγνοῖαν ἴσχειν, ὡς βιάζομαι τάδε,

τοῖς ἐν τέλει βεβῶσι πείσομαι· τὸ γὰρ

περισσὰ πράσσειν οὐκ ἔχει νοῦν οὐδένα.

Ἀτιγόνη

οὔτ' ἂν κελεύσαμι· οὔτ' ἂν, εἰ θέλοις ἔτι

πράσσειν, ἐμοῦ γ' ἂν ἠδέως δρώης μέτα. 70

ἄλλ' ἴσθ' ὅποῖά σοι δοκεῖ, κεῖνον δ' ἐγὼ

θάψω· καλὸν μοι τοῦτο ποιούση θανεῖν.

φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι, φίλου μέτα,

ὅσια πανουργήσασ'. ἐπεὶ πλείων χρόνος

ὄν δεῖ μ' ἀρέσκειν τοῖς κάτω τῶν ἐνθάδε.	75
ἐκεῖ γὰρ αἰεὶ κείσομαι· σοὶ δ', εἰ δοκεῖ, τὰ τῶν θεῶν ἔντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.	
Ἰσμήνη	
ἐγὼ μὲν οὐκ ἄτιμα ποιοῦμαι, τὸ δὲ βίῃ αἰπολιτῶν δρᾶν ἔφυν ἀμήχανος.	
Ἀτιγόνη	
σὺ μὲν τάδ' ἂν προὔχοι'· ἐγὼ δὲ διήταφον χάπουσ' ἀδελφῶφιλιτάτωπορεύσομαι.	80
Ἰσμήνη	
οἷ μοι ταλαίηνος, ὡς ὑπερδέδοικά σου.	
Ἀτιγόνη	
μῆ' μοῦ προτάρβει· τὸν σὸν ἐξόρθου πότμον.	
Ἰσμήνη	
ἄλλ' οὔν προμηνύσης γε τοῦτο μηδενὶ τοὔργον, κρυφῆ δὲ κεῖθε, σὺν δ' αὐτως ἐγώ	85
Ἀτιγόνη	
οἷ μοι, καταύδα· πολλὸν ἐχθίων ἔσει σιγῶν', ἐὰν μὴ πᾶσι κηρύξης τάδε.	
Ἰσμήνη	
θερμὴν ἐπὶ ψυχροῖσι καρδίαν ἔχεις.	
Ἀτιγόνη	
ἄλλ' οἷ δ' ἀρέσκουσ' οἷς μάλισθ' ἀδεῖν με χρή.	
Ἰσμήνη	
εἰ καὶ δυνήσῃ γ'· ἄλλ' ἀμηχάνων ἐρῶς.	90
Ἀτιγόνη	
οὐκοῦν, ὅταν δὴ μὴ σθένω, πεπαύσομαι.	
Ἰσμήνη	
ἀρχὴν δὲ θηρῶν οὐ πρέπει τὰ μήχανα.	
Ἀτιγόνη	
εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρεῖ μὲν ἐξ ἐμοῦ,	

έχθρὰ δὲ τῷθανόντι προσκεί σεις δί κη.

ἄλλ' ἔα με καὶ τὴν ἐξ ἑμοῦ δυσβουλίαν

95

παθεῖν τὸ δεινὸν τοῦτο· πεῖσομαι γὰρ οὐ

τοσοῦτον οὐδὲν ὥστε μὴ οὐ καλῶς θανεῖν.

Ἰσμήνη

ἄλλ' εἰ δοκεῖ σοι, στεῖχε· τοῦτο δ' ἴσθ' ὅτι

ἄνους μὲν ἔρχεται, τοῖς φίλοις δ' ὀρθῶς φίλη.

Για την υλικοτεχνική υποδομή, ὄργανα, κλπ

Διαδραστικός πίνακας	
Διαφάνειες που θα προβληθούν:	
Βίντεο – Τηλεόραση	
Ταινία με θέμα	Αντιγόνη (Τζαβέλλα)
Μελέτη κειμένων	Γ.Ρίτσου : ΙΣΜΗΝΗ (Τέταρτη Διάσταση) , Σ.Ντελμπό ΚΑΛΑΒΡΥΤΑ-ΧΙΛΙΕΣ ΑΝΤΙΓΟΝΕΣ
Εκδρομή για επίσκεψη σε αρχαίο θέατρο	Επίδαυρος, Δωδώνη, Διονύσου κ.ο.κ.
Βιβλία Τέχνης	Σκηνογράφων, Ενδυματολόγων π.χ.Δ.Φωτόπουλου

Αξιολόγηση του σχεδίου μαθήματος

(Προτάσεις για φύλλα αξιολόγησης)

1. Να γράψετε σε ελεύθερο κείμενο ένα ψυχογράφημα της Ισμήνης μέσα από τα φύλλα του «ημερολογίου» της .Ξεκινήστε με τη φράση : «Σήμερα σκοτώθηκαν τα δυο αδέρφια μου.....»
2. Να ζωγραφίσετε σε συνέχειες (κόμικ) τα επεισόδια της «Αντιγόνης».

3. Να κάνετε ή να διαλέξετε μουσική για τα χορικά.
4. Να βρείτε μια σύγχρονη ιστορία «νεκρών χωρίς ενταφιασμό» και να την παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας.
5. Να φιλοτεχνήσετε την «επιτύμβια» στήλη της Αντιγόνης.
6. Επιλέξτε μια σκηνή από την *Αντιγόνη* και σκηνοθετείστε την Στη συνέχεια, καταγράψτε τις σκηνικές σας οδηγίες, ώστε διαβάζοντάς την μια άλλη ομάδα να μπορεί την παίξει.
7. Να αυτοσχεδιάσετε την τελετουργία της ταφής του Πολυνείκη από την *Αντιγόνη*, αξιοποιώντας σκηνές από λαϊκά δρώμενα και μοιρολόγια.

Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό και για τον μαθητή

Γιάγκος Ανδρεάδης, *Αντιγόνη2*, στο www.lit.auth.gr/sites/default/files/documents/antigone2.pdf

Μάρθα Ηλιάδου, *Ο δραματικός λόγος του Σοφοκλή: Ποσοτική και σημειωτική ανάλυση στο κείμενο Αντιγόνη*, Διδακτορική διατριβή, 2012, <http://phdtheses.ekt.gr/eadd/handle/10442/28097>

Κ.Κακούρη, *Προαισθητικές μορφές του θεάτρου-Εστία*, 1998

Γιάννη Ρίτσου, *Τέταρτη Διάσταση*, Εκδ.Κέδρος, 2000

Σπ.Βραχωρίτης, Α.Μώρου, Μ.Φραγκή, «*Αντιγόνη*» Σοφοκλή: Από το δρώμενο ως την αρχαία τραγωδία και από το δημοτικό τραγούδι έως τον τραγικό χορό, στο: www.theatroedu.gr/portals/38/main/images/stories/files/Yliko_Drast/EandT_educ_assort_antigoni_GR.pdf

George Steiner, *Οι Αντιγόνες*, Εκδ.Καλέντης, Αθήνα, 2001

2.ΜΟΛΙΕΡΟΣ: Ο ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ

Κείμενο: Μολιέρου, Οικονόμου εξ Οικονόμων

ΔΙΑΡΚΕΙΑ : 4 δώρα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ:ΚΩΜΩΔΙΑ, ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ, KOMMENTIA NTEL APTE, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ, ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

Περιεχόμενο μαθήματος

Στο μάθημα αυτό θα γνωρίσουμε τη σημασία του κοινωνικού μηνύματος μέσα από το θέατρο. Θα μας απασχολήσει η κλασική κωμωδία μέσα από το κείμενο του Μολιέρου, « Ο Φιλάργγυρος» και η απόδοση/διασκευή της από τον Κ.Οικονόμο εξ Οικονόμων με τον τίτλο «Ο Φιλάργγυρος του Μολιέρου» σε έκδοση του 1816.

Διδακτικοί στόχοι

- Γνωριμία με το είδος του κλασικού θεάτρου και τον δραματουργό Μολιέρο
- Η γνωριμία και εξοικείωση των μαθητών με το επαγγελματικό θέατρο, συνεργασία με καλλιτέχνες στο σχολείο (ηθοποιοί, σκηνοθέτες, σκηνογράφοι, θεατρικοί συγγραφείς)
- Η δημιουργία ομαδικού έργου, της παράστασης, με ανάληψη δραστηριοτήτων από τους μαθητές που καλύπτουν όλες τις φάσεις προετοιμασίας και παρουσίασης ενός έργου (συγγραφή έργου – προετοιμασία ρόλων – σκηνοθεσία – σκηνογραφία – ενδυματολογία – μουσική, ήχος – φωτισμός – κατασκευή προγράμματος, αφίσας)

-Μεθοδολογία: ανακαλυπτική, ενεργητική, συμμετοχική μάθηση, επαγωγική, παραγωγική πορεία, ατομική εργασία, ομαδοσυνεργατική διαδικασία.

-Εναλλακτική πρόταση διδασκαλίας είναι η παρακολούθηση και ο σχολιασμός μιας παράστασης.

-Διασύνδεση με άλλα μαθήματα:Ξένες γλώσσες (γαλλικά), Γλώσσα, Αρχαία Ελληνικά , Ιστορία, Κοινωνιολογία

Αξιολόγηση της επίτευξης των διδακτικών στόχων

Διδακτικοί στόχοι

Εισαγωγή στο κλασικό θέατρο (17 ^{ος} αιώνας)	Να απαντήσουν στις ερωτήσεις για την κατανόηση: Το κλασικό θέατρο εμφανίζεται ως συνέχεια του μεσαιωνικού θεάτρου, της κομμέντια ντελ άρτε και του αρχαίου δράματος; Το κλασικό θέατρο παίρνει τη θεματολογία του από τη μυθολογία, τις μυθιστορίες, το αρχαίο δράμα;
Ιταλική σκηνή και κλασικό θέατρο	Να γίνει επίσκεψη σε ιταλικό θέατρο της περιοχής του σχολείου.
Κείμενα, αυτοσχεδιασμοί ρόλων και μπαλέτο	Να διερευνηθεί η συνεργασία του Μολιέρου με τον Λουλί, μουσικό της Αυλής του Λουδοβίκου 14^{ου} με τον οποίο διοργάνωναν αυλικές παραστάσεις με μουσική, χορό, μιμική.
Οι διασκευές και οι προσαρμογές θεατρικών κειμένων	Από τον Μολιέρο ως το κείμενο του Οικονόμου, ποια είναι πορεία για την πρόσληψη, τη διαδικασία προσαρμογής και διασκευής ενός έργου; Ας θυμηθούμε το ίδιο και για τον Σοφοκλή, όπως προσαρμόζεται από τον Ανούιγ.

1.Υποθετικά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο χρόνος μπορεί να μην είναι επαρκής, οπότε λόγω των αναγκών του συγκεκριμένου μαθήματος θα επεκτείνουμε τη διάρκειά του.

2.Οι μαθητές ενδέχεται να μην έχουν όλοι το ίδιο ενδιαφέρον για τα επιμέρους θέματα. Σε αυτή την περίπτωση οργανώνουμε το μάθημα σε ομάδες και στο τέλος παρουσιάζει η κάθε ομάδα στις άλλες το αποτέλεσμα της δουλειάς της.

3.Η πρόσβαση σε ένα θέατρο με ιταλική σκηνή (Εθνικό Θέατρο, Δημοτικό Θέατρο Πειραιά) ενδέχεται να μην είναι εφικτή, οπότε μπορούμε να προσπαθήσουμε αυτή την περιδιάβαση με ηλεκτρονικό υλικό από βίντεο και από το διαδίκτυο.

Φάσεις διδασκαλίας

Φάσεις	Διδακτικός Στόχος που επιδιώκεται	Ενέργειες μαθητών	Ενέργειες διδάσκοντος
1.Η Κομμέντια ντελ άρτε	Πώς δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε η κομμέντια ντελ άρτε; Πώς μπήκε στο παλάτι αν και ήταν λαϊκό θέαμα;	Παρακολουθούμε το απόσπασμα του ταινίας της Α.Μνούσκιν, Μολιέρος https://www.youtube.com/watch?v=jnbvfl1c6c0 . Παρατηρούμε πώς περνάει μέσα από αυτό το μικρό μέρος όλη η ιστορική και κοινωνική καινοτομία της ανάδειξης της κομμέντια ντελ άρτε ως θεάματος που μπορεί να διασκεδάσει το παλάτι και τον βασιλιά. https://www.youtube.com/watch?v=Hr4xl8yZFXk&index=2&list=PL	Παρουσιάζουμε στους μαθητές τα αποσπάσματα ή και όλη την ταινία : Μολιέρος , της Αριάν Μνούσκιν. Συνδέουμε τη ζωή του θεάτρου στην Ευρώπη από το Μεσαίωνα ως την εποχή του Μολιέρου. Τονίζουμε το ρόλο της εκκλησίας.

		<p>765B54BA8762D65E</p> <p>Συγκρίνουμε το απόσπασμα με το παραπάνω από τον ΑΜΛΕΤ, που παρουσιάζει τη σκηνή της παντομίμας μπροστά στον βασιλιά</p>	
<p>2.0 Φιλάργυρος του Μολιέρου</p>	<p>Ο Εξηναταβελόνης/Φιλάργυρος, μόλις ανακάλυψε ότι έχουν κλέψει την κασελίτσα με τα χρήματά του. (Διακρίνονται οι χαρακτήρες, οι συνθήκες, το εμπόδιο)</p> <p>Στόχος μας να κατανοήσουμε πού βρίσκεται η διδακτική αξία αυτής της σκηνής.</p> <p>Πόσο σημαντική είναι η γελοιοποίηση ενός πάθους, μιας προβληματικής κατάστασης, για να την θεραπεύσουμε και να φανεί στο κοινό το μέγεθος του ελαττώματος.</p> <p>«Ως τα τρίμματα του αδάμαντος εργάζονται και σπιλθόνουσι τον αδάμαντα, ούτω των ανθρωπίνων παραπτωμάτων η γελοία παράστασις ωφελεί και ρυθμίζει τον άνθρωπο», Εξηναταβελόνης, Προς τους Έλληνας(εισαγωγή)</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=h1oJ4d755vY</p> <p>Ο μονόλογος «Κλέφτες.....» Κομεντί Φρανσέζ, 2009</p> <p>Κείμενο στα γαλλικά: Le monologue d'Haragon, <i>L'Avare</i> de Molière, Acte IV, scène 7</p> <p>Molière (1622, 1673)/</p> <p>Στον «Εξηναταβελόνη» του διαφωτιστή Οικονόμου η ίδια σκηνή: «Κλέφτες, κλέφτες.....» -Να γίνει αυτοσχεδιασμός από τους μαθητές πάνω στο θέμα: «Έχασα ένα πολύτιμο αντικείμενο και ψάχνω παντού να το βρω»</p> <p>-Οι μαθητές μελετούν και ερμηνεύουν τον μονόλογο χρησιμοποιώντας τον αυτοσχεδιασμό.</p> <p>-Σχεδιάζουν και διερευνούν μια πορεία της σάτιρας από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας π.χ. Βελονοπώλης, Φιλάργυρος, Εξηναταβελόνης, Τσιφούτης στη νεοελληνική σκηνή και οθόνη.</p> <p>-Οι μαθητές βρίσκουν τα στοιχεία της γλωσσικής επιλογής, του λόγου της κωμωδίας και αναγνωρίζουν τη σημασία τους για το είδος.</p>	<p>Σε περίπτωση που αυτό είναι εφικτό συνεργαζόμαστε με τον καθηγητή της γαλλικής και επιδιώκουμε μια ανάλυση κειμένου.Τι είδους γλώσσα χρησιμοποιεί ο Μολιέρος;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ο ρυθμός είναι ταχύς και ασθμαίνων. • Οι φράσεις είναι ονοματικές. • Τα ρήματα δηλώνουν το κατεπείγον και τη διαρκή μετακίνηση. • Οι ερωτήσεις γύρω από την ίδια του την ταυτότητα δείχνουν ότι έχασε τη σχέση με τον ίδιο τον εαυτό του, μπερδεύεται κυνηγώντας το πάθος. • Οι ερωτήσεις στους άλλους δείχνουν την αγωνία του και την ισοπέδωση όλων των υπολοίπων. • Η απώλεια των χρημάτων ισοδυναμεί με την απώλεια της ζωής του. Χρήση όλων των χρόνων του ρήματος «πεθαίνω». • Αναφορά ακόμη και σε αυτοκτονία. <p>Γλώσσα και κωμωδία</p> <ul style="list-style-type: none"> • «Τα λεφτάκια» του γίνονται σχέση ζωής για τον Εξηναταβελόνη. • Υπερβολική ορολογία σχετικά με τον κλέφτη που ονομάζεται εγκληματίας,

			<p>δολοφόνος</p> <p>Κωμικό και σκηνή</p> <ul style="list-style-type: none"> Ο φιλάργυρος απευθύνεται στο κοινό και ζητάει βοήθεια για να βρει τον κλέφτη.
<p>3. Συμβολισμός και θέατρο: Το δίπολο έρωτας-θάνατος Η μάσκα</p>	<p>Πώς παρουσιάζεται στην ταινία ο έρωτας, η έλξη και η μαγεία του θεάτρου;</p>	<p>1. Παρακολουθούμε το απόσπασμα του ταινίας της Α. Μνούσκιν, Μολιέρος</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=gOoVJ2YMA_Q</p> <p>Ο θάνατος του θεατρικού ανθρώπου Μολιέρου</p> <p>2. Παρακολουθούμε το απόσπασμα του ταινίας της Α. Μνούσκιν, Μολιέρος</p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=h34u8ps2wG4</p> <p>Η μαγεία της μάσκας και η ταύτιση αυτής της έλξης με την ερωτική έλξη</p> <p>Ο Σαίξπηρ έχει μιλήσει διεξοδικά για τη δύναμη του θεάτρου/του ηθοποιού στον ΑΜΛΕΤ</p> <p>Συγκρίνετε με το απόσπασμα από τον Άμλετ (Σκηνή των θεατρικών)</p>	<p>Παρουσιάζουμε στους μαθητές τη ζωή του Μολιέρου. Αναφερόμαστε στη μεγάλη επίδραση που είχε στην διαμόρφωσή του η ιησουήτικη παιδεία αλλά και στη διάσταση που έλαβε η σύγκρουσή του με τον κλήρο, όταν καταδίκασε την υποκρισία του (Ταρτούφος, Δον Ζουάν).</p>
<p>4. Το συγγραφικό έργο, οι δυσκολίες του και η ικανοποίηση</p>		<p>1. https://www.youtube.com/watch?v=IYo3hY0srJ4</p> <p>Ο συγγραφέας και οι δυσκολίες του.</p> <p>Συγκρίνετε το απόσπασμα με την εισαγωγή του Οικονόμου «Προς τους Έλληνες».</p>	<p>Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει με μια αναφορά σε σημαντικές προσωπικότητες της τέχνης (Καζαντζάκης, Ελύτης, Μαγιακόφσκι κ.ο.κ.) την αγωνία του καλλιτέχνη για το έργο του κατά την ώρα της δημιουργίας. Ειδικά στο ζήτημα του ιδεολογικού στόχου και της επίτευξής του πάντα είναι μεγάλη η αγωνία του συγγραφέα και για το λόγο αυτό συχνά κάνουν ένα πρόλογο με περισσότερο θεωρητικό χαρακτήρα, σα μανιφέστο, εξηγώντας περισσότερο τη</p>

			στοχοθεσία τους (Βλέπε:Στρίντμπεργκ, Μαριβό, Σαίξπηρ)
5.Το θέατρο του δρόμου	Γνωρίζουμε τις συνθήκες διαβίωσης των περιπλανώμενων θιάσων της εποχής.	1. https://www.youtube.com/watch?v=KgStsJ34F4A Θέατρο του δρόμου/μπουλούκια Η ζωή του ηθοποιού -Σχολιάζουμε και συγκρίνουμε τις εποχές του επαγγέλματος του ηθοποιού.	Παρουσιάζουμε την ιστορική διαδρομή του θεάτρου από το δρόμο στα αρχαία θέατρα και αργότερα στις αίθουσες.Αναφερόμαστε στα «μπουλούκια».Μπορούμε να παρουσιάσουμε μέρη από το «Θίασο» του Θ.Αγγελόπουλου.

Βίντεο – Τηλεόραση	
Βιντεοταινία με θέμα :	1. https://www.youtube.com/watch?v=_wFgEhUdQk8 Ο Φιλάργγυρος , σκην.Ζαν Πωλ Ρουσιγιόν (1973) Κομεντί Φρανσέζ 2. https://www.youtube.com/watch?v=mHkMDbYPm_Q Ο Φιλάργγυρος , σκην.Αντρέι Σέρμπαν(2000) 3. https://www.youtube.com/watch?v=rx89B3mEkqw Ο Φιλάργγυρος , σκην. (1966)

Αξιολόγηση του σχεδίου μαθήματος (φύλλα αξιολόγησης)

1.Να κάνετε ένα πρόγραμμα θεάτρου με ό,τι θεατρολογικό υλικό χρειάζεται (πληροφορίες, παραστασιογραφία, πίνακας ιστορικών και βιογραφικών γεγονότων, παράλληλα κείμενα)

2.Διαβάστε το παρακάτω στιγμιότυπο και σχολιάστε:

α) την ενέργεια των ελλήνων ηθοποιών να κάνουν το ταξίδι ως το Κάιρο για να δουν τον γαλλικό θίασο, αφήνοντας πίσω τη δική τους δουλειά β) Την αντίδρασή τους (Βεάκης-Νέζερ) στην ειδική απαίτηση για την είσοδο στο θέατρο,γ) Την αντίδραση του Χ.Νέζερ κατά τη διάρκεια της παράστασης που παρακολουθούσε σαν θεατής.

Το καλοκαίρι του 1928 ο θίασος Βεάκη – Νέζερ βρέθηκε στην Αίγυπτο για περιοδεία. Ενώ έπαιζαν στο Ζαγαζίκ μαθαίνουν πως έχει έρθει στο Κάιρο, επικεφαλής θιάσου, ο Ντενί Ντ' Ινές,

φημισμένος ερμηνευτής του Μολιέρου. Τότε ο Βεάκης αποφασίζει να μη δώσουν παραστάσεις για τρεις μέρες ώστε να πάνε στο Κάιρο να δουν τους Γάλλους που παίζουν Μολιέρο. Φτάνουν οι δυο τους (Βεάκης και Νέζερ) έξω από την Όπερα του Καΐρου, όπου δινόταν η παράσταση, αλλά δεν τους επιτρέπεται η είσοδος γιατί δεν φορούσαν «επίσημο ένδυμα».

-Ένδυμα επίσημον! τους λέει ο θυρωρός.
-Σε μας το λες; Ρωτά ο Βεάκης έτοιμος να αρπαχτεί.
-Μάλιστα! είναι υποχρεωτικό. Ή τουλάχιστον, σμόκιν.
-Βρε, θεατρίνοι, είμαστε, άσε μας να μπορούμε! Θέλουμε να δούμε τους Γάλλους. Εμείς κλείσαμε τρεις μέρες το θέατρό μας και ξεκινήσαμε από το Ζαγαζίκ και σε μας λες: «Απαγορεύεται!»;
Λίγο ακόμη και θα 'ρχονταν στα χέρια.
Καλείται ο Νταλμπάνι, αυτοπροσώπως, με το φράκο και τα μιχλιμπίδια του και προσπαθεί να συγκρατήσει τον χειμαρρώδη Βεάκη.
-Βρε, τρελός είσαι που δε θα δούμε τους Γάλλους; Όλο το Χριστόφορο θα βλέπω «Φιλάργυρο»;
-Άκου, Αιμίλιε και συ Χριστόφορε, δε σας λέω να μη μπειτε στο θέατρο. Απλώς, να μη καθίσετε στην πλατεία. Να πάτε επάνω, στο υπερώο...
Ο Βεάκης θυμώνει και φεύγει. Ο Νέζερ, όμως ανεβαίνει στον έκτο εξώστη, στο κατάμεστο υπερώο, όπου μόλις και μετά βίας βρίσκει μια θεσούλα, πίσω από μια κολόνα. Στριμώνεται εκεί και περιμένει να δει πώς παίζουν το Μολιέρο οι Γάλλοι! Μόλις εμφανίστηκε ο Αρπαγκόν, αρχίζει ο Νέζερ να σιγολέει από μέσα του το ελληνικό κείμενο. Μα όταν έφτασε η σκηνή της κλεμμένης κασέλας και άρχισε ο Ντενί Ντ' Ινές τον περίφημο μονόλογο: «Κλέφτες! Κλέφτες!» ο Νέζερ ξεχάστηκε, παρασύρθηκε και κρατώντας αγκαλιά την κολόνα άρχισε να απαγγέλει κι αυτός ελληνικά το μονόλογό του. Και σίγουρα θα γινόταν επεισόδιο, αν οι θεατές του υπερώου, Έλληνες οι περισσότεροι, δεν αναγνώριζαν τον Νέζερ και δεν τον χειροκροτούσαν στο τέλος, όπως χειροκρότησαν τον Γάλλο συνάδελφό του. ΕΛΕΝΗ ΧΑΛΚΟΥΣΗ «ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ», Εκδόσεις ΚΑΚΤΟΣ

- Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό και για τον μαθητή

Κ.Οικονόμου εξ Οικονόμων, «Ο Φιλάργυρος του Μολιέρου», επ.Κ.Σκαλιόρας, Εστία, 1994

Πλάτων Μαυρομούστακος, ΜΟΛΙΕΡΟΣ, εκδ.Επικαιρότητα, Αθήνα, 2002

Millieux Roger, «Ο αρυτίδωτος Μολιέρος», *Θέατρο*, τχ. 27-28, Αθήνα, 1966

<http://www.site-moliere.com/>

<http://www.theatrehistory.com/french/moliere.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=jnbvfl1c6c0>

3. ΑΛ.ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, Η ΦΟΝΙΣΣΑ

ΔΙΑΡΚΕΙΑ : 4 δώρα ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΘΕΑΤΡΟ, ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ, ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ, ΠΡΑΞΕΙΣ, ΚΙΝΗΤΡΑ, ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ, ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ, ΔΙΑΣΚΕΥΗ- ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Στο μάθημα αυτό επιδιώκουμε να γνωρίσουμε τις δραματικές δομές που εμπεριέχονται σε ένα πεζό κείμενο, εν προκειμένω στη νουβέλα του Α.Παπαδιαμάντη, Η Φόνισσα. Μέσα από το κείμενο αυτό θα κατανοήσουμε τις έννοιες του χαρακτήρα, των συνθηκών και της δράσης.

Διδακτικοί στόχοι

- Αναγνώριση των δραματικών στοιχείων ενός αφηγηματικού κειμένου και επαλήθευση της δράσης και των χαρακτήρων στη σκηνή
- Καλλιέργεια των γλωσσικών δεξιοτήτων και της γραπτής σύνθεσης των μαθητών, ώστε να προκύψει ένα δημιουργικό Εργαστήρι Γραφής
- Η αξιοποίηση του θεάτρου ως μέσου αποδοχής και εκτίμησης της διαφορετικότητας και πολυπολιτισμικότητας της κοινωνίας μας
- Σύνδεση του θεάτρου, ως πολιτιστικού προϊόντος, με τις τοπικές κοινότητες - έξοδος των μαθητών στην κοινωνία (το θέατρο ως εργαλείο κατανόησης του κόσμου)

-Μεθοδολογία: Καινοτόμα, επαγωγική, ανακαλυπτική μάθηση με ενεργητική ομαδοσυνεργατική διαδικασία. Οι μαθητές εμπλέκονται δημιουργικά, συναισθηματικά και

γνωστικά με συνολική και ατομική εργασία που προϋποθέτει έρευνα, αλληλοκατανόηση και συμβολή του καθένα στο ζητούμενο.

-Διασύνδεση με άλλα μαθήματα: Λογοτεχνία, Γλώσσα, Κοινωνιολογία, Ιστορία, Βιολογία,

Μουσική, Εικαστικά

Διδακτικοί στόχοι	
Να γίνει κατανοητή για τους μαθητές η δράση όπως αναγνωρίζεται μέσα σε αφηγηματικά κείμενα	Να απαντήσουν στις ερωτήσεις για την κατανόηση: Από ποιο/α στοιχείο/α διαπιστώνουμε ότι εξελίσσεται η δράση; Μπορείτε να βρείτε τα ρήματα και τις πράξεις που το δείχνουν; Μπορείτε να βρείτε τις ανατροπές και τα εμπόδια που συναντά η ηρωίδα στις επιδιώξεις της;
Πώς θα επιλέξουμε τα δραματικά μέρη;	Να γίνει ανάγνωση και δραματουργική διερεύνηση ώστε να αναγνωρισθούν τα πλέον δραματικά μέρη. Να διακρίνουμε κεντρικό πρόσωπο και δευτερεύοντα πρόσωπα καθώς και τις συνθήκες στις οποίες ζουν.
Κατανόηση της οικογενειακής και κοινωνικής δομής της ηρωίδας.	Οι μαθητές βρίσκουν και παραθέτουν με σειρά προτεραιότητας τις κοινωνικές και οικογενειακές αντιξοότητες που έχει συναντήσει η Φραγκογιαννού.
Να γίνει κατανοητή η διαδικασία της παραγωγής θεατρικού διαλόγου.	Διαβάζουν το κείμενο Επιλέγουν τις σκηνές που θα «θεατροποιήσουν», τον αριθμό των προσώπων. Αυτοσχεδιάζουν τις σκηνές με βάση το κείμενο του Παπαδιαμάντη. Δημιουργούν το δικό τους πρωτότυπο κείμενο.

1.Υποθετικά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο χρόνος των 4 δώρων μπορεί να μην είναι επαρκής οπότε λόγω των αναγκών του σχεδίου μπορεί να επεκταθεί και/ή να γίνει συνεργασία με το φιλόλογο στην ώρα της λογοτεχνίας.

Φάσεις διδασκαλίας

Φάσεις	Διδακτικός Στόχος που επιδιώκεται	Ενέργειες μαθητών	Ενέργειες διδάσκοντος
1.Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ένας ποιητής της ανθρώπινης ζωής	Η γνωριμία με τον συγγραφέα, τη ζωή και το έργο	1. https://www.youtube.com/watch?v=8UrvrCuuumg Το σκοτεινό τρυγόνι, σκην.Μ.Δελιοτζάκη Μια παρουσίαση του Α. Παπαδιαμάντη σε σειρά επεισοδίων.	Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει με τη βοήθεια του ντοκουμαντέρ πολλές πλευρές του συγγραφέα.
2.Ανάγνωση της	Πώς διαβάζουμε σωστά, με νόημα	1. https://www.youtube.com/watch?v=8UrvrCuuumg	Ο εκπαιδευτικός εξηγεί και δίνει παραδείγματα

λογοτεχνία	και αποχρώσεις ένα λογοτεχνικό κείμενο.	ch?v=Oy7RVcqH4xg Η Φόνισσα, διαβάζει η Κ.Παξινού	απόδοσης ενός κειμένου με έμφαση στην προφορικότητα .
3.Δραματοποίηση αγροτικής / μαγικής τελετουργίας	Στόχος μας είναι να κατανοήσουμε πως γίνεται μια μαγική τελετουργία, όπως αναφέρεται ότι συνηθίζουν να κάνουν στην κοινωνία της εποχής του από τον Παπαδιαμάντη π.χ. Οι μάγισσες, Η φόνισσα,φαρμακολύτριά κλπ.	1.Οι μαθητές οργανώνουν το περιβάλλον δράσης. Είναι αγρότες στο χωράφι. Μπορούν να φορέσουν παλιά ρούχα ή να διαμορφώσουν ανάλογα αυτά που ήδη φοράνε, να σηκώσουν τα μπατζάκια τους, να δέσουν απλώς μια μαντίλα στο κεφάλι τους. Το χωράφι θα παρουσιαστεί με την τοποθέτηση των παιδιών: οι μαθητές θα καταλάβουν όλο τον σκηνικό χώρο (υπονοώντας τον ανοιχτό, μεγάλο χώρο) και με κινήσεις (σκάψιμο) θα αναπαραστήσουν τη φθινοπωρινή ασχολία των γεωργών. Αυτοσχέδιοι ήχοι μπορεί να συνοδεύουν, ενώ μπορεί επίσης να γίνει χρήση αντικειμένων, όπως μιας αγροτικής τσάπας.	Ο εκπαιδευτικός ενημερώνει τους μαθητές για τη σύνδεση της μαγείας με την αγροτική ζωή και με τις απαρχές της θεατρικής τέχνης.
4.Γυναίκα και μαγεία	Στόχος μας είναι να γίνει κατανοητή η γυναικεία θέση μέσα στην κοινωνία της εποχής και η σχέση της γυναίκας με τα έθιμα , τις δοξασίες και τις προλήψεις.Η δύναμη της τεκνοποιίας είναι ένα όπλο το οποίο η γυναίκα χρησιμοποιεί κατά περίπτωση και το οποίο συχνά στρέφεται εναντίον της .	Οι μαθητές αυτοσχεδιάζουν επάνω στο τελετουργικό της μαγείας και προσαρμόζοντάς το στην υπόθεση της «Φόνισσας». Τι θα ζητούσαν οι γυναίκες που γεννούν διαρκώς κορίτσια; Ο λόγος/ διάλογος είναι αυτοσχέδιος και στην προκειμένη περίπτωση (λαϊκό δρώμενο, λαϊκή παράδοση) αντλεί και στοιχεία από τις ήδη υπάρχουσες πηγές της λαϊκής παράδοσης (όπως, δημοτικό τραγούδι, μοιρολόγια). Στο μαγικό δρώμενο ο κύριος ρόλος είναι του κορυφαίου ή της κορυφαίας. Οι μαθητές αποφασίζουν πώς θα διαφοροποιήσουν με μικρές ατομικές ενέργειες τον κάθε χαρακτήρα που παίρνει μέρος.	Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει πολλά έθιμα (γονιμικά δρώμενα, αποτροπαϊκά μαγικά δρώμενα) από τη ελληνική παράδοση.
5.Πίνακας ζωγραφικής και	Η παρατήρηση του	1.Βλέπουμε την «Γιαγιά που	Ο εκπαιδευτικός δίνει οπτικά ερεθίσματα καθώς είναι πλούσια η εικαστική τέχνη

κοινωνία της ίδιας εποχής	<p>έργου έχει ως στόχο την κατανόηση του οικογενειακού σχήματος στη συγκεκριμένη σχέση (γιαγιά-εγγόνια) και τον σχολιασμό της σε συνδυασμό με τη Φραγκογιαννού στη «Φόνισσα»</p>	<p>χορεύει με τα εγγόνια της» του Νικολάου Γύζη, έργο του 1883 και παρατηρούμε τη σχέση των τριών προσώπων, την εμπιστοσύνη, τη διαδικασία εκμάθησης και ψυχαγωγίας που είναι σε εξέλιξη.</p> <p>Μελετάμε παράλληλα τη «Θητεία της πενθεράς» του Α.Παπαδιαμάντη.</p>	<p>της εποχής , ώστε να σχολιαστούν οι κοινωνικές/οικογενειακές σχέσεις.</p>
6.Θέατρο από τη λογοτεχνία	<p>Πώς δραματοποιούμε ένα κείμενο άλλης μορφής. Πού βρίσκεται η δράση; Πώς διαμορφώνουμε το διάλογο;</p>	<p>1.Επιλέγοντας το παρακάτω κείμενο, όλο ή μέρος του, θα διακρίνουμε ποια και πόσα σημεία του θα μπορούσαν να αποτελέσουν ένα θεατρικό κείμενο.</p>	<p>Δίνουμε όσο περισσότερα στοιχεία γίνεται σχετικά με τους θεατρικούς κώδικες γύρω από το κείμενο και ανιχνεύουμε τις δυνατότητες να τους εντάξουμε στο παράδειγμα.</p>

Η ΦΟΝΙΣΣΑ

Μισοπλαγιασμένη κοντά εις την έστιαν, με σφαιλιστά τὰ ὄμματα, τὴν κεφαλὴν ἀκουμβῶσα εις τὸ κράσπεδον τῆς ἐστίας, τὸ λεγόμενον «φουγοπόδαρο»*, ἡ θεια-Χαδούλα, ἡ κοινῶς καλουμένη Γιαννοῦ ἢ Φράγκισσα, δὲν ἐκοιμήτο, ἀλλ' ἐθύσιαζε τὸν ὕπνον πλησίον εις τὸ λίκνον τῆς ἀσθενούσης μικρᾶς ἐγγονῆς της.

.....

Αἴ φνης ἡ λεχώνα ἐξύπνησε μετὰ τιναγμοῦ, ἐν μέσῳ τῆς ἄκρας ἡρεμίας.

— Τ' εἶ ναι, μάννα; εἶ πε.

Ἡμῆτηρ της βλοσυρά, καὶ ὡς ἐν φρεναπάτῃ, τὴν ἐκοίταξεν εις τὸ φῶς τοῦ λυχναρίου.

— Τ' εἶ ναι! εἶ πε, τίποτα. Ξύπνησες;

— Μοῦ φάνηκε πῶς κάτι εἶ πες... πῶς μ' ἐφώνηξες, μες στὸν ὕπνο μου.

— Ἐγώ;... ὄχι. Τ' αὐτιά σου κάμανε.

— Τί ὤφα νὰ εἶ ναι, μάννα;

— Τί ὤφα; ξέρω ' γώ;... Τόσες φορὲς λάλησε καὶ ξαναλάλησε τ' ὀρνίθι.

— Καὶ σὺ δὲν ἐκοιμήθης, μάννα;

— Ἐχόρτασα τὸν ὕπνο καλά... Τρύπησε τὸ πλευρό μου, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννού, ἥτις δὲν εἶχε κλείσει ὄμμα. Ὡου εἶναι θὰ φέξῃ.

Ἦλεχώνα ἐχασμήθη, κ' ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ στόματος. Συγχρόνως δὲ ὕψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ μικρὸν εἰκονοστάσιον, τὸ ὁποῖον ἀντίκρυζεν.

— Ἦξει σβήσει τὸ καντήλι, μάννα· δὲν τὸ ἄναβες;

— Δὲν τὸ ἀγροίκησα, θυγατέρα, εἶπεν ἡ γραῖα· ἐκοιμώμουν βαθιά.

— Καὶ τὸ παιδί κοιμᾶται, βλέπω, ἤσυχα. Πῶς τὸ ἴπαθε;

— Ἦθύχασε κι αὐτὸ τώρα πλιά, εἶπεν ἡ γραῖα.

— Κ' ἐμένα μοῦ πονεῖ τὸ βυζί μου, εἶπεν ἡ λεχώ· ἄρχισε νὰ κατεβάξῃ πολὺ τώρα. Ἦθελα νὰ ἦτον ξυπνητὸ νὰ τὸ βύζαινα.

— Ἦτί νὰ γίνῃ... Θὰ βροῦμε κανένα παιδί, εἶπεν ἡ γραῖα.

— Τί λές, μάννα;

Ἦγραῖα δὲν ἀπήντησεν. Ἦθελε κάτι νὰ εἶπῃ. Δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπῃ.

— Δὲν κάνεις τὸν κόπο ν' ἀνάψῃς τὸ καντήλι, μάννα;

— Ἦν θέλῃς, σηκώσου σὺ κι ἄναψέ το· δὲν ἔχω χέρια...

— Πῶς!

— Πιάστηκε πλιά τὸ χεράκι μου.

— Τί λές; Σὲ καλὸ σου, μάννα· ἐγὼ, ποὺ δὲν ἔχω πάρει εὐχή, κάνει ν' ἀνάψω τὸ καντήλι;

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθὼς εἶπε «πιάστηκε τὸ χεράκι μου», ἐπανῆλθε πρώτην φορὰν εἰς τὸν νοῦν τῆς γραίας τὸ ὄνειρον τῆς Ἀμέρσας.

Δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ, καὶ ἔπνιξεν εἰς τὰ στήθη τῆς βαθὺν λυγμόν.

— Τί ἔχεις, μάννα;

Καὶ ἡ λεχώ ἐπήδησε κάτω ἀπὸ τὴν χαμηλὴν κλίνην.

— Δὲν εἶναι καλά, τὸ παιδί;

Φωναὶ καὶ σπαραγμοὶ καὶ κλαύματα ἠκούσθησαν. Ἦμήτηρ εὔρισκε τὸ θυγάτριόν τῆς νεκρὸν ἐντὸς τοῦ λίκνου.

Ἀπὸ τὸν θόρυβον, ἐξύπνησεν εἰς τὸ διπλανὸν χώρισμα ὁ Κωνσταντῆς, ὅστις εἶχε χορτάσει καλὰ τὸν ὕπνον.

— Τί εἶ ναι; ἔκραξε τρίβων τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐχασμήθη, ἐτανύσθη, ἐτινάχθη, κ' ἔτρεξεν εἰς τὴν θύραν τοῦ θαλάμου.

— Βρέ! τί κάνετε σεῖς;... Θὰ σηκώσετε τὸν κόσμον στὸ ποδάρι... Μήγαρις μᾶς ἀφήνετε, μπάρεμ*, νὰ πάρουμ' ἓνα ὕπνο ἀπ' τῆς φωνές σας;

Κανεὶς δὲν ἀπήντησεν εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Κωνσταντῆ. Ἡσύζυγός του ἔκυπτε, πνίγουσα τοὺς λυγμούς της, ἐπὶ τοῦ λίκνου. Ἡ πενθερά του ἐκάθητο, συνάπτουσα τὰς χεῖρας, αἰνιγματώδης, σφίγγουσα τοὺς ὀδόντας, μὲ ἀπλανές τὸ βλέμμα. Μετὰ τὸν πρῶτον ἀκούσιον λυγμόν της, δὲν εἶχεν ἐκβάλλει πλέον ἄλλην φωνήν.

— Τί!... πέθανε τὸ παιδί; Βρέ!... ἔκαμεν ὁ Κωνσταντῆς, μείνας μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμα.

Εἶτα προσέθηκε:

— Γιὰ ταῦτο ἔβλεπα κάτι ἀνάποδα ὄνειρα, ζάβαλε*!...

Ἡ Δελχαρῶ, ἀνακύψασα πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τοῦ λίκνου, συνέχουσα τοὺς λυγμούς της, εἶπε:

— Μάννα, δὲν θὰ φέρῃς τὰ ρουχάκια του, νὰ τ' ἀλλάξουμε;... Ποῦ εἶν' ἡ Ἀμέρσα;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ δὲν ἀπήντησε.

— Ποῦ εἶναι ἡ Ἀμέρσα, μάννα; ἐπανελάβε, ψαύσασα τὸν ἀγκῶνα τῆς μητρός της ἢ Δελχαρῶ.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνετινάχθη ὡς νὰ τὴν ἔθιξεν ἄκανθα ἢ κέντρον νάρκης.

— Ἡ Ἀμέρσα, ποῦ εἶναι; στὸ σπῆτι μας... ἀπήντησε.

— Δὲν εἶχεν ἔρθει ἡ δῶ Ἡ Ἀμέρσα; Μοῦ φάνηκε πῶς ἄκουσα τὴ φωνή της μὲς στὸν ὕπνο μου, εἶπεν ἡ λεχώνα.

— Ἄς πάῃ νὰ τὴν φωνάξῃ, εἶπεν ἡ γραῖα, νεύουσα μὲ τὸν κανθὸν τοῦ ὄμματος πρὸς τὸν γαμβρόν της.

— Κωνσταντῆ, πῶς νὰ φωνάξῃς τὴν Ἀμέρσα; εἶπεν ἡ λεχώνη πρὸς τὸν σύζυγόν της.

— Πάω. Ἀκοῦς, λέει!... Ὡ! κρῖμα, ζάβαλε!... Καλὰ ποῦ τὸ βαφτίσαμε κιόλας.

Ὁ Νταντῆς ἔκυψεν εἰς τὸ πάτωμα τοῦ μικροῦ προδόμου εἰς τὸ σκότος, ψηλαφῶν νὰ εὑρῇ τὰ παλιοπάπουσά του νὰ τὰ φορέσῃ. Ἦσαν μικρὸν θόρυβον, κρούων διάφορα ζεύγη παλαιῶν τσοκάρων πρὸς ἄλληλα καὶ ἐπὶ τῶν σανίδων τοῦ πατώματος.

— Ποῦ εἶναι τὰ παλιοκατσάρια μου; εἶπε.

Τέλος ἐφόρεσεν ἓν ζεῦγος πατημένων γυναικείων ἐμβάδων, τὰς ὁποίας εὔρε, καὶ αἱ τινες ἐκάλυπτον μόνον τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν καὶ μέρος τοῦ ταρσοῦ, ἀφήνουσαι ἔξω ὅλην τὴν πτέρναν. Ἄλλον θόρυβον ἔκαμε διὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν, μὴ εὐρίσκων εἰς τὸ σκότος τὸν σύρτην οὔτε τὸ μάνδαλον. Ἀφοῦ ἤνοιξε τὴν θύραν, ἐπανῆλθεν αἰφνης ὀπίσω.

— Ἀκοῦς, Δελχαρῶ, εἶπε, τῆς Ἀμέρσας μονάχα νὰ πῶν ἡ ῥθῆ, ἢ νὰ ῥθῆ καὶ τὸ Κρινιώμαζι; Τί λὲς ἐσύ, πεθερά;

Καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνυπόμονος:

— Πήγαινε τώρα, τί φέρνεις γῦρο; εἶ πε. Ἄς ἐρθῆ ὅποιος ἐρθῆ!

Ἦδελχαρῶ ἐθρήνει ἡρέμα κύπτουσα ἐπὶ τοῦ λίκνου. ὈΝταντῆς πρὶν ἐξέλθῃ, ἔρριψε βλέμμα εἰς τὸ λίκνον καὶ εἰς τὴν σύζυγόν του.

— Ἄ! κρὶ μα, ζάβαλε! εἶ πε... Κ' ἔβλεπα κάτι ὄνειρα!... βρέ, παιδιά!

Κ' ἐξῆλθε δρομαῖος.

— Κοριτσάκια, εἶ πεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, τί ἐκάνετ' δῶ... Ποῦ εἶν' ἡ μάννα σας;

Τὸ μεγαλύτερον κοράσιον ἀπήντησε:

— Πίτι.

— Στὸ σπίτι, ἡρμήνευσεν ἡ γραῖα. Μὰ ποῦ στὸ σπίτι; Ἐδῶ ἢ στὸ χωριό;

— Ζὲν εἶναι ζῶ εἶ πε πάλιν τὸ μικρόν.

Φαίνεται ὅτι ἐξετέλει ἐντολὴν τοῦ πατρός της, μὴ θέλοντος νὰ ἐνοχλῶσιν οἱ διαβάται τὴν ἄρρωστην. Αὕτη, ἄλλως, εὐρίσκετο πράγματι ἐντὸς τῆς καλύβης, καίτοι τὰ παράθυρα ἦσαν κλειστά, ἵσως διὰ νὰ μὴ τὴν βλάπτῃ ὁ ἐσπερινὸς ἀῆρ τοῦ ρεύματος. Φαίνεται ὅτι ὁ σύζυγός της πρὸ ὀλίγου μόνον εἶχε κατέλθει εἰς τὸν γειτονικὸν ἀγρόν, πρὸς μικρὰν συμπληρωτικὴν ἐργασίαν, καὶ εἶχεν ὀκνήσει ἢ νομίσει περιττὸν νὰ κλείσῃ καὶ τὴν θύραν τοῦ περιβόλου τοῦ λαχανοκήπου.

Ἦγραῖα Χαδούλα ἠρώτησε καὶ πάλιν:

— Κ' εἶναι στὸ χωριό, ἡ μάννα σας; Καὶ σεῖς πῶς εἶστε δῶ μοναχά σας;

— Εἶναι πατέλας ζῶ εἶ πεν ἡ μικρά.

— Ποῦ;

— Ἐκεῖ κάτω, ἔδειξεν ἡ μικρά.

— Καὶ τί κάνει;

Ἦπαιδίσκη ἔσειε τοὺς ὕμους. Δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπῃ. Τέλος ἐπρόφερον:

— Ἦχει ζ' λειά (ἔχει δουλειά).

— Πῶς σὲ λένε, κορίτσι μου;

— Μένα; Μ' σούδα (Μυρσοῦδα).

— Καὶ τὴν ἀδερφή σου;

— Τούλα (Ἀρετούλα).

ἩΦραγκογιαννοῦ ἐσκέφθη:

«Θὰ φωνάξουν, τάχα;... Θ' ἀκουστῆ; Ποῦ ν' ἀκουστῆ!... Πρέπει νὰ κάμω γλήγορα, προσέθηκε μέσα της. Αὐτός, ὅπου εἶ ναι, τώρα σὲ λίγο, θὰ ῥθη δῶ γιατί θὰ σουρουπώση, καὶ δὲ θὰ βλέπη νὰ κάνη δουλειὰ ἐκεῖ κάτω... Καὶ πρέπει νὰ φεύγω τὸ γληγορώτερο, χωρὶς νὰ με ἰδῆ, ὅπως δὲν με εἶ δεῖς τώρα».

Ἐίστασε πρὸς στιγμὴν. Ἡθάνθη μέσα της φοβερὰν πάλην. Εἶτα εἶπε, σχεδὸν μεγαλοφώνως: «Καρδιά!... αὐτὸ εἶ ναι μιὰ ἀπόφαση».

Καὶ δράξασα μὲ τὰς δύο χεῖρας τὰ δύο κοράσια, τὰ ὤθησε μὲ μεγάλην βίαν.

Ἡκούσθη μέγας πλαταγισμός.

Τὰ δύο πλάσματα ἔπλεαν εἰς τὸ νερὸν τῆς στέρνας.

Ἡμεγαλυτέρα κορασίς ἔρρηξεν ὀξεῖαν κραυγὴν, ἣτις ἀντήχησεν εἰς τὴν μοναξιὰν τῆς ἐσπέρας.

— Μᾶ*...!

Ἐξ ἐμφύτου ὀρμῆς, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεψε τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν λευκὴν καλύβην, ὅπου μέχρι τοῦδε εἶχεν ἐστραμμένα τὰ νῦα.

Καὶ συγχρόνως ἠτοιμάζετο νὰ φύγη, καὶ συνάμα ἔστρεφε τὸν κανθὸν τοῦ ὄμματος πρὸς τὴν στέρναν, διὰ νὰ ἰδῆ ἂν διήρκει ἡ ἀγωνία.

Ἀνέλαβε τὸ καλάθι της, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀποθέσει καταγῆς, καὶ ἀπεμακρύνθη δύο βήματα.

Τὰ δύο μικρὰ πλάσματα ἤσπαιρον μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἡμικρὰ εἶχε βυθισθῆ ἤδη. Ἡμεγαλυτέρα ἐπάλαιε.

Μετ' ὀλίγα δευτερόλεπτα, ἡ γραῖα ἤκουσεν ὀπισθὲν της κρότον θύρας ἀνοιγομένης, καὶ ἀσθενῆ φωνήν.

Ἐστράφη. Ἡθύρα τῆς καλύβης εἶχεν ἀνοιχθῆ. Ἡἄρρωστη γυνή, ἡ μήτηρ τῶν δύο κορασιῶν, ὤχρα, καὶ τυλιγμένη μὲ μαλλίνην σινδόνα, ὁμοία μὲ φάντασμα, ἴστατο εἰς τὸ χάσμα τῆς θύρας.

— Τί εἶ ναι; εἶπε μετὰ τρόμου ἡ πάσχουσα γυνή.

Τότε ἡ Φραγκογιαννοῦ, μὲ μεγάλην ἐτοιμότητα, καθὼς ἴστατο ὀρθία, δύο βήματα πρὸς τὴν στέρναν, ἔρριψε τὸ καλάθι της κάτω, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀναλάβει ἄρτίως, καὶ ἄρχισε νὰ τρέχῃ, νὰ πηδᾷ, καὶ νὰ φωνάζῃ:

— Τὰ κορίτσια!... Τὰ κορίτσια!... Πέσανε μέσα!... Κοίταξε!... Δὲν ἔχετε τὸ νοῦ σας, χριστιανοί;... Πᾶς κάμανε;... Καὶ τ' ἀφήνετε μοναχὰ τους, κοντὰ στὴν στέρνα, νερὸ γεμάτη!... Καλὰ ποῦ βρέθηκα!... Νά, τώρα πέρασα κ' ἐγώ... Ὅθροδὸς μ' ἔστειλε!

Κ' ἐν τῷ ᾧμα κύψασα, καὶ ἀφαιρέσασα ἐν ἀκαρεῖ τὴν φουστάνᾳ* της, μείνασα μὲ τὴν λεγομένην «μαλλίναν»*, τὴν ἐν εἰδει μεσοφορίου, ἀπορρίπτουσα τὰς πατημένας χονδρὰς ἐμβάδας, μείνασα μὲ τὰς κάλτσας τὰς τρυπημένας εἰς τὴν πτέρναν, ἐρρίφθη βαρεῖα, μετὰ πατάγου μέσα εἰς τὸ νερὸν τῆς στέρνας.

Ἡγυνη ἢ ἄρρωστη εἶχεν ἀφήσει βραχνὴν κραυγὴν, κ' ἔτρεξε νὰ κατέλθῃ τὰ δύο ἢ τρία λίθινα σκαλοπάτια τῆς εἰσόδου, παραπατοῦσα καὶ μόλις δυναμένη νὰ βαδίζῃ ἐκ τῆς ἀδυναμίας. Πρὶν αὕτη φθάσῃ πλησίον τῆς στέρνας, ἢ Γιαννοῦ εἶχε πιάσει τὸ μικρότερον κοράσιον, τὸ ὁποῖον τῆς ἐφαίνετο μᾶλλον πνιγμένον ἤδη, καὶ τὸ ἔσυρε βραδέως πρὸς τὰ ἔξω, μὲ τὴν κεφαλὴν πάντοτε ἐπίστομα εἰς τὸ νερόν. Εἶτα σηκώσασα τὸ μικρὸν σῶμα, ἀφοῦ ἀπέθεσε τοῦτο ἐπὶ τῆς λιθίνης κρηπίδος, ἔκυψε κ' ἔπιασε τὴν ἄλλην κορασίδα, τὴν μεγαλύτεραν. Τὴν ἔδραξεν ἀπὸ τὸ κράσπεδον τοῦ φορέματός της, καὶ ἀπὸ τὸν ἕνα πόδα, κ' ἐνῶντράβα πρὸς τὰ ἄνω τὸ σῶμα, ἢ κεφαλὴ ἔμεινε κάτω, ὅσον τὸ δυνατὸν μακροτέραν ὕψαν ἐντὸς τοῦ νεροῦ.

Τέλος ἡ μήτηρ εἶχε φθάσει πλησίον τῆς σκηνῆς, καὶ ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔσυρεν ἀποφασιστικῶς τὸ σῶμα πρὸς τὰ ἔξω. Ἀπέθηκε τοῦτο πλησίον τοῦ ἄλλου σώματος.

Τὰ δύο μικρὰ πλάσματα ἐφαίνοντο ἀναίσθητα.

— Κρέμασμα ἀνάποδα θέλουνε... Χτύπημα μὲ τὸ καλάμι, γιὰ νὰ ξεράσουν μαθές!... Καλὰ ποῦ εἶναι γλυκὸ τὸ νερό... Ποῦ εἶναι ὁ ἄνδρας σου, χριστιανή μου;... Ἔσι τ' ἀφήνουν, μικρὰ κορίτσια, μοναχὰ τους, νὰ παίξουν μὲ τὸ νερὸ τῆς στέρνας;... Καλὰ ποῦ ἦρθα! Ὁ Θεὸς μ' ἔστειλε... Ἀπὸ τὸν Ἀνάγυρο ἔρχομαι, ἀπ' τὸν ἐλιώνα... Καλὰ ποῦ ἦτον ἡ πόρτα τοῦ μπαχτσέ ἀνοικτὴ!... Ποῦ 'ναι ὁ ἄνδρας σου; Ποῦ 'ν' τος; Ὅχι μπήκα ἀπ' τὴν πόρτα, ἀκούω μπλούμ! Τρέχω... Τί νὰ ἰδῶ! Δὲν πρόφθασα... Οὔτε ἤξευρα πῶς εἶσ' ἐδῶ σὲ εἶχα στὸ χωριὸ πῶς βρίσκεσαι... Εἶχα μάθει πῶς ἦσουν ἄρρωστη... Τὴν τρομάρα ποῦ πῆρα!... Τώρα, κρέμασμα ἀνάποδα, καὶ γλήγορα... Δὲν πιστεύω νὰ εἶναι καλὰ πνιγμένα... Ποῦ 'ναί... τος ὁ ἄνδρας σου; Ποῦ 'ν' τος;

Καὶ δράξασα μετὰ βίας τὸ ἐν σῶμα, τὸ μικρότερον, περὶ τοῦ ὁποίου ἦτο σχεδὸν βεβαία ὅτι ἦτο νεκρὸν ἤδη, τὸ μετέφερε πλησίον ἐνὸς δένδρου, διὰ νὰ τὸ κρεμάσῃ ἀνάποδα, ὡς ἔλεγε.

— Ποῦ εἶν' ἕνα σκοινάκι;... Νά, βλέπω ἕνα σπάγγον μὲ καλαμιὰ! Καλά, θὰ χρειαστῇ.

Ἔβευεν ἀνυπομόνως εἰς τὴν ἄρρωστην γυναῖκα, νὰ τῆς φέρῃ πλησίον τὴν καλαμιὰ, μὲ τὴν ὁποίαν ἔπαιζαν πρὸ μικροῦ αἰδύο κορασίδες.

Ἡγυνη, ζαλισμένη, παραλογισμένη, συμπλέκουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀπορίᾳ, ἐν τρόμῳ ἐν ἀγωνίᾳ, μὲ ἀσθενῆ φωνὴν εἶπε:

— Μὰ ποῦ 'ναι ὁ πατέρας τους;

— Ἐμένα ρωτᾷς; εἶπεν ἡ Γιαννοῦ.

— Δὲν φωνάζεις;... Δὲν μπορῶ νὰ σκούξω, δὲν ἔχω καρδίτσα, χριστιανή μου... Ἴσως νὰ εἶναι ἀποκάτω, στὸ χωράφι.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἀποθέσασα πρὸς ὕψαν τὸ μικρὸν σῶμα καταγῆς, εἶχε τρέξει δύο βήματα, καὶ λύσει τὴν καλαμιὰν μὲ τὸν σπάγγον, κ' ἐπροσπάθει νὰ τὸν λύσῃ ἢ τὸν κόψῃ, ὅπως δέσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς πόδας τῆς μικρᾶς πνιγμένης εἰς τὸν κλῶνα τῆς κερασέας, καὶ κρεμάσῃ τὸ σῶμα κατὰ κεφαλῆς.

Συγχρόνως, ἀπαντῶσα εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς γυναικός, ἐφώνασε μὲ ἀγρίαν, ἀλλόκοτον φωνήν:

— Γιάννη!... Γιάννη!

— Γιάννη !... Ποῦ εἶσαι;... Ἦα!... Τὰ κορίτσια πέσανε μὲς στὴν στέρνα!...

«Καλύτερα ποὺ ἄργεῖ », ἔλεγε μέσα της.

— Δὲν ἀκούει, θὰ πῶ*, αὐτὸς ὁ χριστιανός; Τόσο ταμάχι, στή δουλειά! Τώρα νύκτωσε πλιά... Γιάννη! Γιάννη!...

Συγχρόνως συνησθάνθη ὅτι σχεδὸν ἐπροδίδετο, καθότι ἡ γυνὴ ρητῶς δὲν τῆς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ὁ Γιάννης εἰργάζετο στὸ χωράφι, ἀλλὰ μόνον ἡ ἰδία τὸν εἶχεν ἰδεῖ, καὶ ἂν τῆς τὸ εἶπέ τις, ἢ πνιγεῖσα παιδίσκη τῆς τὸ εἶπεν. Ἦεν ἐπέφερε:

— Μὰ ποῦ εἶσαι;... Στὸ χωράφι, εἶπες; Καὶ τί κάνει;... Ποιὸς νὰ τρέξη, χριστιανή μου, ὡς ἐκεῖ;... Σὺ εἶσαι ἄρρωστη γυναίκα... Γιάννη!... Ποῦ εἶσαι, Γιάννη;

Τέλος ἠκούσθη φωνή, πέραν τοῦ ἀκρικοῦ φράκτου, ἀπὸ τὴν ἐσχατιὰν ἐρχομένη.

— Τί εἶσαι;... Ποιὸς φωνάζει;

— Τρέξε, Γιάννη!... Τὰ κορίτσια πνιγήκανε! Ἐκραξε μὲ μέγαν κόπον ἡ ἄρρωστη γυνή.

Μετὰ ἕν λεπτὸν ἔφθασε τρέχων ὁ Γιάννης.

.....
— Τί εἶσαι;... Τί τρέχει; Ἐκραξεν ἐν ἄκρα ἀπορίᾳ ὁ Γιάννης.

.....
— Ἐγὼ ἔχω μεγάλην ὑποχρέωση σὲ λόγου σου, θεια-Χαδούλα... Πᾶς νὰ τὸ ξεχάσω!

— Θυμᾶσαι; εἶπεν ἀκουσίως μειδιῶσα ἡ γραῖα.

— Καὶ μπορῶνὰ τ' ἀστοχήσω;... Ὅτι μπορέσω νὰ κάμω, θὰ κάμω γιὰ σένα.

— Ἄς εἶσαι καλά.

— Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ καλύτερο εἶσαι νὰ σὲ κρύψω ἐδῶ τὴν νύχτα, τώρα, πρὶν ἔλθῃ ὁ ἀφέντης μου.

— Ποῦ;

— Κάτω, στὸ μικρὸ κατωγάκι, στὸ σοφά*... ξέρεις;

— Ἄ εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ, ὡς νὰ τῆς ἦλθε μία ἀνάμνησις.

— Καὶ τὰ μεσάνυκτα, σὰν λαλήσῃ τ' ἀρνίθι...

— Ἔ..

— Κοντὰ νὰ φέξη, ὅ,τι ὤφα νοιώσης...

— Καλά!

— Άν θέλῃς, σηκώνεσαι, καὶ πᾶς στὸ καλὸ, ὅπου σὲ φωτίσῃ ὁ Θεός.

— Άε εἶ ναι! εἶ πε μετὰ στεναγμοῦ ἢ γραῖ α.

— Τὴν ἄλλη νύχτα πάλι, ἀνίσως καὶ δὲν εὔρησ ἄλλο καταφύγιο εἰς μέρος πλιὸ κρυφόν, καὶ πλιὸ σίγουρο, ἔρχεσαι, καὶ μοῦ ρίχνεις ἕνα πετραδάκι σ' αὐτὸ τὸ παράθυρο, ἢ στὸ μικρὸ μπαλκονάκι κατὰ τὸ γιαλόν, κατεβαίνω, σοῦ ἀνοίγω, καὶ σὲ κρύφτω πάλι στὸ κατωγάκι.

— Καλά!... Μά, γιὰ κοίταξε, ἔφυγε ὁ Κυριάκος;

Ἡ Μαρούσα ἐπῆγε πέραν τοῦ μεσοτοίχου, εἰς τὸ παράθυρον πρὸς τὸν δρόμον, ἀργοπόρησεν ὀλίγον, ἴσως διότι εἶχε σκοτεινιάσει πλέον καὶ δὲν διέκρινε καλῶς ἔξω, καὶ ἐπανῆλθε,

— Δὲν ἔφυγαν... ἐκεῖ εἶ ναι κ' οἱ τρεῖς.

— Τώρα ἕνα πρῶμα δὲν ξέρω, εἶ πε σύννους ἢ Φραγκογιαννοῦ. Δὲν ξέρω ἂν μὲ εἶδε ὁ Κυριάκος νὰ μβαίνω ἐδῶ ἢ ὄχι... Άν δὲν μ' ἔχη ἰδεῖ, καὶ δὲν μοῦ κάνει καρτέρι, καλύτερα ἔχω νὰ φύγω, νὰ σᾶς σηκώσω τὸ βάρος ἀπὸ τώρα.

Ἐβγε τοῦτο εἰς λικρινῶς. Ἐστενοχωρεῖ το, ἐπόθει τὸν ἀέρα τοῦ βουνοῦ. Ἐκεῖ ἠσθάνετο ὅτι θὰ εὔρισκεν ἄνεσιν, ἠλπίζε δὲ καὶ ἀσφάλειαν.

— Ὅτι κι ἂν εἶ ναι, δὲν πρέπει νὰ φύγῃς ἀπόψε, εἶ πε προθυμότερα γινομένη ἢ Μαρούσα, καθ' ὅσον ἐθερμαίνετο ἐκ τῆς ἀναμνήσεως. Κάθισε, θεια-Χαδούλα, ἀπόψε, στὸ κατωγάκι, γιὰ νὰ μὲ κάμῃς νὰ θυμηθῶτὰ παλιὰ μου βάσανα. Θὰ μοῦ ἔρθουν, τάχα, σὰν ὄνειρο στὸν ὕπνο μου;

— Ἐσι τὰ θυμᾶται, πλιόν, κανεῖς, παιδάκι μου, εἶ πε μὲ πονηρὰν ἀφέλειαν ἢ γραῖ α. Άχ! κάθε ἁμαρτία ἔχει καὶ τὴ γλύκα τῆς.

— Ἀλήθεια!... καὶ πόση πίκρα φέρνει στὸ τέλος! συνεπλήρωσε μελαγχολικῶς ἢ Μαρουσώ.

— Καὶ ποῦ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, θεια-Γαρουφαλιά; (Ὁ Λυρίγκος ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον, ἀλλὰ φαίνεται, δὲν ἐνθυμεῖ το καλῶς τὸ ὄνομα). Καλὰ ποῦ σ' ἠῦρα!... Ὁ Θεός σ' ἔστειλε!

— Τί νὰ τρέχῃ; εἶ πε μέσα τῆς ἢ Φραγκογιαννοῦ. Κάτι θέλει νὰ μοῦ πῆ. Βέβια, ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ἔχη ἀκούσει τίποτα γιὰ τὰ πάθια τὰ δικά μου.

— Ξέρεις τίποτα, θεια-Γαρουφαλιά; ἐπανέλαβεν ὁ Λυρίγκος πλησιέστερον ἐρχόμενος.

— Τί νὰ ξέρω, γυιέ μου; εἶ πεν ὑποκριτικῶς ἢ Φραγκογιαννοῦ, ἀπέχουσα νὰ ἐξαγάγῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς πλάνης ὅσον ἀφορᾷ τὸ βαπτιστικόν τῆς ὄνομα, εἶ τα ἐπέφερον:

— Ἀπὸ τὰ ψῆς λείπω ἀπ' τὸ χωριόν. ἤθη νὰ μαζώξω βότανα στὰ ρέματα.

— Άκουσε, θεια-Γαρουφαλιά, ἐπανέλαβε μὲ ἀπλότητα ὁ ἄνθρωπος. Ἀπόψε γεννήσαμε, στὸ καλύβι.

— Γεννήσατε;

— Σπαργανίσασαμε*! Εἶ ναι τὸ τρίτο κοριτσάκι ποῦ μᾶς ἦρθε στὰ πέντε χρόνια... ὅλο κοριτσούδια, τὸ ἔρμολ!

— Νὰ σᾶς ζήση! εἶ πεν ἡ γραί α. Καλὴ σαράντιση τῆς φαμιλιᾶς* σου!

— Ὡ τόσο, τὸ κοριτσάκι ἦρθε στὸν κόσμον ἄρρωστο, κι ὄλο κλαίει, καὶ στὸ βυζὶ δὲν κολλάει. Κ' ἡ μάνα του ἡ καφερὴ, τόσο καλὰ δὲν εἶ ναι... Ὡο κάψη καὶ σεκλέτι, τὸ ἔρμο!

— Ἀλήθεια;

— Νὰ ἤθελες νὰ μᾶς ἔκανες τὴ χάρη, νὰ περνοῦσες ἀπ' τὸ καλύβι, νὰ ἔκανες κανένα ψευτογιατρικό, θεια-Γαρουφαλιά;... Ἐκείνη ἡ πεθερά μου δὲ φελάει τίποτα, τί σοῦ κάμη;

— Μὰ τώρα κοντεύει νὰ νυχτώσῃ... εἶ πε μὲ ὑποκρισίαν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

Καὶ μέσα της ἔλεγε: «Τὸ ριζικό μου εἶ ναι πλιό! Ὡ θεέ μου!»

— Ἄς νυχτώσῃ... Ἄν θέλῃς, κοιμᾶσαι στὸ καλύβι.

ἩΦραγκογιαννοῦ ἐστάθη ὡς νὰ ἐδίσταζεν. Ἄλλ' ἦτον ἐτοιμὴ νὰ συναινέσῃ.

Τὴν ἰ δίαν στιγμὴν, μὲ τὴν τελευταίαν ἀκτὴ νὰ τοῦ ἡλίου, ἦτις ἐχρύσωνε τὴν κορυφὴν τοῦ ἀνατολικοῦ λόφου μὲ τοὺς ἐλαιῶνας τοὺς πολλοὺς, κ' ἔκαμνε νὰ στίλβῃ τὸ φύλλωμα τῶν ἐλαιῶν, ἐφάνησαν δύο ἄνθρωποι κατερχόμενοι δρομαῖοι ἀπὸ ἓνα μονοπάτι μεταξύ δύο ἐλαιῶνων.

ἩΦραγκογιαννοῦ τοὺς εἶ δε πρώτη κ' ἐτρόμαξεν. Ὁἡλιος, ὅστις κατέλαμπε τὰ φύλλα, ἔκαμνε νὰ γυαλίζουν καὶ τὰ κομβία τῆς στολῆς των τὰ πρὸ μακροῦ χρόνου ἀγυάλιστα. Ἦσαν οἱ χωροφύλακες.

Πάραυτα ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔστρεψε τὰ νῦτα πρὸς τὸν Γιάννην τὸν Λυρίγκον, κ' ἔτρεξε πρὸς τὴν ρίζαν τοῦ πετρώδους βουνοῦ, πρὸς δυσμὰς.

Ὁβοσκὸς ἐφώνησεν ἔκπληκτος:

— Ποῦ πᾶς, θεια-Γαρουφαλιά;

— Σιώπα! παιδί μου, τοῦ ἐσύριξεν ἔντρομος ἡ γυνή, ἂν ἀγαπᾶς τὸν Χριστό! Ἦχονται ταχτικοί!... Νὰ μὴν πῆς πῶς μὲ εἶ δες!

— Ταχτικοί;

— Νὰ μὴ μὲ μαρτυρήσῃς παιδί μου, χάνομαι! Ἡτύχασε!... Ἄν γλυτώσω τώρα, τὴν νύχτα θὰ ῥθῶστὸ καλύβι σας...

.....

Οἱ δύο ἄνδρες ἐχαιρέτισαν τὸν Λυρίγκον. Εἶ τα τὸν ἠρώτησαν ἂν εἶ δε «κεῖνη τὴν παλιογυναῖ κα, πῶς τὴν λέν, τὴν Φραγκογιαννοῦ».

ὉΛυρίγκος εἶ πεν ὄχι.

Ὁεἶς τῶν χωροφυλάκων ὕβρισε τὸν βοσκόν.

— Ψέματα λές! Ἐγὼτὴν εἶ δα!...

Οὗτος ἐπέμενε ὅτι εἶχεν ἰδεῖ τὸν Ἴσκιον, τὸν «διακαμὸν»* ἢ τὸ «διάνεμα»*, καθὼς ἔλεγε, τῆς γραίας, ν' ἀναρριχᾶται ὡς γάττα εἰς τὸ ὕψος τοῦ κρημοῦ. Ὅλλος δὲν εἶχεν ἰδεῖ οὔτε ἰσχυρίζετο τίποτε.

.....

— Ποιὸς εἶναι;

— Μ' ἔστειλε ὁ Γιάννης, ἀπήντησεν ἔξωθεν τῆς κλειστῆς θύρας ἡ Χαδούλα, χωρὶς νὰ εἶπῃ τ' ὄνομά της, γὰρ νὰ κάμω γιατρικὰ τῆς λεχώνας.

— Τέτοιαν ὕφα;

— Δὲν μπόρεσα νωρίτερα νὰ ῥθῶ

— Ποῦ τὸν ἤϊρες;

— Κάτω στὸ Λεχοῦνι, στὸ ρέμα.

Ἦγραῖα ἀπέσυρε τὸν μοχλὸν καὶ ἤνοιξε τὴν θύραν.

— Αὐτοὶ δὲν ξέρουν τίποτε, ἐσκέφθη καθ' ἑαυτὴν ἡ Φραγκογιαννοῦ· σ' αὐτὲς «περνάει ἡ μπογιὰ μου» ἀκόμα.

.....

Εἶτα, νεύουσα πρὸς τὸ μέρος τῆς λεχώνας, εἶπε σιγὰ εἰς τὴν γραῖαν:

— Μὴν τὴν ξυπνήσῃς... Σὰν ξυπνήσῃ, ὕστερα, νὰ τὸ πιῇ αὐτό.

Ἦγυνὴ ἀπήντησε διὰ νεύματος. ἮΦραγκογιαννοῦ ἐξηκολούθει νὰ φυσᾷ τὸ πῦρ. Ἦγραῖα, ἐν ἀμνησίᾳ, ἐπεθύμει νὰ τὴν ἐρωτήσῃ καὶ πάλιν πῶς εὐρέθη ἐκεῖ τοιαύτην ὕφαν, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα. Ἦκόρη τῆς ἔκαμνε κακὴ λεχῶσις, κ' ἐφοβεῖτο τὸ μὴν ἐξυπνήσῃ ἔξαφνα καὶ θορυβηθῆ.

Τὸ θυγάτριον, μικρὸν ράκος δύο ἡμερῶν ζωῆς, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἔλθει κὶ αὐτὸ εἰς τὸν κόσμον δι' ἁμαρτίας καὶ βάσανα, ἐκοιμᾶτο εἰς τὴν κοιτίδα του, ἀλλ' ἡ ἀναπνοὴ του ἦτο δύσκολος καὶ ἠκούετο ἐν μέσῳ τῆς σιωπῆς. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, ὅταν τὸ φύσημά του ἐγένετο ὀπωσοῦν σφοδρότερον, καὶ τὸ βρέφος ἐφαίνετο ἔτοιμον νὰ ξυπνήσῃ καὶ νὰ φωνάξῃ, ἡ μάμμη τὸ ἐνανούριζε δι' ἐνὸς μονοσυλλάβου, «Κοί, κοί, κοί, κοί!», ἐφαίνετο δὲ τῶ ὄντι ἡ συλλαβὴ αὕτη (ἣτις φαίνεται νὰ εἶναι ἡ πρώτη συλλαβὴ τοῦ «κοιμήσου!», ἢ αὕτη ἡ ρίζα τοῦ «κεῖμαι»), ἐφαίνετο, λέγω, πολλακίς ἐπαναλαμβανομένη, νὰ ἐξασκῆ παράδοξον ὑποβολὴν καὶ γοητεῖαν.

Ἦῦφα παρήρχετο. Εἶχον λαλήσει ἤδη δύο φοράς τὰ ὄρνιθια. ἮΠούλια εἶχεν ὑπερβῆ πρὸ πολλοῦ τὸ μεσουράνημα. Ἀπὸ τὴν ἀντικρινὴν κορυφὴν τῆς ράχης, ὅπου ἦσαν ἄλλα καλύβια κατοικούμενα ἀπὸ τὰς οἰκογενείας βοσκῶν, ἠκούσθησαν μεμακρυσμένα λαλήματα. Εἰς ταῦτα ἀπήντησεν εὐθύς τὸ λάλημα τῶν πετεινῶν ἀπὸ τὸν ὄρνιθῶνα τοῦ καλυβιοῦ τοῦ Λυρίγκου.

Ἦλεχῶνα ἐξύπνησε. Ἦμάννα τῆς τῆς ἔδωκε νὰ πῖῃ τὸ φάρμακον, τὸ ὁποῖον εἶχε παρασκευάσει ἡ Φραγκογιαννοῦ.

— Κουράγιο, κοπέλα μ', εἶπεν αὕτη μὲ πραεῖαν φωνήν.

— Ποῦ βρέθηκες ἐδῶ εἶπεν ἡ λεχώνα.

Τὴν ἐκοίταζε μὲ ἀπορίαν, κ' ἐδυσκολεύετο νὰ τὴν ἀναγνώρισῃ.

— Ὅθεός μ' ἔστειλε, εἶπε μετὰ πεποιθήσεως ἡ Γιαννοῦ.

— Καλὰ ποὺ ἦρθες, ἐδήλωσε τότε καὶ ἡ γραῖα.

Τῶ ὄντι, αὕτη ἂν καὶ εἶχε παραξενευθῆ καταρχάς, ἐσκέφθη καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ παρουσία τῆς Γιαννοῦς ἦτο μία παρηγορία εἰς τὴν μοναξίαν των.

Περὶ τὰ πρῶτα γλυκοχαράγματα, τὸ βρέφος εἶχεν ἐξυπνήσει, κι ἄρχισε νὰ κλαυθμυρίζῃ. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔκαμε καὶ πάλιν «κουμάντο». Ἐσυμβούλευσε τὴν λεχώνα βάλῃ τὸ παιδίον εἰς τὸ βυζί, διὰ νὰ δοκιμάσῃ ἂν κατέβῃ τὸ γάλα. Συγχρόνως ἠκούσθη κρότος ἕξωθεν, κ' εὐθύς κατόπιν μία φωνή:

— Γριά!... Γριά! κοιμᾶστε;

Ἦτον ὁ Λυρίγκος, κ' ἐκάλει τὴν πενθεράν του.

Ἡ γραῖα ἐγνώρισε τὴν φωνήν, ἐσηκώθη κ' ἔτρεξεν εἰς τὴν θύραν.

— Ἦα νὰ μοῦ δώσης ἓνα χέρι, ἐφώναξεν ὁ Λυρίγκος. Ὅπαραγιὸς λείπει κ' εἶμαι μονάχος.

Ὁ Γιάννης φαίνεται ὅτι δὲν ἐσκέφθη κἂν νὰ ἐρωτήσῃ διὰ τὴν λεχώ, τὴν γυναῖκά του, καὶ διὰ τὸ τέκνον του, πῶς εἶχον. Ἡθθάνετο μόνον ἐπείγουσαν ἀνάγκην, κ' ἔκραζε τὴν πενθεράν του νὰ τὸν βοηθήσῃ εἰς τὰς ποιμενικὰς ἐργασίας τῆς πρωίας, δηλαδὴ ἴσως εἰς τὸ ξεμάνδρισμα, τὸ ἄρμεγμα, καὶ τὰ λουπά.

— Δὲν μπορεῖ κανεὶς μοναχός του, τὸ ἔρμο!... Πρέπει νὰ ἴχη τέσσερα χέρια! ἐπρόσθεσεν ὡς αὐτοδικαιολογούμενος.

Ἡ γραῖα ἐξήλθε τρέχουσα. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε μόνη, μὲ τὴν λεχώ καὶ τὸ βρέφος.

Ἡνεαρὰ γυνὴ εἶχε λαγοκοιμηθῆ πάλιν, καὶ δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ καλῶς τὴν ἀπουσίαν τῆς μητρός της. Μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐξύπνησε καὶ εἶπε:

— Ποῦ πάει ἡ μάνα, θὰ πῶ;

Ἡ Φραγκογιαννοῦ, φρονοῦσα ὅτι τὸ καλύτερον ἦτον ἡ λεχώνα νὰ κοιμᾶται διὰ νὰ ἡσυχάζῃ, καὶ γνωρίζουσα ὅτι ἡ ἀπόκρισις ἢ διδομένη εἰς τοὺς πυρέσσοντας καὶ εἰς τοὺς ὡς ἐν ὑπνοβασίᾳ παραμιλοῦντας βλάπτει μᾶλλον ἢ ὠφελεῖ, δὲν ἀπήντησε τίποτε. Ἡ λεχώεῦθις καὶ πάλιν ἀπεκοιμήθη.

Τὸ θυγάτριον ἐκ νέου ἄρχισε νὰ κλαυθμυρίζῃ πολὺ τρυφερὰ καὶ παραπονετικά, μέχρις ὀχληρότητος. Ἡ Φραγκογιαννοῦ, ἥτις εἶχε λησμονήσει ὅλας τὰς τύψεις, τὰς ὁποίας εἶχεν αἰσθανθῆ ἀλγεινῶς ὑπὸ τὰς μελανὰς πτέρυγας τῶν ὀνείρων της, καὶ ἐσπαράσσετο καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῆς πραγματικότητος, ἄρχισε νὰ σκέπτεται μέσα της:

— Ἄ! δίκιο ἔχει, ὁ καημένος, ὁ Λυρίγκος... «Ὅλο κοριτσούδια, τὸ ἔρμο, ὅλο κοριτσούδια!»... Καὶ τί ξαλάφρωμα θὰ ἦτον τώρα γι' αὐτόν, γιὰ τὴν ἄμοιρη τὴν γυναῖκά του, νὰ τοῦ τό' παιρνε τώρα, ὁ Μεγαλοδύναμος!... αὐτὸ κἂν ποῦ ναι μικρό, καὶ δὲν ἔχει ν' ἀφήσῃ μεγάλον καημὸ πίσω του!

Τὴν στιγμήν ἐκείνην τῆς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μία μικρὰ ἀπορία· ποῦ εὐρίσκοντο τ' ἄλλα κοράσια τοῦ Λυρίγκου, τὰ μεγαλύτερα. Τότε ἐνθυμήθη ὅτι πρὶν ν' ἀναβῆ εἰς τὸ καλύβι, ὅπου εὐρίσκετο τώρα, τὸ ὁποῖον ἦτο χαμηλὸν ἀνώγειον, ἐπέρασεν ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν ἐνὸς ἄλλου μικροτέρου καλυβίου, τὸ ὁποῖον ἦτο χαμόγειον, καὶ ἦτο κτισμένον δίπλα, κολλητὰ μὲ τὸ πρῶτον. Ἦτο τὸ μικρὸν καλυβάκι τῆς γραίας, τῆς πενθερᾶς τοῦ Λυρίγκου, κ' ἐκεῖ μέσα τῆς εἶχε φανῆ ὅτι ἤκουεν ἀναπνοὰς κοιμωμένων, ροχαλίσματα. Ἐκεῖ βέβαια θὰ ἐκοιμῶντο, μαζί μὲ τὴν μικρὰν θείαν τους τὴν ἄγαμον, τὰ ἄλλα κοράσια τοῦ Λυρίγκου.

Ὡς ἐν ἀλλοφροσύνη καὶ ἐν πλάνῃ ὄνειρου, ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸ λίκνον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὠλόλυζε τὸ μικρόν... Ἔκαμε χειρονομίαν ὡς διὰ νὰ σχηματίσῃ τοὺς δακτύλους τῆς εἰς διαβίδα, εἰς ἀρπάγην καὶ στραγγαλιάν. Ἐθάνετο τὴν στιγμήν ἐκείνην ἀγρίαν χαρὰν νὰ πνίξῃ τὸ μικρὸν θυγάτριον... Τῆς ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν ὅτι ἦτο ἀβάπτιστον, καὶ ἂν τὸ ἔπνιγε, θὰ εἶχε διπλὴν ἁμαρτίαν... Ἡσκέψις αὕτη ἐπὶ μίαν στιγμήν τὴν ἀνεχαίτισεν, ἀλλ' ὅμως ἀπεφάσισε νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸν φραγμὸν τοῦτον... Παρὰ ἓνα δάκτυλον, ἢ χεῖρ τῆς ἔψαυε τὸν λαιμὸν τοῦ μικροῦ πλάσματος...

Τὴν στιγμήν ἐκείνην ἠκούσθη φωνή, βῆμα, κρότος, εἰς τὸ μικρὸν χαγιατί ἔξω, καὶ ἡ θύρα, τὴν ὁποίαν ἦ γράϊα, ἢ πενθερὰ τοῦ Λυρίγκου, ἀναχωρήσασα δὲν εἶχε κλείσει μὲ τὸ μάνδαλον, ἀλλὰ μόνον τὴν εἶχε γείρει, ἠνοίχθη πέραν καὶ πέραν, ἐνδίδουσα εἰς ὕψισιν ἔξωθεν.

— Ἐδῶ εἶναι, ἠρώτησεν ὁ ἐμφανισθεὶς ἄνθρωπος, ἐδῶ εἶναι τὸ σπίτι τοῦ Λυρίγκου, τοῦ τσοπάνη;

Ἦτον χωροφύλαξ, μὲ τὸ χιτώνιον μισοκουμβωμένον, φουσκωτὸν ἐπὶ τοῦ στήθους, μὲ τὸ κασκέτον στραβά, μὲ στριμμένον τὸν μύστακα, καὶ μὲ τὴν κάπαν διπλωμένην μακρυνάρι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου.

Μέσα στὸ καλύβι, ἢ κανδήλα ἐτρεμόσβηνεν ἐμπρὸς εἰς τὰ εἰκονίσματα. Ἡφωτιὰ εἶχε καλυφθῆ καὶ πάλιν ἀπὸ τὴν τέφραν. Τὸ λυχνάρι σβηστὸν ἐκρέματο ἀπὸ τὸ μικρὸν ράφι τῆς ἐστίας. Ἦτο σκότος. Ἔω, εἶχεν ἐξημερώσει, καὶ παρὰ δύο λεπτὰ ὁ ἥλιος θ' ἀνέτελλεν.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔβλεπεν εἰ μὴ ἀμυδρὰς σκιὰς μέσα. Τὴν λεχώναν εἰς τὴν στρωμνὴν τῆς, ὡς ἀμαυρὸν ὄγκον κατακειμένην, τὸ βρέφος τὸ ὁποῖον ἐσάλευε καὶ ἀνάσαιεν ἐντὸς τῆς σκάφης, ἦτις ἐχρησίμευεν ὡς λίκνον... καὶ τὴν Φραγκογιαννοῦ καθημένην ὡς φάντασμα, καὶ τείνουσαν τὴν χεῖρα πρὸς τὸ λίκνον.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε μὲ τὴν χεῖρα τεταμένην. Τὴν κατέλαβε φρίκη, τρόμος, ζάλη. Ἐντὸς δευτερολέπτου ἦλθεν εἰς ἑαυτήν, καὶ εἶδε τὸν φοβερὸν κίνδυνον.

.....

Τὴν ἐσπέραν ἢ Φραγκογιαννοῦ εὐρίσκετο εἰς τὴν Πέρα-Ράχην, εἰς τὸ καλύβι τοῦ Καμπαναχμάκη. Ἡ σύζυγος τοῦ βοσκοῦ, γυνὴ πλέον ἢ τριάκοντα ἐτῶν καὶ μήτηρ πέντε τέκνων, ἔκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης. Ἦτο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν. Τὸ μοῦτρό τῆς εἶχε στραβώσει ἀπὸ τὴν νευρικὴν προσβολήν, ἢ γλῶσσά τῆς ἐκρέματο ἔξω τοῦ στόματος, κ' ἐξέπεμπεν ἀνάρθρους φωνάς.

— Πῶς σοῦ ἦρθε αὐτό; τὴν ἠρώτησε διὰ νεύματος μᾶλλον ἢ διὰ τῆς φωνῆς ἢ Φραγκογιαννοῦ. Ἡ πάσχουσα ἀπήντησε διὰ γρυλισμοῦ οὐδὲν τὸ ἀνθρώπινον ἔχοντος.

.....

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐπεκαλέσθη εἰς βοήθειαν ὅλην τὴν ἐτοιμότητά τῆς. Ἡύτοσχεδίασε.

— Γιάννη! ἢ γυναίκα σου ἔχει τοὺς πόνους! Εἶναι ἄσκημα.

—Ἔχει τοὺς πόνους!... ἀνέκραξεν ἐν ἄκρα ἀπορία ὁ ἄνθρωπος. Τί λές, χριστιανή μου;

—Ἔχει κι ἄλλο παιδί στήν κοιλιά της! ἰ σχυρίσθη μὲ τόλμην ἡ Φραγκογιαννού.

—Ἄλλο παιδί στήν κοιλιά της!

— Ναί, αὐτὸ ποὺ σοῦ λέω. Μόνο τρέχα στὸ χωριό, νὰ φωνάξης τὴ μαμμή!... νὰ πῆς καὶ τοῦ γιατροῦ νὰ ῥθῆ!

Ὁ Λυρίγκος ἐστάθη. Πέραν, ἐπὶ τοῦ μικροῦ ὄροπεδίου, πρὸ τῆς οἰκίας, ἡ πενθερά του ἐφώναζεν ἀκόμη βραχνὰς κραυγὰς, τὰς ὁποίας ἔπαιρνε μακρὰν ὁ ἄνεμος, χωρὶς ὁ Γιάννης ν' ἀκούῃ τί ἔλεγε ἐκείνη. Ἡ Φραγκογιαννού ἰμίλει μὲ θάρρος, κ' ἐφαίνετο ὅτι ἤξευρε τί ἔλεγε.

— Πῶς γίνεται αὐτὸ ποτέ; ἀνέκραξεν ὁ Γιάννης. Εἶσαι καλά, χριστιανή μου;

— Αὐτὸ γίνεται, ἐπέμενε ἡ Φραγκογιαννού. Οὔλλες τὶς φορὲς τὰ διπλάρικα* δὲν πέφτουν μαζί ἀπ' τὴν κοιλιά. Τὸ ἓνα, τὸ πλιὸ ἀδύνατο ἀπ' τὰ δύο, ἀργεῖ καὶ ὕψος καὶ μέρες νὰ πέση.

— Ἀλήθεια! Ἔχω ἀκουστά μου, εἶπεν ὁ Γιάννης.

— Κατὰ πῶς φαίνεται, συνεπέρανε λίαν σοβαρὰ ἡ Φραγκογιαννού, αὐτὴν τὴν φορὰ τὸ ἓνα τὸ παιδί θὰ πιάστηκε ὕστερ' ἀπ' τὸ ἄλλο.

— Αὐτὸ εἶναι τάχα; εἶπε μὲ ἦθος οἷκου ὁ Λυρίγκος.

— Τρέχα τὸ γληγορώτερο! νὰ πῶς νὰ φέρῃς τὸ γιατρό!

— Ἐσὺ ποῦ πῶς; ἠρώτησεν ὁ Λυρίγκος.

— Ἐγὼ πάω στὸν Ἄ-Χαράλαμπο... πάω νὰ φωνάξω τὸν παπα-Μακάριο, νὰ ῥθῆ νὰ τῆς κάμη μιὰ παράκληση, τῆς γυναίκας!

— Καλά! Τρέξε!

Καὶ ἡ Φραγκογιαννού ἔτρεξε.

.....

Ἡ Φραγκογιαννού ἀπεῖχεν ἀκόμη ὡς δέκα βήματα ἀπὸ τὸν Ἄ-Σώστην.

Δὲν εἶχε πλέον ἔδαφος νὰ πατήσῃ· ἐγονάτισεν. Εἶς τὸ στόμα της εἶσῃρητο τὸ ἄλμυρον καὶ πικρὸν ὕδωρ.

Τὰ κύματα ἐφούσκωναν ἀγρίως, ὡς νὰ εἶχον πάθος. Ἐκάλυψαν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὰ ὕψα της. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ βλέμμα τῆς Φραγκογιαννοῦς ἀντίκρουσε τὸ Μποστάνι, τὴν ἔρημον βορειοδυτικὴν ἀκτὴν, ὅπου τῆς εἶχον δώσει ὡς προῖκα ἓνα ἀγρόν, ὅταν νεάνιδα τὴν ὑπάνδρευσαν καὶ τὴν ἐκουκούλωσαν, καὶ τὴν ἔκαμαν νύφην οἱ γονεῖς της.

— Ὡνά τὸ προικιό μου! εἶπε.

Αὐταῖ ὑπήρξαν αἱ τελευταῖαι λέξεις της. Ἡγραῖα Χαδούλα εὔρε τὸν θάνατον εἶς τὸ πέραμα τοῦ Ἁγίου Σώστη, εἶς τὸν λαίμδον τὸν ἐνώνοντα τὸν βράχον τοῦ ἐρημητηρίου μὲ τὴν ξηράν, εἶς τὸ ἥμισυ τοῦ δρόμου, μεταξύ τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης.

Αξιολόγηση του σχεδίου μαθήματος

(φύλλα αξιολόγησης)

1. Δείτε την ταινία «Η Φόνισσα», του Κ. Φέρρη και παρατηρήστε πώς έχει επεξεργαστεί το σενάριο (κινηματογραφική αφήγηση) – Ποιες διαφορές θα είχε αν το έκανε θεατρικό έργο;

2. Δείτε μια παράσταση, ανάλογα με τις υπάρχουσες π.χ. Θεατρική περίοδος 2014-2015 : *Πριν από τη Φόνισσα* (Δραματουργική επεξεργασία, Διασκευή –Σκηνοθεσία Μ.Φραγκή)
<https://www.youtube.com/watch?v=iFUm00rNnoA>

Η Φόνισσα (Σκηνοθ. Αλ. Ευκλείδη-κείμενο Γ. Σβώλλου, Μουσική Γ.Κουμεντάκη)
<https://www.youtube.com/watch?v=vfZZILUoLS0>

Παρατηρήστε ποιο υλικό και με ποιον στόχο έχει χρησιμοποιηθεί για τη σκηνική παρουσίαση από τους δημιουργούς.

Πώς αναδείχθηκαν σκηνικά το ύφος και η ατμόσφαιρα του Παπαδιαμάντη;

-Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό και για τον μαθητή

Μαρία Γκασούκα, *Η κοινωνική θέση των γυναικών στο έργο του Παπαδιαμάντη*, Εκδ. Φιλιππότη, Αθήνα, 1998

Παναγιώτης Μουλλάς, *Α.Παπαδιαμάντης Αυτοβιογραφούμενος*, Εκδ.Ερμής, Αθήνα, 1981

Γ.Φαρίνου-Μαλαματάρη, *Αφηγηματικές Τεχνικές στον Παπαδιαμάντη, 1887-1910*, Κέδρος, Αθήνα, 1987

Οδυσσέας Ελύτης, *Η μαγεία του Παπαδιαμάντη*, Ερμείας, Αθήνα, 1977

Guy Saunier, *Μερικές μεθοδολογικές παρατηρήσεις και προτάσεις για τη μελέτη του Παπαδιαμάντη*, περ.Διαβάζω, 165, 1987, σελ. 34-43

<http://www.papadiamantis.net>

4. ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΠΟΛΗ

ΔΙΑΡΚΕΙΑ: 5 ώρες

Θέατρο και πόλη, μια παλαιά ιστορία που αναβιώνει. Ποια επιρροή δηλαδή ασκεί σήμερα στους πολίτες το αστικό θέατρο; Είναι αντίστοιχη ή διαφορετική από αυτήν στην αρχαία Ελλάδα; Το θέατρο σήμερα είναι προϊόν αφύπνισης και δημιουργίας ενός ενεργού πολίτη ή προϊόν κατανάλωσης για έναν θεατή-καταναλωτή;

Μπορεί να διαπαιδαγωγήσει τους νέους και ποια κριτήρια ορίζουν το «παιδαγωγικό» θέατρο.

Τα Κρατικά Θέατρα σήμερα μπορούμε να πούμε ότι αντιπροσωπεύουν την επίσημη «κουλτούρα» της πολιτείας;

Τι σημαίνει «πρωτοπορία» στο θέατρο. Μήπως εκφράζει τις αντιλήψεις ενός «διαφορετικού» θεάτρου και μιας «διαφορετικής» κουλτούρας;

Ακόμη, πώς παρεμβαίνουν οι ερασιτεχνικές ομάδες (πολιτιστικών συλλόγων κ. ά.) στη διαμόρφωση της πολιτιστικής ταυτότητας του πολίτη;

Τέλος, ποιες δυνατότητες παρέμβασης υπάρχουν από τη μεριά των θεατρικών ομάδων των σχολείων, πώς μπορεί δηλαδή μια δημιουργική καλλιτεχνική πρόταση των νέων προς το κοινωνικό τους περιβάλλον να επηρεάσει την τοπική κοινότητα (π. χ. στο θέμα της διαπολιτισμικότητας, «αντιρατσιστικό θέατρο»);

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ :ΠΟΛΗ, ΠΟΛΙΤΗΣ, ΝΕΟΣ, ΘΕΑΤΡΟ, ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ, ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Διδακτικοί στόχοι

-Στο μάθημα αυτό επιδιώκουμε να γνωρίσουμε πώς προσδιορίζεται το Θέατρο ως χώρος Τέχνης και Πολιτισμού, στην αρχαιότητα και αργότερα μέχρι την εποχή μας.

-Επίσης ποια είναι η θέση του μέσα στην πόλη, την κοινωνία, τη δημοκρατία.

-Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν τη σημασία της δράσης και των παρεμβάσεων του θεάτρου σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.

-Μεθοδολογία: Καινοτόμα, επαγωγική, ανακαλυπτική μάθηση με ενεργητική ομαδοσυνεργατική διαδικασία. Οι μαθητές εμπλέκονται δημιουργικά, συναισθηματικά και γνωστικά με συνολική και

ατομική εργασία που προϋποθέτει έρευνα, αλληλοκατανόηση και συμβολή του καθένα στο ζητούμενο. Ο μαθητής είναι στο κέντρο της όλης θεατροπαιδαγωγικής. Πρόκειται για ενεργητική-συμμετοχική μάθηση. Στηρίζεται στην ατομική έκφραση και εργασία αλλά προπάντων στην ομαδοσυνεργατική, αφού η ομάδα αποτελεί θεμελιακό άξονα της θεατρικής δράσης.

Μπορούν βέβαια να χρησιμοποιηθούν καινοτόμοι μέθοδοι συνδυαστικά, γιατί το θέατρο ενώνει όλες τις τέχνες.

Στο συγκεκριμένο σχέδιο η μέθοδος έρευνας πεδίου (ο χώρος και οι άνθρωποι ενός θεάτρου) ενδείκνυται, όπως και τα ερωτηματολόγια, τα φύλλα εργασίας κλπ.

Διασύνδεση με άλλα μαθήματα

Ιστορία, Αρχαία Ελληνική Ιστοριογραφία (Θουκυδίδης), Στοιχεία Θεατρολογίας, Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Θέατρο/ Δημοτικό τραγούδι), Πολιτική Παιδεία, Κοινωνιολογία, ΣΕΠ

Διδακτικοί στόχοι	
Να γίνει κατανοητή για τους μαθητές η παρουσία του θεάτρου στην κοινωνία και μάλιστα σε διαφορετικούς πολιτισμούς και παραδόσεις.	Βλέπουμε, ερευνούμε, μελετάμε πώς γίνεται το θέατρο σε περιοχές όπου είναι μια απαγορευμένη δραστηριότητα π.χ. στο Αφγανιστάν. Να συγκρίνουν αντίστοιχες περιπτώσεις παρελθόντος (Βυζάντιο). Αντίθετα, να ερευνήσουν λαούς, όπου το θέατρο, ο χορός κλπ. είναι θεμέλια της κουλτούρας τους (Ινδία, Κίνα, και αρχαία Ελλάδα).
Να γνωρίσουν πώς διαμορφώθηκε το ερασιτεχνικό και το επαγγελματικό θέατρο.	Να γίνει επίσκεψη σε πολιτιστικό όμιλο της περιοχής του σχολείου και να ενημερωθούμε αν υπάρχει θεατρική δραστηριότητα. Να την παρακολουθήσουμε και να συζητήσουμε με τους συντελεστές της για την ομάδα, τους στόχους της κλπ.
Να μάθουν ποια είναι τα επαγγέλματα του θεατρικού χώρου.	Να δουν ταινίες για το θέατρο π.χ. «Μετά την πρόβα», «Ο Αμπιγέρ» και να συμπληρώσουν τα αντίστοιχα φύλλα εργασίας για τα επαγγέλματα στο θέατρο.
Να δουν πόσο σημαντική είναι η έκφραση των εφήβων μέσα από το θέατρο τόσο για τους ίδιους, όσο και για τη σχολ. κοινότητα και την τοπική κοινωνία.	Να διαβάσουν και να παίξουν σκηνές από το «Παραμύθι για δυο». Να βρουν ένα επεισόδιο της σχολικής ζωής (δικής τους ή άλλων) και να οργανώσουν μια δραματοποίηση, ώστε να κατανοήσουν το φαινόμενο βαθύτερα ως ομάδα π.χ. σκηνή βίας ή εκφοβισμού που απασχολεί τη σχολική κοινότητα.

Υποθετικά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι ο χρόνος των 4 δώρων μπορεί να μην είναι επαρκής, οπότε λόγω των αναγκών του σχεδίου είναι δυνατόν να επεκταθεί.

Φάσεις διδασκαλίας

Φάσεις	Διδακτικός Στόχος που επιδιώκεται	Ενέργειες μαθητών	Ενέργειες διδάσκοντος
1.Τα επαγγέλματα του θεάτρου	Κατανόηση και επεξεργασία των «επαγγελματικών» συνθηκών που επικρατούν στα σύγχρονα θέατρα	Παρακολουθούν μια πρόβα σε σύγχρονο θέατρο και επιβεβαιώνουν τις μέχρι στιγμής γνώσεις τους. Συζητούν με τον σκηνοθέτη και τους άλλους συντελεστές για την στοχοθεσία της παράστασης. Θέτουν ερωτήματα σχετικά με την παραγωγή του έργου, με τον τρόπο που εργάζονται επαγγελματικά, με τον τρόπο που πληρώνονται.	Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει τη συνεργασία μιας επαγγελματικής οργάνωσης ή άλλης δομής, όπως είναι το Σωματείο Ελλήνων Ηθοποιών ή την Εταιρεία Ελλήνων Σκηνοθετών.
2.Τα είδη του θεάτρου	Κατανόηση και βιωματική προσέγγιση των αναγκαιοτήτων που δημιουργούν τις ομάδες θεάτρου παρέμβασης	Οι μαθητές βλέπουν παραστάσεις διαφορετικών ειδών θεάτρου αναζητώντας διαφορετικούς ειδικούς θιάσους (θέατρα ομάδων), όπως είναι το θέατρο μεταναστών, το θέατρο θρησκευτικών οργανώσεων κ.ο.κ. Το Θέατρο Κωφών π. χ. που δραστηριοποιείται εδώ και πολλά χρόνια στην Αθήνα, αποδεικνύει ότι το θέατρο μπορεί να γεφυρώσει χάσματα και κοινωνικές προκαταλήψεις.	Ο εκπαιδευτικός μπορεί να ευαισθητοποιήσει και να καθοδηγήσει τους μαθητές μέσα από τη σχέση που θα προτείνει να δημιουργήσουν με ένα πολιτιστικό σχήμα του δήμου ή της περιοχής. Η άμεση σχέση με την ομάδα θα κάνει πιο καθαρή την λειτουργία της.
3.Η κοινωνική παρέμβαση μέσα από το θέατρο	Ο στόχος είναι εδώ να κατανοήσουν και να υλοποιήσουν μια κοινωνική παρέμβαση με ήπια και θετική μέθοδο. Να μπορούν να οργανώσουν ένα θεατρικό δρώμενο ή χάπενινγκ παρέμβαίνοντας στα τεκταινόμενα της τοπικής κοινωνίας.	Οι μαθητές οργανώνουν ένα δικό τους δρώμενο πάνω στον ρατσισμό με αφορμή ένα συμβάν που μπορεί να έχει γίνει ακόμη και σε κάποια άλλη πόλη ή χώρα.	Καθοδηγούμε μια αντιρατσιστική δράση παρέχοντας πληροφοριακό υλικό από πηγές.
4. Η τέχνη	α.Να κατανοήσουν	Μελετούν το έργο του Ε.Σμιντ,	Ο εκπαιδευτικός μπορεί να

<p>της ενσυναίσθησης</p>	<p>πώς λειτουργεί στο θεατή η ενσυναίσθηση</p> <p>β. Να αναπτύξουν τη συνεργασία και την ομαδικότητα.</p> <p>γ. Να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα κοινωνικής έκφρασης και αλληλεγγύης.</p>	<p>1. Ο Όσκαρ και η κυρία με τα ροζ (στο παρακάτω παράρτημα)</p> <p>Διακρίνουν και διατυπώνουν ποιος λόγος οδήγησε το συγγραφέα στη δημιουργία του.</p> <p>2. Συγκρίνουν την συγγραφή ενός τέτοιου κειμένου με μια άλλη μορφή δράσης όπως την δημιουργία ενός συλλόγου για την προστασία των νεαρών ασθενών από ανίατες ασθένειες.</p> <p>3. Περιγράφουν την δική τους αντίδραση (συγκίνηση, απορία, άρνηση) μπροστά σε ασθενείς που δεν έχουν θεραπεία.</p> <p>4. Γνωρίζουν τα όρια της σύγχρονης κοινωνίας, η οποία απομονώνει τον ασθενή και τον περιθωριοποιεί (με τον εγκλεισμό σε ανάλογα ιδρύματα).</p>	<p>μιλήσει στους μαθητές για τις πολλές πτυχές της λειτουργίας του θεάτρου όπως είναι και η θεραπευτική. Αναφέρεται σε θεατρικές ομάδες που επισκέπτονται νοσοκομεία ή ορφανοτροφεία και παίζουν για τους ασθενείς.</p>
<p>5. Ο άνθρωπος - μέλος μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας</p>	<p>Στόχος μας είναι η κατανόηση του «διαρκούς» φαινομένου που ονομάζεται πολυπολιτισμική κοινωνία, το οποίο πάντα ήταν χαρακτηριστικό κάποιων περιοχών αλλά στην εποχή μας εξαπλώθηκε.</p> <p>Πού βρίσκεται η ταυτότητα του ανθρώπου και πότε κινδυνεύει να χάσει τις ρίζες του;</p>	<p>1. Διαβάζουμε την Βαβυλωνία του Δ. Βυζάντιου και κάνουμε μια ανάλογη σκηνή με τη σύγχρονη «πολυφωνία» της Ελλάδας. Ποιες φωνές θα βάλουμε; Αφού κάνουμε μια επιλογή, σκεφτόμαστε ποιος είναι κι ο παρακάτω ήρωας, που περιγράφεται από τον ποιητή Γ. Ρίτσο και τι κάνει μέσα στην κοινωνία.</p> <p><i>Κι αυτός συντροφευμένος, ασυντρόφιαστος πάντα, επικοινωνώντας (διά μέσου της κοινής μοναξιάς μας — έλεγε) μ' αυτούς που ανάστησε, μ' αυτούς που είχαν πνιγεί στον ουρανό ή στη θάλασσα ή στο χώμα — γιατί, βέβαια, όλοι είχαν πνιγεί κι αυτός μαζί, και, βέβαια, όλοι κι αυτός μαζί χρειάζονταν μίαν ανάσταση, το ίδιο και τα κουμπιά τού σακακιού τους, το ίδιο και το σταχτοδοχείο κ' η λάμπα τους,</i></p>	<p>Καθοδηγούμε μια έρευνα γύρω από την παρουσία της πολυφωνίας στο θέατρο και διερευνούμε μια διαμόρφωση της ταυτότητας.</p> <p>Προσπαθούμε να ανακαλύψουμε ποιος είναι ο ρόλος του καλλιτέχνη μέσα στην κοινωνία.</p>

		<p>κι ο καπνός τού τσιγάρου τους.</p> <p>Κ ίσως γι' αυτό κανέννας δεν πεθαίνει μέσα στην ποίηση — μήτε το μπρίκι πού ψήναμε καφέ Ιούλιος μήνας στο πευκόφυτο της Καλαυρίας ανάβοντας μικρές ευωδιαστές φωτιές με ξερό θρούμπι</p> <p>Γιάννης Ρίτσος, Το δίχτυ (απόσπασμα)</p>	
--	--	--	--

Όσκαρ:

Κατάλαβα ότι έχω γίνει ένας κακός ασθενής, ένας ασθενής που εμποδίζει τους άλλους να πιστέψουν ότι η ιατρική είναι κάτι το καταπληκτικό.

Η σκέψη ενός γιατρού είναι σαν μεταδοτική ασθένεια. Τώρα όλοι στον όροφο, νοσοκόμες, νοσηλεύόμενοι, καθαρίστριες, με κοιτάζουν με τον ίδιο τρόπο. Δείχνουν θλιμμένοι όταν είμαι ευδιάθετος. Όταν λέω κάποιο αστείο, προσπαθούν να γελάσουν. Πραγματικά, δε γελάμε πια όπως πριν.

Μόνο η γιαγιά Rose δεν έχει αλλάξει. Κατά τη γνώμη μου, είναι έτσι κι αλλιώς πολύ γριά για να αλλάξει. Κι ύστερα, είναι πολύ γιαγιά Rose. Τη γιαγιά Rose δε σου την παρουσιάζω, Θεέ, είναι μια καλή σου φίλη αφού αυτή με έβαλε να σου γράψω. Το πρόβλημα είναι ότι μόνο εγώ τη φωνάζω γιαγιά Rose. Πρέπει λοιπόν να κάνεις μια προσπάθεια για να δεις για ποιον σου μιλάω: ανάμεσα στις κυρίες με την ροζ μπλούζα που έρχονται απ' έξω να περάσουν λίγο χρόνο με τα παιδιά, αυτή είναι η πιο γριά πό όλες.

Όσκαρ: Ποια είναι η ηλικία σας γιαγιά Rose;

Γιαγιά Rose: Μπορείς να συγκρατήσεις αριθμούς με δεκατρία ψηφία μικρέ μου Όσκαρ;

Όσκαρ Με κοροϊδεύετε!

Γιαγιά Rose: Όχι, Κυρίως δεν πρέπει να ξέρουν την ηλικία μου εδώ αλλιώς θα με διώξουν και δε θα ξαναϊδωθούμε.

Όσκαρ :Γιατί;

Γιαγιά Rose: Είμαι εδώ παράνομα. Υπάρχει ένα όριο ηλικίας για να είσαι κυρία με τα ροζ. Και το έχω ξεπεράσει κατά πολύ.

Όσκαρ: Έχετε λήξει;

Γιαγιά Rose: Ναι.

Όσκαρ :Σαν ένα γιαούρτι;

Γιαγιά Rose: Σσσοουτ!

Όσκαρ: Εντάξει! Δε θα πω τίποτα.

Ήταν πολύ θαρραλέα που μου ομολόγησε το μυστικό της. Έκανε όμως τη σωστή επιλογή. Δε θα μιλήσω, έστω κι αν βρίσκω εκπληκτικό το ότι κανείς δεν το υποψιάστηκε, με όλες τις ρυτίδες που έχει γύρω από τα μάτια, λες και είναι ακτίνες του ήλιου.

Μιαν άλλη φορά έμαθα ένα άλλο της μυστικό, και μ' αυτό είμαι σίγουρος, Θεέ, θα μπορέσεις να καταλάβεις ποια είναι.

Κάναμε βόλτα στο πάρκο του νοσοκομείου και πάτησε κάτι κόπρανα.

Γιαγιά Rose:Σκατά!

Όσκαρ :Γιαγιά Rose, λέτε κακά λόγια.

Γιαγιά Rose: Ε, μικρέ, παράτα με ήσυχη, μιλάω όπως θέλω.

Όσκαρ: Ω! Γιαγιά Rose!

Γιαγιά Rose: Και κούνα τον πισινό σου. Κάνουμε βόλτα εδώ, όχι αγώνα δρόμου σαλιγκαριών.

Όταν καθίσαμε σ' ένα παγκάκι για να γλείψω μια καραμέλα τη ρώτησα:

Όσκαρ: Πώς γίνεται και μιλάτε τόσο άσκημα;

Γιαγιά Rose:Επαγγελματική παραμόρφωση, μικρέ μου Όσκαρ. Στη δουλειά που έκανα θα ήμουν χαμένη αν μιλούσα ευγενικά.

Όσκαρ: Και τι δουλειά κάνατε;

Γιαγιά Rose:Δε θα με πιστέψεις...

Όσκαρ: Σας ορκίζομαι ότι θα σας πιστέψω.

Γιαγιά Rose: Έπαιζα κατς.

Όσκαρ: Δε σας πιστεύω!

Γιαγιά Rose:Ναι, έπαιζα κατς, μου είχαν βγάλει και παρατσούκλι, με φώναζαν η Στραγγαλίστρια του Λανγκεντόκ.

Όσκαρ :Από εκείνη τη μέρα, όταν είμαι κατσούφης και εκείνη είναι σίγουρη ότι κανείς δεν μπορεί να μας ακούσει, μου διηγείται τα μεγάλα της τουρνουά: η Στραγγαλίστρια του Λανγκεντόκ ενάντια στην Χασάπισσα του Λιμουζέν, τους αγώνες της επί είκοσι χρόνια ενάντια στην Ντιαμπόλικα Σενκλέρ, μια ολλανδέζα που είχε βυζιά σαν οβίδες, και κυρίως το παγκόσμιο κύπελλο ενάντια στην Ούλα – Ούλα την επονομαζόμενη Σκύλα του Büchenwald, η οποία δεν είχε ποτέ νικηθεί, ούτε καν από τα Ατσαλένια Μπούτια, το μεγάλα πρότυπο της Γιαγιάς Rose όταν έπαιζε κατς. Εμένα αυτοί οι αγώνες της με κάνουν να ονειρεύομαι, γιατί τη φαντάζομαι τη φίλη μου πάνω στο ριγκ όπως είναι τώρα, μια γριούλα με ροζ μπλούζα, λίγο ετοιμόρροπη, να ξυλοφορτώνει Δράκαινες με μαγιό. Έχω την εντύπωση πως είμαι εγώ. Γίνομαι ο πιο δυνατός. Εκδικούμαι.

Λοιπόν, Θεέ, αν με όλα αυτά τα στοιχεία, Γιαγιά Rose ή Στραγγαλίστρια του Λανγκεντόκ, δεν καταφέρνεις να καταλάβεις ποια είναι η Γιαγιά Rose, τότε πρέπει να σταματήσεις να είσαι Θεός ή να βγεις στη σύνταξη. Πιστεύω ότι ήμουν σαφής;

Επανέρχομαι στα δικά μου.

Με δυο λόγια, η μεταμόσχευσή μου προκάλεσε μεγάλη απογοήτευση εδώ. Και η χημειοθεραπεία μου απογοήτευε επίσης μα δεν ήταν τόσο σοβαρό γιατί ήλπιζαν στη μεταμόσχευση. Τώρα έχω την εντύπωση ότι οι γιατροί δεν ξέρουν πια τι να προτείνουν, και να δεις που τους λυπάμαι. Ο γιατρός Düsseldorf, που η μαμά τον βρίσκει τόσο ωραίο αν και εγώ βρίσκω πως έχει μεγάλα φρύδια, έχει ένα θλιμμένο πρόσωπο σαν Άη Βασίλης που δεν έχει πια άλλα δώρα στο σάκο του.

Όσκαρ: Η αρρώστιά μου είναι μέρος του εαυτού μου. Δε χρειάζεται να συμπεριφέρονται διαφορετικά επειδή είμαι άρρωστος. Εκτός αν δε μπορούν να αγαπούν παρά μόνο έναν Όσκαρ που χαίρει άκρας υγείας;

Γιαγιά Rose :Σ' αγαπούν, Όσκαρ. Μου το είπαν.

Όσκαρ :Τους μιλάτε;

Γιαγιά Rose: Ναι. Ζηλεύουν που συνεννοούμαστε τόσο καλά. Όχι, δε ζηλεύουν, είναι θλιμμένοι. Θλιμμένοι που δεν το καταφέρνουν κι εκείνοι.

Ανασήκωσα τους ώμους, αλλά ήδη ήμουν λιγότερο θυμωμένος. Η Γιαγιά Rose μου έφτιαξε μια δεύτερη ζεστή σοκολάτα.

Γιαγιά Rose: Ξέρεις Όσκαρ, κάποια μέρα θα πεθάνεις. Μα και οι γονείς σου θα πεθάνουν κι αυτοί.

Όσκαρ :Ήμουν έκπληκτος με αυτά που μου έλεγε. Ποτέ δεν το είχα σκεφτεί.

Βιβλία:	Α.Μπόαλ, Το θέατρο του καταπιεσμένου
Βίντεο – Τηλεόραση:	
Βιντεοταινία με θέμα :	
Παραστάσεις:	Ο Όσκαρ και η κυρία με τα ροζ,Ο.Σμιντ

Αξιολόγηση του σχεδίου μαθήματος

- 1) Το θέατρο του καταπιεσμένου είναι μια φιλοσοφία και μέθοδος θεατρικής παρέμβασης που πρότεινε ο Αουγκούστο Μπόαλ εδώ και πολλά χρόνια. Μέσα από το θέατρο επιδίωξε να αφυπνίσει πολιτικά και κοινωνικά ομάδες που ζούσαν σε άθλιες συνθήκες στις χώρες της Λατινικής Αμερικής. Συζητήστε και κάντε μια πρόταση θεάτρου του καταπιεσμένου για κάποια ανάλογη ομάδα της περιοχής που ζείτε π.χ. για τα παιδιά των Ρομά που δεν πηγαίνουν σχολείο .Μπορείτε να βρείτε τρόπους που θα τα προσελκύσουν σ'αυτό;
- 2) Το ερασιτεχνικό θέατρο είναι συνδυασμένο με μια ομάδα (μαθητές, εργαζόμενοι σε κάποιο χώρο, πολιτική παράταξη, εκκλησία κ.ο.κ.) .Σχεδόν πάντα έχει κάποιο κοινωνικό στόχο π.χ. στα παλιότερα χρόνια συγκέντρωναν χρήματα για κάποιο κοινωφελή σκοπό όπως να γίνει μια βρύση ή ένας δρόμος. Μπορείτε να βρείτε ένα ανάλογο σχέδιο και να δημιουργήσετε ένα θέαμα(μουσικό/ θεατρικό/ χορευτικό) με σκοπό να το πετύχετε π.χ. εμβολιασμός αδέσποτων της γειτονιάς μας.
- 3) Το φύλλο εργασίας :Ανθρωπολογία του θεάτρου (βλέπε σελ.53)

Βιβλιογραφία για τον εκπαιδευτικό και για τον μαθητή

Μαρία Φραγκή, **Μετανάστευση και περιθώριο στο Νεοελληνικό Θέατρο**, στο *D' une frontière a l'autre. Mouvements de fuites, mouvements discontinues dans le monde néohellénique*, Ed.Gavrielides- Presses Universitaires du Septentrion, Athènes –Lille , 2009 , pp.489-498

Μαρία Φραγκή (Maria Frangi) **La Décentralisation Théâtrale en Grèce après la seconde guerre mondiale**, PRESSES UNIVERSITAIRES DU SEPTENTRION, Villeneuve d'Ascq, 1998

<http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=73>

http://anemi.lib.uoc.gr/php/pdf_pager.php?rec=/metadata/6/0/1/metadata4280000019.tkl&do=113267_W_UOC.pdf_&pageno=49&width=728&height=516&maxpage=49&lang=en

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΘΗΤΗ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Επίπεδο Β΄, 6^η ενότητα

Θέατρο, Εικαστικά, Μουσική

Φύλλο εργασίας μαθητή

Αφόρμηση: Επίσκεψη σε Μουσείο – π. χ. Μπενάκη, Έκθεση 2014-15, πίνακας Δ. Θεοτοκόπουλου «Η βάπτιση του Χριστού» (η επιλογή Μουσείου/πίνακα ελεύθερη)

1. Αφού παρατηρήσετε τον πίνακα «Η βάπτιση του Χριστού» του Δ. Θεοτοκόπουλου, και έχοντας διερευνήσει την εποχή του ζωγράφου, βρείτε μερικά χαρακτηριστικά της εποχής που απεικονίζονται στο έργο.

.....
.....
.....

2. Πάντα με αφετηρία τον πίνακα, να εμπνευστείτε μια κινησιολογική αφήγηση. Δώστε με λίγα λόγια την περιγραφή της σε κίνηση. Βρείτε τον τίτλο του «έργου» σας.

.....
.....
.....
.....

3. Με ποια μουσική μπαρόκ θα «ντύσετε» την αφήγησή σας (κομμάτι επιλογής σας).

.....
.....
.....
.....

4. Να σχεδιάσετε το κατάλληλο σκηνικό που να υποδεχθεί το «έργο» σας.

Με ποια χρώματα θα το ζωγραφίσετε;

Πώς θα ντύσετε τα κεντρικά πρόσωπα και πώς τα υπόλοιπα;

Ποια χρώματα θα επιλέξετε για τα κοστούμια;

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Επίπεδο Γ', 2^η ενότητα

Θέατρο και Ανθρωπολογία για την κατανόηση άλλων πολιτισμών και παραδόσεων τέχνης

Φύλλο εργασίας μαθητή

1. Δείτε προσεκτικά τις παρακάτω φωτογραφίες ηθοποιών και χορευτών διαφορετικών πολιτιστικών παραδόσεων και εποχών, παρατηρώντας τις στάσεις σώματος και την ισορροπία. Εντοπίστε τις ομοιότητες και τις διαφορές σ' αυτό που εκφράζουν.

Ηθοποιός όπερας

Τύπος της Κομμέντια

Χορεύτρια ινδικού
χορού Odissi

Γάλλος μίμος 20^{ου} αι

Ηθοποιός Kabuki

2. Παρατηρείστε τις εκφράσεις προσώπου και ματιών των παρακάτω καλλιτεχνών. Τι εκφράζει και με ποιον ή ποιους τρόπο/ους ο κάθε καλλιτέχνης;

Ηθοποιός της Comédie Française

Ηθοποιός στο σύγχρονο θέατρο

Ηθοποιός Όπερας Πεκίνου

Ηθοποιός Καμικι

Φωτογραφίες από τα κεφάλαια : «Ισορροπία» (σ. 34-36) και «Πρόσωπο και Μάτια» (σ. 106-111)

Eug. Barba-Nic. Savarese, *A Dictionary of Theatre Anthropology – The secret art of the performer*

3. Επιλέξτε μια στάση σώματος ή έκφραση προσώπου και αυτοσχεδιάστε μέχρι να πετύχετε να αποδώσετε μια διάθεση π.χ. θυμό, φόβο, έκπληξη. Δουλέψτε έως ότου να έχετε ένα ανάλογο αποτέλεσμα με τους καλλιτέχνες που είδατε στις φωτογραφίες.

4. Δοκιμάστε να σχεδιάσετε σε σειρά εικόνων (κόμικ) την ιστορία ενός ανθρώπου μόνο με εκφράσεις του προσώπου, των ματιών του και χειρονομίες.

5. Ζητήστε από τους μαθητές να αυτοσχεδιάσουν χωρίς χρήση λόγου όπως π.χ. :

-Στο ένα ζευγάρι ο Α πρέπει να δώσει στον Β να καταλάβει πως δεν του αρέσει το έντονο άρωμά του. Ο Β αντιδρά/απαντάει πως σε κείνον αρέσει πολύ αυτό το άρωμα.

-Ένας/μία προσπαθεί να ενθαρρύνει έναν φανταστικό συμπαίκτη με ένα νεύμα, με ένα γλυκό χάδι, με μια χειρονομία. Οι υπόλοιποι που παρακολουθούν, παρατηρούν την έκφραση και της ενέργειες του μαθητή που αυτοσχεδιάζει.

Γενική Βιβλιογραφία

Βιβλία και άρθρα

ΑΛΚΗΣΤΙΣ, *Μαύρη Αγελάδα. Άσπρη Αγελάδα. Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση και Διαπολιτισμικότητα*, Πεδίο, Αθήνα, 2008

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ, Π. (2005). Νέες Τεχνολογίες και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης: Προς μια νέα «Κοινωνική Συμφωνία» για την άρση των συνεπειών του «Ψηφιακού Δυισμού». Στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.). 'Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές', Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Πάτρα, 11-13 Νοέμβρη.

ABIRACHED Robert, *La crise du personnage dans le théâtre moderne*, Paris, Grasset - 1978

BALAZARD S, GENTET-RAVASCO, *Pratiquer le théâtre au college*, ARMAN

BALL Cris - AIRS John, *Taking time to act*, Heinemann Portsmouth, New Hampshire, 1995.

BARRET GISELE, *Essai sur la pédagogie en expression dramatique et en éducation*, Ed. Recherche en Expression, Montréal, 1989

BARRET GISELE, *Pédagogie de l'expression dramatique*, Ed. Recherche en Expression, Montréal, 1992

BEAUCHAMP H., *Τα παιδιά και το δραματικό παιχνίδι – εξοικείωση με το θέατρο*, εκδ. τυπωθήτω, σειρά Θεατρική Παιδεία 5, Αθήνα, 1998.

BERNARDI Claudio-COUMINETI Benvenuto, *L' ora di teatro. Orientamenti europei ed esperienze italiane nelle istituzioni educative*, Milano, Euresis Edizioni, 1998

BERTHOMMIER Fanny -Joly, *Les trois coups*, Centurion Jeunesse, 1998.

BERTIN B.- GIROS P., *L' enfant spectateur*, Théâtre et classes pilotes, Centre Regional de Documentation Pédagogique, Academie de Creteil, 1997.

BETTELHEIM Bruno, *Διάλογοι με τις μητέρες (μετ.Γ.Αναστοπούλου)*, Γλάρος, Αθήνα, 1990

BETTELHEIM Bruno, *Η γοητεία των παραμυθιών(μετ.Ε.Αστερίου)*, Γλάρος, Αθήνα, 1995

BERGERET Lazarine, *Ψυχοκινητικά Παιχνίδι για παιδιά από 2 ως 6 χρονών*, Δίπτυχο, Αθήνα, 1988

BOAL AUGUSTO, *Théâtre de l'opprimé*, LA DECOUVERTE/POCHE, Paris, 1996

BOLTON G., *Drama as Education*, Longman, London, 1984.

BOLTON G., *New Perspectives on Classroom Drama*, Simon and Shuster, London, 1992.

ΒΕΛΟΥΔΗΣ Γιώργος, *Γραμματολογία-Θεωρία Λογοτεχνίας*, Δωδώνη, 1994.

ΒΩΡΟΣ Φ. Κ., *Η Φιλοσοφία της Εκπαίδευσης*, Έκδοση του "Εκπαιδευτικού Συνδέσμου", Αθήνα, 1997.

ΓΙΑΝΝΑΡΗΣ Γιώργος, *Θεατρική Αγωγή και Παιχνίδι*, εκδ. Μιχαήλ Γρηγόρη, Αθήνα, 1994.

ΓΡΑΜΜΑΤΑΣ Θεόδωρος, *Fantasyland. Θέατρο για Παιδικό και Νεανικό Κοινό*, εκδ. τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός, σειρά Θεατρική Παιδεία, Αθήνα, 1996.

ΓΡΑΜΜΑΤΑΣ Θεόδωρος, *Θεατρική Παιδεία και Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*, εκδ. τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός, σειρά Θεατρική Παιδεία, Αθήνα, 1997.

ΓΡΑΜΜΑΤΑΣ Θεόδωρος, *Θέατρο και Παιδεία, "Τελέθριον"*, Αθήνα, 1997.

ΓΡΑΜΜΑΤΑΣ Θεόδωρος, *Διδακτική του Θεάτρου*, εκδ. τυπωθήτω – Γ. Δαρδανός, σειρά Θεατρική Παιδεία, Αθήνα, 1999.

Δρακοπούλου Κατερίνα (επιμ.), *Θέατρο και διαπολιτισμική αγωγή*, Αθήνα, Δαίδαλος Ι. Ζαχαρόπουλος, 2006.

- CALLEGAS Jose M., *El teatro educa*, Experiencias Didacticas en Filologia, Narcea, S.A. De Ediciones, Madrid, 1998.
- CAILLAT G.,CITTERIO R.,GASPARD-HUIT D.,MARION C., *Du théâtre à l'école*, HACHETTE, Paris, 1994
- C.N.D.P., *L' Education Artistique à l' école*, Savoir, Hachette, Paris, 1993.
- CHAPMAN H.L.,ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ, Νεφέλη, Αθήνα, 1993
- CHAUVEL Denise, Michel Viviane, ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ-ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙΣ-ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ(μετ.Ν.Δαπόντες),Τυπωθήτω, Αθήνα , 1998
- DELDIME Rose, *Θέατρο για την παιδική και νεανική ηλικία*, μετ. Θ. Γραμματάς, Αθήνα, τυπωθήτω, σειρά «Θεατρική Παιδεία», 1996
- DOLTO FRANCOISE, TOUT EST LANGAGE, Livre de poche,VERTIGES DU NORD/CARRERE Paris
- DOLTO FRANCOISE, SOLITUDE, Livre de poche, VERTIGES DU NORD/CARRERE ,Paris,1985
- DOLTO FRANCOISE, Les étapes majeures de l'enfance, Folio/Gallimard, Paris, 1994
- DORREGO Luis, *Direccion Escenica*, Ed. J. Garcia Verdugo, Madrid, 1996.
- DOWLING Mar., EDUCATION 3 TO 5-A TEACHER'S HANDBOOK,P.C.P.,Education Series
- GREIMAS A.J.,*Essais de sémiotique poétique*, Larousse, Paris, 1972
- Du sens*, Seuil, 1970
- Sémiotique et Sciences Sociales*, Seuil, Paris, 1976
- GORDON M.,*The Stanislavsky technique:Russia*, Applause, New York, 1987
- HAGGLUNUND Kent, *Theatre for children in Sweden*, UPPSALA, 1989.
- HEATHCOTE and BOLTON, *Drama for learning*, Heinemann Portsmouth, Nt., U.S.A., 1994.
- HEINING Ruth Beal, *Creating Drama for the classroom teacher*, U.S.A., 1993.
- HERIL ALAIN-MEGRIER DOMINIQUE,*Entraînement théâtral pour les adolescents*, Ed.Retz,Paris,1994
- HERIL ALAIN-MEGRIER DOMINIQUE,*60 exercices d'entraînement au théâtre*,
- HIDALDO M. M., *El teatro en la escuela para maestros*, Ed. Escuela Espaniola, Madrid, 1994.
- Honoré Bernard, Bricon Joel, FORMER DES ENSEIGNANTS, Sciences de l'homme, Privat, Toulouse 1981
- FLEMING Michael, *Starting Drama Teaching*, David Fulton Publishers, London, 1994.
- JACKSON Tony, *Learning, through Drama*, Manchester Univers. Press, Manchester, 1980.
- KEMPE Andy, *The GCSE DRAMA Coursebook*, Stanley Thornes Ltd, London, 1997.
- KNAPP ALAIN, *Une école de la création théâtrale*, ANRAT-ACTES SUD ,Paris ,1993
- ΚΟΛΙΑΔΗΣ Εμμαν., *Θεωρίες μάθησης και εκπαιδευτική πράξη Κοινωνιογνωστικές θεωρίες*, Αθήνα,1997.
- ΚΟΥΡΕΤΖΗΣ Λάκης, *Το Θέατρο για παιδιά στην Ελλάδα*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1990.
- ΚΟΥΡΕΤΖΗΣ Λάκης, *Τα θεατρικό παιχνίδι*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, 1991.
- ΚΟΥΡΕΤΖΗΣ Λ. – ΑΛΚΗΣΤΙΣ, *Θεατρική Αγωγή*, Βιβλίο για το δάσκαλο, Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα, 1993.
- LAFERRIERE L., *Théâtre et pédagogie*. La formation des étudiants et du professeur, Longueil, Montreal, 1995.

LALLIAS Jean-Claude et CABET Jean-Louis, *Les pratiques théâtrales à l' école*, Rectorat de Creteil, Mission d' action culturelle, 1993.

Λιοναράκης, Α., Φραγκάκη, Μ., (2010). Πολυμορφικό Μοντέλο μιας Κριτικής Ηλεκτρονικής Κοινότητας Μάθησης: Μορφές και Δομικά στοιχεία μιας Ποιοτικής Νοηματοδοτημένης Μάθησης από Απόσταση. Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση. Τόμος 2, Τεύχος 1, Σελίδες 29-52, Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

LINNELL Roesemary, *Practical Drama Handbook*, Hodder & Stoughton, London, 1998.

Λενακάκης, Α., Οι αντιστάσεις μας στο ανοίκειο ως πρόκληση: Ευκαιρίες διαπολιτισμικής συνάντησης και επικοινωνίας μέσω Θεατροπαιδαγωγικής, στο: Γ. Ανδρουλάκης, Σ. Μητακίδου & Ρ. Τσοκαλίδου (επιμ.), *Σταυροδρόμι Γλωσσών & Πολιτισμών: Μαθαίνοντας εκτός σχολείου. Πρακτικά 1ου Διεθνούς Συνεδρίου* (σε ψηφιακή μορφή), Πολύδρομο & Παιδαγωγική Σχολή Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη, 2012, σσ. 114-128 (Βλ. http://stavrodromoglwswn.auth.gr/s2/Proceedings_Crossroad_Of_Languages_and_Cultures_Learning_Beyond_Classroom.pdf)

Λενακάκης, Α., Η μορφοπαιδευτική αξία του παιχνιδιού και του θεάτρου στην εκπαίδευση, στο: Θ. Γραμματάς (επιμ.), *Το θέατρο ως μορφοπαιδευτικό αγαθό και καλλιτεχνική έκφραση στην Εκπαίδευση και την Κοινωνία*. Εγχειρίδιο για το Πρόγραμμα "Θαλής", ΕΚΠΑ & ΕΣΠΑ, Αθήνα, 2013, , σσ. 58-77

Λενακάκης, Α., Ο Θεατροπαιδαγωγός: Το προφίλ ενός καινοτόμου εκπαιδευτικού, στο: Θ. Γραμματάς (επιμ.), *Το θέατρο στην Εκπαίδευση. Καλλιτεχνική έκφραση και Παιδαγωγία*, Διάδραση Αθήνα, 2014, σσ. 172-215

ΛΥΚΙΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ Κλαίρη, *Η γνώση του εκπαιδευτικού*, εκδ. «Μέγας Σείριος», Αθήνα, 1994.

Ματσαγγούρας, Η., *Στρατηγικές διδασκαλίας*, Αθήνα, Gutenberg, 1998.

Ματσαγγούρας Η.Γ., *Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*, Αθήνα, Γρηγόρης, 2002.

MEGRIER DOMINIQUE, *100 jeux de théâtre à l'école maternelle*, RETZ, Paris, 1995

MOGET Alain, *Le jeu de l'école et du théâtre, La contradiction positive*, Centre Regional de documentation Pédagogique, Academie de Versailles, 1996.

MONOD Richard, *Jeux dramatiques et pédagogie*, Collection des Cahiers d' Education Permanente, Paris, 1983.

MOTOS Tomas – TEJEDO Francisco, *Practicas de Dramatizacion*, La Avispa/Teoria y Tecnica Teatral, Ediciones J. Garcia Vergugo, Madrid, 1996.

ΜΟΥΓΙΑΚΑΚΟΣ Π., ΜΩΡΟΥ Α., ΠΑΠΑΔΗΜΟΥΛΗΣ Χ., ΦΡΑΓΚΗ Μ., *Θεατρική Αγωγή, Ε' και ΣΤ' Δημοτικού*, Π.Ι.- Ο.Ε.Δ.Β 2006 , Βιβλίο μαθητή- Βιβλίο εκπαιδευτικού. <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-G102/732/4808,21789/>

ΜΟΥΓΙΑΚΑΚΟΣ Π., ΜΩΡΟΥ Α., *Σχολικές και Πολιτιστικές Εκδηλώσεις» Δημοτικού, Π.Ι.-Ο.Ε.Δ.Β. 2007*

ΜΟΥΔΑΤΣΑΚΙΣ Τηλέμαχος, *Η θεωρία του δράματος στη σχολική πράξη. Το θεατρικό παιχνίδι – Η δραματοποίηση*, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα, 1994.

ΜΩΡΟΥ Α., «Η χθόνια λατρεία στο Σοφοκλή» στο περιοδικό *Αρχαιολογία*, τεύχος 43, Ιούνιος 92

ΜΩΡΟΥ Α., «*Ηλέκτρα* του Σοφοκλή: Η τραγωδία της Θηλυκής Υπόστασης», τεύχος 45, 1992

ΜΩΡΟΥ Α., «Μήδεια-Μήτις: ο κύκλος και ο μαγνητισμός του κέντρου», τεύχος 49, 1993

ΜΩΡΟΥ Α., «Το θέατρο στο Σχολείο», δελτίο της ΟΛΜΕ (τεύχ. 649), 1996

- ΜΩΡΟΥ Α., «Η δημιουργία του θεατρικού χώρου στην παιδαγωγική πράξη» στην *Εκπαιδευτική Κοινότητα* τεύχ. 56, Νοέμβ 2000 - Ιαν. 2001
- ΜΩΡΟΥ Α., «Δραματοποίηση :από το κείμενο στη σκηνή της τάξης – ένα παράδειγμα, *Οδύσσεια Ομήρου*» στη *Λέσχη των Εκπαιδευτικών*, τεύχ. 27, Απριλ. 2002
- PASSATORE Franco -. LASTREGO Crist -. TESTA Franc, *Me gusta hacer Teatro* (t. 2), Everest, Leon, 1986.
- ΟΜΑΔΙΚΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ (ομαδικό: Κοσμίδης, Κουρουζίδης, Πολέμη), εκδ. 3ο Ενιαίο Λύκειο Αχαρνών – Επώνυμος Οικολογική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2000.
- Παρασκευόπουλος, Μ. Ο ρόλος των Τεχνολογιών Πληροφοριών κα Επικοινωνίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Αθήνα, 2006
- ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. – ΜΠΑΣΚΛΑΒΑΝΗ ΟΛ., Θεατροπαιχνίδια, Κέδρος, Αθήνα, 2001.
- ΠΛΑΚΑΣ Δ., “Η θεατρική παιδεία στη δευτεροβάθμια Εκπαίδευση”, *Διαβάζω*, 214 (1989), σ. 16-20.
- RENOULT Noelle et Bernard – VIALARET Corinne, *S’ exprimer par le théâtre*, Armand Colin, Paris, 1986.
- RENOULT N.et B.-GAUTIER P.,*L’enfant et le théâtre*, Armand Colin, Paris, 1992
- PONTARI T., *Γραμματική της Φαντασίας*, Τεκμήριο, Αθήνα, 1994
- RYNGAERT Jean-Pierre, *Le jeu dramatique en milieu scolaire*, De Boeck Universite, Editions Universitaires, Bruxelles, 1991.
- RYNGAERT Jean-Pierre, *Introduction à l’analyse du théâtre*, Dunod, Paris, 1996
- RYNGAERT Jean-Pierre, *Lire le théâtre contemporain*, Dunod, Paris, 1993
- ΣΕΡΓΗ Λένια, *Δραματική Έκφραση και Αγωγή του παιδιού*, GUTENBERG, «Παιδαγωγική Σειρά», Αθήνα, 1991.
- SOMERS John, *Drama in the Curriculum*, Cassell, London, 1994.
- TEJERINA Isabel, *Dramatisation y teatro infantil, Dimensiones psicopedagogiques y expresivas*, siglo veintiuno editores, Madrid, 1994.
- ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ-ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ(Συνολικό), Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης,Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Θεσσαλονίκη, 1994
- ΤΟΝΤΟΡΟΦ Τ., *Εισαγωγή στην Φανταστική Λογοτεχνία*, Οδυσσέας, 1991
- ΤΟΝΤΟΡΟΦ Τ., *Ποιητική*, Seuil, Paris, 1968
- ΤΡΟΥΛΗΣ Γεώργιος, *Η Αισθητική Αγωγή του παιδιού στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*, Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα, 1991.
- ΤΣΙΑΝΤΖΗ Μαρία-Σμαρ., ΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ, Gutenberg, Αθήνα, 1996
- ΦΡΑΓΚΗ, Μ. Ανάλυση ή ανάγνωση; Οι νεότερες προτάσεις για την ανάλυση του θεατρικού έργου και της παράστασης . Περιοδικό ΧΟΡΟΣ, Νο 50,Οκτ.-Ιαν. 2004-2005
- ΦΡΑΓΚΗ, Μ. (2000). *Η θεατρική πράξη στο σχολείο*, Κάιρο: Bardy
- ΦΡΑΓΚΗ, Μ. (2000). «Σχέσεις θεάτρου και εκπαίδευσης -Υιοθεσία ή αναγνώριση»; *Εκπαιδευτική Κοινότητα*, 56, 26-28 & 38
- ΦΡΑΓΚΗ, Μ. επιμέλεια αφιερώματος (2003). «Η τέχνη πάει σχολείο», *Λέσχη των εκπαιδευτικών*, 27, 14-41
- ΦΡΑΓΚΗ, Μ., Η Τέχνη στην εκπαίδευση & η τέχνη της Εκπαίδευσης ΧΟΡΟΣ 32, Χειμώνας 98-99 σ.σ.20-23
- ΦΡΑΓΚΗ, Μ. (2004). «Η τέχνη του θεάτρου στο αναλυτικό πρόγραμμα», Στο Γ. Μπαγάκης (επιμ.), *Ο Εκπαιδευτικός και το Αναλυτικό Πρόγραμμα* (σ. 454-460). Αθήνα: Μεταίχμιο

ΦΡΑΓΚΗ, Μ., Η περιπέτεια από τον Όμηρο ως τον Ε.Τριβιζά: Ο μύθος του περιπλανώμενου ήρωα , Πάπυροι 1, Κάιρο 2008

ΦΡΑΓΚΗ, Μ. (2010α). «Διαμόρφωση «ταυτοτήτων» στο νεοελληνικό θέατρο για παιδιά και νέους», στα *Πρακτικά του Δ΄ Ευρωπαϊκού Συνεδρίου Νεοελληνικών Σπουδών* (Γρανάδα, 9-12 Σεπτεμβρίου 2010). Ανακτήθηκε από http://www.eens.org/?page_id=1212

ΦΡΑΓΚΗ, Μ. (2010β). «Τοπία και ουτοπία στο θέατρο για παιδικό και νεανικό κοινό», στο *Παράδοση και εκσυγχρονισμός στο Νεοελληνικό Θέατρο, Πρακτικά του Γ΄ Πανελληνίου Θεατρολογικού Συνεδρίου*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 233-240

ΦΡΑΓΚΗ, Μ. (2011). «Η αξιοποίηση των τεχνών στην εκπαίδευση»-*Θέατρο Μ.Π.Ε.* Αθήνα: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, <http://www.epimorfosi.edu.gr/images/stories/ebook-epimorfotes/texnes/9.TEXNES.pdf>

ΧΡΥΣΑΦΗ Μ., *Το δραματικό παιχνίδι στην προσχολική ηλικία*, Σμυρنيωτάκης, Ε.Π.Λ., Αθήνα, τομ. 6, 1991.

VALLON Claude, *Pratique du Théâtre pour Enfants*, Pierre-Muriel FAVRE, 1983.

VOLTAS Jordi, *Los Efectos Especiales*, La Galera, Barcelona, 1991.

WIDLOCHER DANIEL, *Le psychodrame chez l'enfant*, PUF, 3eme edition, Paris ,1979

Προγράμματα Σπουδών- Ειδικές εκδόσεις-Λεξικά- Αφιερώματα Περιοδικών

Λεξικό του Θεάτρου(Oxford), επιμ.Phylis HARTNOLL, Peter FOUND, Νεφέλη, Αθήνα, 2000

Λεξικό του Θεάτρου, Patrice PAVIS, Gutenberg, Αθήνα, 2006

Λεξικό του Θεάτρου, Αλέξη Σολομού, ΚΕΔΡΟΣ, Αθήνα, 1980

Dictionnaire Encyclopédique du Théâtre, Michel CORVIN, Larousse-Bordas, 1998

GOUVERNEMENT DU QUEBEC, MINISTERE DE L' EDUCATION, Direction Générale du développement pédagogique / Directiones programmes, Service du primaire: α). Guide Pédagogique. Primaire / Art Dramatique – 1er Cycle, Québec, 1982 β). Guide Pédagogique. Primaire / Art Dramatique – 2em Cycle, Québec, 1982 γ). Programme d'études. Primaire / Art Dramatique, Arts Plastiques, Danse, Musique, Québec, 1981 δ). Programme d'études. Primaire / Secondaire, Art Dramatique, Québec, 1983.

Γραμματάς, Θ, Λενακάκης, Α., Μπεκιάρης, Γ., Τζαμαριάς, Π., Φραγκή, Μ., και Χολέβα, Α. (2011). *Νέα Προγράμματα Σπουδών. Επιστημονικό Πεδίο: Πολιτισμός και Τέχνες στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, στο: <http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps>

Μώρου Α., Φραγκή Μ., Ε.Π.Π.Σ., Θεματική Επιτροπή: ΘΕΑΤΡΟ, ΕΠΕΑΕΚ-Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, 1999

MINISTERE DE L EDUCATION NATIONALE, DE LA RECHERCHE ET DE LA TECHNOLOGIE, *Le théâtre au collège*, Collection Collège, Paris, 1997.

Scena Educazione, Ipotesi per un rapporto organico tra Scuola e Teatro, Ente Teatrale Italiano, Roma, 1995.

Documenti di Teatro, *Objectives and horizons: The experience of theatre for children and young people*, Ente Teatrale Italiano, Rome, 1994.

Cahiers Pédagogiques, "*Le théâtre à l' école: qu' est-ce que ça fait?* », No 337, Paris, Octobre 1995.

Théâtre – Education, Publication de l' ANRAT (Association nationale de recherche et d' action théâtrale), Paris.

Περιοδικό *Διαβάζω*, «Θέατρο και Παιδί» τεύχ. 214, 1989.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΘΕΑΤΡΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΑ ΝΙΑΤΑ, *Θέατρο για παιδιά*, (επιμ. Έκδοσης Ξ. Καλογεροπούλου - Δ. Καγγελάρη), Αθήνα, 1995.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΘΕΑΤΡΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΑ ΝΙΑΤΑ, *Θέατρο για παιδιά 2*, (επιμ. Έκδοσης Ξ. Καλογεροπούλου – Γ.Ροϊλού), Αθήνα, 2002

Περιοδικό *Διαδρομές*, «Θεατρική Αγωγή, Παιδικό Θέατρο», τεύχ. 30, καλοκαίρι 1993.

Περιοδικό, *Η λέσχη των εκπαιδευτικών*, «Θέατρο και Εκπαίδευση», τεύχ. 20, Δεκ. 97 – Φεβ. 98.

